

PLAN DZIAŁANIA I ROZWOJU EUROREGIONU SPREWA-NYSA-BÓBR NA LATA 2014-2020

Euroregion "Sprewa - Nysa - Bóbr"

Dokument przedłożony 1 marca 2013 na wspólnym posiedzeniu Prezydium
Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr

Zielona Góra/Poczdam, 1 marca 2013 r.

SPIS TREŚCI

SPIS TABEL	3
WSTĘP	6
1 SYTUACJA WYJŚCIOWA	8
2 WYNIKI I DOŚWIADCZENIA AKTUALNEGO OKRESU PROGRAMOWANIA	9
2.1 Projekty realizowane w Euroregionie	9
2.2 Wnioski z wdrażania projektów w latach 2007-2012	20
3 DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA EUROREGIONU SPREWA-NYSA-BÓBR	23
3.1 Struktura przestrzenna i osadnicza	23
3.2 Ludność/ zasoby ludzkie	32
3.3 Zatrudnienie i rynek pracy	41
3.4 Edukacja i współpraca naukowa (Nauka, Badania i transfer technologii)	48
3.5 Infrastruktura i opieka społeczna	52
3.5.1 Infrastruktura techniczna	52
3.5.2 Infrastruktura drogowa	54
3.5.3 Opieka społeczna / infrastruktura społeczna	61
3.6 Gospodarka	68
3.6.1 Rozwój gospodarki	68
3.6.2 Struktura gospodarki	71
3.6.3 Rejestracja działalności gospodarczej	79
3.6.4 Górnictwo i energetyka	81
3.6.5 Przemysł przetwórczy	90
3.6.6 Rolnictwo i leśnictwo	100
3.6.7 Hotelarstwo / Turystyka	103
3.6.8 Ochrona środowiska przyrodniczego	112
4. ANALIZA SWOT	116
4.1. Struktura przestrzenna i osadnicza	116
4.2. Środowisko naturalne	118
4.3. Społeczeństwo i administracja	119
4.4. Ludność	121
4.5. Zatrudnienie i rynek pracy	123
4.6. Nauka i badania	124
4.6.1. Infrastruktura i opieka społeczna	126
4.6.1.1. Infrastruktura transportowa	126
4.6.1.2. Infrastruktura techniczna i społeczna	128
4.7. Gospodarka	131
4.7.1. Struktura gospodarki i rozwój gospodarczy	131
4.7.2. Górnictwo i energetyka	134

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

4.7.3.	Przemysł przetwórczy	135
4.7.4.	Rolnictwo i leśnictwo	136
4.7.5.	Hotelarstwo i turystyka	137
4.8.	Podsumowanie analizy SWOT	140
5.	Cele rozwoju i zakres działań	143
5.1.	Zwiększenie i zapewnienie konkurencyjności regionu	145
5.2.	Integracja ludności	147
5.3.	Opieka społeczna	148
6.	Warunki ramowe wdrożenia koncepcji rozwoju i działań Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr	149
7.	Aspekty przyszłej współpracy w Euroregionie	150

SPIS TABEL

Tabela 1	Lista projektów realizowanych przez wnioskodawców z Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr w obecnym okresie programowania	9
Tabela 2	Powierzchnia i ludność w 2010 roku	26
Tabela 3	Porównanie dynamiki wykorzystania powierzchni w 2008 i 2010 w % w części niemieckiej Euroregionu, Brandenburgii, całych Niemczech i Województwie Lubuskim	29
Tabela 4	Rozwój ludności - zmiany od 2007 (2007 =100)*	32
Tabela 5	Saldo przyrostu naturalnego ludności	33
Tabela 6	Saldo przestrzennej migracji ludności	35
Tabela 7	Struktura wieku mieszkańców w 2007 i 2010	37
Tabela 8	Prognoza rozwoju ludności do roku 2030	39
Tabela 9	Zatrudnienie objęte ubezpieczeniem społecznym w latach 2009 – 2010	41
Tabela 10	Zatrudnienie objęte ubezpieczeniem społecznym w latach 2009 – 2010 ze względu na wiek	42
Tabela 11	Stopa bezrobocia w latach 2007 - 2010 w %	43
Tabela 12	Bezrobotni według płci, wieku i czasu pozostawania bez pracy w 2010 roku w %	45
Tabela 13	Przegląd instytucji naukowo-badawczych w Euroregionie	49
Tabela 14	Przyłącza do wodociągów i kanalizacji po niemieckiej części Euroregionu w 2007	52
Tabela 15	Wyposażenie prywatnych gospodarstw domowych w technologię komunikacyjną w 2004, 2007, 2008	53
Tabela 16	Główne szlaki komunikacyjne w zestawieniu	54
Tabela 17	Połączenia drogowe między najważniejszymi miejscowościami Euroregionu	56
Tabela 18	Połączenia kolejowe między najważniejszymi miejscowościami Euroregionu	60
Tabela 19	Szkoły w niemieckiej części Euroregionu	62
Tabela 20	Szkoły w polskiej części Euroregionu	62
Tabela 21	Przedszkola w latach 2009 i 2010	63
Tabela 22	Ochrona zdrowia w Euroregionie w 2010 roku	64
Tabela 23	PKB w milionach Euro 2007 do 2009*	68
Tabela 24	Wartość dodana brutto na 1 pracującego w Euro od 2007 do 2009	69

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Tabela 25 PKB na mieszkańca w Euro od 2007 do 2009*	69
Tabela 26 Zatrudnienie według działów gospodarki w niemieckiej części Euroregionu w %	71
Tabela 27 Przeciętne zatrudnienie według działów gospodarki w polskiej części Euroregionu w %	72
Tabela 28 Zatrudnieni, od których odprowadzono składki na ubezpieczenie społeczne, miejsce pracy i działy gospodarki w % na dzień 30.06.2010r.	73
Tabela 29 Wartość dodana brutto w milionach Euro w niemieckiej części Euroregionu od 2007 do 2010	74
Tabela 30 Największe przedsiębiorstwa w niemieckiej części Euroregionu	75
Tabela 31 Znaczące przedsiębiorstwa w polskiej części Euroregionu	76
Tabela 32 Zgłoszenie i zakończenie działalności gospodarczej od 2007 do 2010 (dane bezwzględne)	79
Tabela 33 Dynamika zgłoszeń w porównaniu	80
Tabela 34 Zestawienie dotychczasowych rankingów złóż węgla brunatnego	83
Tabela 35 Zestawienie zasobów bilansowych wytypowanych złóż węgla brunatnego	84
Tabela 36 Wydobycie węgla brunatnego ze złoża „Gubin”	86
Tabela 37 Rozwój ilości zatrudnionych, od których odprowadzono składki na ubezpieczenie społeczne w przemysle przetwórczym w latach 2007 – 2010	90
Tabela 38 Zatrudnienie w przemyśle przetwórczym 2010.....	92
Tabela 39 Ilość zakładów przemysłu przetwórczego w latach 2007-2011.....	93
Tabela 40 Wysokość obrotów w przemyśle przetwórczym w latach 2007 - 2010 w tys. Euro	94
Tabela 41 Wysokość obrotów w przemyśle przetwórczym w latach 2007 - 2010 w mln PLN.....	95
Tabela 42 Wysokość obrotu zagranicznego w latach 2007 - 2010.....	96
Tabela 43 Przedsiębiorstwa według struktury wielkości w 2010.....	97
Tabela 44 Branże w Euroregionie.....	98
Tabela 45 Rozwój rolnictwa w latach 2007 - 2010.....	101
Tabela 46 Rozwój oferty turystycznej w latach 2007- 2009.....	103
Tabela 47 Rozwój popytu w sektorze turystycznym w latach 2007 – 2009.....	104
Tabela 48 Pozostałe dane w sektorze turystycznym w latach 2007 – 2009	105
Tabela 49 Potencjał turystyczny.....	110

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Udział wartości projektów w poszczególnych działaniach Programu EWT PL-BB w stosunku do ogółu projektów realizowanych przez wnioskodawców z obszaru Euroregionu S-N-B.	19
Wykres 2 Liczba projektów realizowanych w ramach poszczególnych działań Programu EWT PL-BB przez wnioskodawców z obszaru Euroregionu S-N-B.	20
Wykres 3 Wykorzystanie powierzchni w 2010 r. w %	28
Wykres 4 Struktura wieku w 2010 w %.....	38
Wykres 5 Udział zatrudnionych objętych ubezpieczeniem społecznym na dzień 30.06.2010 roku ze względu na wiek w %.....	43

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Położenie Euroregionu odnośnie do ośrodków miejskich po stronie niemieckiej	24
Rysunek 2 Położenie Euroregionu odnośnie do ośrodków miejskich po stronie polskiej.....	24
Rysunek 3 Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr.....	25
Rysunek 4 Regionalne Centra Wzrostu w Brandenburgii.....	30
Rysunek 5 Sieć dróg rowerowych w projekcie rowerem bliżej	57
Rysunek 6 Lokalizacja i zasoby bilansowe lubuskich złóż węgla brunatnego.....	85
Rysunek 7 Rozmieszczenie i moc elektrowni na złożach lubuskich	86
Rysunek 8 Branżowe obszary kompetencji	99

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

Załącznik 1 Ankiety.....	152
Załącznik 2 Ekspertyza - Nowatorskie podejście do przyszłości EWT na granicy polsko - niemieckiej	164

SKRÓTY

PDiR	Plan Działania i Rozwoju
S-N-B	Sprewa-Nysa-Bóbr
FMP	Fundusz Małych Projektów
LIBiI	Lubuski Instytut Badań i Innowacji
WST	Wspólny Sekretariat Techniczny
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EWT	Europejska Współpraca Transgraniczna

WSTĘP

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020 przygotowywany jest na zlecenie i do wykorzystania przez Euroregion Spreewald-Neiße-Bober / Sprewa-Nysa-Bóbr. Dokument zawiera praktyczne wytyczne, które będą podstawą działania Euroregionu w okresie programowania 2014-2020.

Odrębnie strona polska i niemiecka zleciły opracowanie aktualizacji Planu Działania i Rozwoju Euroregionu „Sprewa-Nysa-Bóbr” w latach 2014-2020 podmiotom zewnętrznym. Po stronie niemieckiej pracowała firma INFRASTRUKTUR & UMWELT Professor Böhm und Partner, a po stronie polskiej Lubuski Instytut Badań i Innowacji.

Podczas pierwszego spotkania, które odbyło się w Gubinie 04.06.2012, udział wzięli wspólnie przedstawiciele zleciennodawców i zlecieniobiorców. W trakcie rozmów podjęto następujące uzgodnienia:

- Za aktualizację rozdziałów 1-3 dokumentu, tj. („Sytuacja wyjściowa”, „Wyniki i doświadczenia aktualnego okresu programowania”, „Analiza danych”) odpowiada zlecieniobiorca ze strony polskiej,
- Za aktualizację rozdziałów 4 i 5 („Analiza SWOT”, „Cele rozwoju i zakres działań”) odpowiada zlecieniobiorca ze strony niemieckiej.

Uzgodniony plan działania przewidywał następujące kroki:

Zadanie	Okres
Spotkanie polskich i niemieckich władz Euroregionu oraz wykonawców aktualizacji podział zakresu prac i uzgodnienia dotyczące terminów realizacji zlecenia	04.06.2012
1 warsztat (DE): zebranie członków Informacja o celach, planie pracy i metodzie działania, przedstawienie najważniejszych punktów i zadań	11.06.2012
Uzgodnienie ram metodycznych wykonania aktualizacji pomiędzy polskimi i niemieckimi wykonawcami	06/2012
Opracowanie kwestionariuszy wywiadu służących określeniu doświadczeń z obecnego okresu programowania i wskazaniu kierunków współpracy w przyszłości	06-07/2012
Aktualizacja danych statystycznych oraz analizy SWOT przy permanentnej współpracy strony polskiej i niemieckiej (kontakty telefoniczne i e-mail dwa, trzy razy tygodniowo)	06-08/2012
Przedstawienie stanu prac na posiedzeniu Konwentu Euroregionu S-N-B	06.08.2012
Konsultacje kwestionariusza wywiadu spotkanie robocze przy udziale Prezesa Stowarzyszenia Euroregionu S-N-B	10.09.2012 r.
Rozesłanie i zebranie kwestionariuszy wywiadu opracowany kwestionariusz rozesłano do wszystkich członków Euroregionu S-N-B oraz najważniejszych instytucji województwa lubuskiego (ogółem 78 instytucji)	18-30.09 2012
Opracowanie wyników zebranych kwestionariuszy (PL) wybór najważniejszych elementów, które powinny znaleźć się w aktualizacji Planu Działania i Rozwoju	10/2012

Opracowanie wyników (DE) na podstawie wywiadów i kwestionariuszy	07-08/2012
Ostateczne opracowywanie dokumentu	09-10/2012
Tłumaczenie dokumentu	10/2012
Przedstawienie gotowego Planu do weryfikacji przez Euroregion	31.10.2012
Powstanie wersji finalnej Planu gotowej do wysłania wszystkim członkom Konwentu Euroregionu	01-02 2013

Gotowy Plan Działania i Rozwoju bazuje przede wszystkim na:

- Warsztatach przeprowadzonych z członkami Euroregionu po stronie niemieckiej,
- Wywiadach i kwestionariuszach zebranych po stronie niemieckiej i polskiej (lista podmiotów, do których wysłano kwestionariusze oraz wzór kwestionariusza zarówno ze strony niemieckiej, jak i polskiej przedstawiono w załączniku).

W trakcie opracowywania dokumentu strona polska i niemiecka były w stałym kontakcie (wymieniano się informacjami i przesyłano swoje opracowania celem wzajemnego zapoznania się z nimi).

W sposób szczególny zwrócono uwagę na następujące elementy opracowania:

- Rozdziały 1-3 („Sytuacja wyjściowa“, „Wyniki i doświadczenia aktualnego okresu programowania“, „Analiza danych“) oparto na najważniejszych aspektach dotychczasowej współpracy partnerów polskich i niemieckich. Zmieniono układ danych statystycznych dostosowując go do aktualnych potrzeb oraz dodano rozdział (Górnictwo i energetyka). Prezentowane dane generalnie obejmują okres 2007-2011. W sytuacji gdy nie ma aktualnych danych statystycznych zaznaczano to w wyjaśnieniach.
- Rozdziały 4 i 5 („Analiza SWOT“, „Cele rozwoju i zakres działań“) powstały na bazie przeprowadzonych wywiadów i zebranych kwestionariuszy zarówno po stronie polskiej, jak i niemieckiej. Ponadto materiałem wyjściowym były także zebrane dane statystyczne.
- Dodatkowo zleceniobiorca ze strony niemieckiej przy współpracy ze stroną polską opracował także Rozdziały 6 i 7 („Warunki ramowe dla wdrożenia Planu Działania i Rozwoju“, „Aspekty przyszłej współpracy w Euroregionie“)

Etapem końcowym dla opracowanego dokumentu było jego przyjęcie przez Konwent Stowarzyszenia Gmin RP Euroregion „Sprewa-Nysa-Bóbr“ oraz Zarząd Stowarzyszenia Euroregion Spree-Neisse-Bober e.V w dniu 1 marca 2013 r.

1 SYTUACJA WYJŚCIOWA

Dalszy rozwój Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr zależy od przygotowania strategicznych podstaw jego działania. W tym celu opracowano niniejszy dokument, który czerpiąc z doświadczeń obecnego okresu programowania stawia najważniejsze zadania, których realizacja przyczyni się do trwałej współpracy partnerskiej po obu stronach granicy

„Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr 2014-2020“ powinien

- zawierać zbiór informacji i prezentować sytuację obecną, w jakiej znajdują się członkowie Euroregionu oraz najważniejsze instytucje biorące udział w kształtowaniu partnerstwa na polsko-niemieckiej granicy;
- korelować z wytycznymi europejskimi stanowiącymi o przyszłej współpracy regionów przygranicznych;
- wskazywać możliwe ścieżki rozwoju.

Plan Działania i Rozwoju musi koniecznie być zaakceptowany w partnerstwie przez władze strony polskiej i niemieckiej na bazie wspólnych uzgodnień.

Dokument musi wyrażać wolę współpracy wszystkich zaangażowanych podmiotów i przede wszystkim członków Euroregionu. Jest to warunek podstawowy dla skutecznego wdrożenia prezentowanych w dokumencie zapisów.

Obecna płaszczyzna działań wspierana środkami finansowymi zawarta jest w programie operacyjnym Europejskiej Współpracy Transgranicznej Polska (Województwo Lubuskie) - Brandenburgia 2007-2013. Program ten obejmuje całe województwo Lubuskie po polskiej stronie Euroregionu oraz dwa Euroregiony po stronie niemieckiej: Pro Europa Viadrina (powiaty Märkisch-Oderland, Oder-Spree oraz miasto grodzkie Frankfurt n. Odrą oraz Sprewa-Nysa-Bóbr (powiat Sprewa-Nysa i miasto grodzkie Cottbus). W celu zagwarantowania właściwego i skutecznego wdrożenia środków finansowych oraz przedstawienia mocnych i słabych stron Euroregionu, opracowywano już w przeszłości w czasie trwania poprzednich okresów wykorzystania unijnych środków pomocowych w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr własne plany rozwoju i działania. Pierwszy plan rozwoju i działania Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na rok 1993 opracowany został przez firmę Dornier GmbH. W roku 1999 Regionomica dokonała aktualizacji i adaptacji planu rozwoju i działania. Następnie w roku 2006 opracowano kolejny plan. Przyjęty sposób działania potwierdził się w praktyce, wobec czego obecnie przeprowadzono kolejną aktualizację dokumentu, zmodyfikowano go i dostosowano do obecnej sytuacji socjoekonomicznej polsko-niemieckiego pogranicza. Podstawę planu rozwoju i działania tworzy solidna i zarazem rzeczowa analiza danych statystycznych, na bazie której przygotowano analizę SWOT ukazującą potencjał rozwojowy regionu oraz uwzględniająca istotne warunki ramowe. Chodzi tu w szczególności o ustalenie obszarów działania, zasadniczych celów i priorytetów sprzyjających poprawie jakości życia mieszkańców Euroregionu.

2 WYNIKI I DOŚWIADCZENIA AKTUALNEGO OKRESU PROGRAMOWANIA

Poniżej przedstawione zostaną najważniejsze doświadczenia i wyniki z obecnego okresu programowania UE w obszarze wykorzystania środków w ramach programu Współpracy Transgranicznej Polska (Województwo Lubuskie) -Brandenburgia 2007-2013. Zostały one zebrane w formie silnych i słabych stron dotychczasowej współpracy. W celu zapoznania się z szerszą oceną poszczególnych projektów oraz całego programu odsyłamy do rocznych raportów z realizacji projektów i oceny okresowej wdrażania programu.

W niniejszym rozdziale przedstawione zostały w ujęciu tabelarycznym projekty wdrażane po stronie polskiej oraz niemieckiej. Stanowią one cenne wskazówki w kształtowaniu przyszłej współpracy euroregionalnej oraz ustaleniu kierunków przyszłej strategii wykorzystania środków pomocowych.

2.1 Projekty realizowane w Euroregionie

Przedstawiona poniżej lista prezentuje projekty, ich wartość w Euro oraz kwotę dofinansowania zarówno po stronie polskiej, jak i niemieckiej na dzień 31.12.2011 r.

Tabela 1 Lista projektów realizowanych przez wnioskodawców z Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr w obecnym okresie programowania

Lp	Beneficjent (rola w projekcie)	Nazwa	Tytuł Projektu	Wartość Ogółem (w Euro)	Dofinansowa nie publiczne (w Euro)	Rok przyznania dofinansowa nia
Działanie 1.1. Budowa i poprawa infrastruktury						
1	Beneficjent wiodący	Gmina Nowa Sól	Odra dla turystów 2014 – rozwój turystyki wodnej na transgranicznym obszarze Doliny	6 871 043,15	5 657 296,90	2009

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

	Partnerzy	Urząd Miasta Eisenhüttenstadt Gmina Sulechów Gmina Krosno Odrzańskie Gmina Ślubice Urząd Miasta Kostrzyn nad Odrą Gmina Górzycza Stowarzyszenie Marina Winterhafen Sporboot Frankfurt (Oder) e.V Gmina Bytom Odrzański Urząd Miasta Frankfurt Oder	Środkowej Odry – etap II			
2	Beneficjent wiodący	Miasto Zielona Góra	Rewitalizacja historycznych obszarów parkowych w centrum Europy Lasek i Park Piastowski - Park Branitz	2 712 473,32	2 292 621,12	2009
	Partnerzy	Miasto Cottbus				
3	Beneficjent wiodący	Gmina Żagań o statusie miejskim	"Transgraniczna strefa aktywności turystycznej i rekreacyjnej – budowa bulwaru nad rzeką Bóbr w Żaganiu"	367 830,03	312 655,53	2009
	Partnerzy	Stadt Forst (Lausitz)				
4	Beneficjent wiodący	Wojewódzki Ośrodek Sportu i Rekreacji	Rozbudowa wielofunkcyjnych transgranicznych obiektów sportowych	1 061 013,97	901 861,87	2009
	Partnerzy	Zielonogórski Klub Sportowy Polizeisportvere in 1893 Forst (L.) e.V. Miasto Forst (Lausitz)				
5	Beneficjent wiodący	Powiat Krośnieński	Poprawa systemu komunikacyjnego w przygranicznej części Powiatu Krośnieńskiego	746 867,64	634 837,49	2010
	Partnerzy	Powiat Sprewa - Nysa				
6	Beneficjent wiodący	Gmina Lubsko	Projekt jednostronny po stronie polskiej:	1 806 819,60	1 535 796,66	2010

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

	Partnerzy	Gmina Jasień Miasto Forst (Lausitz) Gmina Brody	„Budowa ścieżki rowerowej na odcinku Brody-Lubsko-Jasień			
7	Beneficjent wiodący	Miasto Guben	Rozwój obiektów szkolno - rekreacyjnych w Euromieście Guben/ Gubin;Guben: Modernizacja obiektu lekkoatletycznego – Centrum Sportu Obersprucke w Guben	1 108 660,02	942 361,02	2008
	Partnerzy	Gmina Gubin o statusie miejskim				
8	Beneficjent wiodący	Miasto Guben	Rozwój turystyki wodnej na Nysie w Euromieście Guben / Gubin - zachodnie nabrzeże Nysy	1 012 300,00	860 455,00	2008
	Partnerzy	Gmina Gubin o statusie miejskim				
9	Beneficjent wiodący	Gmina Gubin o statusie miejskim	Rozwój obiektów szkolno - rekreacyjnych w Euromieście Guben/ Gubin;Guben Modernizacja obiektów szkolnych i treningowych w Gubinie	350 436,97	297 871,43	2009
	Partnerzy	Miasto Guben				
10	Beneficjent wiodący	Gmina Gubin o statusie miejskim	Zielona ścieżka Gubin-Guben polska część: Gubin	1 736 117,52	1 475 699,90	2009
	Partnerzy	Miasto Guben				
11	Beneficjent wiodący	Miasto Forst (Lausitz)	Rozwój polsko - niemieckiego systemu infrastruktury i turystyki w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr- szczególnie: polepszenie, uzupełnienie i połączenie w sieć infrastruktury komunikacyjnej w obrębie Forst (Lausitz)-Brody-Lubsko-Jasień	2 283 253,00	1 757 059,65	2009
	Partnerzy	Gmina Lubsko Gmina Brody Gmina Jasień				
12	Beneficjent wiodący	Miasto Forst	Rewitalizacja śródmiejskiego otoczenia Nysy Łużyckiej w obszarze Kegeldamm/Langebrücke	2 977 682,36	2 531 030,00	2009
	Partnerzy	Gmina Brody				

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

13	Beneficjent wiodący	Albert-Schweitzer-Familienwerk Brandenburg e.V.	Transgraniczne Niemiecko-Polskie Centra Kształcenia i Wymiany w Sprembergu i w Szprotawie (ZBA/CKiW)	799 380,19	676 435,52	2009
	Partnerzy	Gmina Szprotawa				
14	Beneficjent wiodący	Miasto Forst (Lausitz)	Ekologiczny rozwój tamy- i wyspy Reisigwehrinsel w Forst (Lausitz)	2 422 865,00	2 059 435,25	2009
	Partnerzy	Gmina Żary o statusie miejskim Gmina Brody				
15	Beneficjent wiodący	Miasto Cottbus	Unowocześnienie planetarium Cottbus w celu pozaregionalnego wprowadzenia na rynek ofert instytucji i wspierania bilateralnych aktywności socjalnych.	937 000,00	796 450,00	2009
	Partnerzy	Brandenburski Uniwersytet Techniczny Cottbus, Wyższa Szkoła Łużyce, Uniwersytet Zielonogórski Stowarzyszenie wspierające planetarium Cottbus e.V Miasto Zielona Góra				
16	Beneficjent wiodący	Powiat Krośnieński	Poprawa Infrastruktury drogowej w rejonie przygranicznym Powiatu Krośnieńskiego	2 489 035,38	2 115 680,08	2009
	Partnerzy	Landkreis Oder-Spree				
17	Beneficjent wiodący	Miasto Forst (Lausitz)	Rozwój infrastruktury przygranicznej i turystyki w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr – i rozbudowa Europejskiego Związku Parków Łużyckich	1 999 799,84	1 699 829,86	2010
	Partnerzy	Gmina Brody				
18	Beneficjent wiodący	Gmina Trzebiechów	Polsko – Niemieckie Centrum Spotkań we wsi Podlegórz	445 471,23	378 604,65	2010
	Partnerzy	Gmina Schenkendöbern				
19	Beneficjent wiodący	Aeroklub Ziemi Lubuskiej	Podniesienie jakości infrastruktury na terenie Centrum Spotkań Polsko-Niemieckich w Przylepie k. Zielonej Góry	253 443,25	215 426,77	2011
	Partnerzy	Miasto Cottbus, Zielonogórski Klub Jeździecki, Zielonogórskie Towarzystwo Hipoterapeutyczne, PSV 1893 Forst e.V.,				

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

		Reitverein Sielow e.V., Machtlos e.V. Cottbus				
20	Beneficjent wiodący	Miasto Cottbus	Transgraniczne odkrywanie nowych potencjałów w celu rozszerzenia oferty turystycznowypoczynkowej - Piramidy w Parku Branitz w Cottbus i Dolina Luizy w Zielonej Górze	4 268 344,71	3 628 093,01	2011
	Partnerzy	Miasto Zielona Góra				
21	Beneficjent wiodący	Miasto Cottbus	Rozbudowa i rozwój infrastruktury transgranicznej połączony ze wzmocnieniem oferty w turystyce rekreacyjnej i edukacyjnej w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr, poprzez rozszerzenie i połączenie w sieć przyrodniczych ofert rekreacyjnych i edukacyjnych Zoo w Cottbus i Ogrodu Botanicznego w Zielonej Górze	1 249 096,56	1 061 732,08	2011
	Partnerzy	Miasto Zielona Góra				
22	Beneficjent wiodący	Miasto Forst	Dalsza rozbudowa Wschodnioniemieckiego Ogrodu Różanego i zewnętrznej infrastruktury krajobrazu parkowego oraz podłączenie jej do infrastruktury komunikacyjnej regionu przygranicznego	3 499 992,30	2 974 993,46	2012
	Partnerzy	Gmina Brody				
23	Beneficjent wiodący	Miasto Guben	Rozbudowa Alte Poststraße w Guben	2 851 600,00	2 423 860,00	2012
	Partnerzy	Gmina Gubin o statusie miejskim				
1.2. Ochrona i gospodarowanie zasobami naturalnymi i kulturowymi oraz ochrona przeciwpożarowa i usuwanie skutków katastrof oraz zapobieganie im						
24	Beneficjent wiodący	Amt Schenkendöber n	Stworzenie warunków dla stacjonowania wyposażenia i personelu w ramach regionalnej polsko-niemieckiej jednostki operacyjno-	1 128 714,06	959 406,95	2010

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

	Partnerzy	Powiat Krośnieński Landkreis Spree-NeiBe Gmina Gubin OSP Zielona Góra	uzupełniającej zgodnie ze wspólną koncepcją z dnia 24.10.2007			
1.3. Rozwój regionalny i planowanie regionalne oraz rozwój między jednostkami samorządu terytorialnego						
25	Beneficjent wiodący	Gmina Gubin o statusie miejskim	Renowacja Wieży Kościoła Farnego w Euromieście Gubin-Guben – warsztaty transgranicznego rozwoju kultury, sztuki i nauki.	1 407 000,00	1 195 950,00	2009
	Partnerzy	Förderverein zum Wiederaufbau der Stadt- und Hauptkirche in Gubin e.V. Fundacja "Fara Gubińska-Centrum Spotkań Polsko-Niemieckich"				
26	Beneficjent wiodący	Miasto Guben	Zielona ścieżka Guben – Gubin Zakres częściowy Zielonej ścieżki Guben	1 078 320,00	916 572,00	2008
	Partnerzy	Gmina Gubin o statusie miejskim				
27	Beneficjent wiodący	Miasto Guben	Stworzenie krajobrazu nabrzeża Nysy w mieście europejskim Guben-Gubin. Stworzenie nabrzeża Nysy w Guben.	3 490 250,00	2 966 712,50	2008
	Partnerzy	Gmina Gubin o statusie miejskim				
28	Beneficjent wiodący	Gmina Gubin o statusie miejskim	Zagospodarowanie krajobrazu nabrzeża Nysy w Euromieście Gubin/Guben. Zakres częściowy Gubin: Turystyczne zagospodarowanie "Wyspy Teatralnej" Euromiasta Gubin-Guben Guben.	903 788,09	768 219,88	2009
	Partnerzy	Miasto Guben				
2.1. Działania wspierające gospodarkę						
29	Beneficjent wiodący	Izba Przemysłowo - Handlowa w Cottbus	Biuro Koordynacyjne Niemiecko - Polskiej Sieci Wspierającej Gospodarkę	763 750,00	649 187,50	2008
	Partnerzy	Organizacja Pracodawców Ziemi Lubuskiej (OPZL)				

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

30	Beneficjent wiodący	Izba Rzemieśnicza Cottbus	Intensyfikacja transgranicznych powiązań gospodarczych rzemiosła przez specyficzną dla firm obsługę ekspertami i uruchomienie sieci wzajemnych kontaktów uczestników	547 957,20	465 763,62	2009
	Partnerzy	Izba Rzemieśnicza i Przedsiębiorczości				
31	Beneficjent wiodący	Gmina Żary o statusie miejskim	Gospodarcza współpraca na Łużycach	137 712,00	117 055,20	2009
	Partnerzy	Izba Rzemieśnicza Cottbus				
2.2. Regionalny i lokalny marketing						
32	Beneficjent wiodący	Miasto Zielona Góra	Polsko-Niemieckie Centrum Promocji i Informacji Turystycznej	1 016 045,08	863 638,32	2009
	Partnerzy	Miasto Cottbus				
33	Beneficjent wiodący	Gmina Gubin o statusie miejskim	Transgraniczne Centrum Marketingu w obszarze rozwoju gospodarczego i promocji turystyki Euromiasta Gubin-Guben.	237 940,19	202 249,16	2010
	Partnerzy	Marketing und Tourismus Guben e.V.				
34	Beneficjent wiodący	Urząd Döbernerland	Niemiecko-polskie Centrum Informacyjno-Turystyczne Geopark Łuk Mużakowa	266 665,00	226 665,00	2010
	Partnerzy	Förderverein Geopark Muskauer Faltenbogen e.V. Stowarzyszenie Geopark Łuk Mużakowa Urząd Miasta Łęknicy Landkreis Spree-NeiBe				
2.3. Wspieranie sieci i kooperacja w zakresie B+R						
35	Beneficjent wiodący	Uniwersytet Zielonogórski	Współpraca UZ i BTU w zakresie „zielonej energii”	1 076 561,06	915 076,90	2010
	Partnerzy	Miasto Zielona Góra BTU Cottbus				
36	Beneficjent wiodący	Centrum für Innovation und Technologie GmbH	Wspieranie transgranicznej, niemiecko - polskiej sieci małych i średnich przedsiębiorstw z	501 896,28	426 611,83	2009

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

	Partnerzy	EGC Agencja Rozwoju Cottbus Sp. z o.o. Zachodnia Izba Przemysłowo-Handlowa samorząd gospodarczy i zawodowy	jednostkami uniwersyteckimi celem zorientowanego rynkowo rozwiązywania indywidualnych problemów INNOWacyjnych			
37	Beneficjent wiodący	BTU Cottbus	Ciepło z biomasy rodzimej	929 000,00	789 650,00	2009
	Partnerzy	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie				
3.1. Wspieranie projektów z zakresu kształcenia oraz tworzenia nowych miejsc pracy						
38	Beneficjent wiodący	Turmorzentrum Land Brandenburg e.V.	Utworzenie klinicznego rejestru raka w województwie lubuskim oraz wprowadzenie systemu transgranicznego benchmarkingu w opiece onkologicznej	1 524 765,40	1 296 050,59	2009
	Partnerzy	Szpital Wojewódzki Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej im. Karola Marcinkowskiego w Zielonej Górze				
39	Beneficjent wiodący	bbw Bildungszentrum Frankfurt/Oder GmbH	TRANSgraniczny MechaTRONIK – nauka bez granic w regionie przygranicznym	765 454,00	650 635,90	2009
	Partnerzy	Miasto Zielona Góra				
40	Beneficjent wiodący	Tourismusverband Spreewald e.V.	Młodzież polska i niemiecka tworzy nowoczesne oferty turystyczne dla wzmacniania gospodarki	396 842,86	337 276,75	2010

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

	Partnerzy	Humboldt Gymnasium Cottbus Lubuskie Stowarzyszenie Przewodników Turystycznych Zespół Szkół Ogólnokształcących w Żaganiu (Żagań) Theodor- Fontane- Gesamtschule – Urząd Miasta w Zielonej Górze/Zespół Szkół Ekologicznych im. Unii Europejskiej w Zielonej Górze, II Liceum Ogólnokształcące Ekologiczne z Oddziałami Integracyjnymi Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Krośnie Odrzańskim	regionalnej w Euroregionie Sprewa- Nysa-Bóbr			
41	Beneficjent wiodący	DAA Niemiecka Akademia Zatrudnionych	Language Garden – Opracowanie i próbna realizacja transgranicznego programu podniesienia kwalifikacji zawodowych u wychowawców przedszkolnych w celu wdrożenia w przedszkolach regionu edukacji językowej	124 853,62	103 628,50	2010
	Partnerzy	Uniwersytet Zielonogórski				
42	Beneficjent wiodący	bbw Centrum Kształcenia Frankfurt nad Odrą	Transgraniczny Asystent ds. Marketingu Niemcy – Polska	1 874 237,88	1 593 102,20	2011
	Partnerzy	Organizacja Pracodawców Ziemi Lubuskiej Zakład Doskonalenia Zawodowego Zielona Góra				

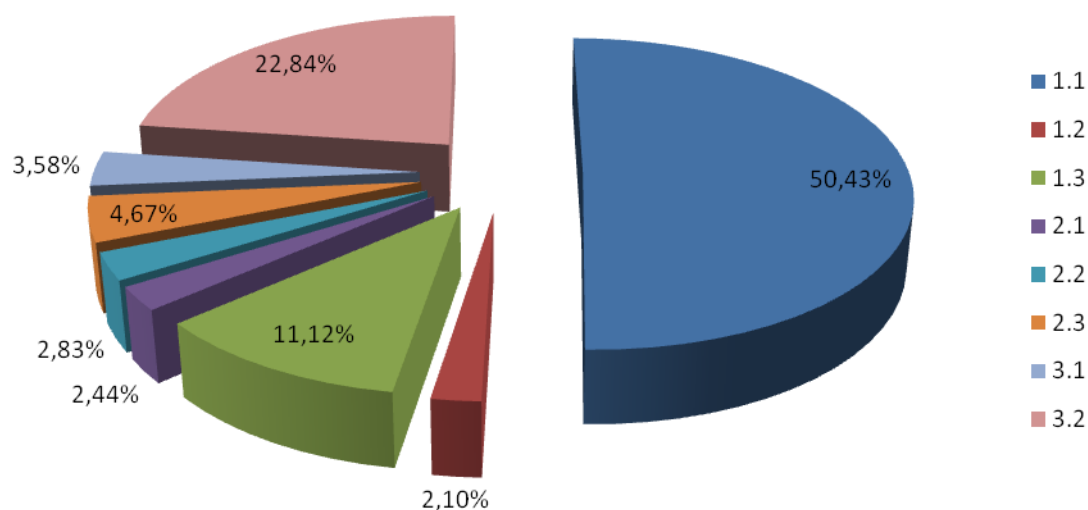
Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

43	Beneficjent wiodący	Stiftung Stift Neuzelle	Stworzenie infrastrukturalnych i instytucjonalnych warunków ramowych dla transgranicznej współpracy szkół i „mostu edukacyjnego” pomiędzy Gymnasium und Oberschule im Stift Neuzelle a Europejskim Gimnazjum Społecznym dr Rahn i Społecznym Liceum Ogólnokształcącym Szkoła Przedsiębiorczości w Zielonej Górze.	6 604 454,44	5 613 786,28	2012
	Partnerzy	Europejska Fundacja Oświaty i Kultury Dr P. Rahn & Partner Schulen in freier Trägerschaft gemeinnützige Schulgesellschaft mbH				
3.2. Współpraca i spotkania (FMP i projekty sieciowe)						
44	Beneficjent wiodący	Stowarzyszenie Gmin RP Euroregion "Sprewa-Nysa-Bóbr"	Realizacja Funduszu Małych Projektów i Projektów Sieciowych w Euroregionie "Sprewa-Nysa-Bóbr"	4 661 991,24	3 962 692,55	2009
	Partnerzy	Euroregion "Spree-Neisse-Bober"				
45	Beneficjent wiodący	Stowarzyszenie Gmin RP Euroregion "Sprewa-Nysa-Bóbr"	Realizacja Funduszu Małych Projektów i Projektów Sieciowych w Euroregionie "Sprewa-Nysa-Bóbr"	2 663 995,00	2 264 395,75	2011
	Partnerzy	Euroregion "Spree-Neisse-Bober" e.V.				
46	Beneficjent wiodący	Euroregion Spree-Neisse-Bober e.V.	Fundusz małych projektów Small Project Fund i projektów sieciowych oraz ich realizacja w Euroregionie Spree-Neisse-Bober	2 596 620,95	2 207 127,81	2008
	Partnerzy	Stowarzyszenie Gmin RP Euroregion "Sprewa - Nysa - Bóbr"				
47	Beneficjent wiodący	Euroregion "Spree-Neisse-Bober" e.V.	Fundusz małych projektów Small Project Fund i projektów sieciowych oraz ich realizacja w Euroregionie Spree-Neisse-Bober	2 352 941,18	2 000 000,00	2011
	Partnerzy	Stowarzyszenie Gmin RP Euroregion "Sprewa-Nysa-Bóbr"				

Źródło: Wspólny Sekretariat Techniczny, Zielona Góra, 04.2012 r.

Analiza listy realizowanych projektów w obecnym okresie programowania pozwala formułować wnioski, które mogą być istotne dla planowania działań.

Wykres 1 Udział wartości projektów w poszczególnych działaniach Programu EWT PL-BB w stosunku do ogółu projektów realizowanych przez wnioskodawców z obszaru Euroregionu S-N-B.

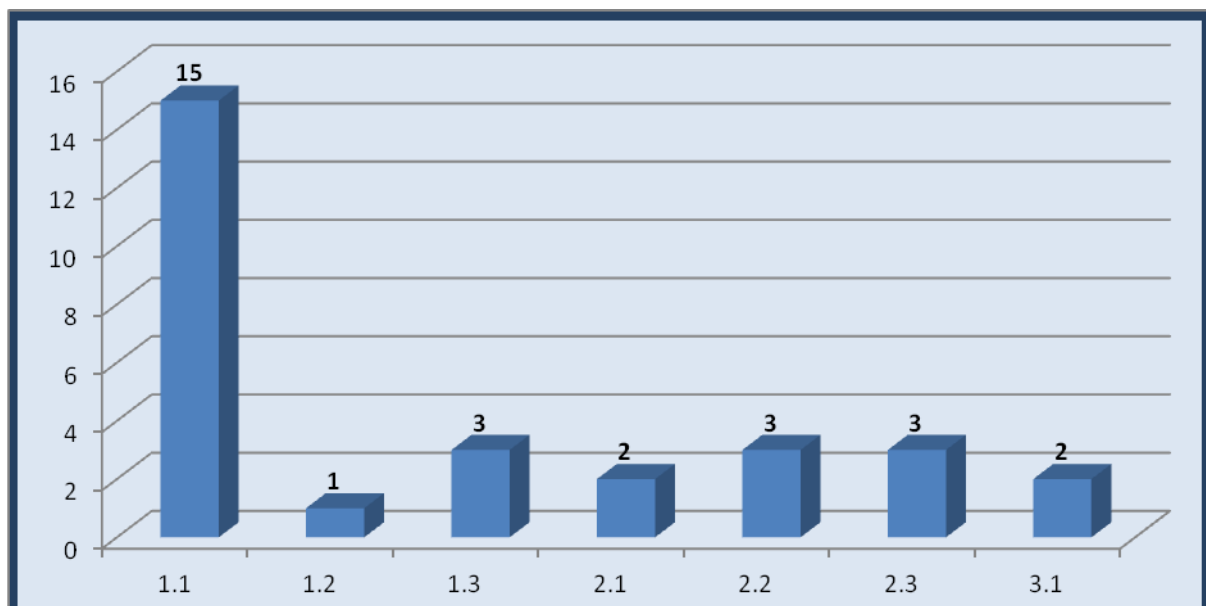
Źródło: opracowanie własne

Najwięcej środków finansowych wydatkowano na realizację działań z Priorytetu 1 Programu „Wspieranie infrastruktury oraz poprawa stanu środowiska”. Wartościowo ponad połowa projektów dotyczyła zadań z zakresu budowy i poprawy infrastruktury. Wsparcie projekty pozwoliły m.in.

- rozbudować transgraniczne połączenia transportowe,
- wesprzeć transgraniczną infrastrukturę turystyczną, w szczególności turystyki wodnej i rowerowej, jak również sieci szlaków pieszych i konnych,
- inwestować w transgraniczną efektywną infrastrukturę publiczną w obszarach wypoczynku, kultury, sportu i infrastruktury społecznej.

Blisko ¼ ogólnej kwoty projektów stanowiły przedsięwzięcia realizowane w ramach Funduszu Małych Projektów i Projektów Sieciowych.

Wykres 2 Liczba projektów realizowanych w ramach poszczególnych działań Programu EWT PL-BB przez wnioskodawców z obszaru Euroregionu S-N-B.

Źródło: opracowanie własne

Analiza ilościowa realizowanych projektów pokazuje również, że największym powodzeniem cieszą się projekty związane z budową infrastruktury technicznej w regionie. Rozwój współpracy wymaga najpierw zaspokojenia potrzeb infrastrukturalnych, a dopiero na bazie powstałych obiektów z powodzeniem prowadzona jest współpraca między instytucjami i mieszkańcami z Polski i Niemiec. Uzupełnieniem wyżej prezentowanych informacji jest liczba projektów, które zostały złożone w polskiej części Euroregionu S-N-B w ramach Funduszu Małych Projektów i Projektów Sieciowych. Ogółem projektów tych złożono 558. Do końca marca 2012 zatwierdzono do realizacji 464.

2.2 Wnioski z wdrażania projektów w latach 2007-2012

Po przeprowadzeniu wywiadów i przeanalizowaniu kwestionariuszy otrzymywanych od polskich i niemieckich członków Euroregionu nasuwają się następujące spostrzeżenia i wnioski związane z doświadczeniami beneficjentów Współpracy Transgranicznej Polska (Województwo Lubuskie) -Brandenburgia 2007-2013:

- Konieczność zminimalizowania nakładów administracyjnych ponoszonych przy ubieganiu się o otrzymanie dofinansowania projektu,
- Optymalizacja przepisów, procedur i terminów związanych z procesem ubiegania się o środki finansowe i ich rozliczaniem oraz harmonizacja procedur po obu stronach granicy,
- Wprowadzenie płatności zaliczkowych dla beneficjentów znajdujących się w słabszej kondycji finansowej, względnie refundacje środków finansowych w krótszym czasie,

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

- Autonomia finansowa i przedstawicielstwo WST w Brandenburgii,
- Wzrost kompetencji merytorycznych i finansowych dla FMP przy przedstawicielstwie po stronie niemieckiej,
- Zwiększenie pomocy przy tworzeniu budżetu projektu i jego rozliczaniu,
- Poprawa komunikacji z instytucjami nadrzędnymi w stosunku do WST,
- Umożliwienie wsparcia projektów powtarzalnych także tych, które powtarzane są już trzeci raz w sytuacji gdy rozwijają one współpracę,
- Wprowadzenie uproszczonych procedur kontroli w przypadku dobrze wdrażanych projektów,
- Wsparcie współpracy, która wykracza poza bezpośredni obszar przygraniczny.

Ponadto na bazie obecnych doświadczeń sformułowano silne i słabe strony związane z tworzeniem projektów i ich wdrażaniem.

Mocne strony	Słabe strony
- Dobra komunikacja z pracownikami Euroregionu - Dobra komunikacja i współpraca pełna zaufania pomiędzy partnerami z Polski i Niemiec - Zaangażowanie partnerów z obu stron granicy - Gotowość do pomocy i pomoc Euroregionu przy tworzeniu projektu i jego budżetu - Mikroprojekty i projekty sieciowe jako motor transgranicznej współpracy - Projekty dotyczące tylko jednej strony są wspierane przez swoich partnerów	- Utrudniony dojazd do siedziby Euroregionu z odległych miejscowości - Problemy z komunikacją z partnerami z powodu słabej znajomości języka - Częsta rotacja kadr u polskich partnerów - Różne kompetencje niemieckich i polskich partnerów (np. powiatów) utrudniają współpracę - Osoby zajmujące się w gminach współpracą transgraniczną nie zawsze posiadają wystarczające kompetencje - Problemy ze znalezieniem partnerów, którzy wniosą wkład własny - Mało przejrzyste i za długie procedury decyzyjne oraz zbyt dużo zaangażowanych instytucji w ocenę i realizację projektu - Różnice w wytycznych krajowych dla polskich i niemieckich wnioskodawców - Częste zmiany dokumentów - Brak współpracy z instytucją certyfikującą wydatki - Za długi okres oczekiwania na zwrot poniesionych wydatków (szczególny problem dla organizacji pozarządowych) - Granice Euroregionu jako bariery dla finansowania projektów

Mocne strony	Słabe strony
	- Brak wsparcia dla określonych odbiorców (np. Związek turystyczny Niederlausitz) - Brak wzmacniania nawiązanych kontaktów (często brak przejścia od spotkań do konkretnej współpracy) - Brak promocji potrzeby nawiązywania transgranicznej współpracy

Obszar Euroregionu obejmuje tereny po obu stronach granicy polsko-niemieckiej. Niestety mimo wielu wspólnych inicjatyw podejmowanych przez mieszkańców terenów przygranicznych służących spójności regionu wciąż wyraźnie zauważalny jest dysonans w rozwoju infrastruktury technicznej po stronie polskiej i niemieckiej. Istotną przyczyną takiego stanu rzeczy jest nierówne traktowanie regionów peryferyjnych przez rządy centralne obu krajów. Rocznie Rząd Federalny w 3 landach wschodnich leżących przy granicy z Polską inwestuje około 100 mld euro, natomiast w takim samym okresie czasu z budżetu krajowego do 3 województw zachodnich trafiają inwestycje o wartości około 5 mld euro.

Cechą charakterystyczną Euroregionu z punktu widzenia liberalizacji handlu jest fakt, że towary i usługi, które z reguły nie są dobrami wymiennymi (usługi lokalne), stają się nimi z uwagi na bliskość klienta z za granicy. W tej sytuacji niektóre dziedziny gospodarki zostają poddane międzynarodowej konkurencji oraz osiągają korzyści z bliskości zagranicznych rynków, w odróżnieniu od innych regionów w kraju, w których liberalizacja handlu takich skutków nie wywołuje. Dlatego efekty akcesji Polski do UE są silniej odczuwalne w Euroregionie i dotyczą szerszego niż w przypadku pozostałych obszarów Polski i Niemiec spektrum działalności gospodarczej. Przedsiębiorcy i podmioty publiczne po stronie polskiej oferują szeroki wachlarz usług, z których korzystają Niemcy. Sytuacja taka będzie się utrzymywać do czasu, aż ceny oferowanych usług i ich jakość osiągną porównywalny poziom.

Podsumowanie

Analizując zebrany materiał oraz raporty roczne z realizacji Programu (dostępne na stronie internetowej WST) wynika, że od początku wdrażania Programu Operacyjnego Europejskiej Współpracy Transgranicznej Polska (Województwo Lubuskie) -Brandenburgia 2007-2013 (PO EWT PL-BB) najwięcej środków, bo aż 67% przyznanego dofinansowania z EFRR zostało skierowane na wdrażanie projektów w ramach Priorytetu 1. Najwięcej środków – 26,56 mln EUR przeznaczonych zostało na wsparcie turystyki oraz ochronę dziedzictwa kulturowego. Drugą w kolejności kategorią, na którą przeznaczono proporcjonalnie najwięcej środków - 23,45 mln EUR, stanowią projekty związane z rozbudową infrastruktury drogowej, natomiast szeroko pojmowaną infrastrukturę społeczną wspierano w ramach PO EWT PL-BB kwotą w wysokości prawie 16 mln EUR. W ramach

Priorytetu 2 najmocniej wsparto sieci współpracy między małymi i średnimi przedsiębiorstwami a uczelniami – prawie 9 mln EUR, w tym na rzecz rozwoju B+R przeznaczono prawie 3 mln EUR. Wartość projektów związanych z edukacją i kształceniem stanowiła natomiast prawie 13% wszystkich rozdysponowanych środków – 14,27 mln EUR. Najwięcej środków przeznaczono na działania związane z systemami kształcenia i szkolenia, w tym dostosowania ich do potrzeb rynku pracy – 13,64 mln EUR.

Analizując powyższe dane można zauważyć, iż dla beneficjentów, jak również dla członków Komitetu Monitorującego (KM) najistotniejszą kwestią było podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu oraz poprawa jego dostępności. Kwestia podniesienia poziomu edukacji w regionie również, mając na względzie przekazaną na ten cel kwotę, jest jednym z priorytetów w planowaniu rozwoju wspólnego lubusko – brandenburskiego regionu. Pozostałe działania cieszyły się zdecydowanie mniejszym zainteresowaniem wśród beneficjentów i instytucji zaangażowanych we wdrażanie PO EWT PL-BB.

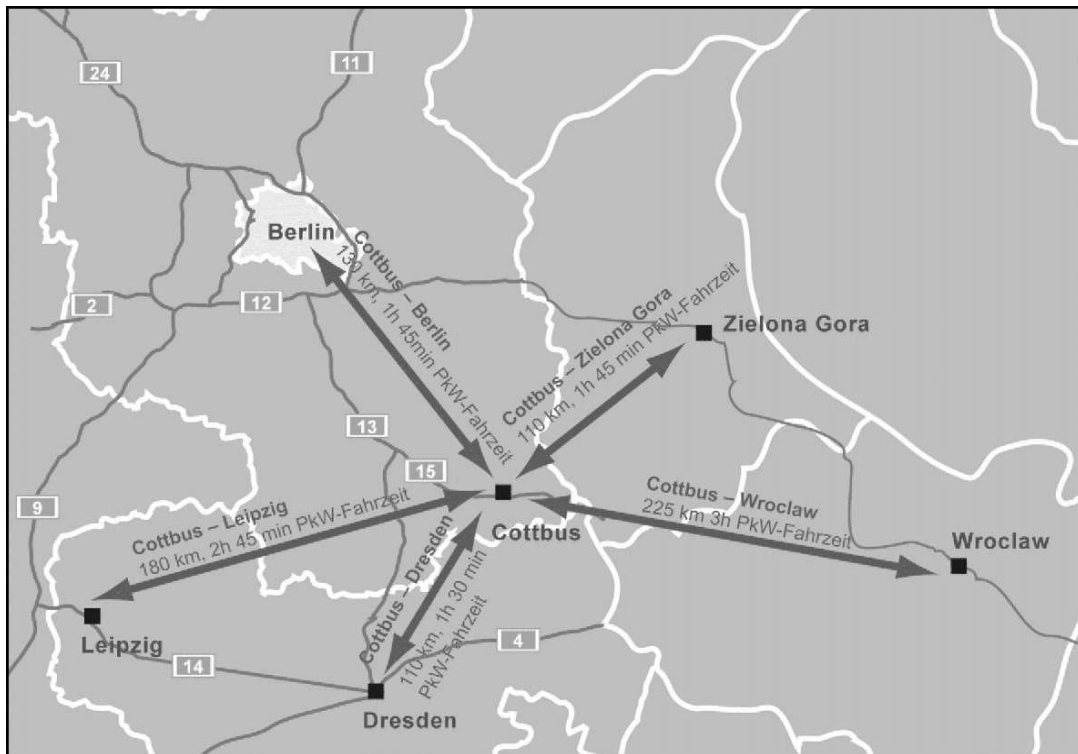
Porównując lata ubiegłe z rokiem 2011 należy stwierdzić, iż nie zaszła żadna znacząca zmiana dotycząca kategorii instytucji, które skorzystały z dofinansowania. Nadal najwyższy udział procentowy wśród jednostek, którym na mocy decyzji KM przyznano dofinansowanie ze środków w ramach PO EWT PLBB mają jednostki samorządu terytorialnego (w 2009 roku stanowiły one około 60%, w roku 2010 42%, a w roku 2011 76% beneficjentów PO EWT PL-BB). Drugą grupę stanowią organizacje pozarządowe (w 2009 roku stanowiły one 10%, w 2010 roku – 25%, a w roku 2011- 9,5% podmiotów, które uzyskały dofinansowanie). Trzecią, co do wielkości grupą były i są nadal instytucje szkoleniowe (w 2009 roku stanowiły one 7%, w 2010 roku 17%, w roku 2011 nie aplikowały o wsparcie). Należy przy tym zaznaczyć, iż w 2011 roku dofinansowanie otrzymały dwie wyższe uczelnie (w roku 2010 dotyczyło to tylko jednej uczelni wyższej).

3 DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA EUROREGIONU SPREWA-NYSA-BÓBR

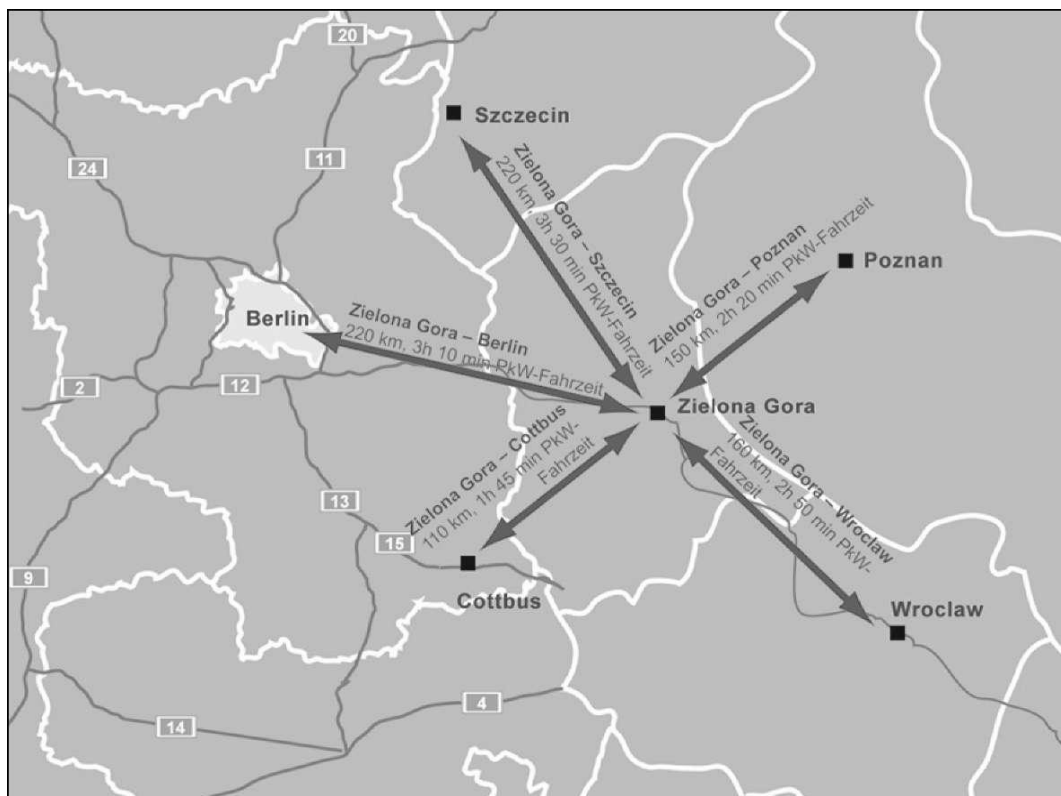
3.1 Struktura przestrzenna i osadnicza

Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr jest jednym z czterech Euroregionów na granicy polsko-niemieckiej. Położenie geograficzne Euroregionu wyznacza czworokąt Berlin - Lipsk / Drezno - Wrocław - Poznań (patrz rys. 1).

Rysunek 1 Położenie Euroregionu odnośnie do ośrodków miejskich po stronie niemieckiej

Rysunek 2 Położenie Euroregionu odnośnie do ośrodków miejskich po stronie polskiej

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Na rysunkach 1 i 2 widać wyraźnie względnie duże odległości do najważniejszych ośrodków (gospodarczych) jak Berlina, Drezno, Lipsk i Wrocław i Poznań. Euroregion jest pozostawiony zasadniczo samemu sobie, bowiem jak pokazuje doświadczenie, wyżej wymienione metropolie gospodarcze nie pobudzają regionu do rozwoju.

Region ma charakter transgraniczny, jego terytorium obejmuje po stronie niemieckiej powiat Sprewa-Nysa oraz miasto grodzkie Cottbus. Po stronie polskiej Euroregion obejmuje południową część Ziemi Lubuskiej (Województwo Lubuskie), w skład której wchodzi powiaty: Krośnieński, Nowosolski (w roku 2002 podzielony na Nowosolski i Wschowski), Świebodziński, Zielonogórski, Żagański, Żarski oraz miasto grodzkie Zielona Góra (patrz rys. 3).

Rysunek 3 Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr

Źródło: Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr, stan: grudzień 2011

Ponadto do polskiej części Euroregionu należą dwie gminy z powiatu Słubickiego i Sulcińskiego tj. Cybinka i Torzym oraz gmina Zbąszyń (Województwo Wielkopolskie).

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Skład Euroregionu Sprewa - Nysa - Bóbr zmieniał się kilkakrotnie od chwili jego utworzenia. Po reformie administracyjnej w roku 1999, w wyniku której utworzono Województwo Lubuskie miasto Głogów i Wolsztyn opuściły Euroregion. W roku 2004 Euroregion opuściły także gminy Skąpe i Niegostawice.

Aktualna struktura ESNB jest następująca: powiat Krośnieński, Nowosolski, Świebodziński, Wschowski, Zielonogórski, Żagański, Żarski z wyłączeniem gmin Skąpe, Niegostawice i Trzebiel. Ponadto do obszaru tego należą gmina Cybinka z powiatu Słubickiego i gmina Torzym z powiatu Sulęcińskiego oraz gmina z Województwa Wielkopolskiego tj. Zbąszyń.

Euroregion o powierzchni całkowitej wynoszącej 10522 km² zamieszkuje około 883000 mieszkańców (patrz tab. 1). Polska część Euroregionu zajmuje większą powierzchnię oraz liczy więcej mieszkańców; zajmuje 83% całkowitej powierzchni, a dokładnie 8710 km².

W polskiej części Euroregionu zajmującej obszar 8 710 km², w 2010 r. mieszkało 654 796 osób, natomiast w części niemieckiej obejmującej swoim zasięgiem 1812 km², populacja liczyła 228 491 osób. Warto zaznaczyć, iż polska część stanowi blisko 83% powierzchni Euroregionu ogółem.

Tabela 2 Powierzchnia i ludność w 2010 roku

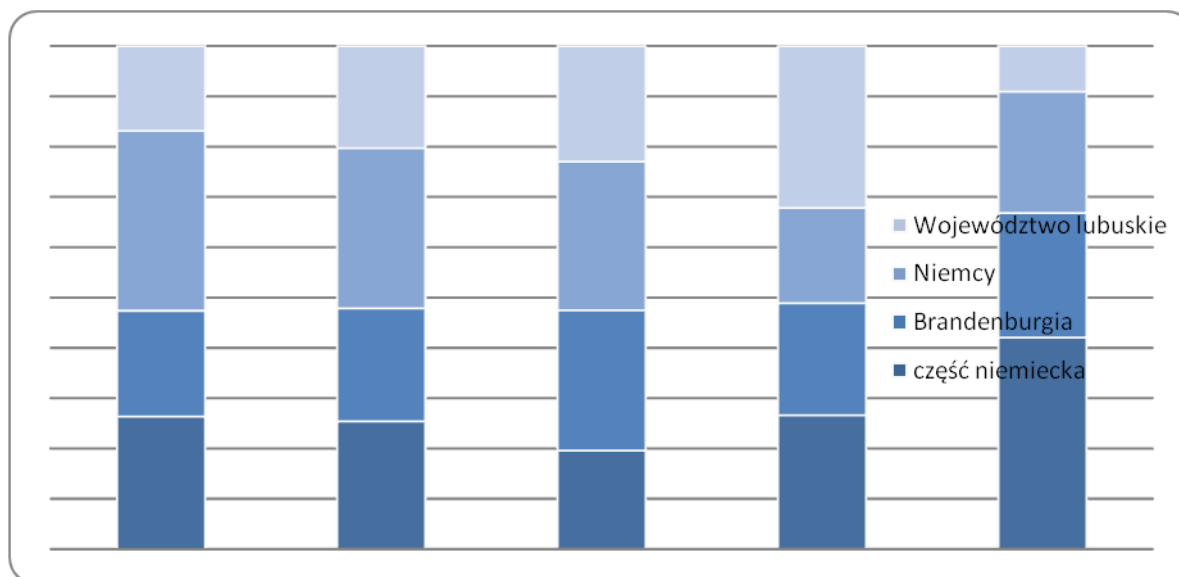
Obszar	Powierzchnia w km ²	Liczba mieszkańców	Gęstość zaludnienia mieszkańców/km ²
Cottbus (miasto grodzkie)	164	102 091	623
Sprewa-Nysa (powiat)	1 648	126 400	77
Część niemiecka	1 812	228 491	126
Krośnieński	1 391	56 041	40
Nowosolski	771	86 996	113
Świebodziński	937	55 998	60
Wschowski	624	39 168	63
Zielonogórski	1 569	92 160	59
Żagański	1 132	81 412	72
Żarski	1 393	98 266	71

Zielona Góra	58	117 699	2017
Cybinka	280	6 736	24
Torzym	375	6 774	18
Zbąszyń	180	13 546	75
Część polska	8 710	654 796	75
Euroregion łącznie	10 522	883 287	84
Brandenburgia	29 483	2 503 300	85
Niemcy	357 030	81 751 600	229
Województwo Lubuskie	13 988	1 011 024	72
Polska	312 679	38 200 037	122

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2011

Gęstość zaludnienia w Euroregionie wynosi, jak przedstawiono w tabeli 1, 84 mieszkańców na km² i jest stosunkowo niewielka (Polska -122 mieszkańców na km² / Niemcy - 229 mieszkańców na km²). W niemieckiej części Euroregionu pojawiają się wprawdzie większe skupiska mieszkańców, i to nie tylko w centralnym ośrodku jakim jest miasto Cottbus, ale istnieją tereny, szczególnie w pobliżu granicy, o charakterze rolniczym wykazujące niską gęstość zaludnienia. Po polskiej stronie Euroregionu niska gęstość zaludnienia wynosząca 75 mieszkańców na km² znajduje się poniżej poziomu zaludnienia po stronie niemieckiej (126 mieszkańców na km²).

Obszar Euroregionu ma charakter wiejski z małymi skupiskami mieszkańców. Udział powierzchni zamieszkałej w niemieckiej części Euroregionu w roku 2010 wynosi 2,5 % i jest zdecydowanie większy aniżeli w Województwie lubuskim wynoszący 1,6 % (patrz rys. 4). Jest to spowodowane tym, że strona niemiecka jest dużo bardziej zasiedlona aniżeli strona polska. Nowe osiedla powstają w pierwszym rzędzie w otoczeniu centrów gospodarczych, dlatego rozproszenie osiedli jest raczej niskie.

Wykres 3 Wykorzystanie powierzchni w 2010 r. w %

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011

W niemieckiej części Euroregionu przeważającą część powierzchni (76,9 %) zajmują lasy i użytki rolne. Dodatkowo krajobraz regionu kształtuje wielkopowierzchniowe wydobywanie węgla brunatnego (wytrobiska napowierzchniowe) zajmujące 7,5 % powierzchni (13550 ha). Dla porównania: udział powierzchni wydobywczej metodą odkrywkową w całych Niemczech wynosi ok. 0,5 %. Większość kopalni odkrywkowych jest jeszcze czynna, pozostałe poddawane są rekultywacji. Obszary pokopalniane po polskiej stronie Euroregionu nie odgrywają żadnej roli, obszar ten jest zdominowany w około 50% przez lasy. W województwie lubuskim przeważającą część zajmuje powierzchnia rolna i leśna (razem 91,7%).

Jeśli przyjrzymy się rozwojowi wykorzystania powierzchni po stronie niemieckiej w okresie 2008 - 2010¹, to widoczny jest nieznaczny wzrost udziału powierzchni mieszkalnej w stosunku do całości powierzchni (+5 %, patrz tab. 2). Nieznacznie wzrósł również udział powierzchni drogowych o 1,3 % do 63 km². Dodatkowo należy nadmienić w tym miejscu, że dokonano rozszerzenia powierzchni wydobywczej o 1,7% do ponad 135 km².

W porównaniu ze średnią w Brandenburgii i całych Niemczech odnotować można spadek powierzchni leśnych. W roku 2010 udział tych powierzchni spadł o 0,2%. Należy również zauważyć, w porównaniu ze średnią w Brandenburgii i Niemczech, znaczny wzrost powierzchni drogowej w części niemieckiej Euroregionu.

¹ Brak danych dotyczących polskiej strony Euroregionu, dostępne dane dla Województwa lubuskiego

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

W Województwie lubuskim największy wzrost udziału powierzchni, porównując lata 2008 i 2010, zauważamy w odniesieniu do powierzchni zamieszkałej i drogowej. W przypadku pozostałych powierzchni według kierunków wykorzystania, zmiany ich udziałów w powierzchni ogólnej zmieniły się nieznacznie.

Tabela 3 Porównanie dynamiki wykorzystania powierzchni w 2008 i 2010 w % w części niemieckiej Euroregionu, Brandenburgii, całych Niemczech i Województwie Lubuskim

Wykorzystanie powierzchni	Część niemiecka	Brandenburgia	Niemcy	Województwo lubuskie
Powierzchnia mieszkalna	5,0	6,2	2,9	6,7
Powierzchnia drogowa	1,3	0,4	0,3	7,7
Powierzchnia rolna	-0,1	0,2	-0,4	-0,9
Powierzchnia leśna	-0,2	0,0	0,3	0,0
Powierzchnia wydobywcza	1,7	-1,2	-2,8	b.d
Powierzchnia pozostała	-1,6	-2,0	0,2	-2,6

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011.

Największymi gminami Euroregionu są ośrodki Cottbus i Zielona Góra. Mniejszymi ośrodkami są miasta Guben, Forst i Spremberg po stronie niemieckiej oraz Nowa Sól, Żary, po stronie polskiej. Wymienione i pozostałe ośrodki rozłożone są równomiernie na obszarze Euroregionu. Pewną osobliwość stanowi podwójne miasto Guben / Gubin.

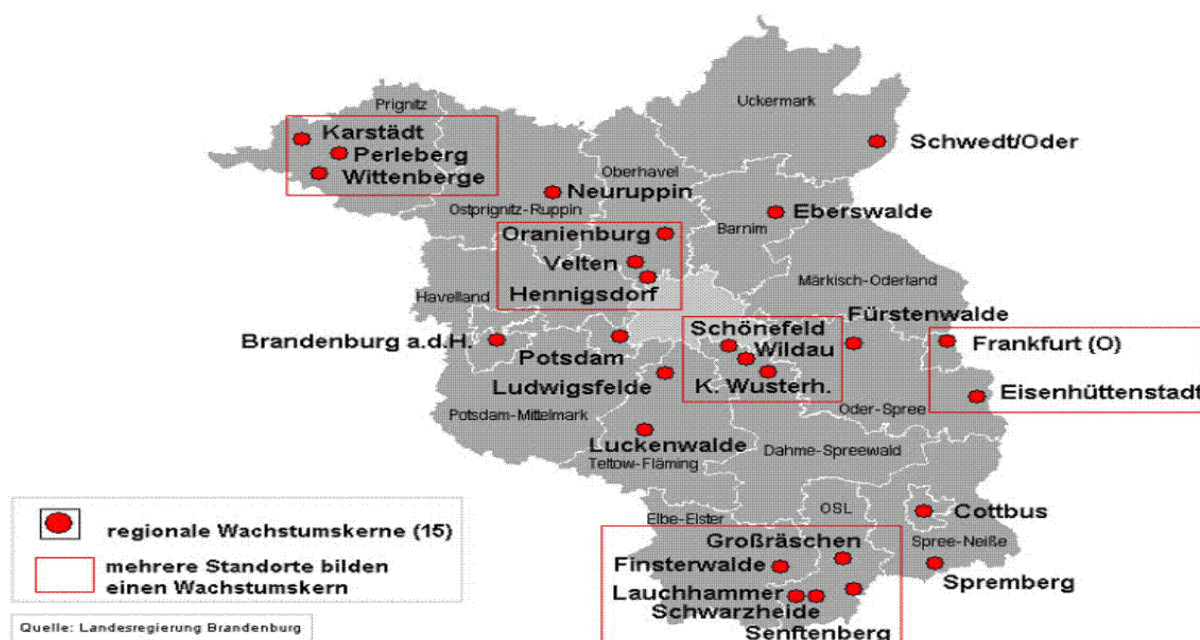
W ostatnich 20 latach znakomicie rozwijały się regiony gospodarcze w Brandenburgii dla, którego rząd opracował nową politykę wspierania rozwoju gospodarczego przedsiębiorstw. Podstawą tej strategii jest dofinansowanie i wspieranie samych regionów („regionalne centra wzrostu”) oraz określonych gałęzi przemysłu, rzemiosła i usług („branżowe pola kompetencji”). Regionalne Centra Wzrostu (niem. RWK) mają za zadanie dystrybucję środków pomocowych. Nowa strategia wykorzystania środków pomocowych ma za zadanie:

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

- ⇒ zmniejszyć odpływ ludności, a tym samym przeciwdziałać obecnemu trendowi demograficznemu, tj. spadkowi liczby ludności, szczególnie w populacji osób młodych (do 35 roku życia),
- ⇒ przeciwdziałać wysokiemu bezrobociu w Brandenburgii oferując miejscowym inwestorom oraz wszystkim chętnym do zainwestowania w Euroregionie odpowiednie warunki inwestycyjne i atrakcyjne lokalizacje,
- ⇒ skuteczniej zarządzać środkami finansowymi pochodzącymi ze źródeł krajowych (landowych, fundusze strukturalne, dofinansowania federalne).²

Miasta Cottbus i Spremberg są Regionalnymi Centrami Wzrostu w niemieckiej części Euroregionu (rys. 4).

Rysunek 4 Regionalne Centra Wzrostu w Brandenburgii

Źródło: http://www.brandenburgpolen.de/index.php?option=com_content&view=article&id=180&Itemid=168&lang=pl, 2.10.2012

W polskiej części Euroregionu miasta Zielona Góra, Sulechów i Nowa Sól utworzyły tzw. „Trójmiasto” mające charakter regionalnego centrum wzrostu gospodarczego. W Euroregionie istnieją **liczne partnerstwa miast i gmin** (patrz załącznik 2). Wzmacniana jest również współpraca

² Wzmocnienie wzrostu poprzez przestrzenne i sektorowe połączenie środków krajowych, Drugi Raport Międzyresortowej Grupy Roboczej Aufbau Ost (niem. odbudowa Wschodnich Niemiec) przedłożony na posiedzenie rządu krajowego w dn. 22 listopada 2005.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

wewnątrz regionu. Przykładem są Żagań, Żary, Forst/Łużyce oraz Weißwasser (Saksonia), które to miasta współpracują ze sobą w wielu dziedzinach m. in. nauki, kultury, edukacji, sportu i obszarze komunalnym.

W tym miejscu należy również wspomnieć o Stowarzyszeniu Aglomeracja Zielonogórska, która powstała w październiku 2011 roku. Stowarzyszenie składa się z 30 członków zwykłych (gminy: Babimost, Bobrowice, Bojadła, Bytom Odrzański, Czerwieńsk, Dąbie, Gubin, Kargowa, Kozuchów, Krosno Odrzańskie, Lubsko, Nowe Miasteczko, Nowogród Bobrzański, Otyń, Skąpe, Sulechów, Szczaniec, Szprotawa, Świdnica, Świebodzin, Trzebiechów, Wschowa, Zabór, Zielona Góra, Żary; miasta: Gubin, Nowa Sól, Zielona Góra, Żary; stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto) i 4 wspomagających (Organizacja Pracodawców Ziemi Lubuskiej, Uniwersytet Zielonogórski, Lubuska Izba Budownictwa, Stowarzyszenie Dialog-Współpraca-Rozwój). Cele stowarzyszenia są następujące:

1. wspieranie idei samorządu terytorialnego oraz obrona wspólnych interesów podmiotów będących członkami stowarzyszenia
2. inicjowanie, propagowanie, przygotowywanie i realizacja wspólnych przedsięwzięć służących rozwojowi gospodarczemu obszarowi, na terenie którego działają członkowie stowarzyszenia m. in. poprzez promocję terenów inwestycyjnych, stref gospodarczych i parków technologicznych, pozyskiwanie nowych inwestorów, przyjmowanie priorytetów w zakresie infrastruktury komunikacyjnej (m. in. drogowej, kolejowej, lotniczej, wodnej), wspieranie przedsięwzięć turystycznych o charakterze ponadgminnym (ścieżki rowerowe, szlaki wodne itp.).

Podsumowanie podrozdziału: Struktura przestrzenna i osadnicza

Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr można określić jako obszar, w którym nie występują wielkie aglomeracje miejskie, lecz w przeważającej części zlokalizowane są tu miasta średniej wielkości oraz wsie i miasteczka. Średnia gęstość zaludnienia wynosi **84** mieszkańców na km², wobec czego teren Euroregionu jest słabo zaludniony. Należy zaznaczyć, że niemiecka część w porównaniu z polską jest gęściej zaludniona. Największymi miastami są Zielona Góra i Cottbus liczące po ponad 100.000 mieszkańców. Dodatkowo po obu stronach Euroregionu znajduje się jeszcze kilka mniejszych miast.

Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr posiada korzystne położenie geograficzno- gospodarcze leżąc w czworokącie między Berlinem, Lipskiem / Dreznem, Wrocławiem a Poznaniem. Jednak odległości są na tyle duże, że można mówić tu o położeniu „in-between” (ang. pomiędzy), bowiem jak do tej pory nie widać pozytywnych efektów bliskości Berlina, Lipska / Drezna oraz polskich ośrodków. W odniesieniu do niemieckiej części Euroregionu duże znaczenie odgrywają Regionalne Centra Wzrostu, które są zlokalizowane w Cottbus i Sprembergu. Po polskiej stronie Euroregionu trzy miasta Zielona Góra, Sulechów i Nowa Sól utworzyły tzw. „Trójmiasto” mające charakter regionalnego centrum wzrostu gospodarczego. Wydaje się, iż stowarzyszenie to nie spełniło

oczekiwań i powołano w 2011 roku Stowarzyszenie Aglomeracja Zielonogórska, do której należy 30 członków zwykłych (w tym stowarzyszenie Lubuskie Trójmiasto) i 4 członków wspomagających. Głównym celem stowarzyszenia jest wspieranie idei samorządu terytorialnego oraz obrona wspólnych interesów podmiotów będących jego członkami.

3.2 Ludność/ zasoby ludzkie

Na koniec 2010 r. w Euroregionie mieszkało 883287 osób, w tym 228491 (26%) mieszkało w niemieckiej części Euroregionu. W polskiej części Euroregionu zameldowanych było 654796 mieszkańców, co odpowiada 74% łącznej liczby mieszkańców regionu. 25% mieszkańców mieszka w głównych ośrodkach : w Zielonej Górze (117699 mieszkańców) i w Cottbus (102091 mieszkańców).

Od roku 2007 odnotowuje się po niemieckiej stronie stały spadek ludności wynoszący łącznie 4,3%, przewyższając tym samym spadek liczby ludności w całej Brandenburgii (-1,3%). Liczba ludności po polskiej stronie pozostała na niezmiennym poziomie (Województwo: 0,3%, Polska: 0,2%). (Patrz tab. 5).

Tabela 4 Rozwój ludności - zmiany od 2007 (2007 =100)*

Obszar	2007	2008	2009	2010
Część niemiecka	100,0	97,3	96,4	95,7
Część polska	100,0	99,9	100,0	100,0
Euroregion łącznie	100,0	99,2	99,0	98,9
	(893 472)	(886 393)	(884 466)	(883 287)
Brandenburgia	100,0	99,5	99,0	98,7
Niemcy	100,0	99,9	99,6	99,4
Województwo Lubuskie	100,0	100,0	100,2	100,3
Polska	100,0	100,1	100,1	100,2

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Urząd Statystyczny w Poznaniu, 2011; *dane absolutne w nawiasach

Łącznie w roku 2010 Euroregion zamieszkiwało 10185 mniej mieszkańców aniżeli w roku 2007, co odpowiada spadkowi wynoszącemu 1,1%.

Spadek liczby ludności w niemieckiej części widoczny jest na podstawie liczby mieszkańców w miastach. W głównym ośrodku Cottbus od roku 2007 widoczny jest stały spadek liczby ludności (z 102811 do 101671 w 2009); w roku 2010 nastąpił wzrost liczby ludności do 102091. Powiat Sprewa-Nysa nie korzystał z tej zmiany, bowiem liczba ludności powiatu malała z 132798 w roku 2007 do 130626 w roku 2010.

Powodem tego spadku w niemieckiej części Euroregionu jest naturalny rozwój liczby ludności. W latach 2007-2010 nie wystąpił wzrost przyrostu naturalnego, tzn. ilość nowonarodzonych w ciągu każdego roku była niższa od liczby zgonów (patrz tab. 6).

Po tym, gdy spadek przyrostu naturalnego został nieco osłabiony - w roku 2008 saldo wynosiło -1125, względnie -4,8 na każdy 1 000 mieszkańców, w roku 2009 jeszcze mniej tzn. -1014, to w roku 2010 przyrost naturalny znacznie wzrósł do -1097, względnie -4,8 na każdy 1.000 mieszkańców, co stanowiło spadek w porównaniu z rokiem poprzednim (-1014, względnie -4,4 na każdy 1000 mieszkańców, patrz tab. 6). Podobny trend można zaobserwować w całej Brandenburgii. Również tam mamy do czynienia z ujemnym przyrostem naturalnym.

W polskiej części Euroregionu rozwój liczby ludności jest pozytywny. Do roku 2009 bilans dotyczący rozwoju liczby ludności w polskiej części Euroregionu był rosnącą tendencją przyrostu naturalnego ludności (patrz tab. 6), natomiast w roku 2010 nieznacznie spadł o 0,24, ale nadal był to trend pozytywny (1,27).

Należy wyjść z założenia, że w przyszłych latach ilość zgonów stale będzie przewyższać ilość nowonarodzonych. W całym województwie Lubuskim sytuacja demograficzna wygląda nieznacznie lepiej aniżeli w jego południowej części. Saldo liczby nowonarodzonych z liczbą zgonów jest jednoznacznie pozytywne. W roku 2010 odnotowuje się dopiero spadek przyrostu naturalnego o 0,27, jednakże jest to i tak tendencja pozytywna w porównaniu z saldem przyrostu naturalnego ludności w skali kraju. Jeżeli porównamy dane z polskiej części Euroregionu z danymi dla całej Polski, które w prezentowanych latach są negatywne i do tego jest to tendencja rosnąca, to dane dotyczące rozwoju liczby mieszkańców w polskiej części Euroregionu są pozytywne (dodatnie saldo przyrostu naturalnego).

Tabela 5 Saldo przyrostu naturalnego ludności

Obszar		2007	2008	2009	2010
Część niemiecka	Saldo	-1160	-1125	-1014	-1097

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

	Na 1 000 miesz.	-4,92	-4,84	-4,41	-4,80
Część polska	Saldo	841	990	989	834
	Na 1 000 miesz.	1,28	1,51	1,51	1,27
Euroregion łącznie	Saldo	-319	-135	-25	-263
	Na 1 000 miesz.	-0,36	-0,15	-0,03	-0,27
Brandenburgia	Saldo	-8077	-7999	-8772	-8940
	Na 1 000 miesz.	-3,18	-3,17	-3,49	-3,57
Niemcy	Saldo	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych
	Na 1 000 miesz.	-	-	-	-
Województwo	Saldo	1344	1779	1719	1451
	Na 1 000 miesz.	1,33	1,76	1,70	1,43
Lubuskie	Saldo	1344	1779	1719	1451
	Na 1 000 miesz.	1,33	1,76	1,70	1,43
Polska	Saldo	-9 700	-9 500	-18 000	-20 000
	Na 1 000 miesz.	-0,3	-0,2	-0,5	-0,5

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Urząd Statystyczny w Poznaniu, 2011

Przestrzenna migracja ludności w niemieckiej części Euroregionu wykazuje kilka zasadniczych różnic. Cottbus w latach 2007-2008 odnotowywało znaczny spadek mieszkańców wywołany migracją, dopiero w roku 2009 nastąpił wzrost salda w porównaniu z poprzednimi latami. Powiat Sprewa- Nysa odnotowywał w badanym okresie czasu spadek liczby mieszkańców (patrz tab. 7). W ujęciu łącznym negatywne saldo migracji ludności w niemieckiej części Euroregionu znacznie spada od 2007, co w dużej mierze jest zasługą spadku migracji z miasta.

Tabela 6 Saldo przestrzennej migracji ludności³

Obszar		2007	2008	2009	2010
Cottbus	Saldo	-659	-631	161	735
	na 1 000 miesz.	-6,41	-6,20	1,58	7,20
Powiat	Saldo	-1525	-1443	-1437	-1289
Sprewa-Nysa	na 1 000 miesz.	-11,48	-11,05	-11,19	-10,20
Część	Saldo	-2184	-2074	-1276	-554
niemiecka	na 1 000 miesz.	-9,27	-8,92	-5,54	-2,42
Powiat	Saldo	-177	-144	-151	-141
Krośnieński	na 1 000 miesz.	-3,14	-2,56	-2,70	-2,5
Powiat	Saldo	-136	-109	-171	-63
Nowosolski	na 1 000 miesz.	-1,57	-1,25	-1,97	-0,72
Powiat	Saldo	-178	-83	-1	-108
Świebodziński	na 1 000 miesz.	-3,17	-1,48	-0,02	-1,93
Powiat	Saldo	-57	-32	-35	-41
Wschowski	na 1 000 miesz.	-1,46	-0,82	-0,89	-1,04
Powiat	Saldo	472	436	534	309
Zielonogórski	na 1 000 miesz.	5,24	4,80	5,83	3,35
Powiat	Saldo	-157	-208	-225	-278
Żagański	na 1 000 miesz.	-1,90	-2,52	-2,73	-3,37

³ W celu ustalenia łącznego wyniku dla polskiej części Euroregionu a tym samym dla całości Euroregionu dodano wyniki z powiatów: Krośnieńskiego, Nowosolskiego, Świebodzińskiego, Wschowskiego, Zielonogórskiego, Żagańskiego, Żarskiego oraz miasta Zielonej Góry. W podsumowaniu nie uwzględniono danych z gminy Cybinka, Torzym i Zbąszyń-brak danych.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Powiat	Saldo	-219	-266	-266	-151
Żarski	na 1 000 miesz.	-2,20	-2,67	-2,68	-1,52
Zielona	Saldo	-329	-87	18	148
Góra	na 1 000 miesz.	-2,86	-0,76	0,16	1,29
Cybinka	Saldo	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	na 1 000 miesz.	-	-	-	-
Torzym	Saldo	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	na 1 000 miesz.	-	-	-	-
Zbąszyń	Saldo	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	na 1 000 miesz.	-	-	-	-
Część polska	Saldo	-781	-493	-297	-325
	na 1 000 miesz.	-1,19	-0,75	-0,45	-0,50
Euroregion	Saldo	-2965	-2567	-1573	-879
łącznie	na 1 000 miesz.	-3,32	-2,90	-1,78	-0,99
Brandenburgia	Saldo	-3968	-5280	-2305	624
	na 1 000 miesz.	-1,56	-2,09	-0,92	0,25
Niemcy	Saldo	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
	na 1 000 miesz.	-	-	-	-
Województwo Lubuskie	Saldo	-1215	-682	-473	-474
	na 1 000 miesz.	-1,20	-0,68	-0,47	-0,47
Polska	Saldo	-20,5	-14,9	-1,2	-2,1
	na 1 000 miesz.	-0,5	-0,4	-0,0	-0,1

Również po polskiej stronie Euroregionu można zauważyć negatywne saldo migracji ludności, które miało w omawianym okresie wartość ujemną przekraczając absolutnie bądź względnie wartości z niemieckiej części Euroregionu (patrz tab. 7). W samym regionie istnieją jednak znaczne różnice. Podczas gdy jedynie powiat Zielonogórski w całym rozpatrywanym okresie i miasto Zielona Góra w roku 2009 i 2010 odnotowywały pozytywne salda migracji ludności, to pozostałe powiaty o charakterze wiejskim dotknięte były odpływem ludności. Można wyjść z założenia, że pozytywne saldo migracji obu regionów odbywa się kosztem pozostałych powiatów.

Jak pokazano w tabeli 6, w latach 2007 i 2010 odnotowano w niemieckiej części Euroregionu większe zmiany niż w części polskiej. Największy spadek odnotowano w liczbie osób w wieku produkcyjnym (15 do 64), który wyniósł 5,9%, podczas, gdy po stronie polskiej wystąpił wzrost liczby mieszkańców w tym przedziale wiekowym o 1%. Odwrotną tendencję można zauważyć odnośnie do przedziału wiekowego osób do 15 roku życia. W części niemieckiej wystąpił wzrost o 4%, a w polskiej spadek o 3,5%. Po stronie niemieckiej w badanym okresie czasu wzrosła liczba osób powyżej 65 lat, podczas, gdy po stronie polskiej pozostała bez zmian. Odnotowano niewielkie zmiany w łącznej liczbie osób Euroregionu oscylujące w przedziale od -2,1 do +1,1 (patrz tab. 8).

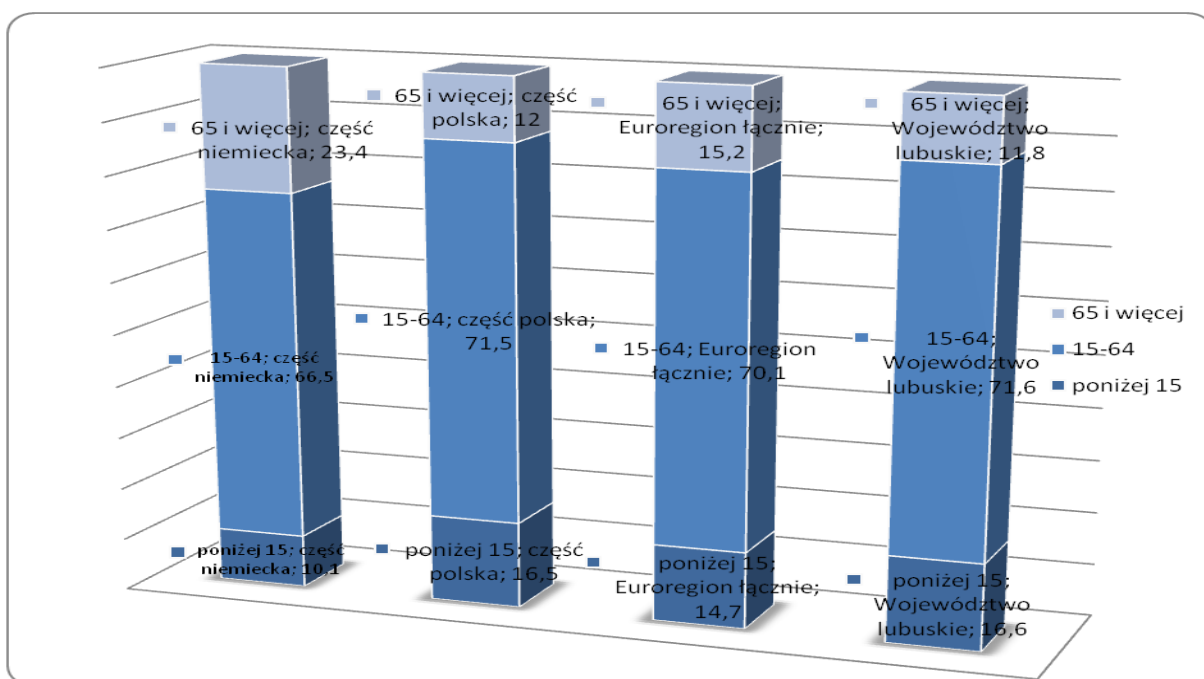
Tabela 7 Struktura wieku mieszkańców w 2007 i 2010

Obszar	rok	poniżej 15	15 - 64	65 i więcej	łącznie
część niemiecka	2007	22 240	161 479	51 890	235 609
	2010	23 126	151 876	53 489	228 491
	2010 do 2007 w %	+4,0	-5,9	+3,1	-3,0
część polska ⁴	2007	107 883	445 767	74 904	627 128
	2010	104 123	448 902	74 885	627 730
	2010 do 2007 w %	-3,5	+1,0	0,0	+1,0
Euroregion łącznie	2007	130 123	607 246	126 794	864 163
	2010	127 249	600 778	128 374	856 401
	2010 do 2007 w %	-2,1	-1,2	+1,1	-1,0

⁴ W celu ustalenia łącznego wyniku dla polskiej części Euroregionu a tym samym dla całości Euroregionu dodano wyniki z powiatów: Krośnieńskiego, Nowosolskiego, Świebodzińskiego, Wschowskiego, Zielonogórskiego, Żagańskiego, Żarskiego oraz miasta Zielonej Góry. W podsumowaniu nie uwzględniono danych z gmin Cybinka, Torzym i Zbąszyń- brak danych.

Udział młodocianych poniżej 15-go roku życia po niemieckiej stronie Euroregionu wynosił w roku 2010 niewiele ok. 10% i był tym samym znacznie mniejszy od średniej w części polskiej, która wyniosła 16,6%, co przekracza średnią w województwie (prawie 17,0%) oraz w Polsce (16,7%). Natomiast udział osób starszych wynosi 66% i jest nieznacznie mniejszy od średniej w polskiej części, która wynosi ponad 71%.

Wykres 4 Struktura wieku w 2010 w %

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011

Ze względu na niską liczbę narodzin na początku lat dziewięćdziesiątych i na fakt powolnego wzrostu tej liczby można wyjść z założenia, że udział młodych ludzi w strukturze wiekowej mieszkańców niemieckiej części Euroregionu nadal będzie maleć. To założenie zostało potwierdzone między innymi **prognozą rozwoju ludności** (patrz tab. 9). Po niemieckiej stronie Euroregionu przyrost ludności do roku 2030 będzie negatywny wynosząc prawie 17% (-38.500). Jak powyżej wyjaśniono, olbrzymi spadek liczby ludności spowodowany jest trwałym ujemnym przyrostem naturalnym oraz znaczną migracją ludności.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Prognoza rozwoju liczby ludności w polskiej części Euroregionu jest korzystniejsza. Wychodzi się z założenia, że w najbliższych 10 - 20 latach nastąpi lekki spadek całkowitej liczby mieszkańców. Tak więc liczba ludności zmniejszy się do roku 2030 o około 3,7%. Wyjątek stanowi Powiat Zielonogórski skupiony wokół największego miasta w regionie, jakim jest Zielona Góra, co jest związane z postępującymi procesami migracyjnymi mieszkańców Zielonej Góry do miejscowości usytuowanych wokół miasta. Największego spadku ludności doświadczy powiat Krośnieński i powiat Żagański, odpowiednio -11,0 i - 9,0 (patrz tab. 9). Do roku 2030 zakłada się dla całego Euroregionu spadek liczby mieszkańców o 7,2%.

Tabela 8 Prognoza rozwoju ludności do roku 2030

obszar	Liczba mieszkańców, stan na 2010	liczba mieszkańców, stan na 2020	liczba mieszkańców, stan na 2030	2030 do 2010 w %
Cottbus	102 100	100 200	94 100	-7,8
Sprewa-Nysa	126 400	110 000	95 900	-24,1
Część niemiecka	228 500	210 200	190 000	-16,8
Powiat Krośnieński	56 041	53 218	49 884	-11,0
Powiat Nowosolski	86 996	85 352	82 269	-5,4
Powiat Świebodziński	55 998	55 621	53 779	-4,0
Powiat Wschowski	39 168	39 246	38 475	-1,8
Powiat Zielonogórski	92 160	96 231	97 672	6,0
Powiat Żagański	81 412	78 459	74 090	-9,0
Powiat Żarski	98 266	97 463	94 470	-3,9

Zielona Góra	117 699	116 265	113 852	-3,3
Część polska ⁵	627 740	621 855	604 491	-3,7
Euroregion łącznie	856 240	832 055	794 491	-7,2
Województwo lubuskie	1 011 024	1 007 639	983 607	-2,7

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011

Podsumowanie podrozdziału: Ludność/zasoby ludzkie

Pod koniec 2010 roku Euroregion zamieszkiwało około 883287 mieszkańców, z czego około 228491 (26%) po niemieckiej stronie Euroregionu. Po polskiej stronie zameldowanych było 654796 mieszkańców, co odpowiada 74% łącznej liczby mieszkańców Euroregionu. 25% ludności Euroregionu zamieszkuje w głównych ośrodkach: Zielonej Górze (117699 mieszkańców) i Cottbus (102091 mieszkańców).

Po niemieckiej stronie Euroregionu odnotowuje się **stały spadek liczby mieszkańców** (od 2007 do 2010 -4,8 %). Główną przyczyną jest negatywny przyrost naturalny oraz migracja z regionu przede wszystkim młodych ludzi. Natomiast polska część Euroregionu odnotowuje bardzo niewielki wzrost liczby ludności, wzrosty są zauważalne zarówno w samym mieście Zielona Góra, jak i powiecie Zielonogórskim. Natomiast przyrost naturalny ma wartość dodatnią, globalnie nastąpił praktycznie niezauważalny spadek tego salda w polskiej części Euroregionu (z 1,28 w 2007 do 1,27 w 2010). W roku 2010 Euroregion był zamieszkiwany o 10185 mieszkańców mniej niż w roku 2007, co odpowiada spadkowi o wysokości 1,1%. Zarówno naturalny jak i przestrzenny rozwój migracji ludności w niemieckiej części Euroregionu kształtował się gorzej niż przeciętna krajowa dla Brandenburgii, dla której saldo migracji ludności miało w omawianym okresie wartość pozytywną. Saldo migracji ludności dla części niemieckiej było negatywne. Odnośnie do części polskiej i województwa Lubuskiego, wartości te były negatywne, ale na tym samym poziomie.

Struktura wieku ludności Euroregionu ulega w ostatnich latach znacznym zmianom. W latach 2007 i 2010 odnotowano w niemieckiej części Euroregionu większe zmiany niż w części polskiej.

⁵ W celu ustalenia łącznego wyniku dla polskiej części Euroregionu a tym samym dla całości Euroregionu dodano wyniki z powiatów: Krośnieńskiego, Nowosolskiego, Świebodzińskiego, Wschowskiego, Zielonogórskiego, Żagańskiego, Żarskiego oraz miasta Zielonej Góry. W podsumowaniu nie uwzględniono danych z gmin Cybinka, Torzym i Zbąszyń- brak danych.

Największy spadek w części niemieckiej odnotowano w liczbie osób w wieku od 15 do 64 lat, który wyniósł prawie 6%. Po stronie polskiej wystąpił wzrost o 1%. Odwrotną tendencję można zauważyć w kształtowaniu się liczby osób do 15 roku życia. W części niemieckiej wystąpił wzrost o 4%, a w polskiej spadek o 3,5%. Po stronie niemieckiej w badanym okresie czasu wzrosła liczba osób powyżej 65 lat, podczas, gdy po stronie polskiej pozostała bez zmian. Odnotowano niewielkie zmiany w łącznej liczbie osób Euroregionu w 3 przedziałach wiekowych: poniżej 15 lat, od 15 do 64 lat i powyżej 64 lat. Odnotowano łączny spadek mieszkańców w tych 3 grupach o 1%.

Zgodnie z **prognozą** liczba mieszkańców w obu częściach Euroregionu będzie w przyszłości maleć. Należy wskazać przy tym na różnice: po niemieckiej stronie w okresie od 2010 do 2030 należy liczyć się ze spadkiem liczby mieszkańców o prawie 17%, po polskiej stronie jedynie z prawie 4% spadkiem czyli ponad cztery razy mniejszym. Tym samym w całym Euroregionie liczba mieszkańców do roku 2030 spadnie o 7,2%.

3.3 Zatrudnienie i rynek pracy

W latach 2009 - 2010 zatrudnienie objęte ubezpieczeniem społecznym w niemieckiej części Euroregionu wzrosło o 1,9% (patrz tab. 10). Zarówno w powiecie Sprewa-Nysa, jak i Cottbus zatrudnienie wzrosło, przy czym w Cottbus wzrost ten był czterokrotnie większy (+2,8%). Na podobnym poziomie kształtował się wzrost zatrudnienia w całej Brandenburgii.

Tabela 9 Zatrudnienie objęte ubezpieczeniem społecznym w latach 2009 – 2010

Obszar	30.06.2009	30.06.2010	2010 do 2009 w %
Cottbus (miasto grodzkie)	45 334	46 603	+2,8
Sprewa-Nysa (powiat)	35 227	35 474	+0,7
Część niemiecka	80 561	82 077	+1,9
Brandenburgia	738 444	750 998	+1,7

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny 2011

Dla części niemieckiej Euroregionu można przeanalizować zatrudnienie objęte ubezpieczeniem społecznym ze względu na wiek zatrudnionych. Najgorzej na tym tle wychodzi grupa zatrudnionych objętych ubezpieczeniem społecznym w wieku od 15 do 24 lat, bowiem w części

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

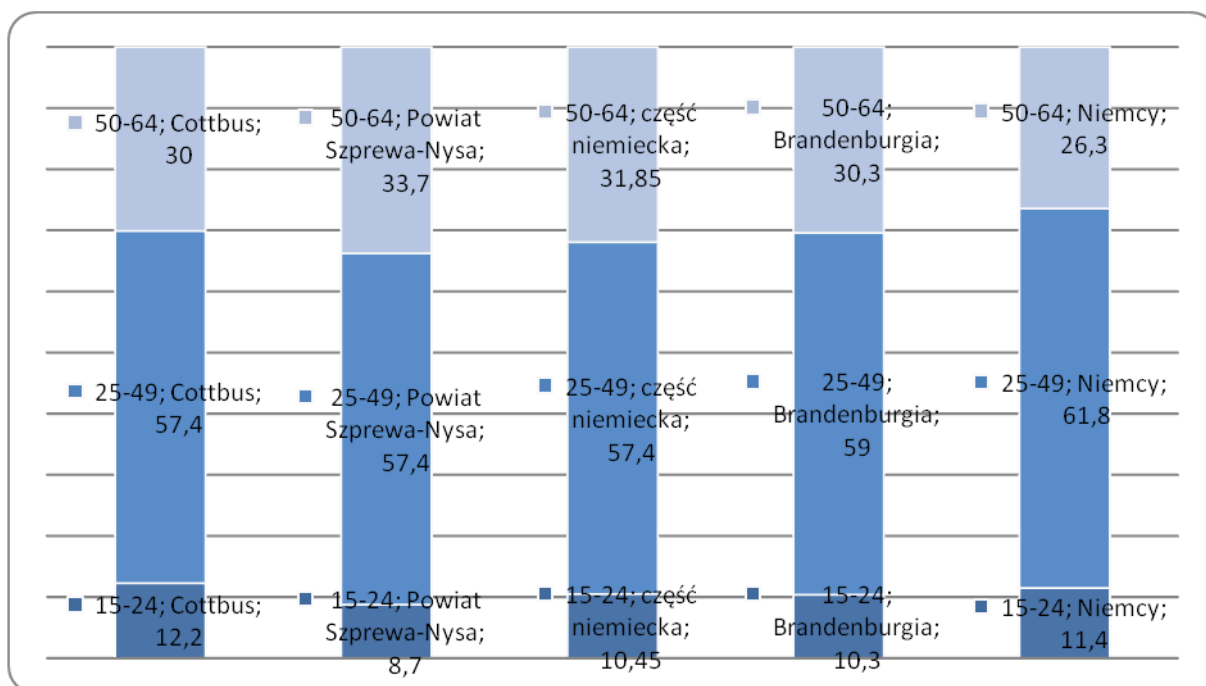
niemieckiej, w Brandenburgii, jak i w całych Niemczech odnotowano spadek tej grupy zatrudnionych w 2010 roku w porównaniu do 2009 roku. Spadek zatrudnienia tej grupy wiekowej w części niemieckiej Euroregionu (5,6%) przewyższył spadek w Brandenburgii (3,8%) i w skali ogólnoniemieckiej (0,7). Poziom zatrudnionych w drugiej grupie wiekowej tj. od 25 do 49 lat podlegał nieznacznym wahaniom. Na uwagę z pewnością zasługuje grupa wiekowa od 50 do 64 lat, wśród której zauważamy znaczny wzrost zatrudnionych średnio o 7%, przy czym wzrost w niemieckiej części Euroregionu przewyższył wzrost w Brandenburgii o 0,8% i w Niemczech o 2,4%.

Tabela 10 Zatrudnienie objęte ubezpieczeniem społecznym w latach 2009 – 2010 ze względu na wiek

Obszar	30.06.2009			30.06.2010			2010 do 2009 w %		
	15-24	25-49	50-64	15-24	25-49	50-64	15-24	25-49	50-64
Wiek									
Cottbus	6 040	26 185	12 983	5 700	26 756	13 995	-5,6	2,2	7,8
Sprewa-Nysa (powiat)	3 258	20 720	11 151	3 076	20 352	11 955	-5,6	-1,8	7,2
Część niemiecka	9 298	46 905	24 134	8 776	47 108	25 950	-5,6	0,4	7,5
Brandenburgia	80 656	441 738	213 252	77 850	443 163	227 583	-3,8	0,3	6,7
Niemcy	3 182 535	17 132 355	6 930 655	3 159 849	17 124 648	7 287 029	-0,7	0,0	5,1

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny 2011

Poniższy rysunek przedstawia wartości procentowe zatrudnionych objętych ubezpieczeniem społecznym ze względu na trzy grupy wiekowe na dzień 30 czerwca 2010 roku. Jednoznacznie można stwierdzić, iż udział poszczególnych grup wiekowych w zatrudnionych ogółem kształtuje się na poziomie względnie zbliżonym w analizowanych obszarach.

Wykres 5 Udział zatrudnionych objętych ubezpieczeniem społecznym na dzień 30.06.2010 roku ze względu na wiek w %

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny 2011

W roku 2010 w niemieckiej części Euroregionu zarejestrowanych było 14 170 bezrobotnych (Cottbus 6 594, powiat Sprewa-Nysa 7 576). Rozwój **stopy bezrobocia** (w odniesieniu do osób fizycznych zdolnych do pracy) w okresie 2007 - 2010 podlegał wielu wahaniom (patrz tab. 10). Jednakże były to wahania pozytywne, ponieważ z roku na rok stopa bezrobocia spadała sukcesywnie zarówno w części niemieckiej, jak i w powiecie Sprewa-Nysa i w Cottbus. W roku 2010 stopa bezrobocia wynosiła w powiecie 11,4% (-24,3% punktów procentowych w stosunku do roku 2007). W Cottbus poziom bezrobocia wynosił 12,8%, co oznacza spadek o 24,3% w stosunku do roku 2007. W konsekwencji stopa bezrobocia w części niemieckiej Euroregionu w badanym okresie czasu spadła prawie o 27%.

Poziom bezrobocia w niemieckiej części Euroregionu wynoszący 12,1% jest nieznacznie wyższy niż średni poziom bezrobocia w Brandenburgii (2010: 11,1%). Najbardziej korzystnie kształtowała się stopa bezrobocia w skali całego kraju, która wyniosła 7,7% w 2010 roku i nie podlegała ona tak dużym wahaniom jak w przypadku Cottbus czy powiatu Sprewa-Nysa, bowiem w porównaniu do roku 2007 spadła o 14%.

Tabela 11 Stopa bezrobocia w latach 2007 - 2010 w %

obszar	2007	2008	2009	2010

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Cottbus	16,9	14,5	14,5	12,8
Powiat Sprewa-Nysa	16,1	14,3	13,1	11,4
Część niemiecka	16,5	14,4	13,8	12,1
Powiat Krośnieński	28,1	26,5	29,0	24,6
Powiat Nowosolski	21,3	21,3	27,2	25,7
Powiat Świebodziński	7,1	8,0	10,5	8,8
Powiat Wschowski	14,0	14,5	15,4	16,4
Powiat Zielonogórski	13,5	10,4	15,5	13,9
Powiat Żagański	24,7	22,6	26,9	27,9
Powiat Żarski	16,4	15,9	19,4	17,4
Zielona Góra	7,1	4,9	7,4	7,7
Część polska ⁶	16,5	15,5	18,9	17,8
Brandenburgia	14,9	13,0	12,3	11,1
Niemcy	9,0	7,8	8,2	7,7
Województwo Lubuskie	14,0	12,5	16,2	15,5
Polska	11,2	9,5	12,1	12,4

Źródło: Federalna Agencja Pracy, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011

Również po polskiej stronie stopa bezrobocia znacznie wzrosła w ostatnich latach stabilizując się na bardzo wysokim poziomie (koniec 2010: 18%). Najwyższą stopę bezrobocia odnotowano w powiecie Żagańskim 27,9%, Nowosolskim 25,7% i Krośnieńskim 24,6%. Jest to bardzo wysoka stopa bezrobocia, dla porównania w Zielonej Górze wyniosła w 2010 roku 7,7%. Poziom bezrobocia w polskiej części Euroregionu jest wyższy od jego poziomu po niemieckiej

⁶ W celu ustalenia łącznego wyniku dla polskiej części Euroregionu a tym samym dla całości Euroregionu uśredniono wyniki z powiatów: Krośnieńskiego, Nowosolskiego, Świebodzińskiego, Wschowskiego, Zielonogórskiego, Żagańskiego, Żarskiego oraz miasta Zielonej Góry. W podsumowaniu nie uwzględniono danych z gmin Cybinka, Torzym i Zbąszyń- brak danych.

stronie (prawie 6%). Tylko powiat Świebodziński i miasto Zielona Góra odnotowały w roku 2010 stopę bezrobocia niższą od stopy w niemieckiej części oraz w Cottbus i powiecie Sprewa-Nysa. Bezrobocie w pozostałych powiatach kształtowało się na poziomie o wiele wyższym.

Ogólnie należy ocenić, że w niemieckiej części Euroregionu udział bezrobotnych z tzw. grupy ryzyka (młodociani poniżej 25 roku życia, osoby starsze powyżej 50 roku życia) oraz udział osób trwale dotkniętych bezrobociem kształtuje się na poziomie porównywalnym ze średnią w Brandenburgii (patrz tab. 13).

W roku 2010 w niemieckiej części Euroregionu bez pracy zarejestrowanych było 1540 młodocianych poniżej 25 roku życia, co odpowiada 10,4% wszystkich bezrobotnych (w Brandenburgii: 10,6%). W polskiej części Euroregionu wartość ta wyniosła nawet 20,5% (Województwo Lubuskie: 20%).

Również udział bezrobotnych w grupie wiekowej powyżej 50-go roku życia był niemieckiej części Euroregionu w 2010 nieznacznie wyższy od średniej w Brandenburgii (o 0,9%). W roku 2010 zarejestrowanych było 2 961 bezrobotnych w wieku 50 lat i powyżej, co odpowiada 20% wszystkich bezrobotnych. W Brandenburgii poziom ten wyniósł również dużo tj. 19,1%. W polskiej części Euroregionu udział bezrobotnych ze starszych grup wiekowych w porównaniu ze wszystkimi bezrobotnymi wyniósł 22,4%.

Ponadprzeciętnie wysoki w całym Euroregionie jest udział bezrobotnych pozostających długi czas bez pracy. W roku 2010 wskaźnik udziału tych osób wśród wszystkich osób bezrobotnych kształtował się po stronie niemieckiej Euroregionu na poziomie 38,1%, a po stronie polskiej aż na poziomie 44,7%.

Tabela 12 Bezrobotni według płci, wieku i czasu pozostawania bez pracy w 2010 roku w %

obszar	bezrobotni łącznie	w tym w %				
		mężczyźni	kobiety	młodociani poniżej 25	bezrobotn i powyżej 50	bezrobotni trwale dotknięci bezrobociem
Cottbus	6 965	55,7	44,3	12,8	16,8	38,4
Powiat Sprewa- Nysa	7 838	52,1	47,9	7,9	23,1	37,8
część niemiecka	14 803	53,9	44,1	10,4	20,0	38,1

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Powiat	4 580	21,0	79,0	20,7	22,1	54,0
Krośnieński						
Powiat	7 497	44,4	55,6	19,1	22,4	53,6
Nowosolski						
Powiat	2 100	49,2	50,8	23,8	21,1	36,9
Świebodziński						
Powiat	2 246	47,7	52,3	24,7	21,0	40,8
Wschowski						
Powiat	4 213	55,5	54,5	21,0	22,0	38,4
Zielonogórski						
Powiat	6 686	54,5	55,5	20,5	21,2	50,7
Żagański						
Powiat	5 975	56,3	53,7	20,2	22,3	47,4
Żarski						
Zielona Góra	4 529	58,8	51,2	14,3	26,9	35,6
część polska ⁷	7 329	48,4	56,6	20,5	22,4	44,7
Brandenburgia	148 749	54,2	45,8	10,6	19,1	36,2
Niemcy	3 238 421	54,3	45,7	10,0	16,4	34,9
Województwo	59 225	46,6	53,4	20,0	23,4	44,8
Lubuskie						
Polska w tys.	1954,7			428,3	421,7	906,3

Źródło: Federalna Agencja Pracy, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011

⁷ W celu ustalenia łącznego wyniku dla polskiej części Euroregionu a tym samym dla całości Euroregionu dodano wyniki z powiatów: Krośnieńskiego, Nowosolskiego, Świebodzińskiego, Wschowskiego, Zielonogórskiego, Żagańskiego, Żarskiego oraz miasta Zielonej Góry. W podsumowaniu nie uwzględniono danych z gmin Cybinka, Torzym i Zbąszyń- brak danych.

Wysokie bezrobocie i zależność od pomocy socjalnej prowadzą do tego, że młode i wykwalifikowane osoby w wieku produkcyjnym odchodzą do bardziej atrakcyjnych (sąsiednich) regionów zmieniając trwale potencjał osób zdolnych do pracy. Jednakże ten trend jest z pewnością mniej widoczny po stronie niemieckiej Euroregionu. Z pewnością rynki pracy pomiędzy brandenburską i polską częścią Euroregionu są już ze sobą powiązane, tym bardziej po otwarciu niemieckiego rynku pracy dla polskich pracowników w 2011 roku. Ważnym aspektem dla prawidłowego rozwoju rynku pracy, jest dostosowanie podaży i popytu jako najważniejszych sił kształtujących ten rynek. Należy mieć świadomość odpowiedniego dostosowania kwalifikacji zawodowych pracowników z zapotrzebowaniami na nie na rynku pracy. Coraz częściej wskazuje się na konieczność kształcenia zawodowego. Powinna powstać sieć kształcenia transgranicznego w zawodach, które będą ważne dla rozwoju Euroregionalnego rynku pracy. Po stronie niemieckiej zostały stworzone w tym celu centra zawodowe, kształcące w kreślonych zawodach. Należy takie centra stworzyć również po stronie polskiej. Konsultacje obu stron w tej kwestii, wymiana doświadczeń, spostrzeżeń z pewnością wpłynie pozytywnie na rozwój rynku pracy w Euroregionie. Po pierwsze dostosuje kwalifikacje pracowników do zapotrzebowań rynku pracy, po drugie ułatwi wymianę Kapitału Ludzkiego, tj. znalezienie pracy po obu stronach granicy polsko-niemieckiej.

Podsumowanie podrozdziału: Zatrudnienie i rynek pracy

W latach 2009 - 2010 zatrudnienie objęte ubezpieczeniem społecznym w niemieckiej części Euroregionu wzrosło o 1,9%. Zarówno w powiecie Sprewa-Nysa, jak i Cottbus zatrudnienie wzrosło, przy czym w Cottbus wzrost ten był czterokrotnie większy (+2,8%). Na podobnym poziomie kształtował się wzrost zatrudnienia w całej Brandenburgii (+1,7%).

Dla części niemieckiej Euroregionu można przeanalizować zatrudnienie objęte ubezpieczeniem społecznym ze względu na wiek zatrudnionych. Najgorzej na tym tle wychodzi grupa zatrudnionych objętych ubezpieczeniem społecznym w wieku od 15 do 24 lat, dla której odnotowano spadek. Znaczący wzrost udziału zatrudnienia w roku 2010 w porównaniu do roku 2009 wystąpił w grupie wiekowej od 50 do 64 lat, który wyniósł przeciętnie 7%.

Poziom bezrobocia w niemieckiej części Euroregionu wynoszący 12,1% jest na względnie niskim poziomie, tym bardziej, iż w latach 2007-2010 sukcesywnie spadał (w porównaniu do roku 2007 odnotowujemy spadek o 27%) Poziom ten jest nieznacznie wyższy niż średni poziom bezrobocia w Brandenburgii (2010: 11,1%). Najbardziej korzystnie kształtowała się stopa bezrobocia w skali całego kraju, która wyniosła 7,7% w 2010 roku (w porównaniu do roku 2007 spadła o 14%).

Również po polskiej stronie stopa bezrobocia znacznie wzrosła w ostatnich latach stabilizując się na bardzo wysokim poziomie (koniec 2010: 17,8%). Ogólnie należy ocenić, że w niemieckiej części Euroregionu udział bezrobotnych z tzw. grup ryzyka (młodociani poniżej 25 roku życia, osoby starsze powyżej 50 roku życia) oraz udział osób trwale dotkniętych bezrobociem kształtuje się na poziomie porównywalnym ze średnią w Brandenburgii. Ponadprzeciętnie wysoki w całym Euroregionie jest udział bezrobotnych pozostających długi czas bez pracy. W roku 2010 wskaźnik udziału bezrobotnych pozostających długi czas bez pracy kształtował się na bardzo wysokim poziomie: po stronie niemieckiej Euroregionu na poziomie 38,1%, a po stronie polskiej aż na poziomie 44,7%.

Wysokie bezrobocie i zależność od pomocy socjalnej prowadzą do tego, że młode i wykwalifikowane osoby w wieku produkcyjnym odchodzą do bardziej atrakcyjnych (sąsiednich) regionów zmieniając trwale potencjał osób zdolnych do pracy.

3.4 Edukacja i współpraca naukowa (Nauka, Badania i transfer technologii)

W Euroregionie swoją siedzibę mają dwa uniwersytety, Uniwersytet Zielonogórski i Brandenburski Uniwersytet Techniczny w Cottbus (BTU). Inne uczelnie w Euroregionie to: po niemieckiej stronie Wyższa Szkoła Zawodowa Lausitz, a po polskiej stronie Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie, Zachodnia Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych w Zielonej Górze i Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna w Żarach i (patrz tab. 14).

Największym centrum akademickim po polskiej stronie Euroregionu jest Uniwersytet w Zielonej Górze (około 15 000 studentów, rok 2011). Spektrum kształcenia i kierunków studiów sięga od kierunków technicznych, w szczególności Ochrony Środowiska, Budownictwa, Elektrotechniki i Budowy Maszyn aż po kierunki humanistyczne i administracyjne.

Brandenburski Uniwersytet Techniczny (BTU) Cottbus, na którym studiuje obecnie około 6000 studentów, jest jedyną uczelnią techniczną w Brandenburgii. Z ogólnej liczby około 100 tysięcy studentów w Brandenburgii na BTU Cottbus przypada 6%. Obok BTU Cottbus są w Brandenburgii jeszcze „tylko” dwa ośrodki uniwersyteckie w Poczdamie i we Frankfurcie nad Odrą. Wyższa Szkoła Zawodowa Lausitz posiada dwa campusy, jeden w Cottbus i drugi w Senftenbergu. WSZ Lausitz jest największą wyższą szkołą zawodową w Brandenburgii. Oba campusy specjalizują się w kierunkach inżynierskich.

Wymiana akademicka pomiędzy niemiecką i polską częścią Euroregionu, w szczególności w przypadku zainteresowania niemieckich studentów studiowaniem w Polsce, jest jeszcze nierozwinięta, pomimo faktu, że BTU Cottbus i Wyższa Szkoła Zawodowa Lausitz współpracują z

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

licznymi polskimi uniwersytetami. Z pewnością w każdym roku liczba studentów biorących udział w wymianie akademickiej w ramach programu Sokrates-Erasmus wzrasta, jednak należy zauważyć, iż liczba polskich studentów wyjeżdżających na studia do Niemiec jest większa aniżeli liczba niemieckich studentów przyjeżdżających do Polski.

W Euroregionie istnieje szereg instytucji zajmujących się transferem badań i technologii. Najważniejsze z nich zostaną przedstawione poniżej w skrócie (patrz także tab. 14):

- Centrum Zastosowań Planowania Systemów Logistycznych i Informacyjnych Fraunhofer (Das Fraunhofer-Anwendungszentrum für Logistiksystemplanung und Informationssysteme (ALI)) od roku 1998 ma swoją siedzibę na Brandenburskim Uniwersytecie Technicznym w Cottbus. Centrum powiązane jest z katedrą Przemysłowej Techniki Informacyjnej, działa jako regionalne przedstawicielstwo Instytutu Fraunhofer Przepływu Materiału i Logistyki w Dortmundzie. Instytut ten jest jedyną instytucją badawczą o takiej renomie w regionie (Max-Planck-Gesellschaft, Fraunhofer-Gesellschaft, Cetr-Helmholtz, instytucje badawcze z „Niebieskiej Listy”),
- Centrum Technologii Energetycznej Brandenburg (Das Centrum für Energietechnologie Brandenburg (CEBra)) jest następną instytucją badawczą BTU Cottbus. Centrum zajmuje się interdyscyplinarnymi badaniami nad kwestiami techniczno-energetycznymi,
- Dalej na BTU Cottbus działa Panta Rhei GmbH. Jest to interdyscyplinarny Instytut Badawczy Materiałów do Konstrukcji Lekkich
- Wspólną instytucją badawczą firmy Innovations for High Performance Microelectronics GmbH w Frankfurcie nad Odrą (IHP) i BTU Cottbus jest Joint Lab. Celem prac badawczych w Joint Lab jest stworzenie podstaw naukowych w perspektywicznych obszarach elektroniki krzemowej (materiał, technologia i elementy budowy),
- Ponadto istnieją dwa centra technologii w Kolkwitz i Guben,
- Park Technologiczno-Przemysłowy Cottbus (TIP-Cottbus).

Po polskiej stronie szereg instytutów Uniwersytetu Zielonogórskiego przejmują zadania badawcze i transferu technologii. Ponadto istnieje państwowa instytucja badawczo-rozwojowa „Metrol” zajmująca się działalnością badawczą w zakresie elektronicznej techniki pomiarowej.

Tabela 13 Przegląd instytucji naukowo-badawczych w Euroregionie

Instytucja	Główne zadania / wydziały
Instytucje uniwersyteckie	

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Uniwersytet Zielonogórski	- budownictwo
	- elektronika
	- budowa maszyn
	- matematyka
	- ochrona środowiska
	- ekonomia i zarządzanie
Brandenburski Uniwersytet	- matematyka, nauki matematyczne i Informatyka
Techniczny w Cottbus (BTU)	- architektura i inżynieria budowlana
	- budowa maszyn, elektrotechnika i ekonomia
	- ochrona środowiska i technika procesów przetwórczych
Wyższa Szkoła Zawodowa Lausitz,	- architektura
campus w Cottbus	- inżynieria budowlana
	- technika procesów przetwórczych i utylizacji
	- pedagogika muzyki
	- nauki społeczne
Inne najważniejsze instytucje:	
- Zachodnia Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych w Zielonej Górze,	
- Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna w Żarach,	
- Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie,	
- Instytut Filozoficzno-Teologiczny im. Edyty Stein w Zielonej Górze (filia Uniwersytetu Szczecińskiego)	

Instytucje transferu badań i technologii (wybór)

- Centrum Technologii Energetycznej Brandenburg (CEBra), Cottbus

- Panta Rhei GmbH, Cottbus

- Joint Lab, Cottbus

- Metrol

- Centrum Innowacji i Technologii(CIT) w Guben (Centrum technologii i rozwijania działalności Powiatu Sprewa-Nysa, Centrum Kompetencji zajmujące się surowcami odnawialnymi i tekstyliami, Polsko-Niemieckie Eurocentrum (DPE) rozwijające współpracę zagraniczną

- Centrum Technologii i Rozwoju w Cottbus (CoTEC) Sp. z o.o., Kolkwitz (Centrum Założycielskie)

Po polskiej stronie Euroregionu działają, w ramach Uniwersytetu Zielonogórskiego, ważne ośrodki badawcze, które mogą odegrać rolę w rozwoju potencjału innowacyjnego Regionu. Są to Park Naukowo-Technologiczny oraz Centrum Przedsiębiorczości i Transferu Technologii. Przy Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Sulechowie funkcjonują dwa ośrodki tj: Centrum Energetyki Odnawialnej i Lubuski Ośrodek Innowacji i Wdrożeń Agroturystycznych. W Nowej Soli również prowadzi działalność Park Naukowo-Technologiczny. Instytucje te mają za zadanie promowanie i zacieśnianie współpracy pomiędzy nauką a gospodarką poprzez organizowanie szkoleń i stymulowanie rozwoju przemysłowego całego regionu, a także realizacja projektów w obszarze nowych technologii. W tym miejscu należy również wspomnieć o Akademickim Inkubatorze Przedsiębiorczości działającym przy UZ, który za swój podstawowy cel postawił pomoc studentom i absolwentom szkół wyższych w założeniu i prowadzeniu własnej firmy.

Generalnie **potencjał naukowy i badawczy**, w szczególności w zakresie badań nad gospodarką i w przemyśle, są ograniczone, co ma również związek ze słabą strukturą gospodarki w regionie przygranicznym. Jednakże dzięki istnieniu ośrodków uniwersyteckich i pozostałych szkół wyższych istnieją w regionie podstawy, aby w przyszłości rozwój był dużo większy.

Podsumowanie podrozdziału: Nauka i współpraca naukowa

W Euroregionie swoją siedzibę mają **dwa uniwersytety**, Uniwersytet Zielonogórski (ok.15000 studentów) i Brandenburski Uniwersytet Techniczny w Cottbus (BTU, ok. 6000 studentów). Inne uczelnie w Euroregionie to: po niemieckiej stronie Wyższa Szkoła Zawodowa Lausitz, a po polskiej

stronie Zachodnia Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych w Zielonej Górze, Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna w Żarach i Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie.

Wymiana akademicka pomiędzy niemiecką i polską częścią Euroregionu, w szczególności w przypadku zainteresowania niemieckich studentów studiowaniem w Polsce, jest jeszcze nierozwinięta, pomimo faktu, że BTU Cottbus i Wyższa Szkoła Zawodowa Lausitz współpracują z licznymi polskimi uniwersytetami. W niemieckiej części Euroregionu istnieje szereg **instytucji zajmujących się transferem badań i technologii**. Po polskiej stronie szereg instytutów Uniwersytetu Zielonogórskiego przejmują zadania badawcze i transferu technologii. Istnieją także ważne ośrodki badawcze, które odgrywają rolę w rozwoju potencjału innowacyjnego. Są to między innymi Park Naukowo-Technologiczny oraz Centrum Przedsiębiorczości i Transferu Technologii.

Generalnie **potencjał naukowy i badawczy**, w szczególności w zakresie badań nad gospodarką i w przemyśle, są ograniczone, co ma również związek ze słabą strukturą gospodarki w regionie przygranicznym. Jednakże dzięki istnieniu ośrodków uniwersyteckich i pozostałych szkół wyższych istnieją w regionie podstawy, aby w przyszłości rozwój był dużo większy.

3.5 Infrastruktura i opieka społeczna

3.5.1 Infrastruktura techniczna

Po niemieckiej stronie Euroregionu rozbudowano w ostatnich latach dostęp domostw prywatnych do **wodociągów i kanalizacji** komunalnej. W przypadku przyłączy do wodociągów stopień ten przewyższał średnią krajową i federalną wynosząc 99,89% (patrz tab. 15). Przyłączenie do kanalizacji wynosi około 85%, co jest poniżej średniej. Ale w miastach jak np. Guben przyłączenie do kanalizacji komunalnej wynosi 100%. W związku z rozwojem demograficznym 100%-owe przyłączenie do sieci publicznych jest niemożliwe. O wiele bardziej faworyzowane mają być indywidualne urządzenia utylizujące ścieki.

Tabela 14 Przyłącza do wodociągów i kanalizacji po niemieckiej części Euroregionu w 2007

Obszar	stopień przyłączy do wodociągów komunalnych w %	stopień przyłączy do kanalizacji komunalnej w %
Cottbus	100,0	90,9
Sprewa-Nysa	99,8	78,0
niemiecka część	99,9	84,5

Brandenburgia	98,6	94,6
Niemcy	99,0	96,0

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny 2011

Również jeżeli wyposażenie prywatnych gospodarstw domowych w przyłącza nowoczesnych technologii komunikacyjnych (Internet, ISDN, PC) nie leży w gestii państwa, to dane te pozwalają stwierdzić, w jakim stopniu mieszkańcy wykorzystują nowoczesne techniki komunikacji. Poniższa tabela 16 pokazuje dane z Brandenburgii, które wskazują, że zarówno liczba przyłączy internetowych i ISDN jak i wyposażenie w komputery osobiste (PC) znacznie wzrosła w ostatnich latach. Po stronie polskiej zastosowanie nowoczesnych technologii komunikacyjnych przede wszystkim na terenach wiejskich nie jest jeszcze zadowalające. Ale właśnie na tych terenach nowe technologie mogą stworzyć nowe możliwości, np. podwyższać szanse na rynku pracy poprzez możliwość wykonywania pracy na odległość (telepraca) lub uczenia się na odległość. Dzięki temu można dokonać poprawy warunków lokalizacji podmiotów gospodarczych. Inne szanse nowoczesnych technologii komunikacyjnych można wykorzystać w rozbudowie **E-Governments** w samorządach (np. składanie wniosków drogą elektroniczną, itd.).

Tabela 15 Wyposażenie prywatnych gospodarstw domowych w technologię komunikacyjną w 2004, 2007, 2008

wyposażenie na każde 100 gospodarstw domowych	2004	2007	2008	2008 w porównaniu do 2004 w %
przyłącze internetowe, dostęp do Internetu	56,9	41,4	60,4	+6,2
przyłącze ISDN	20,9	15,3	24,7	+18,2
komputer osobisty	73,2	59,5	73,8	+0,8

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny 2011

Podsumowanie podrozdziału: Infrastruktura techniczna

Po niemieckiej stronie Euroregionu rozbudowano w ostatnich latach dostęp domostw prywatnych do **wodociągów i kanalizacji** komunalnej. Przyłączenie do kanalizacji wynosi jedynie 84,5%, co jest poniżej średniej Brandenburgii, jak i całych Niemiec. W związku z rozwojem demograficznym 100%-owe przyłączenie do sieci publicznych w Euroregionie jest niemożliwe. O wiele bardziej faworyzowane mają być indywidualne urządzenia utylizujące ścieki. W przypadku przyłączy do wodociągów stopień ten po niemieckiej stronie Euroregionu przewyższał średnią

krajową i federalną wynosząc 99,89%. Po polskiej stronie istnieją szczególnie na terenach wiejskich jeszcze deficyty w przyłączeniu do wodociągów oraz kanalizacji. Po stronie polskiej zastosowanie **nowoczesnych technologii komunikacyjnych** (Internet, ISDN, PC) przede wszystkim na terenach wiejskich nie jest jeszcze zadowalające, ale można przyjąć, iż ze względu na to, że rozwój nowoczesnych technologii stanowi podstawę dzisiejszego funkcjonowania, wskaźnik zastosowania technologii komunikacyjnych wzrasta i będzie w przyszłości wzrastać.

3.5.2 Infrastruktura drogowa

W ujęciu ponadregionalnym Euroregion wpisuje się w część korytarza paneuropejskiego III⁸ z transgraniczną osią komunikacyjną Berlin - Cottbus - Wrocław (autostrada 15 / A 18 łącząca północny zachód z południowym wschodem). Bardzo ważnym elementem na mapie drogowej jest autostrada A2 z Berlina do Warszawy ułatwiająca łączność portu lotniczego w Babimoście z międzynarodową siecią komunikacyjną. W dniu 30 listopada 2011 oddany do użytku został ostatni odcinek autostrady A2 z Nowego Tomysła do Świecka. Warto wspomnieć, iż do czasu oddania do użytkowania ostatniego odcinka A2, połączenie Województwa Lubuskiego z Niemcami było możliwe poprzez drogi krajowe. A2 liczy prawie 360 km. Kolejną ważną osią komunikacyjną jest Europejski Korytarz Transportowy tworzony głównie przez autostradę A-18. W tym obszarze strefa rozwoju dotyczy głównie osi: Żary - Żagań – Szprotawa.

W tabeli 15 przedstawiono najważniejsze główne szlaki komunikacyjne drogowe Euroregionu. Większość autostrad ma swój początek na autostradzie A10 przebiegającej w formie zewnętrznego pierścienia, nazywanej „Pierścieniem berlińskim”.

Tabela 16 Główne szlaki komunikacyjne w zestawieniu

Droga	oznaczenie / przebieg
Autostrady	- BAB 15 / A 18 (Berlin - Cottbus - Forst - Wrocław - Przemyśl - Kijów) - A2 (Berlin - Warszawa) - A113 (Berlin-Drezno-Cottbus)

⁸ Przebieg: Berlin/Drezno – Wrocław – Katowice – Lwów/Kijów (ok. 1.640 km całkowitej długości). Łącznie Unia Europejska ustaliła 10 korytarzy paneuropejskich bazując na sieci transeuropejskich (TEN) jako podstawę sieci drogowej dla całej Europy

drogi krajowe i szybkiego ruchu	- S3 (Szczecin - Zielona Góra - Praga - Wiedeń) - 32 (Gubinek - Zielona Góra) - B 97 (Hoyerswerda - Spremberg - Cottbus - Peitz - Guben) - B 112 (BAB A 15 - Forst - Guben - Eisenhüttenstadt - Frankfurt n. Odrą) - B 115 (BAB 15 - Döbern - Bad Muskau) - B 122 (Forst (Lausitz) - Cottbus) - B 156 (Großräschen - Spremberg - Bad Muskau - Weißwasser). - B 168 (Eberswalde - Fürstenwalde - Lieberose - Peitz) - B 169 (Elsterwerda - Senftenberg - Drebkau - Cottbus) - B 320 (Guben - Lieberose - Lübben (Spreewald))

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZDW.

Drogami krajowymi o znaczeniu transgranicznym są drogi B 97, B 112, B 115 oraz B 156. Istniejące jeszcze deficyty w rozbudowie dróg krajowych po niemieckiej stronie Euroregionu usuwane są w szczególności dzięki budowie obwodnic. O jakości infrastruktury drogowej decyduje przede wszystkim dostępność obszarów, która jest wyrażona gęstością dróg. W województwie parametr ten wynosi 58,4 km/100 km² (Polska- 87,6 km). Powiatami w polskiej części Euroregionu, które cechuje najwyższy wskaźnik gęstości dróg o nawierzchni twardej są powiat zielonogórski, nowosolski i żarski. Częściowo zła jakość rozbudowanych głównych szlaków komunikacyjnych po polskiej stronie Euroregionu ma być poprawiona dzięki rozpoczęciu, budowaniu lub ukończeniu niżej wymienionych zadań drogowo-budowlanych:

- Szczecin - Zielona Góra - Wrocław (S 3)
- Rozbudowa autostrady A18 (przedłużenie autostrady federalnej A15 z Olszyny do Wrocławia, docelowo do Forst)
- Frankfurt n. Odrą - Świebodzin - Poznań
- Zielona Góra - Poznań
- Budowa obwodnic, między innymi w Nowej Soli, Sulechowie, Lubsku i Żarach.

Zasadniczo transgraniczne połączenie drogowo-techniczne w Euroregionie jest utrudnione przez położenie nad Nysą (rzeka graniczna). Należy jednak wspomnieć, iż są podejmowane kroki w celu polepszenia tego stanu. Pod koniec 2009 roku podpisano list intencyjny, dotyczący budowy mostu granicznego na Nysie Łużyckiej pomiędzy miejscowościami Lodenu/Miasto Rothenburg i Sobolice/Gmina Przewóz dla ruchu drogowego z wyłączeniem ruchu ciężarowego. Porozumienie dotyczy także przebudowy drogi do mostu po stronie polskiej. Wspólny projekt partnerów polskich i niemieckich ma przyczynić się do rozwoju współpracy transgranicznej oraz ułatwić zbliżenie

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

obywateli i organizacji dla rozwoju gospodarki i turystyki. Innym ważnym szlakiem komunikacyjnym, alternatywnym do A-2, jest droga Gubinek-Dorohusk, którego istotnym elementem jest budowa mostu na Odrze Milsko-Przewóz. Euroregion złożył taki wniosek, również OPZL wskazuje na budowę mostu, jako kluczowe dla Aglomeracji Zielonogórskiej. Zadanie budowy mostu na rzece Odrze w Milsku zostało zaakceptowane i wpisane do przyjętego 21.03.2012 r. Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego.

Poniższa tabela pokazuje połączenia drogowe pomiędzy Cottbus, a Zieloną Górą, Guben, Dreznem i Forst.

Tabela 17 Połączenia drogowe między najważniejszymi miejscowościami Euroregionu

Z Cottbus do	Czas przejazdu	Długość trasy w km	Nazwa drogi
Zielona Góra	1:40	105	B168, L473, B97; 32
Drezno	1:25	110	B169, B96, A13, A4, 170
Guben	0:45	40	B168, L50
Forst	0:30	30	B168, A15, B112

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZDW.

Po niemieckiej stronie Euroregionu w ostatnich latach rozbudowywano w szczególności sieć **dróg rowerowych i spacerowych**. Sieć ta liczy dzisiaj ponad 500 km długości oferując liczne atrakcje turystyczne.

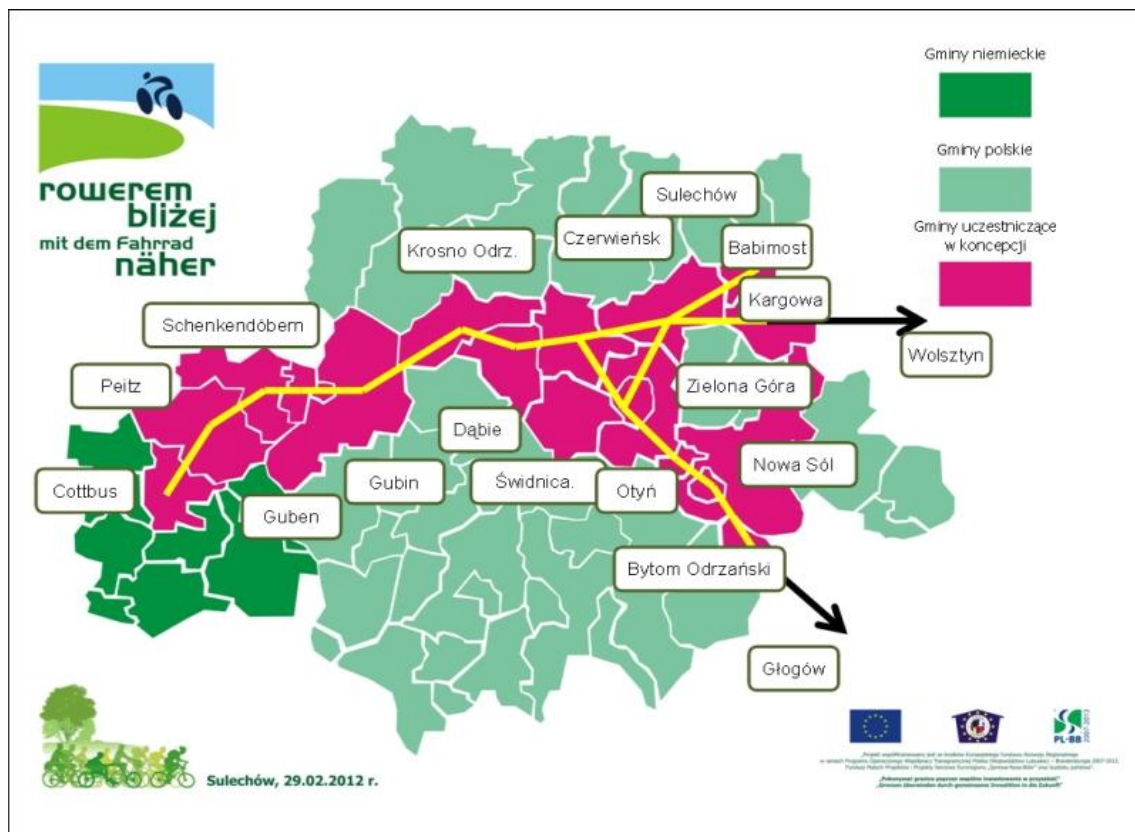
Po polskiej stronie istnieje jeszcze potrzeba rozbudowy sieci dróg rowerowych. Jak ilustruje rys. 8 nie istnieje jeszcze połączona sieć dróg rowerowych lub odpowiednie ułożenie tras na zasadzie „patchworku”. Transgraniczne połączenie sieci dróg rowerowych istnieje do tej pory jedynie w założeniach.

W 2002 roku opracowano „Koncepcję urbanistyczną w zakresie wytyczenia szlaków rowerowych w Euroregionie „Sprewa-Nysa-Bóbr”, którą zaktualizowano w roku 2009. Koncepcja przedstawia szlaki euroregionalne, które w różny sposób łączą miejscowości Euroregionu „Sprewa – Nysa – Bóbr”. Drogi te przechodzą przez najbardziej atrakcyjne miejsca i obiekty: zabytki, jeziora, punkty widokowe, parki krajobrazowe, rezerваты, pomniki przyrody i inne atrakcje turystyczne. Jak czytamy w Koncepcji: istniejących szlaków rowerowych w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr jest stosunkowo niewiele, z tym, że są okolice gdzie jest ich dość dużo, szczególnie wokół jezior, rzek i

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

atrakcji turystycznych. Nie tworzą one jednak sieci szlaków, którymi można by się poruszać po całym regionie⁹. W Tym celu został opracowany między innymi Projekt Rowerem bliżej - szlaki Euroregionu "Sprewa-Nysa-Bóbr" współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska (Województwo Lubuskie) - Brandenburgia 2007-2013. Jako jeden z efektów tej współpracy jest zaprezentowana poniżej docelowa sieć dróg rowerowych w Euroregionie.

Rysunek 5 Sieć dróg rowerowych w projekcie rowerem bliżej

Źródł

o: <http://www.sulechow.pl/index.php?id=301&lng=pl>, 7.10.2012

Obok ścieżek rowerowych coraz większego znaczenia nabiera sieć tras jeździeckich i tu również istnieje pilna potrzeba rozbudowy dróg do jazdy konnej dla celów turystycznych.

W Euroregionie są dzisiaj **następujące przejścia graniczne** dla samochodów osobowych, ciężarowych oraz przejścia kolejowe: Guben - Gubin, Guben/Schlagsdorf - Gubinek, Forst - Olszyna i Forst – Zasięki. Po polskiej stronie Euroregionu znajdują się dwa dodatkowe przejścia graniczne dla samochodów osobowych (Łęknica - Bad Muskau oraz Przewóz - Podrosche), przy czym wymienione miasta po niemieckiej stronie nie należą do Euroregionu. Forst - Olszyna jest najczęściej

⁹ Aktualizacja koncepcji urbanistycznej wytyczenia szlaków rowerowych w Euroregionie „Sprewa-Nysa-Bóbr”, listopad 2009

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

uczęszczanym przejściem granicznym, ponieważ przebiega przez nie trasa tranzytowa z Berlina przez Cottbus do Wrocławia (autostrada federalna A15/ autostrada A18).

Celem Brandenburgii jest rozwijanie i wspieranie regionu przygranicznego graniczącego z Polską jako pomost łączący wschód z zachodem. Modernizacja istniejących osi komunikacyjnych i rozbudowa nowych odgrywa znaczącą rolę z racji, iż Euroregion leży w paneuropejskich korytarzach drogowych. Oczekiwany jest wzrost ruchu osobowego i towarowego na granicy polsko-niemieckiej. Ruch osobowy ma wzrosnąć do roku 2015 1,5-krotnie; natomiast ruch towarowy samochodami ciężarowymi 3,5-krotnie. Jest to zgodne ze Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, w której czytamy: obszary przygraniczne województwa lubuskiego wymagają doinwestowania infrastrukturalnego. Istnieją potrzeby w zakresie budowy i modernizacji dróg, w tym budowy przepraw mostowych na Nysie Łużyckiej i Odrze, celem zwiększenia gęstości połączeń drogowych i kolejowych z Niemcami. Dzięki nowym połączeniom granicznym zwiększony zostanie przepływ osób, towarów, usług i kapitałów na tereny zagrożone marginalizacją¹⁰.

Jednym z kluczowych zadań drogowych pomiędzy Polską a Niemcami jest utworzenie nowego połączenia drogowego na Nysie Łużyckiej, łączącego miejscowość Coschen w Brandenburgii z Żytowaniem po polskiej stronie. Warto dodać, iż w tym miejscu istniał już most przed drugą wojną światową. Pierwsze prace budowlane zaplanowano na kwiecień 2013 roku, a ich zakończenie na koniec 2013 roku. Koszty budowy mostu oszacowane są na poziomie 3,5 mln Euro. Będzie to most przeznaczony wyłącznie dla transportu osobowego, bez możliwości korzystania z niego przez transport ciężarowy. Budowa tego mostu stanowi jeden z ważnych etapów dla pełnego skomunikowania przejścia granicznego z Gubinem. Wśród zakończonych inwestycji, zrealizowanych w latach 2007-2013, które są ściśle powiązane z budową mostu granicznego można wyróżnić:

1. Przebudowa drogi powiatowej nr 1153 F na odcinku Gubin – Żytowań, o długości 3,7 km,
2. Przebudowa drogi powiatowej nr 1154 F na odcinku granica państwa /rzeka Nysa Łużycka/ – Żytowań, o długości 1,2 km,
3. Przebudowa drogi powiatowej nr 1153 F na odcinku Żytowań – Kosarzyn, o długości 5,1 km,
4. Przebudowa drogi powiatowej nr 1154 F na odcinku Żytowań – Drzeńsk Wielki – do drogi wojewódzkiej 138 w m.Wałowice, o długości 3,8 km.

Inne inwestycje wykonane w ramach przebudowy granicznego układu komunikacyjnego na sieci dróg powiatowych Powiatu Krośnieńskiego w latach 2007-2013, to:

1. Przebudowa drogi powiatowej nr 2607 F na odcinku ul.Kresowej w Gubinie, o długości 3,5 km,
2. Przebudowa drogi powiatowej nr 1139 F na odcinku m.Bieżyce, o długości 1,6 km,

¹⁰ Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, Zielona Góra, listopad 2012, str. 24.

3. Przebudowa drogi powiatowej nr 1106 F na odcinku Mielno – Janiszowice /granica powiatu/o długości 2,2 km.

Oferta Kolei Niemieckich (DB) skierowana na przewóz osób została znacznie ograniczona. Z tego powodu jest niewiele możliwości podróżowania z niemieckiej części Euroregionu (Guben lub Forst) do polskiej części lub odwrotnie. Również sprawne połączenie kolejowe z Berlina przez Cottbus do Wrocławia jest konieczne, aby odciążać ruch osobowo-towarowy na drogach oraz aby umożliwić bezpośrednie połączenie kolejowe południowo- zachodnich terenów przemysłowych Polski z południową Brandenburgią, Berlinem i Niemcami środkowymi. Ogólny stan techniczny eksploatowanej w województwie lubuskim kolei jest niezadowalający, w związku z czym konieczne jest budowanie nowej infrastruktury kolejowej i modernizacja dotychczasowej. Wyjątek stanowi linie E 20 na trasie Warszawa-Berlin, która zapewnia również dobre połączenie z Brandenburgią. Poniższa tabela prezentuje połączenia kolejowe pomiędzy ważniejszymi miejscowościami w Euroregionie. Uwagę z pewnością przykuwa brak bezpośredniego połączenia pomiędzy Cottbus a Zielona Góra. Jest to połączenie kluczowe dla rozwoju Euroregionu, który kładzie nacisk w swoich priorytetach na połączenia transgraniczne. Z punktu widzenia gmin przygranicznych mniejsze znaczenie ma szeroko omawiane połączenie kolejowe Berlin-Wrocław, które jest przykładem połączenia międzynarodowego, a nie transgranicznego. Ważną rolę w rozwoju komunikacji na trasie Cottbus-Zielona Góra przez Guben/Gubin, powinna odgrywać linia kolejowa komunikacji pasażerskiej na trasie Czerwieńsk-Gubin. Połączenie Zielona Góra – Cottbus – Gubin/Guben zostało uwzględnione i wpisane do przyjętego 21.03.2012 r. Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego. Warto również w tym miejscu wspomnieć o innym połączeniu kolejowym, którego brak na dzień dzisiejszy na mapie kolejowej. Mowa o połączeniu Poznań-Drezno, który wybiegałby po stronie polskiej poza granice Euroregionu, ale pozwoliłoby to wypełnić lukę na mapie kolejowej na tym odcinku oraz z pewnością korzystnie wpłynęłoby na rozwój Euroregionu. Docelowym efektem połączenia poszczególnych ważniejszych miejscowości Euroregionu mogłaby stanowić transgraniczna pętla kolejowa. Istota połączenia Poznań-Drezno wynika z teorii trójkątów profesora Zipsera. Zgodnie z tą teorią przedstawiającą drogowe połączenie Województwo lubuskie – Saksonia – Brandenburgia, trasa ta ma swój początek w Poznaniu, następnie przebiega przez Sulechów do Zielonej Góry i do Żar oraz przez Krauschwitz do Weisswasser. Ostatni odcinek tej trasy wiedzie przez Bautzen aż do Drezna. W tym kierunku wykonano przede wszystkim: obwodnicę Sulechowa, Żar, Zielonej Góry i Wilkanowa, Łęknicy, modernizację odcinka drogi S3, drogi nr 32 Sulechów-Kargowa, drogi nr 27 Nowogród Bobrzański – Żary, drogi nr 12 Żary-Łęknica, budowę nowego mostu na Nysie w Krauschwitz/Łęknica. Wszystkie te inwestycje przyczyniają się do skrócenia odległości pomiędzy Poznaniem a Dreznem czy poprawy współpracy pomiędzy stronami Euroregionu, jak i ich

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

mieszkańcami w przeróżnych sferach życia społecznego i gospodarczego. Do innych połączeń kluczowych dla Euroregionu „Sprewa – Nysa - Bóbr należy zaliczyć Zielona Góra - Krosno Odrzańskie – Gubin i przywrócenie ruchu osobowego na tej trasie w pełnym zakresie oraz połączenie kolejowe Berlin – Cottbus – Forst – Żary – Żagań – Legnica, które to połączenie na odcinku Legnica - Żagań - Żary - Forst - Cottbus zostało wpisane do przyjętego 21.03.2012 r. Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego.

Tabela 18 Połączenia kolejowe między najważniejszymi miejscowościami Euroregionu

Z Cottbus do	Czas przejazdu	Liczba przesiadek	Środek komunikacji [liczba odjazdów w dniu]
Zielona Góra	3:50/5:00	1	EC/RB przez Żary (1) / RE/RB przez Frankfurt [1]
Drezno	1:50/2:05	0/1	RE (8) / RE/RE przez Ruhland [9]
Guben	0:35	0	RE [20]
Forst	0:20	0	RE (18) [1]

Źródło: opracowanie własne.

W Euroregionie znajdują się po niemieckiej stronie **cztery lotniska**: Cottbus-Nord jako lotnisko wojskowe Niemieckiej Bundeswehry, lotnisko Neunhausen funkcjonujące jako aeroklub oraz lotniska Welzow i Drewitz na północny wschód od Cottbus służące lotnictwu cywilnemu.

Po stronie polskiej są **dwa lotniska**: Zielona Góra / Babimost International Airport oraz lotnisko w Przylepie koło Zielonej Góry. Jednak port lotniczy Zielona Góra-Babimost odgrywa znaczącą rolę w regionie. Stan terminalu pasażerskiego jest oceniany jako bardzo dobry i jest przystosowany do obsługi 100 000 pasażerów rocznie. Zasadne wydaje się skomunikowanie połączeń poprzez Forst z lotniskiem Berlin- Schönefeld, z którego korzysta coraz więcej mieszkańców południowej części województwa lubuskiego czyli Żar, Lubska, Żagania i Szprotawy, a także turystów i inwestorów odwiedzających tą część województwa.

Po niemieckiej stronie Euroregionu transport wodny nie odgrywa żadnej roli, ponieważ Nysa nie nadaje się do transportu wodnego ze względu na liczne jazy oraz na niewielką głębokość. Po stronie polskiej transport wodny odbywa się głównie na Odrze, która jest powiązana z systemem polskich (poprzez Wartę - Noteć - Kanał Bydgoski - Wisłę) i europejskich (poprzez kanały Odra – Sprewa i Odra – Hawela) dróg wodnych. W miejscowościach Nowa Sól, Cigacice, Krosno Odrzańskie, Bytom Odrzański i Urad są porty rzeczne.

Podsumowanie podrozdziału: Infrastruktura drogowa

W ujęciu **ponadregionalnym** Euroregion wpisuje się w część korytarza paneuropejskiego III z transgraniczną osią drogową Berlin - Cottbus - Wrocław (autostrada 15 / A 18 łącząca północny zachód z południowym wschodem). W dniu 30 listopada 2011 oddany do użytku został ostatni odcinek autostrady A2 z Nowego Tomysła do Świecka ułatwiający łączność portu lotniczego Babimost z międzynarodową siecią komunikacyjną.

Nie istnieje przepustowa oś tranzytowa wschód - zachód łącząca Lipsk z Cottbus i Zieloną Górą, jako gospodarczo ważnym ośrodkiem po polskiej części Euroregionu. Również osie północ-południe nie są rozbudowane w wystarczającym stopniu.

Zasadniczo transgraniczne połączenie drogowo-techniczne w Euroregionie jest utrudnione przez położenie nad Nysą (rzeka graniczna). Przez dziesięciolecia nie istniały żadne połączenia pomiędzy terenami po zachodniej i wschodniej części Nysy. Zarówno po polskiej jak i niemieckiej stronie prowadzone są działania w celu poprawy jakościowej ponadregionalnej sieci dróg.

Po niemieckiej stronie Euroregionu w ostatnich latach rozbudowywano w szczególności sieć **dróg rowerowych i spacerowych**. Po polskiej stronie istnieje jeszcze potrzeba rozbudowy sieci dróg rowerowych. Nie istnieje jeszcze połączona sieć dróg rowerowych (na zasadzie „patchworku”). Istniejących szlaków rowerowych w Euroregionie „S – N– B” jest stosunkowo niewiele, z tym, że są okolice gdzie jest ich dość dużo, szczególnie wokół jezior, rzek i atrakcji turystycznych. Nie tworzą one jednak sieci szlaków, którymi można by się poruszać po całym regionie. Aby zmienić taki stan sieci ścieżek rowerowych opracowano w 2009 roku „Aktualizację koncepcji urbanistycznej wytyczenia szlaków rowerowych w Euroregionie „Sprewa-Nysa-Bóbr. Istnieją za to rozbudowane drogi wodne, które mają znaczenie zarówno dla transportu towarowego (Odra) jak i turystyki. Pomimo tego istnieje nadal pilna potrzeba rozbudowy istniejącej struktury dróg wodnych dla celów przede wszystkim gospodarczych, w tym turystycznych. Istotnym jest również dalsze rozszerzanie tras do jazdy konnej dla celów turystycznych.

3.5.3 Opieka społeczna / infrastruktura społeczna

Infrastruktura szkolna w niemieckiej części Euroregionu, tak jak w całej Brandenburgii, zmieniła się w latach 2007 i 2010 ze względu na negatywny rozwój demograficzny. Zmniejszyła się zarówno ilość szkół ogólnokształcących i zawodowych jak i ilość uczniów uczęszczających do tych szkół. W wyżej wymienionym okresie ilość szkół ogólnokształcących zmalała o 3,9%, a liczba uczniów o 10,2%. Widoczny jest efekt zmian demograficznych, które prowadzą do rozrzedzenia

infrastruktury. W tym samym czasie zmalała liczba szkół zawodowych z 5 do 4 oraz liczba uczniów tych szkół o 24,1% (patrz tab. 19).

Tabela 19 Szkoły w niemieckiej części Euroregionu

	Szkoły	Ilość uczniów
Szkoły ogólnokształcące		
2007/2008	77	19 923
2010/2011	74	17 889
Szkoły zawodowe		
2007/2008	5	7 285
2010/2011	4	5 529

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych Brandenburg 2011

W polskiej części Euroregionu odnotowano w latach 2007-2010 zmniejszenie się liczby szkół zawodowych. Pomimo tego spadku, odnotowano wzrost liczby uczniów kształcących się w tych szkołach (szkoły: -7%, uczniowie: +6%; patrz tabela 20). Wartości dotyczące szkół ogólnokształcących w polskiej części Euroregionu kształtowały się już bardziej niekorzystnie, bowiem spadła liczba szkół ogólnokształcących o 37% oraz liczba uczniów o 30% (tabela 20).

Tabela 20 Szkoły w polskiej części Euroregionu¹¹

	Szkoły	Ilość uczniów
Szkoły średnie (licea ogólnokształcące i profilowane)		
2007/2008	68	12 727
2010/2011	43	8 899
Szkoły zawodowe		
2007/2008	86	14 281
2010/2011	80	15 125

Źródło: Wojewódzki Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011

Skutkiem zmniejszenia się liczby szkół ogólnokształcących oraz uczniów jest średnia wielkość faktycznego obszaru obejmowania obowiązkiem szkolnym przez szkołę podstawową w

¹¹ Analiza szkół w polskiej części Euroregionu została dokonana tylko w układzie powiatowym ze względu na brak danych dotyczących gmin należących do Euroregionu.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Brandenburgii wynoszącym około 55 km², co przekracza ponad dwukrotnie porównywalny obszar w Niemczech Zachodnich. Stan budynków szkół ogólnokształcących wymaga częściowych remontów. Jednak nie istnieją żadne dane statystyczne dotyczące remontów i związanych z nimi potrzebami finansowymi.

Rozrzedzenie struktury uwarunkowane zmianami demograficznymi można stwierdzić również na przykładzie **przedszkoli**. W latach 2009 - 2010 liczba przedszkoli po niemieckiej stronie Euroregionu nie uległa zmianie, a po stronie polskiej zmalała o 5,5%. Średnie ilości przedszkoli w Brandenburgii i w całym Niemczech kształtowały się prawie tak samo, bowiem w Brandenburgii wzrosła o 1,1% a w Niemczech o 1,2%. Ilość oferowanych miejsc w przedszkolach kształtowała się korzystnie we wszystkich analizowanych obszarach. Wzrost liczby miejsc w przedszkolach wyniósł 4,4% dla całego Euroregionu (patrz tab. 21), w polskiej części Euroregionu (+8,1%) wzrost ten był ponad trzynastokrotnie większy niż w niemieckiej części (+0,6). Łącznie w roku 2010 było w Euroregionie 2,6% mniej przedszkoli i 4,4% więcej miejsc w przedszkolach w porównaniu z rokiem 2009.

Tabela 21 Przedszkola w latach 2009 i 2010

Obszar	Ilość przedszkoli		Ilość oferowanych miejsc		
	2009/2010	2010/2011	2009/2010	2010/2011	miejsca na każdy 1000 mieszkańców w 2010
część niemiecka	158	158	14 082	14 168	62
część polska	145	137	14 303	15 455	23,6
Euroregion	303	295	28 385	29 623	33,5
łącznie					
Brandenburgia	1 749	1 768	165 527	169 683	68
Niemcy	50 849	51 484	3 348 245	3 401 046	42
Województwo Lubuskie	225	232	22 220	23 788	23,5
Polska	8 441	8 808	780 690	829 561	21,71

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Urząd Statystyczny w Poznaniu, 2011

Stacjonarna opieka medyczna po niemieckiej stronie Euroregionu dysponuje 5 szpitalami i 1841 łózkami (patrz tab. 22). Klinika im. Carl-Thiem w Cottbus jest największym szpitalem w Brandenburgii. Jako szpital akademicki Berlińskiego Szpitala Charité oraz znaczące centrum chorób serca ma nadrzędną pozycję.

Tabela 22 Ochrona zdrowia w Euroregionie w 2010 roku

Obszar	szpitale	łóżka w szpitalach na 10 tys. ludności	łóżka na każde 1.000 mieszkańców	lekarze łącznie	lekarze na każde 1.000 mieszkańców	stomatolodzy
niemiecka część	5	80,6	8,1	925	4,0	198
polska część ¹²	b. d.	27,2	2,7	665	1,3	186
Euroregion łącznie	5	107,8	11,8	1590	1,7	384
Brandenburgia	52	15 244	6,1	8 542	3,4	1.896
Województwo Lubuskie	19	41,4	4,14	3 907	3,8	588

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011

W niemieckiej części Euroregionu na 1000 mieszkańców przypada 8 łóżek szpitalnych, co wykracza ponad średnią dla całej Brandenburgii (6,1 łóżek na każde 1.000 mieszkańców). W polskiej części na każde 1000 mieszkańców przypadają prawie 3 łóżka.

Podobnie jest z opieką lekarską po niemieckiej stronie, w której działa 4 lekarzy czynnych zawodowo na każde 1000 mieszkańców. Wartość ta jest wyższa od średniej wartości w całej Brandenburgii (3,4 lekarzy na każde 1000 mieszkańców). W części polskiej Euroregionu pracuje 1,3 lekarzy na każde 1000 mieszkańców. W całym Euroregionie działa prawie 1600 lekarzy (po niemieckiej stronie 925, a po polskiej 665), co oznacza, iż prawie 2 lekarzy przypada na 1000 mieszkańców Euroregionu.

Aby móc zagwarantować dalsze powiązanie ochrony zdrowia po obu stronach Euroregionu, powołano w roku 2002 Polsko-Niemiecką Akademię Zdrowia z siedzibą w Forst. Współpraca polsko-niemiecka dotyczy współpracy pomiędzy klinikami oraz wymiany doświadczeń. Organizowane są konferencje, szkolenia personelu medycznego i zarządzającego, panele dyskusyjne oraz prowadzi się koordynacje nad opracowaniami i programami. Opracowywano słowniki medyczne polsko-niemiecko – czeskie. Realizowana jest również wymiana doświadczeń pomiędzy związkami

¹² Analiza służby zdrowia w polskiej części Euroregionu została dokonana tylko w układzie powiatowym ze względu na brak danych dotyczących gmin należących do Euroregionu.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

zawodowymi funkcjonującymi w ochronie zdrowia po obu stronach granicy. Współpraca w zakresie ratownictwa medycznego i usuwania katastrof. W 2011 roku Szpital Wojewódzki SP ZOZ w Zielonej Górze podpisał umowę z Kliniką w Bad Saarow na realizację programu transgranicznego w zakresie utworzenia Centrum Monitorowania Chorób Nowotworowych, wartość programu wynosi 1 525 000 Euro. Realizowana jest również współpraca pomiędzy Lubuskim Oddziałem Narodowego Funduszu Zdrowia a Niemiecką Kasą Chorych AOK w Cottbus.

W Euroregionie istnieje, przynajmniej po stronie niemieckiej, względnie szeroka oferta kulturalna i możliwości spędzania czasu wolnego. **Po niemieckiej stronie** jest wiele muzeów, galerii, izb tradycji, bibliotek, kin. Funkcjonują również szkoły wieczorowe dla ludności (Volkshochschule) oraz szkoły muzyczne. Jeśli chodzi o sport i spędzanie czasu wolnego, to istnieje duża ilość ośrodków sportowych, jak np. centrum sportów lotniczych, kręgielnie, tory gokartowe, ośrodki jeździeckie, kluby golfowe, boiska do tenisa czy kąpieliska kryte i otwarte. Ponadregionalne znaczenie ma zoo w Cottbus teatr państwowy Cottbus oraz zamek Branitz z Muzeum Księcia Pücklera. Po polskiej stronie Euroregionu istnieje również ciekawa oferta dotycząca spędzania wolnego czasu. Należy jednak zauważyć, iż w okresie 2008-2010 nastąpił spadek czytelników w bibliotekach publicznych (5,1%) czy osób odwiedzających muzea (11,3%). Niestety w zamian za to wzrosła liczba widzów w kinach (106%; tak duży wzrost spowodowany był z pewnością otwarciem nowego kina w centrum handlowym Focus Mall w Zielonej Górze) i ćwiczących w klubach sportowych (7,1%).

Szczególne znaczenie po niemieckiej stronie Euroregionu mają Łużycanie, którzy swoimi tradycjami i zwyczajami znacznie wzbogacają życie kulturalne, a ze względu na pochodzenie słowiańskie i swój język stanowią ważne ogniwo w polsko- niemieckim Euroregionie.

Niemiecką część Euroregionu zamieszkuje dziś jeszcze około 7000 Łużyczan posługujących się swoim językiem. W roku 2004 istniało łącznie 40 grup szczebla podstawowego zrzeszających 1256 członków oraz 16 stowarzyszeń łużyckich, w których działa ponad 1050 członków. W Cottbus znajduje się dodatkowo przedszkole łużyckie, gimnazjum łużyckie oraz inne instytucje łużyckie, jak np. muzeum. Po polskiej stronie istnieje jeszcze Skansen Serbołużycki w miejscowości Buczyny. Dodatkowo istnieje również polsko-niemieckie łużyckie Stowarzyszenie Gmin.

Łącznie istnieje wiele możliwości wymiany dzieci i młodzieży (uczniów, praktykantów, studentów) oraz dorosłych, w takich dziedzinach jak: edukacja, kultura, opieka zdrowotna, sprawy społeczne i sport. Stanowi to zbiór doświadczeń, który nie jest dostępny poza Euroregionem w innych regionach w Polsce lub w Niemczech. Powyższe mocne strony przeciwstawiane są słabościom, które na podstawie zebranych dotychczasowych doświadczeń we współpracy transgranicznej utrudniają wymianę transgraniczną oraz współdziałanie. Do słabości należą:

⇒ niska znajomość języka drugiego partnera, przede wszystkim po stronie niemieckiej,

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

- ⇒ słabo rozwinięte infrastruktury kulturalne, sportowe i inne społeczne, które mają oddziaływanie trans graniczne,
- ⇒ niewystarczająca wiedza o strukturach administracyjnych i kulturze administracyjnej po obu stronach granicy.

Przykładem wymiany doświadczeń, spostrzeżeń i umacniania więzi polsko-niemieckich są różnego typu wspólne inicjatywy, spotkania obu stron, z reguły o charakterze tematycznym. Odbywały się one w następujących miejscach po stronie polskiej

1. miasto Zielona Góra: Europejska Szkoła Sportowa, Zielonogórski Ogród Botaniczny, Zespół Szkół Europejskich,
2. powiat krośnieński : Polsko-Niemieckie Centrum Szkoleniowo-Doradcze- Regionalny Ośrodek Rehabilitacji Dla Osób Niepełnosprawnych i Przewlekłe Chorych w Gubinie, Centrum Krzewienia Kultury Polskiej i Niemieckiej w Gubinie, Zamek Piastowski w Krośnie Odrzańskim, Budynek Euroregionu Sprewa - Nysa - Bóbr - euroregionalne centrum współpracy polsko niemieckiej w Gubinie, Fara Gubińska - Centrum Spotkań Polsko –Niemieckich w Gubinie,
3. powiat nowosolski: Nowosolski Port nad Odrą w Nowej Soli, Zamek w Kozuchowie, Dom Gościa w miejscowości Miłaków, Polsko-Niemiecka Fabryka Młodzieży jako inicjatywa podjęta przez Powiatowe Centrum Edukacji w Nowej Soli,
4. powiat słubicki: Polsko-Niemieckie Centrum Spotkań i Szkolenia Służb Ratowniczych Pogranicza przy OSP w Cybince,
5. powiat świebodziński: Centrum Spotkań Polsko-Niemieckich w Zbąszynku, Ośrodek rehabilitacyjno-wypoczynkowy w Przetążach
6. powiat wschowski: I Zespół Szkół im. Stanisława Staszica we Wschowie,
7. powiat zielonogórski: Centrum Spotkań Polsko-Niemieckich w Cigacicach, Budowa centrum spotkań polsko – niemieckich w Podlegórzcu, Centrum Współpracy Polsko-Niemieckiej w Ochli - świetlica wiejska, Centrum Spotkań Polsko-Niemieckich w Przylepie k/Z.Góry, Kompleks sportowo-rekreacyjny w Babimoście, "Centrum Europejskich Kultur Regionalnych – Muzeum Etnograficzne w Ochli, Wojewódzki Ośrodek Sportu i Rekreacji" w Drzonkowie k/ Zielonej Góry,
8. powiat żagański: "Pałac Książęcy - dziedziniec i park przypałacowy w Żaganiu, Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteki w Wymiarkach, Polsko Niemieckie Centrum Kształcenia i Wymiany w Szprotawie, Centrum sportu i rekreacji w Żaganiu, Gminne Centrum Kultury i Sportu w Hłowej,
9. powiat żarski: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Jasieniu, Lubski Dom Kultury, Świetlica Wiejska w Górzynie, Stary Folwark w Żarach, Młodzieżowe Centrum Spotkań w Przewozie.

Tematyka wyżej wymienionych spotkań jest przeróżna tj. szeroko rozumiana praca socjalna, oświata, kultura, wystawy, debaty publiczne, sport, turystyka, koncerty, warsztaty, wymiana doświadczeń, obozy integracyjne itp. Centra spotkań polsko-niemieckich stanowią utrwaloną sieć ośrodków, w

których koncentruje się realizacja spotkań w celu wymiany spostrzeżeń i doświadczeń oraz pogłębiania integracji pomiędzy stronami. Władze Euroregionu widzą potrzebę kontynuowania centrów spotkań o prezentowanej tematyce ogólnej, ale i specjalistycznych, jak i tworzenia nowych np. centra dla leśników, seniorów czy artystów.

Podsumowanie podrozdziału: Opieka społeczna / infrastruktura społeczna

Infrastruktura szkolna w Euroregionie w latach 2007 i 2010 ze względu na negatywny rozwój demograficzny uległa zmianie. W niemieckiej części Euroregionu zmniejszyła się zarówno ilość szkół ogólnokształcących i zawodowych, jak i ilość uczniów uczęszczających do szkół. W polskiej części Euroregionu odnotowano w tym czasie zmniejszenie się liczby szkół średnich oraz uczniów kształcących się w tych szkołach. Zmniejszyła się również ilość szkół zawodowych, ale pomimo tego faktu liczba osób uczęszczających do tych szkół wzrosła. Rozrzedzenie struktury uwarunkowane zmianami demograficznymi można stwierdzić również na przykładzie **przedszkoli**. Łącznie w roku 2010 było w Euroregionie 2,6% mniej przedszkoli i 4,4% więcej miejsc w przedszkolach w porównaniu z rokiem 2009. Zarówno po polskiej jak i niemieckiej stronie Euroregionu wartości te są zbliżone lub takie same dla Województwa lubuskiego (ta sama wartość 23,5) i Brandenburgii (wartość nieznacznie wyższa 68).

W zakresie **opieki medycznej** ilość oferowanych łóżek szpitalnych oraz dostępność lekarzy w niemieckiej części Euroregionu jest powyżej średniej dla całej Brandenburgii. Należy przyjąć, że niemiecka część Euroregionu będzie się borykać w przyszłości z brakiem personelu medycznego w ambulatoryjnej służbie zdrowia, a to może stanowić szansę dla Polaków poszukujących pracę ze granicą. W zakresie dalszego i lepszego powiązania ochrony zdrowia po obu stronach Euroregionu odgrywa Polsko-Niemiecka Akademia Zdrowia z siedzibą w Forst.

W Euroregionie istnieje, przynajmniej po stronie niemieckiej, względnie szeroka **oferta kulturalna i możliwości spędzania czasu wolnego**. Szczególne znaczenie po niemieckiej stronie Euroregionu mają Łużyczanie, którzy swoimi tradycjami i zwyczajami znacznie wzbogacają życie kulturalne, a ze względu na pochodzenie słowiańskie i swój język stanowią ważne ogniwo w polsko-niemieckim Euroregionie.

Łącznie istnieje wiele możliwości wymiany dzieci i młodzieży oraz dorosłych, w takich dziedzinach jak: edukacja, kultura, opieka zdrowotna, sprawy społeczne i sport. Stanowi to **zbiór doświadczeń**, który nie jest dostępny poza Euroregionem w innych regionach w Polsce lub w Niemczech. Obecnie potencjał ten nie jest w wystarczającym stopniu wykorzystywany ze względu na niską znajomość języka drugiego partnera, przede wszystkim po stronie niemieckiej, słabo rozwinięte infrastruktury kulturalne, sportowe i inne społeczne, które mają oddziaływanie transgraniczne oraz

niewystarczającą wiedzą o strukturach administracyjnych i kulturze administracyjnej po obu stronach granicy.

3.6 Gospodarka

3.6.1 Rozwój gospodarki

Głównym wskaźnikiem służącym do opisanie wyników gospodarczych regionu jest produkt krajowy brutto (PKB). PKB spadł nieznacznie po niemieckiej stronie Euroregionu w roku 2009 o 0,7% w porównaniu do roku ubiegłego. Jest to trend bliski średniej Brandenburgii, która spadła o 0,6%. W porównaniu do rocznej stopy wzrostu na poziomie ogólnoniemieckim (-3,4%), trendy te kształtowały się korzystnie. Analizując lata 2007 - 2009 można stwierdzić, że PKB po niemieckiej stronie Euroregionu wzrosło o 4,2%, podczas gdy w Brandenburgii wzrosło o 1,9% a na płaszczyźnie ogólnoniemieckiej spadło o 1,5% (patrz tab. 23).

Tabela 23 PKB w milionach Euro 2007 do 2009*

Obszar	2007	2008	2009	2010	2009 do 2007 w %
Cottbus	3 004	3 069	3 070	-	+2,2
Sprewa-Nysa	3 146	3 428	3 383	-	+7,5
niemiecka część	6 150	6 497	6 453	-	+4,2
polska część	b d	b d	b d	b d	b.d.
Brandenburgia	53 193	54 537	54 218	-	+1,9
Niemcy	2 432 400	2 481 200	2 397 100	-	-1,5
Województwo Lubuskie	6 697	7 044	7 401	-	+10,5
Polska	286 869	310 929	327 490	345 340	+14,2

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Wojewódzki Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011; * kurs wymiany polskiej waluty z 01.10.2012

Województwo lubuskie i Polska odnotowały w latach 2007-2009 wzrost PKB liczony w milionach Euro o odpowiednio 10,5% i 14,2%. Badania wykazują, że rozwarstwienie w Polsce nadal będzie postępować. Całkowity PKB dla Województwa lubuskiego wyniósł w roku 2009 tylko 13,7% PKB dla Brandenburgii. Ukazuje to ogromną różnicę siły tych gospodarek. Można śmiało założyć, pomimo braku danych dla polskiej części, iż różnice te są również widoczne w PKB w niemieckiej i polskiej części Euroregionu.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Podczas gdy PKB przedstawia wydajność gospodarki regionu, produktywność wyrażana jest przez wartość dodaną brutto na 1 pracującego. W okresie od 2007 do 2009 wskaźnik ten wzrósł w części niemieckiej Euroregionu o 4,6% (patrz tab. 24). Wartość ta jest wyższa od średniej w Brandenburgii i całych Niemczech (Brandenburgia: -5,7 %, Niemcy: -2,8 %).

Łącznie poziom **wartości dodanej brutto na 1 pracującego** w niemieckiej części Euroregionu wyniósł w roku 2009 około 96% wartości dla całej Republiki Federalnej Niemiec. Wprawdzie wynik ten plasuje się wyżej od poziomu w Brandenburgii (83%), to porównując go z poziomem z roku 2007 (90%) oznacza spadek wartości.

Tabela 24 Wartość dodana brutto na 1 pracującego w Euro od 2007 do 2009

Obszar	2007	2008	2009	2009 do 2007 w %
Cottbus	45 863	46 855	47 745	+4,1
Sprewa-Nysa	67 802	73 405	70 479	+3,9
niemiecka część	54 960	57 906	57 462	+4,6
Brandenburgia	52 379	52 019	49 368	-5,7
Niemcy	61 129	61 573	59 447	-2,8

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny 2011

PKB na mieszkańca w niemieckiej części Euroregionu w okresie od 2007 do 2009 wzrosło znacznie (+7,4%) i wyniosło w roku 2009 28.039 Euro (patrz tab. 25). PKB na mieszkańca w całej Brandenburgii (21.588 Euro) w tym samym okresie wzrosło nieznacznie o 2,9% w porównaniu do roku 2007. Obie wartości kształtują się poniżej poziomu dla całych Niemiec wynoszącym 29.269 Euro.

Tabela 25 PKB na mieszkańca w Euro od 2007 do 2009*

Obszar	2007	2008	2009	2010	2009 do 2007 w %
Cottbus	29 219	30 151	30 195	-	+3,3
Sprewa-Nysa	23 690	26 243	26 333	-	+11,2
niemiecka część	26 103	27 955	28 039	-	+7,4
polska część	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Brandenburgia	20 977	21 620	21 588	-	+2,9
Niemcy	29 519	30 123	29 269	-	-0,8
Województwo Lubuskie	2 725	2 864	3 007	-	+10,3
Polska	3 087	3 344	3 520	3 708	+14,0

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011

PKB na mieszkańca w roku 2009 wyniósł w Województwie lubuskim 10,7% PKB mieszkańca z niemieckiej części Euroregionu i 13,9% PKB mieszkańca z Brandenburgii. Na tym przykładzie widoczne są różnice materialne i produkcyjne pomiędzy niemiecką i polską częścią Euroregionu.

Podsumowanie podrozdziału: Rozwój gospodarki

W części niemieckiej Euroregionu odnotowano w ostatnich latach (2007 do 2009) wzrost **PKB liczonego w milionach Euro** (wydajność gospodarki, +4,2%), podczas gdy PKB w samej Brandenburgii wzrosło tylko o 1,9%, w całych Niemczech spadło o 1,5%. W porównaniu z innymi miastami grodzkimi lub powiatami w Brandenburgii, Cottbus i powiat Sprewa-Nysa rozwijały się powyżej średniej dla regionu. Województwo lubuskie i Polska odnotowały w latach 2007-2009 wzrost PKB liczonego w milionach Euro o odpowiednio 10,5% i 14,2%. Całkowity PKB dla Województwa lubuskiego wyniósł w roku 2009 tylko 13,7% PKB dla Brandenburgii. Ukazuje to ogromną różnicę siły tych gospodarek. Można śmiało założyć, pomimo braku danych dla polskiej części, iż różnice te są również widoczne w PKB w niemieckiej i polskiej części Euroregionu.

PKB na pracownika (produktywność) w niemieckiej części Euroregionu wzrósł w okresie od 2007 do 2009 o 4,6%. Wartość ta jest wyższa od średniej w Brandenburgii i całych Niemczech (Brandenburgia: -5,7 %, Niemcy: -2,8 %). Łącznie poziom **PKB na pracownika** w niemieckiej części Euroregionu wyniósł w roku 2003 około 96,6% (57.462 Euro) wartości dla całej Republiki Federalnej Niemiec. Poziom ten jest wyższy od średniej dla całej Brandenburgii (83,0%). **PKB na mieszkańca** w niemieckiej części Euroregionu w okresie od 2007 do 2010 wzrosło o 7,4% i wyniosło 28.039 Euro w roku 2009, co przewyższało średnią dla Brandenburgii (21.588 Euro). Obie wartości kształtują się znacznie poniżej poziomu dla całych Niemiec wynoszącym 29.269 Euro. PKB na mieszkańca w roku 2009 wyniósł w Województwie lubuskim 10,7% PKB mieszkańca z niemieckiej części Euroregionu i 13,9% PKB mieszkańca z Brandenburgii. Na tym przykładzie widoczna jest ogromna przepaść materialna i produkcyjna pomiędzy niemiecką i polską częścią Euroregionu.

3.6.2 Struktura gospodarki

Analiza struktury gospodarki stanowi podstawę do ustalenia regionalnych kierunków i potencjału rozwoju. Badania te poświęcone są w pierwszej mierze zatrudnionym w regionie klasyfikując ich według sektorów gospodarki.

Pomiędzy rokiem 2007 a 2009 kontynuowana była zmiana struktury gospodarki w Euroregionie. Ilość zatrudnionych w niemieckiej części Euroregionu w każdym dziale gospodarki wzrosła nieznacznie w badanym czasie lub pozostała na tym samym poziomie. Wyjątek stanowi jedynie dział przemysł i budownictwo, w którym to dziale gospodarki odnotowano w roku 2009 spadek zatrudnienia w stosunku do roku 2007 o 0,9% (patrz tab. 26). Ilość zatrudnionych w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie, rybactwie oraz w dziale handel i naprawa pojazdów, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja, pozostała na niezmiennym poziomie. Łącznie ilość zatrudnionych spadła o 0,1% .

Tabela 26 Zatrudnienie według działów gospodarki w niemieckiej części Euroregionu w %

obszar	Rok	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Handel i naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa ryнку nieruchomości	Sektor usług prywatnych i publicznych	łącznie
część niemiecka	2007	2,0	23,7	22,4	15,0	37,0	100
	2009	2,0	22,8	22,4	15,6	37,2	100
Brandenburgia	2007	3,6	23,0	24,8	14,2	34,4	100
	2009	3,6	22,7	24,6	14,2	35,0	100
	2010	3,5	22,5	24,5	14,6	34,9	100
Niemcy	2007	2,1	25,5	25,1	17,2	30,2	100

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

	2009	2,1	24,8	25,0	17,3	30,8	10
							0

Źródło: Federalna Agencja Pracy 2011

W polskiej części Euroregionu struktura gospodarki zdominowana była również przez sektor usług i dział przemysł i budownictwo (patrz tab. 27). W porównaniu z niemiecką częścią Euroregionu w okresie od 2007 do 2010 w polskiej części spadła ilość zatrudnionych w obsłudze nieruchomości i firm w większym stopniu (-29%) oraz ilość zatrudnionych w ochronie zdrowia i pomocy społecznej o 0,2%. W pozostałych działach gospodarki ilość zatrudnionych wzrosła w analizowanym okresie czasu.

Tabela 27 Przeciętne zatrudnienie według działów gospodarki w polskiej części Euroregionu w %¹³

obszar	Rok	ogółem	w tym						
			przemysł i budownictwo	handel i naprawa pojazdów samochodowych; transport, gospodarka magazynowa	obsługa nieruchomości i firm	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	edukacja	ochrona zdrowia i pomoc społeczna	pozostałe
część polska	2007	107 283	41 415	15 314	8 464	9 427	16 068	8 154	8 441
	2010	112 073	42 229	16 653	6 014	11 027	16 470	8 138	11 542
Województwo Lubuskie	2007	177 978	73 477	23 895	11 516	16 312	24 418	24 418	3 942
	2010	184 150	74 626	25 416	8 608	17 976	25 002	13 961	18 561

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011

Porównując według działów gospodarki udział zatrudnionych, od których odprowadzane są składki na ubezpieczenie społeczne, **pojawiają się w** niemieckiej części Euroregionu istotne różnice wartości uśrednionych dla Brandenburgii. W połowie roku 2010 ponad jedna trzecia wszystkich zatrudnionych, od których odprowadzano ubezpieczenie społeczne (28774), była zatrudniona w sektorze usług prywatnych i publicznych. Oznacza to, że wysokość ta wyniosła 3,7% ponad średnią w

¹³ Analiza przeciętnego zatrudnienia w polskiej części Euroregionu została dokonana tylko w układzie powiatowym ze względu na brak danych dotyczących gmin należących do Euroregionu.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Brandenburgii (patrz tab. 28). Sektor ten rozwija się przede wszystkim w Cottbus, które jest ośrodkiem centralnym sektora administracji i usług w regionie (43,5% względnie 20268 zatrudnionych). Innymi ważnymi działami gospodarki w niemieckiej części Euroregionu są administracja publiczna (10834 zatrudnionych), handel, konserwacja i naprawy pojazdów mechanicznych oraz dóbr użytkowych (9054 zatrudnionych), oraz przemysł przetwórczy (8081 zatrudnionych). Udział zatrudnionych w przemyśle przetwórczym wynoszący 9,8% znajduje się znacznie poniżej średniej w Brandenburgii i całych Niemiec (odpowiednio 14,8% i 22,6%). Dodatkowo 6% zatrudnionych jest w przemyśle wydobywczym, który, pomimo redukcji, wciąż odgrywa znaczenie dla regionu jako dział gospodarki.

Tabela 28 Zatrudnieni, od których odprowadzano składki na ubezpieczenie społeczne, miejsce pracy i działy gospodarki w % na dzień 30.06.2010r.

Dział gospodarki	Cottbus	Powiat Sprewa - Nysa	część niemiecka	Branden- burgia	Niemcy
A) Rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo	0,3	3,1	1,5	2,9	0,8
B) Górnictwo i wydobywanie kamieni i ziemi	1,5	11,9	6,0	b.d.	b.d.
C) Przemysł przetwórczy	3,4	18,4	9,8	14,8	22,6
D,E) Energetyka i wodociągi	3,0	7,0	4,8	b.d.	b.d.
F) Budownictwo	3,7	10,4	6,6	8,3	5,8
G) Handel, konserwacja i naprawa pojazdów mechanicznych oraz dóbr użytkowych	12,1	9,6	11,0	13,2	b.d.
I) Hotelarstwo i gastronomia	2,4	3,6	2,9	3,4	b.d.
H) Transport i komunikacja	6,3	4,4	5,5	6,5	b.d.
K) Bankowość i ubezpieczenia	2,3	0,5	1,5	1,6	3,6
J+L) Sprzedaż nieruchomości i gruntów, usługi dla przedsiębiorców	2,8	1,3	2,1	2,7	b.d.
M-N) Administracja publiczna, obronność i ubezpieczenie społeczne; organizacje eksterytorialne, stowarzyszenia	18,7	5,9	13,2	11,7	b.d.
O-U) Inne usługi publiczne i indywidualne (wychowanie, nauczanie, służba zdrowia, służba weterynaryjna i opieka społeczna)	43,5	24,0	35,1	31,4	b.d.
łącznie	100	100	100	100	100

Analiza wartości dodanej brutto w poszczególnych działach gospodarki w niemieckiej części Euroregionu pokazuje, że wiele gałęzi gospodarki odnotowało wzrost wartości dodanej brutto. W latach 2007 i 2009 działami gospodarki, które odnotowały spadek udziału wartości dodanej brutto były: rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo (-10,5%), przemysł przetwórczy (-17,4%), budownictwo (-0,4%). Należy dodać, iż w całym przemyśle, w ramach którego wyróżnia się właśnie przemysł przetwórczy i budownictwo, odnotowano wzrost aż o 5,1%. Działami gospodarki, które odnotowały największy wzrost wartości dodanej brutto w badanym czasie były: finanse, wynajem i usługi dla przedsiębiorstw (+7%) oraz wspomniany już przemysł (patrz tab. 29).

Analizując dane można stwierdzić, iż wzrost wartości dodanej brutto pokrył spadek wartości odnotowanych w poszczególnych działach, wobec czego wartość dodana brutto we wszystkich działach gospodarki liczonych razem w latach 2007 i 2009 zwiększyła się o 4,5% - w roku 2009 wartość ta wyniosła około 5,76 miliardów Euro.

Tabela 29 Wartość dodana brutto w milionach Euro w niemieckiej części Euroregionu od 2007 do 2010

Dział gospodarki	2007	2008	2009	2010	2009 w porównaniu z 2007 w %
Rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo	52 085	51 320	46 628	-	-10,5
Przemysł produkcyjny	2 001	2 173	2 104	-	+5,1
	721	152	287		
w tym przemysł przetwórczy	442,534	396 272	365 702	-	-17,4
w tym budownictwo	246 964	249 104	246 274	-	-0,3
Usługi	3 459	3 600	3 612	-	+4,4
	713	518	267		
w tym handel, hotelarstwo, gastronomia i transport	826 021	838 606	829 687	-	+0,4
w tym finanse, wynajem i usługi dla przedsiębiorstw	1 108	1 188	1 186	-	+7,0
	430	070	553		

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

w tym usługodawcy	1 525	1 573	1 596	-	+4,6
publiczni i indywidualni	262	842	027		
łącznie	5 513	5 824	5 763	-	+4,5
	519	990	182		

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny 2011

Do największych przedsiębiorstw w niemieckiej części Euroregionu zaliczają się następujące firmy:

Tabela 30 Największe przedsiębiorstwa w niemieckiej części Euroregionu

Przedsiębiorstwo	siedziba w regionie	branża	zatrudnieni w 2010	obrót w 2010 (w milionach Euro)
Deutsche Bahn AG	Cottbus	transport	7 470	brak danych
Vattenfall GmbH	Cottbus	energetyka	5 040	474
Dussmann Stiftung & Co. KGaA	Cottbus	usługi	2 650	50
Deutsche Telekom AG	Cottbus	telekomunikacja	2 250	brak danych
Bertelsmann AG	Cottbus	media	2 240	brak danych
Piepenbrock Unternehmensgruppe GmbH & Co. KG	Cottbus	usługi	2 129	34
Carl-Thiem-Klinikum Cottbus gGmbH	Cottbus	opieka zdrowotna	2 034	160
Möbel Höffner	Cottbus	handel	1 800	brak danych
Walter Services	Cottbus	usługi	1 622	brak danych
Securitas Sicherheitsdienste GmbH & Co. KG	Cottbus	usługi	1 550	brak danych
Randstad Deutschland	Cottbus	usługi	1 100	brak danych
Sana Kliniken AG	Cottbus	opieka zdrowotna	733	87
Bäckerei Peter und Cornelia Dreißig KG	Guben	przemysł spożywczy	838	39
I. K. Hofmann GmbH	Cottbus	usługi	800	brak danych
Gegenbauer Holding SA & Co. KG	Cottbus	usługi	755	18
Herlitz AG	Peitz	papier	671	brak danych
Trevira GmbH	Guben	włókiennictwo	660	brak danych
Rundfunk Berlin-Brandenburg (RBB)	Cottbus	media	650	358
Eurovia GmbH	Kolkwitz	budownictwo	644	134
Envia M Gruppe	Cottbus	energetyka	601	brak danych

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

ARWA	Cottbus	usługi	512	brak danych
Kötter GmbH & Co. KG Security	Cottbus	usługi	470	brak danych
Sparkasse Spree-Neiße	Cottbus	finanse	419	2507
Hamburger Rieger GmbH & Co. KG, Papierfabrik Spremberg	Spremberg	papier	375	brak danych

Źródło: opracowanie własne.

Do największych przedsiębiorstw w polskiej części Euroregionu zaliczają się następujące firmy:

Tabela 31 Znaczące przedsiębiorstwa w polskiej części Euroregionu

Przedsiębiorstwo	siedziba	branża	Przychody ze sprzedaży w mln zł w 2009	Wynik netto w mln zł w 2009
Kronopol Sp. z o.o.	Żary	obróbka drewna i meble	1 812,0	305,8
Gedia Poland Sp. z o.o.	Nowa Sól	przemysł samochodowy	509,9	17,6
Stelmet Sp. z o.o.	Zielona góra	obróbka drewna i meble	232,7	b.d.
Przedsiębiorstwo Handlu Spożywczego	Świebodzin	handel	197,0	0,8
Elektrociepłownia Zielona Góra S.A.	Zielona Góra	energetyka	384,3	93,3
Polskie Hurtownie Alkoholi	Zielona Góra	handel	188	0,9
Carbo Holding Sp. z o.o.	Zielona Góra	budownictwo	129,3	1,2
Keiper Sp. z o.o.,	Świebodzin	Motoryzacja	388,5	16,7
Karmann - GHIA Żary sp. z o.o.	Żary	Motoryzacja, transport	383,8	6,5
Polmax S.A.	Świebodzin	Handel paliwami płynnymi	270,0	3,1

Max Elektronik SA	Zielona Góra	Informatyczna	195,4	1,7
Sprick - Rowery sp. z o.o	Świebodzin	Handel	180,8	4,8
Poszukiwania Naftowe Diament	Zielona Góra	Usługi wiertnicze, budowlane	163,1	b.d.
Seco/Warwick SA GK	Świebodzin	Produkcja	123,7	1,0
PW Jersak s. j.	Żagań	Handel paliwami płynnymi	122,5	3,0

Źródło: Rzeczpospolita, 27.10.2010

Polska część Euroregionu jest coraz bardziej interesująca dla inwestorów z Europy Zachodniej i Środkowej. Obok Zielonej Góry, Świebodzin i Babimost należą do najszybciej rozwijających się ośrodków przemysłowych. Tym samym polska część Euroregionu skupia inwestorów z różnych branż takich jak: handel detaliczny (łącznie ze stacjami paliw), przemysł skórzany i włókienniczy, produkcja mebli i przemysł drzewny, usługi finansowe i transportowe.

Ze względu na położenie Euroregionu przy ważnych ponadregionalnych szlakach komunikacyjnych (np. autostrady A15 / A18) w zakresie **logistyki** i transporcie mogłyby pojawić się dalsze impulsy pobudzające rozwój.

Powiązania gospodarcze w Euroregionie porównując z innymi kooperacjami na przykład w niemiecko-holenderskich lub niemiecko-francuskim regionie przygranicznym są znikome. Aby wspierać rozwój, utworzono przy wsparciu Euroregionu Regionalne Biuro Kooperacji Zielona Góra - Cottbus z siedzibą w Cottbus (Izba Handlowo- Przemysłowa) oraz w Zielonej Górze. Do głównych zadań biur należy pośrednictwo w nawiązywaniu współpracy, dostęp do publicznie dostępnych danych rynkowych, przekazywanie informacji o procedurach w celu uzyskania zezwoleń, informacji o zamówieniach publicznych oraz o inwestycjach infrastrukturalnych, przeprowadzanie szkoleń i seminariów. Stworzono w Euroregionie w ostatnich latach względnie dobre warunki i stabilne struktury do budowy współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami i do transgranicznego wspierania przedsiębiorczości, które należy jednak stale rozwijać. Dlatego należałoby w przyszłości wzmocnić kontakty i powiązania gospodarcze pomiędzy izbami i stowarzyszeniami po obu stronach oraz wspierać wspólne działania jak np. targi.

Po niemieckiej stronie Euroregionu dużym znaczeniem cieszy się wydobycie węgla brunatnego. Według obecnych ocen pokłady węgla brunatnego na Łużycach w celu produkcji prądu wystarczą jeszcze przez dziesięciolecia. Wydobycie węgla brunatnego jest jednak czasowo

ograniczone. Okres działalności dzisiejszych trzech czynnych kopalni odkrywkowych ograniczono na maksymalnie około 25 lat.

Również w polskiej części Euroregionu wydobywa się węgiel brunatny, choć w mniejszym stopniu niż w części niemieckiej. Wspomnieć tu należy o kopalni węgla brunatnego w Sieniawie. W planach jest budowa kopalni węgla brunatnego na terenie gmin Brody i Gubin (patrz podrozdział 3.6.4 Górnictwo i energetyka).

Podsumowanie podrozdziału: Struktura gospodarki

Zarówno po polskiej jak i po niemieckiej stronie większość zatrudnionych pracuje w **sektorze usług**. Pomiędzy rokiem 2007 a 2009 kontynuowana była **zmiana struktury** gospodarki w Euroregionie. W porównaniu z niemiecką częścią Euroregionu w okresie od 2007 do 2010 roku w polskiej części spadła ilość zatrudnionych w obsłudze nieruchomości i firm w dużym stopniu (-29 %). Ponadto odnotowano spadek ilości zatrudnionych w ochronie zdrowia i pomocy społecznej o 0,2%. W pozostałych działach gospodarki ilość zatrudnionych wzrosła w analizowanym okresie czasu. W niemieckiej części Euroregionu jedynie dział przemysł i budownictwo odnotował w roku 2009 spadek zatrudnienia w stosunku do roku 2007 o 0,9%. Ilość zatrudnionych w pozostałych działach gospodarki wzrosła nieznacznie w badanym czasie lub pozostała na tym samym poziomie. Łącznie ilość zatrudnionych spadła o 0,1% .

Największy udział zatrudnionych, od których odprowadzane są ubezpieczenia społeczne w niemieckiej części Euroregionu pracuje w następujących działach gospodarki: administracja publiczna (10834 zatrudnionych), handel, konserwacja i naprawy pojazdów mechanicznych oraz dóbr użytkowych (9054 zatrudnionych), oraz przemysł przetwórczy (8081 zatrudnionych). Udział zatrudnionych w przemyśle przetwórczym wynoszący 9,8% znajduje się znacznie poniżej średniej w Brandenburgii i całych Niemiec (odpowiednio 14,8% i 22,6%). Dodatkowo 6% zatrudnionych jest w przemyśle wydobywczym, który, pomimo redukcji, wciąż odgrywa znaczenie dla regionu jako dział gospodarki. Po niemieckiej stronie Euroregionu są wciąż aktywne kopalnie Janschwalde, Cottbus-Nord oraz Welzow- Sud.

Produkcja energii elektrycznej odbywa się w elektrowniach napędzanych węglem brunatnym Janschwalde i Schwarze Pumpe. Ze względu na długoletnie tradycje wydobycia węgla brunatnego istnieje w regionie szczególna wiedza dotycząca działalności związanej z wydobyciem, energetyką oraz rekultywacją. Know-how, techniki i procesy opracowane na łęczycach transferowane są do innych krajów znajdując tam zastosowanie.

Ze względu na położenie Euroregionu przy ważnych ponadregionalnych szlakach komunikacyjnych (np. autostrady A15 / A18) w zakresie **logistyki** i transportu mogłyby pojawić się dalsze impulsy pobudzające rozwój.

Kontakty gospodarcze pomiędzy podmiotami w Brandenburgii i Polsce poprawiały się od początku lat dziewięćdziesiątych dzięki staraniom wielu osób, instytucji i programom pomocowym. Oczywiście są one ciągle jeszcze na względnie niskim poziomie spowodowanym historycznie

uwarunkowaną, kilkudziesięcioletnią izolacją, wobec czego wciąż wymagają rozwoju. Dotyczy to, pomimo wielu doświadczeń we współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, w szczególności transgranicznych sieci przedsiębiorstw i transgranicznych działań na rzecz zakładania działalności gospodarczej.

3.6.3 Rejestracja działalności gospodarczej

Ze statystyki rejestru otwarcia działalności gospodarczej można obserwować nieznaczny rozwój przedsiębiorczości. Strona niemiecka wykazała w 2007 roku negatywne saldo, dopiero w latach 2008 - 2010 odnotowano pozytywne saldo rejestracji i likwidacji nowych przedsiębiorstw (patrz tab. 32). Najwyższy stan dodatniego salda rejestracji nowych przedsiębiorstw osiągnięto w roku 2009 zgłaszając do rejestracji 212 wnioski o rejestrację.

Po polskiej stronie liczba osób rozpoczynająca działalność gospodarczą sukcesywnie rosta, jednak liczba wyrejestrowanych przedsiębiorstw w latach 2007-2009 ją przewyższała, wobec czego saldo rejestracji nowych przedsiębiorstw w tych latach było ujemne (tabela 32). Od roku 2010 wynik salda jest dopiero pozytywny. Saldo firm rozpoczynających działalność gospodarczą w porównaniu z osobami rezygnującymi z działalności gospodarczej w Euroregionie jest w latach 2007-2009 ujemne, dopiero w roku 2010 widzimy znaczny wzrost tego salda, spowodowany wysokim dodatnim saldem w tym roku po stronie polskiej.

Tabela 32 Zgłoszenie i zakończenie działalności gospodarczej od 2007 do 2010 (dane bezwzględne)

Obszar		2007	2008	2009	2010
część niemiecka	zgłoszenie	2 155	2 137	1 986	1 879
	wyrejestrowanie	2 203	1 956	1 774	1 766
	Saldo	-48	181	212	113
część polska ¹⁴	zgłoszenie	4 723	4 915	5 390	6 279
	wyrejestrowanie	4 913	7 560	6 536	3 977
	Saldo	-190	-2 645	-1 146	2 302
Euroregion	zgłoszenie	6 600	6 794	7 066	7 809

¹⁴ Analiza zgłoszenia i zakończenia działalności gospodarczej w polskiej części Euroregionu została dokonana tylko w układzie powiatowym ze względu na brak danych dotyczących gmin należących do Euroregionu.

	wyrejestrowanie	6 834	9 264	8 019	5 556
	Saldo	-234	-2 470	-953	2 253
Brandenburgia	zgłoszenie	23 555	23 464	23 352	22 319
	wyrejestrowanie	22 040	21 773	20 513	19 803
	saldo	1 515	1 691	2 839	2 516
Niemcy	zgłoszenie	848 561	833 281	864 415	862 986
	wyrejestrowanie	709 130	732 275	728 318	713 812
	saldo	139 431	101 006	136 097	149 174
Województwo Lubuskie	zgłoszenie	7 828	8 010	9 425	10 451
	wyrejestrowanie	7 402	12 298	10 451	6 704
	saldo	426	-4288	-1 026	3 747
Polska	zgłoszenie	250 676	273 240	307 779	349 578
	wyrejestrowanie	225 633	214 007	330 570	224 960
	saldo	25 043	59 233	-22 791	124 618

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych Brandenburg, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011

Dynamika rejestracji działalności gospodarczej¹⁵ w niemieckiej części Euroregionu wyniosła w roku 2010 8,2 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców, co było nieznacznie poniżej średniej w Brandenburgii (8,9 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców) oraz średniej w Niemczech (10,6 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców). W porównaniu z dynamiką w niemieckiej części, polska część Euroregionu wykazywała dynamikę wyższą (10,1 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców), która jednak była powyżej średniej w Polsce (9,2 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców, patrz tab. 33).

Tabela 33 Dynamika zgłoszeń w porównaniu

Obszar	zgłoszenia na każdych 1000 mieszkańców w 2010

¹⁵ Zgłoszenie działalności gospodarczej na każdy 1000 mieszkańców.

część niemiecka	8,2
część polska	10,1
Euroregion	8,6
Brandenburgia	8,9
Niemcy	10,6
Województwo Lubuskie	10,3
Polska	9,2

Źródło: opracowanie własne

Podsumowanie podrozdziału: Rejestracja działalności gospodarczej

Niemiecka część Euroregionu wykazywała w latach 2007 - 2010 **pozytywne saldo** rejestracji i likwidacji nowych przedsiębiorstw z wyjątkiem roku 2007, w którym odnotowane małe ujemne saldo (patrz tab. 33). Najwyższy stan dodatniego salda rejestracji nowych przedsiębiorstw osiągnięto w roku 2009. Należy jednak nadmienić, iż saldo to, pomimo swojego dodatniego charakteru, nie plasowało się na wysokim poziomie. Po polskiej stronie liczba osób rozpoczynająca działalność gospodarczą w badanym okresie rosła, jednakże saldo rejestracji nowych przedsiębiorstw w latach 2007-2009 było ujemne, co było spowodowane większą liczbą wyrejestrowanych przedsiębiorstw. Dopiero w roku 2010 odnotowuje się pozytywny wynik salda. Biorąc pod uwagę łączne saldo firm rozpoczynających działalność gospodarczą w porównaniu z osobami rezygnującymi z działalności gospodarczej w Euroregionie, można zauważyć, iż było one do roku 2009 ujemne, dodatnie saldo występuje dopiero w roku 2010.

Dynamika rejestracji działalności gospodarczej w niemieckiej części Euroregionu wyniosła w roku 2010 8,2 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców, co było nieznacznie poniżej średniej w Brandenburgii oraz średniej w Niemczech. W porównaniu z dynamiką w niemieckiej części, polska część Euroregionu wykazywała wyższą dynamikę (10,1 zgłoszeń na każdych 1000 mieszkańców).

3.6.4 Górnictwo i energetyka

Po niemieckiej stronie Euroregionu dużym znaczeniem cieszy się wydobycie węgla brunatnego. Według obecnych ocen pokłady węgla brunatnego na Łużycach w celu produkcji prądu wystarczą jeszcze przez dziesięciolecia. Wydobycie węgla brunatnego jest jednak czasowo

ograniczone. Okres działalności dzisiejszych trzech czynnych kopalni odkrywkowych ograniczono na maksymalnie około 25 lat.

Od roku 1989 wydobycie węgla znacznie zredukowano we względu na oszczędność energii przez załamanie się dotychczasowych gałęzi przemysłu oraz wprowadzenie nowych technologii. Obecnie wydobycie znajduje się na stałym poziomie. W roku 2002 wydobycie węgla brunatnego, produkcja energii elektrycznej oraz ciepła przejął koncern energetyczny Vattenfall Europe tworząc tak zwaną Business Unit, a wraz z nią Vattenfall Europe Mining and Generation. Do koncernu należą aktywne kopalnie Jänschwalde, Cottbus-Nord, Welzow-Süd. Wydobycie w roku 2011 wyniosło 57,96 miliony ton węgla brunatnego, które utrzymuje się na stałym poziomie, z czego kopalnia Janschwalde miała wydobycie na poziomie 10,95 milionów ton, Cottbus-Nord - 5,57 milionów ton oraz Welzow-Sud - 19,14 milionów ton. Dla porównania wydobycie w 2003 wyniosło 57,4 miliony ton węgla, a w 2009 roku po stronie niemieckiej w czterech kopalniach: Jänschwalde, Cottbus-Nord, Welzow-Süd i Nochten wyniosło 55,7 mln ton (dla porównania: na takim poziomie kształtuje się całkowite wydobycie w Polsce). Węgiel ten wykorzystywany jest do produkcji energii elektrycznej w trzech elektrowniach, o łącznej mocy 7.500 MW. Produkcja energii elektrycznej odbywa się w elektrowniach napędzanych węglem brunatnym Janschwalde (21,3 TWh, 2011) i Schwarze Pumpe (11,2 TWh). W dalszej perspektywie należy się jednak liczyć z dalszą redukcją zatrudnienia w przemyśle wydobywczym. Pomimo tego węgiel brunatny pozostanie również w przyszłości istotnym czynnikiem gospodarczym oraz pracodawcą w regionie.

Również w polskiej części Euroregionu wydobywa się węgiel brunatny, choć w mniejszym stopniu niż w części niemieckiej. Wspomnieć tu należy o kopalni węgla brunatnego w Sieniawie. Złoże „Sieniawa” ma w swojej ofercie węgiel brunatny wysokiej jakości w różnych granulacjach. Roczne wydobycie wynosi około 40 tysięcy megagramów (ton) węgla brunatnego. Planuje się eksploatację węgla w Sieniawie do 2030 roku, przy czym aktualna koncesja na wydobycie sięga 2027 roku, stąd tak ważnego znaczenia nabiera eksploatacja węgla w nowo otwartych kopalniach po stronie polskiej. Jest niekwestionowane, iż istnieje potrzeba zwiększenia produkcji energii elektrycznej w Polsce. Zakłada się konieczny wzrost z obecnego poziomu około 160 TWh/rok do ponad 250 TWh/rok do 2030 roku.

W planach jest budowa kopalni węgla brunatnego na terenie gmin Brody i Gubin. Lubuskie złoża węgla brunatnego posiadają dużą zasobność, dobrą jakość i korzystne parametry geologiczno-górnice. Niekorzystny element stanowi jednak rozczłonkowanie tych złóż, występowanie obszarów Natura 2000 i obszarów chronionego krajobrazu na niektórych złożach. Pomimo tego, perspektywa wykorzystania zasobów obszaru lubuskiego stanowi dużą szansą dla rozwoju całego regionu, także z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczych.

Węgiel brunatny jest paliwem organicznym powstałym w procesie zbliżonym do procesu powstania węgla kamiennego; z tym, że jest znacznie młodszy, zalega na mniejszych głębokościach, jest mniej wydajny energetycznie (ma niższą wartość opałową), jest znacznie zawodniony i czasami również mocno zasiarczony. Jego zaleta polega głównie na tym, że jest najtańszym surowcem energetycznym i nawet pomimo konieczności nabycia praw do emisji CO₂ może konkurować z innymi paliwami, które takich uprawnień nie będą potrzebowały. Jednak największą zaletą węgla brunatnego jest fakt, że Polska posiada znaczne zasoby tego surowca.

Z analizy wykonanych rankingów złóż, opracowanych przez różnych autorów wymienionych w tabeli 34, wynika, że na czele klasyfikacji najlepszych polskich złóż węgla brunatnego są trzy złoża z regionu lubuskiego: "Gubin", "Mosty" i "Torzym".

Tabela 34 Zestawienie dotychczasowych rankingów złóż węgla brunatnego

	KGSM PAN (1982)	Piwocki, Kasiński (1994)	Piwocki, Kasiński, Mazurek (2006)	Kozłowski et al. (2008)
1.	Trzcianka	Mosty	Gubin	Legnica Zach.
2.	Mosty	Legnica Wsch.	Rogóżno	Gubin
3.	Gubin	Legnica Zach.	Złoczew	Legnica Wsch.
4.	Złoczew	Gubin	Trzcianka	Złoczew
5.	Legnica Wsch.	Rogóżno	Mosty	Rogóżno
6.	Legnica Zach.	Trzcianka	Torzym	Trzcianka
7.	Rogóżno	Złoczew	Legnica Zach.	Mosty
8.	Torzym	Torzym	Legnica Wsch.	Torzym

Źródło: <http://www.ppwb.org.pl/wb/77/8.php>, 15.10.2012

Pomimo tego iż, w każdym rankingu poszczególne złoża mają różne pozycje na liście, to jednak na czołowych miejscach powtarza się podobny zbiór złóż. Warto również wziąć pod uwagę zasoby bilansowe poszczególnych złóż.

Tabela 35 Zestawienie zasobów bilansowych wytypowanych złóż węgla brunatnego

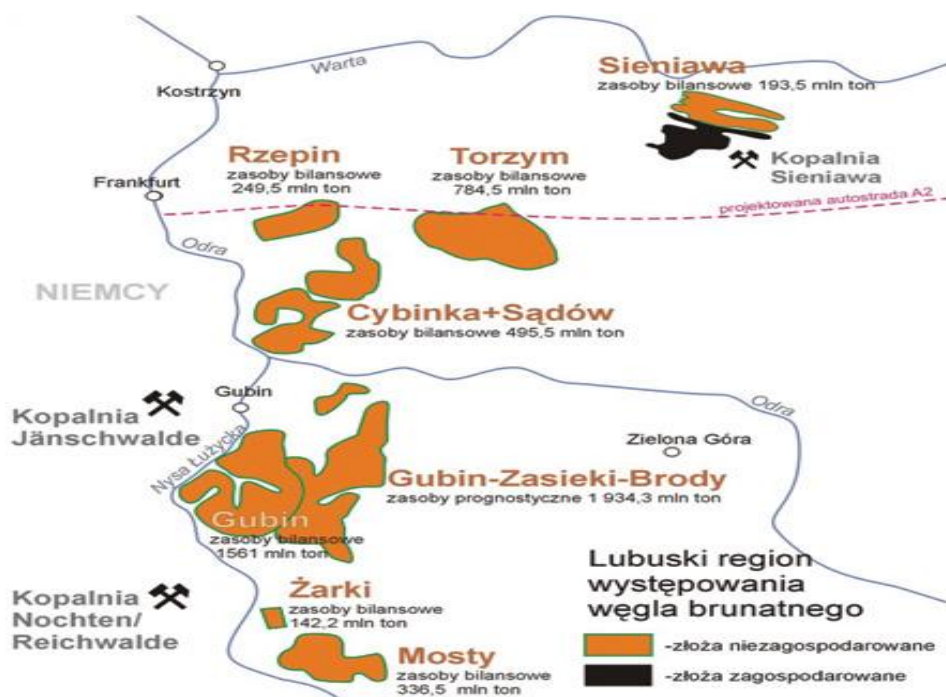
	Nazwa złoża	Zasoby bilansowe (mln ton)
1	Gubin	1 561
2	Rogóżno	772,8
3	Złoczew	485,6
4	Trzcianka	610,2
5	Mosty	336,5
6	Torzym	1 005,5
7	Legnica Zachód	863,6
8	Legnica Wschód	839,3

Źródło: <http://www.ppwb.org.pl/wb/77/8.php>, 15.10.2012

Największym złożem obszaru lubuskiego jest złożo "Gubin", o łącznych zasobach geologicznych (bilansowych, pozabilansowych) 1561 milionów ton. Następnym, co do wielkości, jest złożo "Mosty" o łącznych zasobach geologicznych 336,5 milionów ton.

Rozmieszczenie lubuskich złóż węgla brunatnego oraz sąsiadujących z nimi kopalń niemieckich pokazano na rysunku 6.

Rysunek 6 Lokalizacja i zasoby bilansowe lubuskich złóż węgla brunatnego

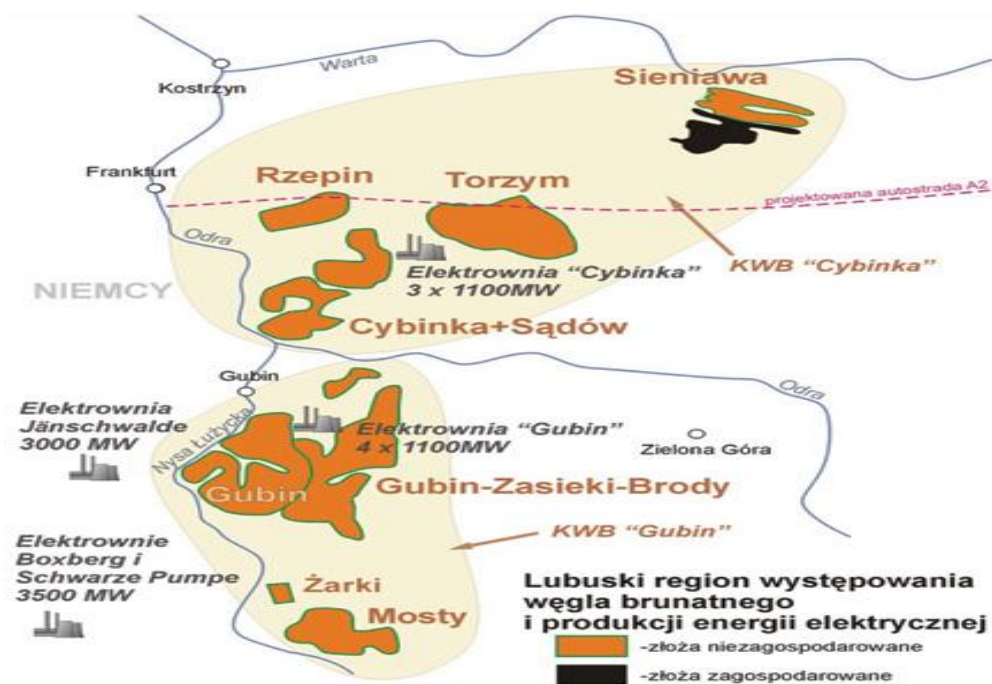

Źródło: <http://www.ppwb.org.pl/wb/77/8.php>

Zasobność lubuskich złóż węgla brunatnego i ich rozmieszczenie umożliwia zaprojektowanie dwóch zagłębi górniczo-energetycznych. W skład pierwszego zagłębia o umownej nazwie "Gubin", wchodziła będzie wieloodkrywkowa kopalnia węgla brunatnego operująca na złożach: "Gubin", "Gubin-Zasieki-Brody" i "Mosty". Zasoby operatywne w tym przypadku wyniosą ok. 1350 milionów ton. Drugie zagłębie o nazwie umownej "Cybinka", również będzie składało się z wieloodkrywkowej kopalni węgla brunatnego, eksploatującej złoża: "Cybinka", "Torzym", "Rzepin" i "Sieniawę", o łącznych zasobach operatywnych około 1000 milionów ton.

Propozycję rozmieszczenia poszczególnych zagłębi górniczo-energetycznych (KWB "Gubin" i KWB "Cybinka"), a w tym elektrowni "Gubin" i "Cybinka" oraz obecnie działających elektrowni niemieckich, przedstawiono na rysunku 7.

Rysunek 7 Rozmieszczenie i moc elektrowni na złożach lubuskich

Źródło: <http://www.ppwb.org.pl/wb/77/8.php>

W strategiach zagospodarowania złoża „Gubin” rozważane są różne terminy uruchomienia wydobycia węgla. W jednej ze strategii pierwszy węgiel planowany jest do wydobycia od 2018 roku. Docelowe wydobycie osiągnie poziom 15 milionów ton na rok. Węgiel ze złoża „Gubin” będzie spalany w elektrowni o mocy 2 400 MW. Wydobycie węgla przedstawiono w tabelicy 36.

Tabela 36 Wydobycie węgla brunatnego ze złoża „Gubin”

	2020	2025	2030	2040	2050
Wydobycie węgla brunatnego w mln ton	13,5	15,0	15,0	15,0	15,0

Źródło: Górnictwo i geologia 2010 tom 5 zeszyt 3; A. Tajduś, P. Czaja, Z. Kasztelewicz, Stan obecny i strategia rozwoju branży węgla brunatnego w i połowie XXI wieku w Polsce

Powyższa koncepcja jest kontynuacją niemieckiego wykorzystania węgla brunatnego zalegającego po zachodniej stronie Nysy Łużyckiej. W bezpośrednim sąsiedztwie złoża "Gubin" prowadzona jest eksploatacja w kopalni Jänschwalde i Cottbus Nord w ilości 18 milionów ton rocznie, a w przypadku złoża "Mosty" w kopalni Nochten (później Reichwalde) w ilości 17 milionów ton rocznie.

Ze względu na długoletnie tradycje wydobycia węgla brunatnego w regionie zakorzeniona jest szczególnie wiedza dotycząca działalności związanej z wydobyciem, energetyką oraz rekultywacją. Know-how, techniki i procesy opracowane na łęczycach transferowane są do innych krajów znajdując tam zastosowanie. W związku z tym instytucje naukowe mogą wnieść w Euroregionie szczególny wkład w rozwój wiedzy i specjalizacji. Ukierunkowanie na technikę umożliwi zazębianie się gospodarki i nauki. Kilka przykładów tego kierunku już istnieje. Wielkie przedsiębiorstwa ściśle współpracują z instytucjami naukowymi z regionu w dziedzinach takich jak wydobycie, energetyka oraz rekultywacja.

Dodatkowo działania związane z rekultywacją są tak ukierunkowane, aby stworzona przestrzeń mogła trwale i w szerokim stopniu służyć ludności, tzn. aby obok możliwości rekreacyjnych istniały możliwości pracy. Do tych działań zaliczane są nasadzenia lasów, zakładanie łąk, pól, pastwisk i zbiorników wodnych oraz tworzenie ekosystemów takich jak trzęsawiska i jeziora.

Oprócz źródeł kopalnych typu węgiel czy gaz będących źródłami energii, należy wspomnieć o odnawialnych źródłach energii (OZE). Mając na uwadze te źródła, wyróżnia się energię wiatrową, słoneczną, wodną, geotermalną oraz energię biomasy i biogazu. Analizując Polskę Zachodnią pod tym kątem, największy udział OZE ma energetyka wiatrowa, elektrownie wodne i biogazownie. Wykorzystanie energii biomasy czy energii słonecznej ma jeszcze znikomą rolę na terenie PZ, jednak należy się liczyć, iż również te odnawialne źródła energii będą w przyszłości odgrywać dużą rolę. Energetyka wodna odgrywa największy udział w produkcji energii elektrycznej, w porównaniu do pozostałych województw PZ (dolnośląskie, opolskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie), w województwie lubuskim. W ostatnich latach dosyć „modne” stały się biogazownie. Na terenie Euroregionu po stronie polskiej powstała biogazownia w Kalsku (pierwsza w województwie lubuskim), Niedoradzu i Kłępsku. Również wykorzystywanie energii słonecznej ma coraz większe zainteresowanie ze strony inwestorów na terenie województwa lubuskiego. Elektrownia fotowoltaiczna, czyli taka, która światło słoneczne przetwarza na energię elektryczną, ma powstać w Witnicy oraz na terenie Lubuskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego w Nowym Kisielinie. Należy zauważyć, iż OZE są zarówno konieczne biorąc pod uwagę korzyści płynące z wykorzystania tych źródeł energii, jak i konieczne ze względu na wymagania Unii Europejskiej. Jak czytamy w dokumencie „Bezpieczeństwo energetyczne Polski Zachodniej”, zgodnie z dyrektywą 2003/54/WE Parlamentu Europejskiego konieczne jest utworzenie wewnętrznego rynku energii UE zapewniającego bezpieczeństwo dostaw energii elektrycznej, likwidację barier swobodnego handlu energią elektryczną na rynkach wewnętrznych i międzynarodowych oraz realizację celów wynikających z Pakietu klimatycznego w zakresie wspierania OZE. Aby spełnić te wymagania konieczne jest połączenie systemów sąsiednich krajów połączeniami transgranicznymi oraz

utrzymanie odpowiedniej zdolności przesyłowej i infrastruktury sieciowej¹⁶. Aktualnie na terenie PZ znajdują się połączenia transgraniczne z Niemcami i Czechami. Wydaje się konieczne zbudowanie takich połączeń na terenie Euroregionu, gdyż to istniejące połączenie z Niemcami dotyczy województwa zachodniopomorskiego. Stworzenie energetycznej linii przesyłowej jest nieuniknione, jest to z pewnością kwestia czasu, gdyż świadomość tej konieczności istnieje po obu stronach Euroregionu. Z pewnością rozwiązałyby to problemy energetyczne województwa lubuskiego, ponieważ istota takiego systemu jest oparta na wymianie energii z podsystemu, gdzie jest nadwyżka energii do podsystemu z jej deficytem. Na koniec opisywanego podrozdziału, wydaje się konieczne zaprezentowanie wniosków z cyklicznej konferencji nt. Energetyka przygraniczna Polski i Niemiec – doświadczenia i perspektywy:

1. Rozwój energetyki w stopniu zabezpieczającym pokrycie zapotrzebowania na energię i ciepło wymaga stabilnego prawa. Dlatego koniecznym jest jak najszybsze zakończenie procesu legislacji wszystkich ustaw dotyczących energetyki, uwzględniających założenia PEP 2030 oraz zmieniające się uwarunkowania na unijnym rynku energii.
2. niezależnie od wzrostu roli w krajowym miksie energetycznym OZE oraz gazu ziemnego, węgiel brunatny, ze względu na koszty wytwarzania z niego energii elektrycznej, pozostanie jednym z najważniejszych paliw pierwotnych. Dlatego należy konsekwentnie realizować wszystkie prace prowadzące do uruchomienia w rejonie Gubin-Brody kompleksu energetycznego kopalnia-elektrownia. Powstanie tego kompleksu jest nie tylko elementem rozwoju województwa lubuskiego, ale przede wszystkim warunkiem zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego Polski.
3. W związku z brakiem ustawowych rozwiązań dotyczących nowego systemu wsparcia kogeneracji, mającego zastąpić obecny, kończący się 31.12.2012, należy bezwzględnie przydłużyć obowiązywanie obecnego systemu do czasu wprowadzenia nowego systemu wsparcia kogeneracji. Dotyczy to szczególnie układów kogeneracyjnych gazowych, dla których brak świadectw pochodzenia spowoduje odstąpienie bloków ze względów ekonomicznych. W nowym systemie należy rozróżnić wsparcie dla kogeneracji węglowej i gazowej, zgodnie ze strategią rozwoju energetyki gazowej oraz uwzględniając rzeczywiste koszty wytwarzania energii w tych jednostkach.
4. Należy zauważyć, że mimo wielu kontrowersji dotyczących współspalania biomasy, udział tej technologii w wypełnieniu zobowiązań unijnych dotyczących wytworzenia w 2020 roku 15 procent energii ze źródeł odnawialnych, wynosi blisko połowę wytworzonej z tych źródeł energii. Znaczące ograniczenie wsparcia dla technologii współspalania spowoduje zahamowanie rozwoju tej

¹⁶ *Bezpieczeństwo energetyczne Polski Zachodniej*. Ekspertyza wykonana na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, Autor: dr inż. Olgierd Małyszko, Szczecin 2011, str. 27

technologii, co może skutkować utrudnieniem spełnienia zobowiązań unijnych lub nawet uniemożliwić ich realizację.

5. Warunkiem rozwoju energetyki jest przeprowadzenie szeroko zakrojonej akcji edukacyjnej, promującej przyjazne dla środowiska technologie oraz efektywność energetyczną. Edukacja powinna objąć zarówno młodzież szkolną, samorządowców jak i osoby podejmujące decyzje o kierunkach rozwoju energetyki w zakresie lokalnym.

Podsumowanie podrozdziału : Górnictwo i energetyka

Po niemieckiej stronie Euroregionu dużym znaczeniem cieszy się wydobycie węgla brunatnego. Według obecnych ocen pokłady węgla brunatnego na łęczycach w celu produkcji prądu wystarczą jeszcze przez dziesięciolecia. Wydobycie węgla brunatnego jest jednak czasowo ograniczone. Okres działalności dzisiejszych trzech czynnych kopalni odkrywkowych: Jänschwalde, Cottbus-Nord, Welzow-Süd są ograniczone na maksymalnie około 25 lat. Wydobycie z tych kopalni w roku 2011 wyniosło 57,96 miliony ton węgla brunatnego.

Również w polskiej części Euroregionu wydobywa się węgiel brunatny, choć w mniejszym stopniu niż w części niemieckiej. Wspomnieć tu należy o kopalni węgla brunatnego w Sieniawie. Roczne wydobycie wynosi około 40 tysięcy megagramów (ton) węgla brunatnego. Eksploatacja węgla w Sieniawie jest również ograniczona czasowo, planuje się ją bowiem do 2030 roku.

W związku z tym w planach jest budowa kopalni węgla brunatnego na terenie gmin Brody i Gubin. Lubuskie złoża węgla brunatnego posiadają dużą zasobność, dobrą jakość i korzystne parametry geologiczno-górnictwa. Niekorzystny element stanowi jednak rozczłonkowanie tych złóż, występowanie obszarów Natura 2000 i obszarów chronionego krajobrazu na niektórych złożach. Pomimo tego, perspektywa wykorzystania zasobów obszaru lubuskiego stanowi dużą szansę dla rozwoju całego regionu, także z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczych. Największym złożem obszaru lubuskiego jest złożo "Gubin", o łącznych zasobach 1561 milionów ton. Następnym, co do wielkości, jest złożo "Mosty" o łącznych zasobach geologicznych 336,5 milionów ton. W strategiach zagospodarowania złoża „Gubin” rozważane są różne terminy uruchomienia wydobycia węgla. W jednej ze strategii pierwszy węgiel planowany jest do wydobycia od 2018 roku.

Oprócz źródeł kopalnych typu węgiel czy gaz będących źródłami energii, należy wspomnieć o odnawialnych źródłach energii (OZE) typu energia wiatrowa, słoneczna, wodna, geotermalna oraz energia biomasy i biogazu. Analizując Polskę Zachodnią pod tym kątem, największy udział OZE ma energetyka wiatrowa, elektrownie wodne i biogazownie. Wykorzystanie energii biomasy czy energii słonecznej ma jeszcze znikomy udział na terenie PZ, jednak należy się liczyć, iż również te

odnawialne źródła energii będą w przyszłości odgrywać dużą rolę. Energetyka wodna odgrywa największy udział w produkcji energii elektrycznej, w porównaniu do pozostałych województw PZ w województwie lubuskim. W ostatnich latach dosyć „modne” stały się biogazownie. Na terenie Euroregionu po stronie polskiej powstała biogazownia w Kalsku (pierwsza w województwie lubuskim), Niedoradzu i Klępsku. Wydaje się konieczne zbudowanie połączeń przesyłowych na terenie Euroregionu, gdyż istniejące połączenie z Niemcami dotyczy województwa zachodniopomorskiego. Stworzenie energetycznej linii przesyłowej jest nieuniknione, jest to z pewnością kwestia czasu, gdyż świadomość tej konieczności istnieje po obu stronach Euroregionu. Z pewnością rozwiązałyby to problemy energetyczne województwa lubuskiego, ponieważ istota takiego systemu jest oparta na wymianie energii z podsystemu, gdzie jest nadwyżka energii do podsystemu z jej deficytem.

3.6.5 Przemysł przetwórczy

W latach 2007 - 2010 przemysł przetwórczy w niemieckiej części Euroregionu odnotował wysokie straty. W szczególności w Cottbus spadła ilość zatrudnionych o 31,1% do 1564 pracowników (patrz tab. 37).

W powiecie Sprewa-Nysa spadek ten nie był tak znaczący, wysokość zatrudnienia spadła o 8,4%. W całym Euroregionie zmniejszyło się zatrudnienie w przemyśle przetwórczym o 13,8% do 8081 pracowników. Natomiast w całej Brandenburgii spadek ten wynosił tylko 0,5%, a w ujęciu ogólnoniemieckim 6,5%. Natomiast w polskiej części zanotowano nieznaczny wzrost ilości zatrudnionych w przemyśle przetwórczym. W latach 2007 - 2010 wzrost ten wyniósł 0,3%. Znaczne spadki liczby zatrudnionych w powiecie Nowosolskim (-17,5%), Cybince (-42%) i Zbąszyniu (-40%) zostały zrekomensowane dużymi wzrostami liczby zatrudnionych w powiecie Krośnieńskim (+15,7%) i Torzymiu (+30,5%). W skali całego kraju sytuacja wyglądała gorzej. Odnotowano tu spadek o 7,3%.

łącznie w Euroregionie zanotowano w omawianym okresie spadek ilości zatrudnionych o 1,9% z 62047 do 60880 pracowników.

Tabela 37 Rozwój ilości zatrudnionych, od których odprowadzono składki na ubezpieczenie społeczne w przemyśle przetwórczym w latach 2007 – 2010

Obszar	2007	2008	2009	2010	2010 w

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

					porównaniu z 2007 w %
Cottbus	2 269	1 727	1 501	1 564	-31,1
Sprewa-Nysa	7 111	6 596	6 683	6 517	-8,4
Część niemiecka	9 380	8 410	8 184	8 081	-13,8
Krośnieński	2 310	2 270	2 362	2 673	+15,7
Nowosolski	7 486	6 953	6 002	6 177	-17,5
Świebodziński	8 321	7 879	7 174	8 916	+7,2
Wschowski	3 281	3 255	3 202	3 146	-4,1
Zielonogórski	6 925	7 621	6 469	7 048	+1,8
Żagański	3 986	4 284	3 810	3 826	-4,0
Żarski	8 202	8 713	8 764	8 760	+6,8
Zielona Góra	9 956	10 396	10 602	10 669	+7,2
Cybinka	511	573	469	297	-41,9
Torzym	b d	210	348	274	+30,5 *
Zbąszyń	1 689	1 433	1 056	1 013	-40,0
Część polska	52 667	53 587	50 258	52 799	+0,3
Euroregion łącznie	62 047	61 997	58 442	60 880	-1,9
Brandenburgia	111 519	109 188	109 428	110 944	-0,5
Niemcy	6 693 391	6 527 928	6 369 407	6 256 234	-6,5
Województwo Lubuskie	85 029	88 521	82 885	86 535	+1,7
Polska	2 627 500	2 591 800	2 420 600	2 436 500	-7,3

Jeżeli uwzględnimy inny czynnik - współczynnik **zatrudnienia w zakładach pracy** - należałoby stwierdzić, że przemysł przetwórczy w Euroregionie posiada ogromne znaczenie. Należy przy tym podkreślić wysoki stopień zatrudnienia w polskiej części Euroregionu (80,6 zatrudnionych w przemyśle przetwórczym na 1000 mieszkańców, który jest ponad dwukrotnie wyższy niż w niemieckiej części (35,4, patrz tab. 38).

Tabela 38 Zatrudnienie w przemyśle przetwórczym 2010

Obszar	Zatrudnieni w przemyśle przetwórczym na 1000 mieszkańców w 2010
część niemiecka	35,4
część polska	80,6
Euroregion	68,9
Brandenburgia	44,3
Niemcy	76,5
Województwo Lubuskie	85,6
Polska	63,8

Źródło: opracowanie własne

Odnośnie do ilości zakładów w przemyśle przetwórczym w latach 2007 - 2009, to w części niemieckiej liczba ta spadła o 11,2% (89 zakładów w 2007 w porównaniu z 79 zakładami w 2009). W Brandenburgii ilość zakładów wzrosła o 1,1%, a w całych Niemczech spadła o 3,3% (patrz tab. 39). Natomiast w polskiej części Euroregionu w latach 2007-2011 liczba zakładów we wszystkich powiatach spadła (oprócz powiatu Wschowskiego, gdzie nie odnotowano zmian), z czego największe spadki odnotowano w Krośnieńskim o 14,9%, w Żagańskim o 13,8% i Żarskim o 11,6%. Również w gminie Torzym odnotowano duży spadek, który wyniósł aż 20%. Wzrost ilości zakładów odnotowano wyłącznie w mieście Zielona Góra, ale wzrost ten był nieznaczny, gdyż wyniósł tylko 1% oraz w gminie Cybinka (+3%). Łącznie po polskiej stronie Euroregionu ilość zakładów spadła ponad 3%.

Tabela 39 Ilość zakładów przemysłu przetwórczego w latach 2007-2011

obszar	2007	2008	2009	2010	2011	2011 w porównaniu z rokiem 2007 w %
Cottbus	29	27	21	-	-	-27,6*
Powiat Sprewa-Nysa	60	57	58	-	-	-3,3*
Część niemiecka	89	84	79	-	-	-11,2*
Powiat Krośnieński	417	372	335	362	355	-14,9
Powiat Nowosolski	678	656	641	652	628	-7,3
Powiat Świebodziński	654	593	572	627	617	-5,7
Powiat Wschowski	273	273	272	283	273	0,0
Powiat Zielonogórski	789	700	672	732	758	-3,9
Powiat Żagański	637	590	610	555	549	-13,8
Powiat Żarski	753	681	656	680	666	-11,6
Zielona Góra	1 219	1 209	1 142	1 196	1 233	+1,0
Cybinka	33	34	36	34	34	+3,0
Torzym	45	30	36	41	36	-20,0
Zbąszyń	b.d.	b.d.	150	158	160	b.d.

* 2009 w porównaniu z 2007 w %

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Część polska	5 490	5 138	5 122	5 320	5 309	-3,3
Brandenburgia	978	1 035	1 028	-	-	+1,1*
Niemcy	45 268	45 774	43 796	-	-	-3,3*
Województwo Lubuskie	8 915	8 336	7 880	8 323	8 294	-7,0
Polska	375 015	371 929	364 939	360 090	354 053	-5,6

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2011

W latach 2007 - 2010 przemysł przetwórczy w niemieckiej części Euroregionu odnotował nieznaczny **wzrost obrotów** o 1,1% do 1,8 miliardów Euro (patrz tab. 40). Jednakże wzrost ten wydaje się już znaczny, porównując wysokość obrotów na tle całego kraju (-6,9%), jak i samej Brandenburgii (-0,8%). Przyczyną tego stanu rzeczy był wzrost obrotów zarówno w Cottbus, jak i w samym powiecie Sprewa-Nysa, który wyniósł odpowiednio 1,0% i 1,1%.

Tabela 40 Wysokość obrotów w przemyśle przetwórczym w latach 2007 - 2010 w tys. Euro

Obszar	2007	2008	2009	2010	2010 w porównaniu z 2007 w %
Cottbus	190 370	169 251	99 829	196 333	+1,0
Powiat Sprewa- Nysa	1 495 457	1 535 363	1 424 833	1 591 908	+1,1
Część niemiecka	1 685 827	1 704 614	1 524 662	1 788 241	+1,1
Brandenburgia	22 692 678	23 657 244	20 198 119	22 511 158	-0,8
Niemcy	1 691 704 372	1 736 061 484	1 377 078 585	1 575 592 870	-6,9

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny 2011

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

W polskiej części Euroregionu obroty w przemyśle przetwórczym wzrosły o 4,5 % (patrz tabela 41). Jest to mały wzrost biorąc pod uwagę wzrost obrotów w Województwie lubuskim w 2010 roku aż o 38,3%. Podkreślić należy wzrost wysokości obrotów w powiecie Nowosolskim, gdzie odnotowano bardzo wysoki wzrost, nieporównywalny z innymi wzrostami w pozostałych powiatach, bowiem wyniósł on 49,6%. Nie miało to przełożenia na duży wzrost obrotów w części polskiej, bowiem na wielkość obrotów na poziomie 4,5% miały również wpływ spadki obrotów, w szczególności w powiecie Zielonogórskim (-16,2%) i Żagańskim (-10,8%).

Tabela 41 Wysokość obrotów w przemyśle przetwórczym w latach 2007 - 2010 w mln PLN¹⁷

obszar	2007	2008	2009	2010	2010 w porównaniu do 2007 w %
Powiat Krośnieński	327,6	336,8	325,8	297,0	-9,3
Powiat Nowosolski	1 150,5	1 500,8	1 302,9	1 721,4	+49,6
Powiat Świebodziński	1 240,7	1 203,4	989,3	1 313,7	+5,9
Powiat Zielonogórski	1 910,8	1 635,3	1 444,8	1 600,8	-16,2
Powiat Wschowski	648,4	647,1	622,7	603,8	-6,9
Powiat Żagański	729,4	715,4	664,6	650,3	-10,8
Powiat Żarski	2 875,2	2 964,0	3 023,6	3 050,4	+6,1
Zielona Góra	1 405,8	1 404,4	1 568,4	1 518,1	+8,0
polna część	10 288,4	10 407,2	9 942,1	10 755,5	+4,5
Województwo Lubuskie	16 902,1	17 713,0	20 210,4	23 371,3	+38,3
Polska	811 795,4	856 253,6	834 912,8	920 077,1	+13,3

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011

¹⁷ Analiza wysokości obrotów w przemyśle przetwórczym w polskiej części Euroregionu została dokonana tylko w układzie powiatowym ze względu na brak danych dotyczących gmin należących do Euroregionu.

W przeciwieństwie do całości obrotów w niemieckiej części Euroregionu spadła wysokość obrotów zagranicznych. W latach 2007 - 2012 odnotowano spadek obrotów zagranicznych w wysokości 9,5% (patrz tab. 42), a w samej Brandenburgii wzrost tych obrotów o 6,0 % i ich spadek w całych Niemczech (-4,1 %). **Udział procentowy eksportu** w części niemieckiej w latach 2007-2010 spadł z 23,2% do 19,8% i nie jest to trend zgodny z trendami dla Brandenburgii i Niemiec, gdzie odnotowano wzrosty udziału procentowego eksportu (odpowiednio o 1,6% i 1,3%). ku niższy w porównaniu ze średnią w Niemczech (z 16,2 % do 20,7 %) i całych Niemczech (z 34,2 % do 39,5 %). Wyjątkowo niski udział procentowy eksportu w wysokości 6,4% odnotowało Cottbus.

Tabela 42 Wysokość obrotu zagranicznego w latach 2007 - 2010

Obszar		2007	2008	2009	2010	2010 w porównaniu do 2007 w %
Cottbus	w tys. Euro	12 358	16 326	15 541	12 630	+2,2
	udział procentowy eksportu w %	6,5	9,6	15,6	6,4	-
Sprewa-Nysa	w tys. Euro	378 952	35 3321	218 785	341 590	-9,9
	udział procentowy eksportu w %	25,3	23,0	15,4	21,5	-
Część niemiecka	w tys. Euro	391 310	36 9647	234 326	354 220	-9,5
	Udział procentowy eksportu w %	23,2	21,7	15,4	19,8	-
Brandenburgia	w tys. Euro	5 413 076	5 562 283	4 600 313	5735 440	+6,0

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

	udział procentowy eksportu w %	23,9	23,5	22,8	25,5	-
Niemcy	w tys. Euro	729 026 971	743 108 923	583 484 352	698 920 514	-4,1
	udział procentowy eksportu w %	43,1	42,8	42,4	44,4	-

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny 2011

Struktura wielkości zakładów w przemyśle przetwórczym w niemieckiej części Euroregionu zdominowana jest przez małe zakłady. Udział zakładów zatrudniających poniżej 50 pracowników wyniósł 65,9% (patrz tab. 43). 30,6% przedsiębiorstw zatrudniały od 50 do 499 pracowników (średnie przedsiębiorstwa). Jedynie 3,5% zakładów uznawanych jest za duże zakłady zatrudniające powyżej 499 pracowników, co odpowiada średniej w całym Niemczech.

Tabela 43 Przedsiębiorstwa według struktury wielkości w 2010

Obszar	Zatrudnieni w przedsiębiorstwach	Udział przedsiębiorstwa w %
Cottbus	Poniżej 50	77,3
	50-449	18,2
	Ponad 499	4,5
Powiat Sprewa-Nysa	Poniżej 50	61,9
	50-449	34,9
	Ponad 499	3,2
Część niemiecka	Poniżej 50	65,9
	50-449	30,6
	Ponad 499	3,5
Brandenburgia	Poniżej 50	61,7
	50-449	36,3
	Ponad 499	2,0
Niemcy	Poniżej 50	50,4
	50-449	45,8

Ponad 499

3,7

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny 2011

Ze względu na dokonane głębokie zmiany strukturalne w rejonie przygranicznym Województwa Lubuskiego dominują w 97% przedsiębiorstwa mikro, małe i średnie. Województwo lubuskie dysponuje możliwościami lokalizacji dla różnych branż przemysłu i różnych form aktywności gospodarczej.

Dominujące branże w poszczególnych częściach Euroregionu:

Tabela 44 Branże w Euroregionie

Branże	Powiaty
Budowlana	Sprewa-Nysa, Żary, Zielona Góra
Przemysł chemiczny / produkcja materiałów gumowych i z tworzywa sztucznego	Sprewa-Nysa
Elektrotechnika / Elektronika	Sprewa-Nysa, Zielona Góra, Żary
Przemysł spożywczy	Sprewa-Nysa, Zielona Góra, Świebodzin
Budowa pojazdów	Zielona Góra, Sprewa-Nysa
Przemysł szklarski	Sprewa-Nysa
Przetwórstwo węgla	Żary, Zielona Góra, Świebodzin
Wydobywczy węgla / branża energetyczna	Sprewa-Nysa, Cottbus, Zielona Góra
Produkcja i obróbka metalu	Zielona Góra, Świebodzin
Przemysł papierniczy	Sprewa-Nysa
Przemysł tekstylny	Sprewa-Nysa, Zielona Góra, Żary

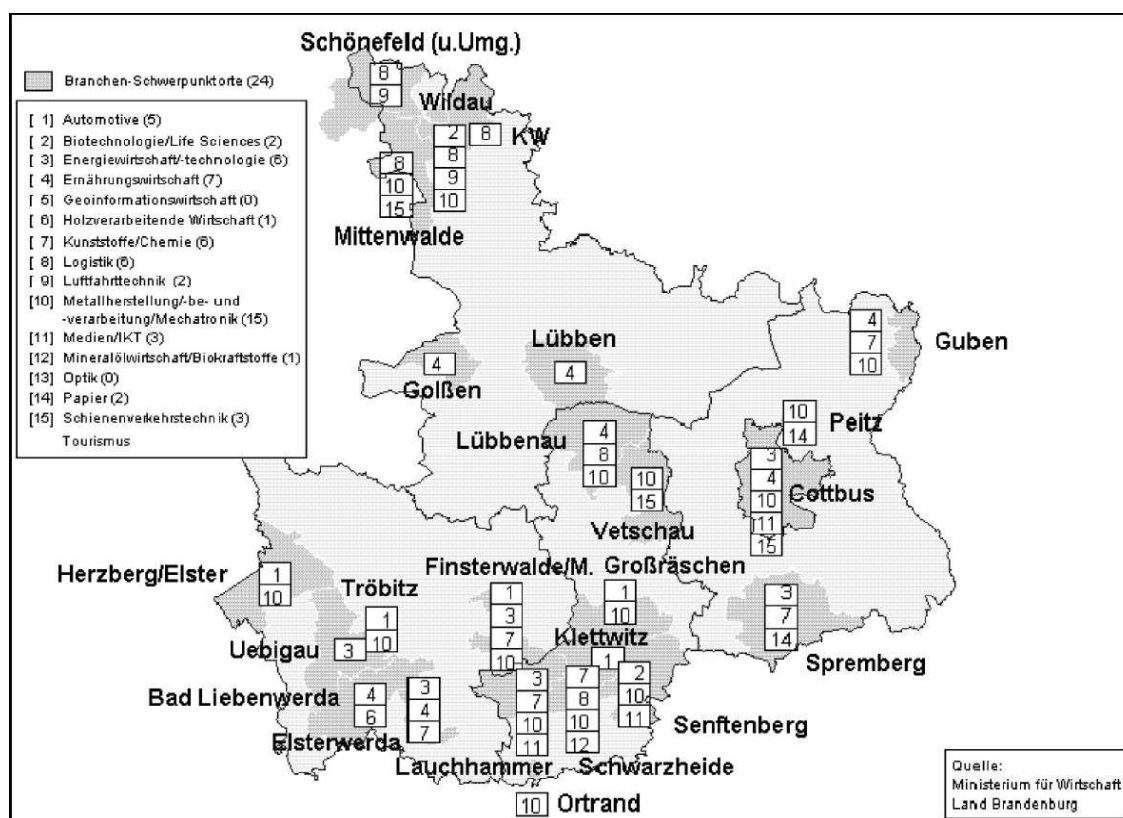
Źródło: opracowanie własne

Ze względu na zmianę strategii wspierania przedsiębiorczości w Brandenburgii główny nacisk jest położony na **branżowe obszary kompetencji** (niem. Branchen-Kompetenzfelder) wykazujące

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

ponadprzeciętny potencjał rozwoju. Obszary te odznaczają się ponadregionalną orientacją przedsiębiorstw, współpracą z instytucjami badawczymi i uczelniami wyższymi, wspólnym rozwojem produktów, zdobywaniem rynków i tworzeniem sieci wzdłuż łańcuchów produkcji wytwarzającej wartość oraz ponadprzeciętnym regionalnym znaczeniem i szansą wzrostu branży. W niemieckiej części Euroregionu branżowymi obszarami kompetencji stały się Cottbus, Guben, Peitz i Spremberg (patrz rys. 8).

Rysunek 8 Branżowe obszary kompetencji

Podsumowanie podrozdziału: Przemysł przetwórczy

W latach 2007 - 2010 przemysł przetwórczy w niemieckiej części Euroregionu musiał pogodzić się ze **spadkiem zatrudnienia** wynoszącym 13,78%. W roku 2010 w przemyśle przetwórczym pracowało jedynie 8081 zatrudnionych. Natomiast w polskiej części zanotowano nieznaczny wzrost ilości zatrudnionych w przemyśle przetwórczym. W latach 2007 - 2010 wzrost ten wyniósł 0,3%. Łącznie w Euroregionie zanotowano w omawianym okresie spadek ilości zatrudnionych o 1,9% z 62047 do 60880 pracowników. Należy przy tym podkreślić wysoki stopień zatrudnienia w polskiej części Euroregionu (80,6 zatrudnionych w przemyśle przetwórczym na 1000 mieszkańców), który jest ponad dwukrotnie wyższy niż w niemieckiej części (35,4 zatrudnionych na 1000 mieszkańców). W

latach 2007 - 2010 przemysł przetwórczy w niemieckiej części Euroregionu odnotował **wzrost obrotów** o 1,1%. W polskiej części Euroregionu obroty w przemyśle przetwórczym wzrosły o 4,5 %. W przeciwieństwie do całości obrotów w niemieckiej części Euroregionu spadła wysokość obrotów zagranicznych. W latach 2007 - 2010 odnotowano spadek obrotów zagranicznych w wysokości 9,5%. Udział procentowy eksportu wynoszący 19,8% w 2010 roku był niższy od średniej w Brandenburgii i całych Niemczech. Odnośnie **ilości zakładów** w przemyśle przetwórczym w latach 2007-2009, to w części niemieckiej wystąpił spadek o 11,2% (89 zakładów w 2007 w porównaniu z 79 zakładami w 2009). W Brandenburgii ilość zakładów zwiększyła się o 1,1%, a w całych Niemczech spadła o 3,3%. Natomiast w polskiej części Euroregionu liczba zakładów we wszystkich powiatach spadła (oprócz powiatu Wschowskiego, gdzie nie odnotowano zmian), z czego największe spadki odnotowano w Krośnieńskim o 14,9% i w Żagańskim. Również w gminie Torzym odnotowano spadek aż o 20%. Nieznaczny wzrost ilości zakładów odnotowano wyłącznie w mieście Zielona Góra, który wyniósł 1% oraz w gminie Cybinka o 3%. Łącznie po polskiej stronie Euroregionu ilość zakładów spadła ponad 3%. **Struktura wielkości zakładów** w przemyśle przetwórczym w niemieckiej części Euroregionu zdominowana jest przez małe zakłady. Udział zakładów zatrudniających poniżej 50 pracowników wyniósł 65,9%. Dominujące **branże** w poszczególnych częściach Euroregionu: wydobywczą węgla / branża energetyczna budowlana, przemysł chemiczny / produkcja materiałów gumowych i z tworzywa sztucznego, elektrotechnika / elektronika, przemysł spożywczy, budowa pojazdów, przemysł szklarski, przetwórstwo drewna, produkcja i obróbka metalu, przemysł papierniczy i przemysł tekstylny.

3.6.6 Rolnictwo i leśnictwo

Generalnie jakość gleb w Euroregionie jest niska (klasyfikacja gleb od 23, uwaga tłumacza: klasyfikacja wg niemieckiego systemu), co tłumaczy niskie znaczenie rolnictwa (patrz również tab. 33, zatrudnieni w działach gospodarki). Na warunki lokalizacji działalności gospodarczej po niemieckiej stronie Euroregionu miały negatywny wpływ skutki aktywnych kopalni węgla brunatnego (obniżenie poziomu wód gruntowych). Warunki glebowe w części polskiej Euroregionu nie sprzyjają rozwojowi rolnictwa. Dużą część powierzchni zajmują zbiorowiska leśne, gleby są mało urodzajne. Warto dodać, iż lasy zajmują w całym województwie około 50% powierzchni, co ma przełożenie w wielkości hektara lasów na jednego mieszkańca. W województwie jest to 0,7 ha, a średnio w Polsce 0,2 ha. Udział gruntów leśnych i zadrzewionych w województwie w roku 2010 wynosił 715518 km², co stanowiło 7,5% powierzchni kraju. Natomiast udział użytków rolnych w województwie w roku 2010 wyniósł

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

40,8% (co stanowi 3% w skali kraju), z czego grunty orne stanowiły 71%. Rolnictwo lubuskie charakteryzuje się względnie dużą powierzchnią gospodarstw rolnych, niskim odsetkiem zatrudnionych w rolnictwie i zorientowaniem na produkcję roślinną. Najbardziej dynamicznie rozwijającą się gałęzią polskiego rolnictwa jest produkcja ekologiczna. Zauważa się trend rosnący dotyczący liczby takich gospodarstw rolnych zarówno w skali kraju, jak i województwa lubuskiego. W roku 2010 w województwie produkcję rolniczą metodami ekologicznymi prowadziło 839 gospodarstw.

W roku 2010 użytkowano w Euroregionie niespełna 390000 ha powierzchni rolnych. Na obszarze Euroregionu działało prawie 27000 zakładów i gospodarstw rolnych (patrz tab. 45). W latach 2007 - 2010 udział powierzchni rolnych zmalał o 0,5%. W niemieckiej części udział zakładów rolnych zmalał w tym czasie o 25,8%, natomiast w polskiej części ilość gospodarstw rolnych spadła o prawie 28%. Ogólnie przedstawione w tabeli wskaźniki dotyczące rozwoju rolnictwa, nie są zadowalające ani po stronie niemieckiej, ani polskiej. W Województwie Lubuskim rolnictwo nie odgrywa dużej roli. Udział zatrudnionych w rolnictwie jest niższy niż w innych województwach w Polsce, co jest również skutkiem starej tradycji przemysłowej, ale także wynikiem przeprowadzonej już restrukturyzacji rolnictwa.

Tabela 45 Rozwój rolnictwa w latach 2007 - 2010

Obszar	powierzchnie rolne w ha			zakłady (dla strony niemieckiej) i gospodarstwa rolne (dla strony polskiej)		
	2007	2010	2010 w porównaniu z 2007 w %	2007	2010	2010 w porównaniu z 2007 w %
część niemiecka	55 924	56 303	+0,7	426	316	-25,8
część polska*	332 459	330 134	-0,7	36 048*	26 046	-27,7
Euroregion łącznie	388 383	386 437	-0,5	36 474	26 362	-27,7
Brandenburgia	1 328 124	1 323 691	-0,3	6 704	5 566	-17,0
Niemcy	16 954 329	16 704 044	-1,5	374 514	299 134	-20,1
Województwo Lubuskie	574 512	571 053	-0,6	55 606*	43 281	-22,2

Polska	19 069 399	18 930 981	-0,7	2 933 228*	2 277 613	-22,4

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011, Główny Urząd Geodezji i Kartografii; * 2002 rok

Osobliwością gospodarki rolnej w regionie jest hodowla ryb (w szczególności w Peitz i Forst). W niemieckiej części Euroregionu rolnictwo i leśnictwo ma nadal dużą wagę przy kształtowaniu krajobrazu. Dodatkowo odgrywa dużą rolę przy rekultywacji terenów pokopalnianych. Surowce odnawialne zyskują na coraz większym znaczeniu w rolnictwie. W szczególności drewno i biomasa stanowią odpowiednią alternatywę i możliwości uzupełnienia przy produkcji energii z surowców kopalnych (patrz także rozdział 3.6.4).

Generalnie można stwierdzić, że szanse jakie stworzono dzięki restrukturyzacji rolnictwa w regionie, np. lepsza sprzedaż, wykorzystanie lasów i innych obszarów rolnych w turystyce, nie zostały wykorzystane w należyтым stopniu. Powodem tego stanu rzeczy jest brak odpowiednich możliwości przerobu i sprzedaży, obciążenie starymi zobowiązaniami i związany z tym brak kapitału w przedsiębiorstwach rolniczych, ale także i niekorzystna struktura wiekowa oraz niskie kwalifikacje dostępnej siły roboczej. Szczególną przeszkodę po polskiej stronie Euroregionu stanowi fakt, że rolnicy prowadzą bardzo małe gospodarstwa rolne i oprócz złej jakości gruntów dysponują niewielką ilością kapitału.

Podsumowanie podrozdziału: Rolnictwo i leśnictwo

Ze względu na niską jakość gleb w Euroregionie są raczej złe warunki na prowadzenie działalności rolniczej lub leśnej. Na warunki lokalizacji działalności gospodarczej po niemieckiej stronie Euroregionu miały negatywny wpływ skutki aktywnych kopalni węgla brunatnego (obniżenie poziomu wód gruntowych). Warunki glebowe w części polskiej Euroregionu nie sprzyjają rozwojowi rolnictwa. Dużą część powierzchni zajmują zbiorowiska leśne, gleby są mało urodzajne. W roku 2010 użytkowano w Euroregionie niespełna 390000 ha powierzchni rolnych. Na obszarze Euroregionu działało prawie 27000 zakładów i gospodarstw rolnych. W latach 2007 - 2010 udział powierzchni rolnych zmalał o 0,5%. W niemieckiej części udział zakładów rolnych zmalał w tym czasie o 25,8%, natomiast w polskiej części ilość gospodarstw rolnych spadła o prawie 28%. Osobliwością gospodarki rolnej w regionie jest hodowla ryb (w szczególności w Peitz i Forst). Surowce odnawialne zyskują na coraz większym znaczeniu w rolnictwie. W szczególności drewno i biomasa stanowią odpowiednią alternatywę i możliwości uzupełnienia przy produkcji energii z surowców kopalnych.

Generalnie można stwierdzić, że szanse jakie stworzono dzięki restrukturyzacji rolnictwa w regionie, np. lepsza sprzedaż, wykorzystanie lasów i innych obszarów rolnych w turystyce, nie zostały wykorzystane w należyтым stopniu.

3.6.7 Hotelarstwo / Turystyka**Wskaźniki turystyczne**

Oferta w branży hotelowej, gastronomicznej określana jest przez liczbę ośrodków i łóżek dla gości. Wskaźniki te w niemieckiej części Euroregionu kształtowały się korzystnie, gdyż zarówno ilość ośrodków w latach 2007 - 2009 wzrosła (z 115 do 130) , jak i liczba łóżek o prawie 5%. (patrz tab. 46).

Tabela 46 Rozwój oferty turystycznej w latach 2007- 2009

Obszar		2007	2008	2009	2009 w porównaniu do 2007 w %
Część niemiecka	Ośrodki	115	114	130	+13,0
	Łóżka	5 653	5 710	5 919	+4,7
Część polska ¹⁸	Ośrodki	164	178	162	-1,2
	Łóżka	10 814	13 095	11 831	+9,4
Euroregion łącznie	Ośrodki	279	292	292	+4,7
	Łóżka	16 467	18 805	17 750	+7,8
Brandenburgia	Ośrodki	1 417	1 420	1 605	+13,3
	Łóżka	77 232	78 152	79 702	+3,2
Niemcy	Ośrodki	52 168	52 143	54 912	+5,3
	Łóżka	2 549 527	2 585 761	3 455 744	+35,3
Województwo Lubuskie	Ośrodki	319	335	306	-4,1
	Łóżka	22 684	24 578	23 328	+2,8

¹⁸ Analiza rozwoju oferty turystycznej w polskiej części Euroregionu została dokonana tylko w układzie powiatowym ze względu na brak danych dotyczących gmin należących do Euroregionu.

Polska	Ośrodki	6 718	6 857	6 992	+4,1
	łóżka	582 100	597 000	606 501	+4,2

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011

W roku 2007 było 5653 łóżek w hotelach i pensjonatach, a w roku 2009 ich liczba zwiększyła się do 5919. Tym samym rozwój ten był zgodny z rozwojem branży w Brandenburgii oraz w całych Niemczech, gdzie liczba łóżek hotelowych w latach 2007 - 2009 również wzrastała. Po stronie polskiej zauważalny jest nieznaczny spadek liczby hoteli i pensjonatów (-1,2%), któremu towarzyszy znaczny wzrost liczby łóżek hotelowych (+9,4%). W porównaniu z Województwem Lubuskim spadek liczby ośrodków był mniejszy, a wzrost ilości łóżek hotelowych był ponad 3-krotnie większy (tabela 46).

Proporcjonalnie do wzrostu łóżek i ośrodków w niemieckiej części Euroregionu w latach 2007-2009 wzrósł popyt na oferty w sektorze turystycznym. **Liczba noclegów** wzrosła o 8,4% do 778 159, a liczba meldunków o prawie 7% do 320 594. W polskiej części popyt w sektorze turystycznym spadł. **Liczba meldunków** spadła nieznacznie o ponad 1%, a liczba noclegów prawie o 9%. Jak można zauważyć, długość pobytu w polskiej części Euroregionu zmniejszyła się. Rozwój popytu w sektorze turystycznym w Euroregionie kształtował się ogólnie pozytywnie, choć nie na tak wysokim poziomie jak w części niemieckiej. Wpływ na to miała na pewno kształtowanie się popytu po stronie polskiej Euroregionu, który odnotował ujemne wskaźniki (patrz tab. 47).

Tabela 47 Rozwój popytu w sektorze turystycznym w latach 2007 – 2009

Obszar		2007	2008	2009	2009 w porównaniu do 2007 w &
Część niemiecka	Zameldowanie	299 974	311 265	320 594	+6,9
	noclegi	718 000	743 657	778 158	+8,4
Część polska ¹⁹	Zameldowanie	311 459	345 935	307 181	-1,4

¹⁹ Analiza rozwoju popytu w sektorze turystycznym w polskiej części Euroregionu została dokonana tylko w układzie powiatowym ze względu na brak danych dotyczących gmin należących do Euroregionu.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

	noclegi	722 442	780 393	659 005	-8,8
Euroregion łącznie	Zameldowanie	611 433	657 200	627 775	+2,7
	noclegi	1 440 442	1 524 050	1 437 163	-0,2
Brandenburgia	Zameldowanie	3 377 597	3 477 700	3 705 614	+9,7
	noclegi	9 182 598	9 406 997	10 251 982	+11,6
Niemcy	Zameldowanie	129 863 843	132 958 907	132 837 828	+2,3
	noclegi	361 839 734	369 579 835	368 737 280	+1,9
Województwo Lubuskie	Zameldowanie	649 679	703 590	610 687	-6,0
	noclegi	1 435 725	1 524 694	1 307 148	-9,0
Polska	Zameldowanie	18 947 160	19 556 102	19 353 712	+2,1
	Noclegi	54 953 722	56 645 518	55 020 067	+0,1

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011

Przeciętne obłożenie miejsc noclegowych w niemieckiej części Euroregionu wynosi 29,2%. Wartość ta znajduje się poniżej średniej w Brandenburgii oraz poniżej średniej w całych Niemczech, które w roku 2009 wyniosły odpowiednio 35,2% i 36,0% (patrz tab. 48). Powyższe wskazuje, że istnieje pewna nadwyżka miejsc noclegowych. W polskiej części Euroregionu przeciętne obłożenie miejsc noclegowych wyniosło 26% i w porównaniu z rokiem 2008 zmniejszyło się o 9,1%.

Tabela 48 Pozostałe dane w sektorze turystycznym w latach 2007 – 2009

Obszar		2007	2008	2009
część niemiecka	obłożenie miejsc noclegowych w %	38,9	39,2	29,2
	długość pobytu w dniach	2,4	2,4	2,4

część polska²⁰	obłożenie miejsc noclegowych w %	b.d	28,6	26,0
	długość pobytu w dniach	2,3	2,3	2,2
Brandenburgia	obłożenie miejsc noclegowych w %	32,6	33,0	35,2
	długość pobytu w dniach	2,7	2,7	2,8
Niemcy	obłożenie miejsc noclegowych w %	34,8	35,7	36,0
	długość pobytu w dniach	2,8	2,8	2,8
Województwo Lubuskie	obłożenie miejsc noclegowych w %	28,4	27,9	25,9
	długość pobytu w dniach	2,2	2,2	2,1
Polska	obłożenie miejsc noclegowych w %	47,1	37,6	35,7
	długość pobytu w dniach	2,9	2,9	2,8

Źródło: Krajowy Urząd Statystyki i Przetwarzania Danych, Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze 2011, www.intur.com.pl 1.10.2012

Przeciętna długość pobytu w niemieckiej części wynosi - tak jak pod koniec lat dziewięćdziesiątych - około 2,4 dni, co pozwala założyć, że przeważająca liczba turystów to tzw. turyści krótkoterminowi. W polskiej części przeciętna długość pobytu wynosi 2,2 dni; w porównaniu z rokiem 2007 spadła o 0,1 dni (patrz tab. 48).

Potencjał turystyczny

W dużej części płaska, miejscami pagórkowata rzeźba terenu Euroregionu z wieloma małymi jeziorami i niską gęstością zaludnienia, doskonale nadaje się do **rekreacji i kontaktu z przyrodą**

²⁰ Analiza pozostałych danych w sektorze turystycznym w polskiej części Euroregionu została dokonana tylko w układzie powiatowym ze względu na brak danych dotyczących gmin należących do Euroregionu.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

(wędrówki piesze, jazda na rowerze, jazda konna, jazda zaprzęgiem konnym, wędkarstwo, żegluga rzeczna, nurkowanie oraz różne rodzaje sportów wodnych jak: kąpiele, pływanie kajakiem i łódkami). Po niemieckiej stronie Euroregionu rozbudowano sieć dróg rowerowych i do wędrówek pieszych. Po polskiej stronie istnieją bardzo dobre możliwości rekreacji, kontaktu z często nienaruszoną przyrodą i przede wszystkim wieloma jeziorami (ok. 150).

Do ważnych w regionie obszarów przyrodniczych należy **Rezerwat Biosferyczny Sprewald** (430 km²), który jest najbardziej znanym obszarem turystyczno- rekreacyjnym również poza regionem. Jednak część Sprewaldu leżąca w granicach Euroregionu jest bardzo mała.

Znaczące parki i tereny dla wypoczynku i rekreacji w regionie:

- Doliny rzek: Bóbr, Nysa i Sprewa,
- Park przyrodniczy Schlaubetal i park krajobrazowy jako część Doliny Baryczy od ujścia Baryczy do Odry,
- Polsko-niemiecki park geologiczny Łuk Mużakowski / Muskauer Faltenbogen
- Stawy w Peitz i zaporę wodną Spremberg,
- Parki: Łagowski, Mużakowski, Gryżyński, Piastowski, nad Nysą w Gubinie, w Gębicach, Zaborze, Przytoku, Żaganiu, Żarach, Hłowej, Zatoniu, Kargowej, Rothenburgów w Nietkowie (Czerwieńsk), przypałacowy w Kargowej i w Sobolicach (Przewóz), park przy obiektach Van de Velde w Trzebiechowie,
- wyspa w Gubinie,
- Lasek Odrzański "Oderwald" - Gmina Zielona Góra
- Dolina Luizy i Park Piastowski w Zielonej Górze,

Do znaczących zespołów parkowych w regionie należą:

- Park Branicki w Cottbus,
- Park Mużakowski (tylko jego polska część należy do Euroregionu),
- Ogród Róż w Forst,

Parki krajobrazowe:

- ujście Baryczy do Odry,
- Przemęcki Park Krajobrazowy.

Należy w tym miejscu wspomnieć o, powołanym w 2010 roku przez miasta Cottbus, Bad Muskau, Forst oraz gminy Łęknica i Brody, Europejskim Związku Parków Łużyckich. Celem stworzenia tego związku było wzmocnienie potencjału parków i ogrodów łużyckich. Tworzą go parki Pücklera w Łęknicy/Bad Muskau i Branitz, ogród Różany w Forst (Lausitz) oraz pałac i park w Brodach (niem. Pförten).

Niewykorzystane turystycznie w Euroregionie pozostają jazy na Nysie, które w przyszłości powinny służyć, jako kładki pieszo-rowerowe włączone do transgranicznych szlaków turystycznych.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Na lubusko-brandenburskim odcinku Nysy Łużyckiej istnieje obecnie 7 jazów. Są one elementem elektrowni wodnych umiejscowionych w pobliżu następujących miejscowości:

1. EW Sobolice
2. EW Bukówka
3. EW Przysieka
4. EW Żarki Wielkie
5. EW Zielisko
6. EW Zasieki
7. EW Gubin.

Istniejąca już infrastruktura wymaga niewielkiej przebudowy (w tym odpowiednich zabezpieczeń), które umożliwią bezpieczne przekraczanie rzeki w obu kierunkach. Inicjatywy takie powinny być wspierane środkami europejskimi, gdyż są przykładem działań o silnym oddziaływaniu transgranicznym.

Niemcy po swojej stronie Euroregionu, jako atrakcję turystyczną przedstawiają istniejący jeszcze **teren kopalni odkrywkowej i krajobraz pokopalniany** oraz proces jego zagospodarowania w ramach rekultywacji. Do tej pory postawiono kilka punktów widokowych na obrzeżach kopalni odkrywkowej, z których można obserwować proces wydobywania węgla brunatnego. Dzięki otwarciu Międzynarodowej Wystawy Budowlanej „Furst-Puckler-Land” turystyka związana z kopalniami odkrywkowymi w regionie Łużyc i Sprewaldu uzyskała do roku 2010 wsparcie środkami pomocowymi przeznaczonymi na realizację projektów. Wraz z planowanym zalaniem terenów pokopalnianych powstanie dodatkowa oferta rekreacji i sportów wodnych w regionie.

Województwo lubuskie dzięki wysokim walorom przyrodniczym i kulturowym stanowi bardzo atrakcyjny teren dla rozwoju różnego typu turystyki np. wypoczynkowej, wodnej czy bardzo modnej w ostatnim czasie agroturystyki. Walory kulturowe regionu pozwalają na rozwój różnorodnych form turystyki kulturowej. Atutem jest także korzystne położenie geograficzne ze względu na przygraniczną lokalizację, jak i przebiegające przez region korytarze międzynarodowe.

W zakresie turystyki wodnej istnieje w polskiej części Euroregionu liczna powiązana ze sobą sieć dróg wodnych, jak np. Lubuska Droga Wodna o długości 220 km łącząca rzeki Odra, Odra, Paklica, Obrzyca oraz mniejsze rzeczki połączone z licznymi jeziorami lub trasa leśno-wodna z Pożrzadła do Odry w miejscowości Urad. Ponadto nad Bobrem organizowane są spływy i liczne imprezy. Dodatkowo Bóbr i jego mniejsze dopływy przygotowywane i użytkowane są do spływów kajakowych. Po polskiej stronie Euroregionu porównywalnie dużym znaczeniem cieszy się jeździectwo. Liczne szkółki jeździeckie i stadniny koni np. w Raculce, Łagowie czy Drzonkowie oferują możliwości przejażdżki konno, jazdy bryczką, ferii spędzonych na koniu oraz hipoterapię.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Ponadto po polskiej stronie Euroregionu istnieje prawdziwe bogactwo dzikich zwierząt, w szczególności zwierzyny płowej i czarnej oraz drapieżników. Organizowane są **spory łowieckie i turystyka łowiecka**.

Po niemieckiej stronie w Burgu powstała pod koniec 2005 roku terma Sprewaldzka (Spreewaldtherme) oferująca niezależnie od pogody, na wysokim poziomie usługi na rzecz **poprawy i zachowania zdrowia**. Tym samym Burg ma możliwość długofalowego rozwoju uzdrowiska mogącego nadać samej miejscowości Burg a także i regionowi znaczenie ponadregionalne w zakresie turystyki. Potencjał przyrodniczy uzupełniany jest znaczącymi **zabytkami architektonicznymi**, jak np. zamki, majątki, kościoły o walorach historycznych oraz pomniki przyrody. Po stronie polskiej Euroregionu istnieje wiele zabytków poniemieckich stanowiących obiekt zainteresowania turystów. Są to:

- kościoły poewangelickie w: Babimoście, Bytomie Odrzańskim, Gębicach, Gubinie, Jeziorach Dolnych, Jordanowie, Lesznie Dolnym, Letnicy, Radoszynie, Witoszynie Dolnym,
 - pałace w: Bieczu, Bogaczowie, Bojadłach, Borowinie, Borowie Wielkim, Brodach, Broniszowie, Chichach, Cieciszewie, Czernej, Dębince, Drwalewicach, Jeleninie, Jeziorach, Kargowej, Lipinkach Łużyckich, Łęgowie, Niwiskich, Nowym Kisielinie, Osowie Sień, Siecieborzycach, Sławie, Suchej Dolnej, Trzebielu, Trzebuli, Zatoniu, Żarach,
 - zamki w: Borowie Polskim, Janowcu, Siedlisku, Szprotawie, Witkowie, Żarach,
 - dwory w: Borowie Wielki, Chotkowie, Kosierzu, Mirocinie, Okuninie, Studzieńcu, Wiechlicach
- Poza tym oba ośrodki Zielona Góra i Cottbus oferują liczne zabytki, muzea i inne instytucje kulturalne.

Imprezy kulturalne jak Festiwal Folkloru, Winobranie w Zielonej Górze, Festiwal Muzyczny Wschód - Zachód w Zielonej Górze, Festiwal Piosenki Rosyjskiej w Zielonej Górze, Jarmarki Juanitów w Łagowie i Kożuchowie, oraz festiwal „Młodego Filmu Wschodnioeuropejskiego” w Cottbus mają coraz większe znaczenie dla turystyki. Przykładem turystyki kulturowej jest Lubuski Szlak Miodu i Wina wytyczony w 2008 roku przez Zielonogórskie Stowarzyszenie Winiarskie. Można zauważyć również wzrost zainteresowania produktami tradycyjnymi, co pozwala na rozwój enoturystyki.

Cottbus jako centrum targowe i konferencyjne nabiera coraz większego znaczenia gospodarczego. Teren targowy firmy Cottbusser Messe- und Touristik GmbH oferuje dobre możliwości organizowania odpowiednich imprez.

Generalnie potencjał turystyczny niemieckiej części Euroregionu leży w szczególności w turystyce rowerowej, pieszej i wodnej. Na tym obszarze rozwijano w ostatnich latach cały szereg ofert. Inną możliwością specjalizacji regionu mogłaby być turystyka zdrowotna (patrz tab. 49). Po polskiej stronie dostrzegany jest potencjał przede wszystkim w turystyce konnej, wodnej i myśliwskiej.

Tabela 49 Potencjał turystyczny

Potencjał	Euroregion
turystyka rowerowo - piesza	- Drogi rowerowe: Droga Rowerowa Wzdłuż Odry i Nysy, Droga Rowerowa Wzdłuż Sprewy - Łuk Mużakowski (trasy rowerowo-pieszne)
	- Tematyczne drogi rowerowe, między innymi Droga Rowerowa Śladami Ogórka, Dolnołużycki Krąg
turystyka wodna	- Sprewald - Pojezierze Łużyckie (planowane) - Pojezierze i rzeki (w części polskiej)
kopalnie	- Międzynarodowa Wystawa Budowlana „Furst-Puckler-Land” (trasy wokół kopalni)
turystyka zdrowotna	-Terma Sprewaldzka w Burgu -Liczne ośrodki odnowy biologicznej - Nordic walking
turystyka konna i myśliwska	- Różne oferty

Źródło: opracowanie własne

Wykorzystanie istniejącego i rozwijanie nowego potencjału turystycznego typu stworzenie/ budowanie świadomości o turystyce tematycznej jak na przykład turystyka piesza- nordic walking czy prozdrowotna ma bardzo duży wpływ na rozwój Euroregionu. Pomimo tego należy ocenić, że w Euroregionie istnieje mało atrakcji turystycznych i spektakularnych zespołów przyrodniczych, z których można by stworzyć bardzo znane cele turystyczne. Ma to z pewnością przełożenie w liczbie zameldowań w niemieckiej części Euroregionu. W roku 2009 liczba ta stanowiła jedynie 8,7% łącznej ilości zameldowań w Brandenburgii; ilość noclegów stanowiła tylko 7,6% (patrz tab. 48).

Oferty dotyczące **turystyki transgranicznej** są względnie bogate i do tej pory coraz bardziej znane. Euroregion tworzy ponadregionalny image jako region turystyczny, czego dowodem jest coraz więcej ofert turystycznych, jakie można wykupić zarówno po polskiej jak i niemieckiej stronie. Mimo, iż istnieje świadomość budowania wizerunku Euroregionu jako regionu wartego odwiedzenia, jako obiektu turystycznego, przełożenie tej świadomości na wymierne efekty jest wciąż zbyt małe. Jak czytamy w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, istnienie obszarów cennych przyrodniczo powinno w większym stopniu stać się elementem marketingowych przedsięwzięć

województwa, traktujących środowisko przyrodnicze jako ważny czynnik rozwoju gospodarczego. Podstawą powinna być promocja kierowana do „świata zewnętrznego”, szczególnie zaś do partnerów niemieckich²¹.

Podsumowanie podrozdziału: Hotelarstwo / Turystyka

Wskaźniki turystyczne

Wskaźniki turystyczne w niemieckiej części Euroregionu kształtowały się korzystnie, gdyż zarówno ilość ośrodków w latach 2007 - 2009 wzrosła (z 115 do 130), jak i liczba łóżek o prawie 5%. Tym samym rozwój ten był zgodny do rozwoju branży w Brandenburgii oraz w całych Niemczech, gdzie liczba łóżek hotelowych, ja i samych ośrodków w latach 2007 - 2009 również wzrastała. . Po stronie polskiej zauważalny jest nieznaczny spadek liczby hoteli i pensjonatów (-1,2%), któremu towarzyszy znaczny wzrost liczby łóżek hotelowych (+9,4%). W porównaniu z Województwem Lubuskim spadek liczby ośrodków był mniejszy, a wzrost ilości łóżek hotelowych był ponad 3-krotnie większy. Popyt w sektorze turystycznym w Euroregionie rozwijał się w latach 2007 - 2009 pozytywnie. Liczba meldunków wzrosła o 2,7% przy nieznacznym spadku liczby noclegów o 0,2%. Pomimo, iż w polskiej części popyt w sektorze turystycznym spadł tj. **liczba meldunków** spadła w analizowanym okresie czasu o 1,4%, a liczba noclegów o prawie 9%, to ogólnie w skali całego Euroregionu popyt kształtował się pozytywnie. Wpływ na to miał duży wzrost popytu na usługi turystyczne w niemieckiej części, w której liczba meldunków wzrosła o 6,9%, a liczba noclegów o 8,4%.

Przeciętne obłożenie miejsc noclegowych w niemieckiej części Euroregionu wynosi 29,2%. W porównaniu do roku 2007 nastąpił znaczny spadek o 25%. Wskaźnik obłożenia miejsc noclegowych w niemieckiej części Euroregionu znajduje się poniżej średniej w Brandenburgii oraz poniżej średniej w całych Niemczech, które w roku 2009 wyniosły odpowiednio 35,2% i 36,0%. W polskiej części Euroregionu przeciętne obłożenie miejsc noclegowych wyniosło 26,0% i w porównaniu z rokiem 2008 zmniejszyło się o 9,1%. **Przeciętna długość pobytu** w niemieckiej części wynosi - tak jak pod koniec lat dziewięćdziesiątych - około 2,4 dni, co pozwala założyć, że przeważająca liczba turystów to tzw. turyści krótkoterminowi. W polskiej części przeciętna długość pobytu wynosi jeszcze mniej tj. 2,1 dni; w porównaniu z rokiem 2007 prawie niezauważalny spadek o 0,1 dni.

Potencjał turystyczny

W dużej części płaska, miejscami pagórkowata rzeźba terenu Euroregionu z wieloma małymi jeziorami i niską gęstością zaludnienia, doskonale nadaje się do **rekreacji i kontaktu z przyrodą** (wędrówki piesze, jazda na rowerze, jazda konna, jazda zaprzęgiem konnym oraz różne rodzaje

²¹ Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, Zielona Góra, listopad 2012, str.14.

sportów wodnych jak: kąpiele, pływanie kajakiem i łódkami). Szczególną atrakcją po niemieckiej stronie Euroregionu stanowi istniejący jeszcze **teren kopalni odkrywkowej i krajobraz pokopalniany** oraz proces jego zagospodarowania w ramach rekultywacji. Do ważnych w regionie obszarów przyrodniczych należy **Rezerwat Biosferyczny Sprewald** (430 km²), który jest najbardziej znanym obszarem turystyczno- rekreacyjnym również poza regionem.

Oferty dotyczące **turystyki transgranicznej** są niewielkie i do tej pory mało znane. Euroregion nie stworzył (jeszcze) ponadregionalnego image'u jako region turystyczny. Dalszy deficyt znajduje się we wspólnej połączonej infrastrukturze turystycznej dotyczącej tras rowerowo-piesznych.

Potencjał turystyczny w części niemieckiej Euroregionu stanowi głównie turystyka rowerowa, piesza i wodna. W ubiegłych latach stworzono w tej dziedzinie szereg ofert turystycznych. Inną możliwością specjalizacji regionu mogłaby być turystyka zdrowotna. Polska część Euroregionu posiada potencjał dla rozwoju turystyki na tym terenie tkwiący zarówno w walorach kulturowych i przyrodniczych, jak i w samym dogodnym położeniu regionu. Jest on dostrzegany przede wszystkim w turystyce przyrodniczej, aktywnej (konnej, wodnej, rowerowej pieszej i myśliwskiej) czy kulturowej. Pomimo tego należy ocenić, że w Euroregionie istnieje za mało poza łukiem Mużakowskim wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, atrakcji turystycznych i spektakularnych zespołów przyrodniczych, z których można by stworzyć bardzo znane cele turystyczne.

3.6.8 Ochrona środowiska przyrodniczego

Obszar Euroregionu charakteryzuje się cenną **przyrodą i krajobrazem**, które powinny być chronione. W niemieckiej części Euroregionu około 25% powierzchni znajduje się pod ochroną; w polskiej części jest to nawet 28% powierzchni. Istnienie tych terenów z jednej strony sprzyja zachowaniu walorów przyrodniczych i krajobrazowych, z drugiej pozwala na adekwatne ich wykorzystanie przede wszystkim w celach turystycznych. Z tego powodu znaczenie przyrody i środowiska naturalnego ma duże znaczenie w Euroregionie. Ważne parki przyrody i rezerваты w regionie po stronie niemieckiej: Rezerwat Biosferyczny Sprewald (475 km²), Park Przyrodniczy Schlaubetal (230 km²), Polsko-Niemiecki Park Przyrodniczy Łuk Mużakowski / Muskauer Faltenbogen (416 km²) oraz Rezerwat Przyrody Lieberoser Endmoräne (Morena Czołowa w Lieberose, 67,6 km²). Po stronie polskiej są to parki przyrodnicze: Mużakowski (18200 ha) będący największym parkiem krajobrazowym, leżącym po stronie polskiej, Łagowski i Gryżyński. Również krajobrazy pokopalniane w okręgu Döbern są interesujące pod względem jakości środowiska i krajobrazu.

Charakterystycznym dla Euroregionu jest duża ilość chronionych **gatunków zwierząt i roślin**. W Sprewaldzie żyje blisko 18000 gatunków zwierząt i roślin, z czego 585 gatunków roślin wpisanych jest na czerwoną listę, między innymi: orzech wodny, gatunki roszcików i orchidei. Do zwierząt

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

zagrożonych należą między innymi wydra i bocian czarny. Godnym wspomnienia są miejsca odpoczynku dla ptaków i miejsca lęgowe ptaków nad stawami w Peitz, obszary podmokłe i rzadkie rodzaje roślin wodnych w Jeziorze Neuendorf, przez które przepływa Sprewa.

W niemieckiej części wciąż pojawia się problem z odpowiednią ilością wody gruntowej odpowiedniej dla roślin, ponieważ obszar znajduje się w strefie leja kopalnianego. Dodatkowo sytuacja klimatologiczna wokół Cottbus cechuje się średnią ilością opadów oscylujących wokół 565 do 573 mm/a.

Jakość wód w Euroregionie uległa poprawie. Przeważająca ilość wód w niemieckiej części Euroregionu ma dziś drugą klasę jakości wód. Nysa Łużycka za 2011 r. ma stan ekologiczny umiarkowany. Ale i jakość wody w Sprewie poprawiła się przechodząc podczas pomiarów kontrolnych z klasy trzeciej do drugiej. Jednym z najcenniejszych zasobów Euroregionu są wody. Ich znaczenie jest niekwestionowane, począwszy od ich znaczenia jako źródła energii, poprzez rolę w transporcie, a skończywszy na funkcji turystycznej rzek i jezior. Znaczenie wód dla turystyki jest jednak ograniczone ich zanieczyszczeniem. Należy jednak podkreślić, iż stan wód jednak ulega poprawie przede wszystkim z powodu zmniejszenia wielkości ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych ścieków przemysłowych i komunalnych co nastąpiło dzięki budowie nowych i modernizacji istniejących oczyszczalni ścieków. Po polskiej stronie Euroregionu dobrym przykładem jest wybudowana oczyszczalnia ścieków w Sławie co znacznie poprawiło czystość wody w największym akwenu wodnym w województwie lubuskim w Jeziorze Sławskim.

Innym szczególnie ważnym aspektem ochrony środowiska naturalnego jest **ochrona przeciwpowodziowa**. Powodzie w Euroregionie mogą pojawiać się w obrębie rzek Odry, Nysy Łużyckiej, Sprewy i Bóbr: lubusko-brandenburski odcinek Nysy Łużyckiej posiada w znacznej części tamy. Łąki nad Nysą jako naturalne poldery zostały zachowane przede wszystkim w dolinie Nysy Łużyckiej wokół miast Guben i Forst.

Spływ wody powodziowej Sprewą zależy w dużej mierze od utrzymania wody na zaporze wodnej Spremberg oraz zaporach Bautzen i Quitzdorf (w Saksonii) oraz utrzymania względnie dużych powierzchni retencyjnych. Dzięki pojemności zapory wodnej Spremberg wynoszącej ok. 19 milionów m³ można spowodować duże obniżenie fali powodziowej. Na skutek przeprowadzonych w latach dziewięćdziesiątych modernizacji tam na Sprewie w obrębie miasta Cottbus oraz dodatkowych prac wodno-budowlanych znacznie poprawiono ochronę mieszkańców w dorzeczu Sprewy.

Szczególną rolę w ochronie środowiska przyrodniczego odgrywają ochotnicze straże pożarne, w których skład wchodzi mieszkańcy danego terenu. Niejednokrotnie w walce z żywiołami muszą sobie pomagać sąsiedzi, których miejscowości dzieli granica państwowa. Doskonałym przykładem takiej sąsiedzkiej i jednocześnie międzynarodowej współpracy są strażacy z miejscowości Markosice i Gross Gastrose. Szczególna przyjaźń, jaka zawiązywała się przez lata pomiędzy mieszkańcami Gross

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Gastrose (po niemieckiej stronie) i Markosic (po polskiej stronie) rozpoczęła się od wspólnych odwiedzin łodzią przez Nysę. Z biegiem lat rozwijała się obejmując kolejne elementy życia społeczno-gospodarczego mieszkańców. W roku 2011 współpraca ta po raz kolejny została doceniona na arenie międzynarodowej. Podczas 40 rocznicy założenia Stowarzyszenia Europejskich Regionów Granicznych (SERG) dnia 23.09.2011 w Kursku przyznana została Ochotniczym Strażom Pożarnym z Markosic i Gross Gastrose nagroda Cross Border Award „Sail of Papenburg”. Należy podkreślić, że nagroda ta honoruje wybitne starania, projekty i działania o charakterze modelowym. Jednocześnie ma ona być impulsem dla regionów granicznych i transgranicznych do aktywnego przyczyniania się do porozumienia i lepszego współżycia narodów Europy. Tym samym bezpośrednio wpierana jest integracja Europy na granicach. Rok później 25.10.2012 działania prowadzone przez OSP w Markosicach i Gros Gastrose zostały szczególnie docenione przez Wiceministra MRR Marcelę Niezgodę. We Wrocławiu na konferencji zorganizowanej przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego dotyczącej polityki spójności po 2013 roku pt. „Europejska Współpraca Terytorialna – doświadczenia i perspektywy” projekty pt. „Straż Pożarna Dzieciom” oraz „Poznaj swojego sąsiada” w tajnym głosowaniu z udziałem wszystkich uczestników konferencji oraz ekspertów uznane zostały za najciekawsze.

W związku ze zmniejszeniem emisji substancji szkodliwych na terenach przemysłowych i produkcyjnych oraz ograniczenia emisji substancji szkodliwych pochodzących z gospodarstw domowych **jakość powietrza** w niemieckiej części Euroregionu uległa znacznej poprawie.

W niemieckiej części Euroregionu istotną rolę odgrywa **konwersja**. Znajduje się tu duży odsetek powierzchni wykorzystywanej dawniej do celów wojskowych. Na terenie dawnego poligonu Lieberose (ok. 13000 ha) na północy niemieckiej części Euroregionu ograniczono możliwości rozwoju. Obszar ten został częściowo włączony do parku przyrodniczego „Schlaubetal”, a pozostała część jest wykorzystywana do celów ochrony środowiska, rozwoju przestrzeni naturalnej, odbudowy i poprawy sieci dróg, o ile nie będzie to zagrażać środowisku naturalnemu. Dawny poligon dla samolotów myśliwskich Jerischke (35 ha) stał się częścią programu ochrony gatunku - ponownego zasiedlenia - cietrzewia w Brandenburgii. W polskiej części Euroregionu w Żaganii - Świętoszowie znajduje się największy poligon w Polsce i jeden z największych w Europie. Poligon wykorzystywany jest nadal do celów wojskowych.

Ogólnie w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr istnieją liczne możliwości wspólnych działań transgranicznych w dziedzinie ochrony środowiska przyrodniczego, ochrony przeciwpożarowej i przeciw powodziowej. Dzięki temu można wnieść znaczący wkład w trwały rozwój Euroregionu.

Podsumowanie podrozdziału: Ochrona środowiska przyrodniczego

Obszar Euroregionu charakteryzuje się **cenną przyrodą i krajobrazem**, które powinny być chronione. W niemieckiej części Euroregionu około 25% powierzchni znajduje się pod ochroną; w polskiej części jest to nawet 28% powierzchni. Ważne parki przyrody i rezerваты w regionie po stronie niemieckiej: Rezerwat Biosferyczny Sprewald (475 km²), Park Przyrodniczy Schlaubetal (230 km²), Polsko-Niemiecki Park Przyrodniczy Łuk Mużakowski / Muskauer Faltenbogen (416 km²) oraz Rezerwat Przyrody Lieberoser Endmoräne (Morena Czołowa w Lieberose, 67,6 km²); po stronie polskiej są to parki przyrodnicze: Łagowski, Mużakowski i Gryżyński. Charakterystycznym dla Euroregionu jest duża ilość chronionych **gatunków zwierząt i roślin**. Wartości ornitologiczne regionu można uznać za unikatowe.

Jakość wód w Euroregionie uległa poprawie. Przeważająca ilość wód w niemieckiej części Euroregionu ma dziś drugą klasę jakości wód. Do nich zalicza się również Nysa Łużycka.

Powodzie w Euroregionie mogą pojawiać się w obrębie rzek Odry, Nysy Łużyckiej, Sprewy i Bóbr. Lubusko-brandenburski odcinek Nysy Łużyckiej posiada w znacznej części tamy. Na skutek przeprowadzonych w latach dziewięćdziesiątych modernizacji tam na Sprewie w obrębie miasta Cottbus oraz dodatkowych prac wodno-budowlanych znacznie poprawiono ochronę mieszkańców w dorzeczu Sprewy.

Również **jakość powietrza** w niemieckiej części Euroregionu uległa znacznej poprawie. W niemieckiej części Euroregionu istotną rolę odgrywa **konwersja**. Znajduje się tu wiele powierzchni wykorzystywanej dawniej do celów wojskowych.

Ogólnie w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr istnieją liczne **możliwości wspólnych działań** transgranicznych w dziedzinie ochrony środowiska naturalnego, ochrony przeciwpożarowej i przeciw powodziowej. Bogate ekosystemy wodne, leśne czy łąkowe kreują dogodne warunki dla rozwoju turystyki. Zauważalne w ostatnich latach rosnące zainteresowanie różnymi formami turystyki, w tym przede wszystkim turystyką przyrodniczą i agroturystyką, stanowi z pewnością szansę na budowanie pozytywnego wizerunku czy samego rozwoju gospodarczego Euroregionu.

4. ANALIZA SWOT²²**4.1. Struktura przestrzenna i osadnicza**

Struktura przestrzenna i osadnicza nie zmieniła się zasadniczo od opracowania koncepcji rozwoju i działań w roku 2006, w szczególności w aspekcie struktur transgranicznych. Peryferyjność niemieckiej części Euroregionu w stosunku do Berlina zmniejszyła się dzięki lepszemu połączeniu kolejowemu na linii Cottbus-Berlin. Dzięki temu wzrasta również atrakcyjność regionu jako centrum rozwoju gospodarczego. Z drugiej strony wymieniona poprawa komunikacji niesie ze sobą ryzyko zwiększenia ruchu osób dojeżdżających do pracy, np. kadry specjalistów mieszkających w regionie, a pracujących w Berlinie.

Szanse regionu postrzegane w umocnieniu pomostu pomiędzy Wschodem i Zachodem, wzrosły po przystąpieniu Polski do układu z Schengen w grudniu 2007 oraz po wejściu w życie pełnej swobody przepływu siły roboczej w maju 2011. Z drugiej strony przypuszcza się, że region będzie mógł efektywnie wykorzystywać możliwości wynikające z tego faktu prawdopodobnie tylko wtedy, gdy jego atrakcyjność, a w szczególności dostępność ulegnie poprawie. Dotyczy to zarówno połączeń wewnątrz regionu jak i połączeń do sąsiednich ośrodków. Połączenie obu głównych ośrodków regionu ma tu kluczową funkcję, tak jak i połączenie komunikacyjne regionu z Wrocławiem.

Mocne strony	Słabe strony
- położenie w centrum Unii Europejskiej - funkcja pomostu pomiędzy „starą” i „nową” Unią Europejską - ponadregionalna trasa Berlin - Cottbus - Wrocław przebiega przez region - struktura Euroregionu ma dwa ośrodki (część niemiecka: główny ośrodek w Cottbus, 3 średnie centra; część polska: Zielona Góra /	- względnie duże odległości do najważniejszych ośrodków (gospodarczych) jak Berlin, Drezno, Lipsk i Wrocław i Poznań - słabo rozwinięte połączenie wewnątrz regionu, w szczególności między Cottbus a Zieloną Górą - brak wspólnej świadomości regionalnej

²² Poniższa ilustracja mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń Euroregionu (analiza SWOT) opiera się na analizie SWOT koncepcji rozwoju i działań z roku 2006. Zachowano w dużej mierze podział analizy, zmodyfikowano jedynie ważne punkty w zdefiniowanych zagadnieniach tematycznych koncepcji rozwoju i działań na lata 2014-2020. Do każdego tematu względnie podtematu w celu lepszej czytelności przedstawiono silne i słabe strony, zagrożenia i szanse w tabelach z odpowiednimi czterema polami.

Tezy koncepcji rozwoju i działań z roku 2006 wynikające z analizy SWOT oraz z przeprowadzonych wywiadów z przedstawicielami Euroregionu zostały sprawdzone względnie zaktualizowane lub też uzupełnione o dodatkowe tezy pod względem ich aktualnego znaczenia. Najważniejsze aspekty danego zakresu tematycznego oraz najważniejsze zmiany w omawianym zakresie tematycznym od roku 2006 podsumowano w opisach wprowadzających do każdego tematu. O ile było to możliwe, przedstawiono dane statystyczne w celu weryfikacji przedstawionych tez wynikających z analizy SWOT oraz podano źródło w przypisie.

„Trójmiasto“, pozostałe miasta powiatowe (między innymi Żagań, Żary) - Cottbus i Zielona Góra będące centrami rozwojowymi nadającymi impuls w Euroregionie - bliskość granicy - powiązania historyczno – kulturowe bazujące na tradycjach łuzycyckich - przeważająca część powierzchni zajmowana przez lasy i użytki rolne.	- w szczególności po stronie polskiej: niskie zaludnienie - zdegradowane obszary popegeerowskie, przemysłowe i powojkowe
Zagrożenia	Szanse
- niebezpieczeństwo „przeskoczenia" (szybkiego przejazdu) i postrzegania jako regionu tranzytowego - zahamowanie rozwoju gospodarczego ze względu na peryferyjność - dalsza koncentracja funkcji centralnych dla regionu, a tym samym spadek ich dostępności w całości regionu - zmiana demograficzna: spadek liczby mieszkańców zarówno w ośrodkach jak i w regionie - niebezpieczeństwo zmiany przebiegu trasy ponadregionalnego korytarza komunikacyjnego Berlin - Wrocław bez istnienia odpowiedniej alternatywy - dalsze niewykorzystywanie efektów bliskości Berlina, Lipska / Drezna oraz polskich ośrodków m.in. Lubuskiego Trójmiasta - odpływ wykształconej i mobilnej siły roboczej do okolicznych ośrodków metropolitarnych	- silniejsze pozycjonowanie się regionu jako „pomost" do Europy Wschodniej - wzmocnienie powiązań wewnątrzregionalnych pomiędzy polską i niemiecką częścią Euroregionu - rozbudowa potencjału rozwojowego Zielonej Góry i Cottbus - wzmocnienie osi Zielona Góra - Cottbus - Cottbus – Forst – Żary / Żagań jako przeszłe osie rozwoju - możliwość wykorzystania wiejskiego charakteru z małymi skupiskami mieszkańców - wykorzystanie podwójnego charakteru miasta Guben / Gubin.

4.2. Środowisko naturalne

Obszar Euroregionu charakteryzuje się wciąż dużą różnorodnością i atrakcyjnością, która stanowi duży potencjał w szczególności dla turystyki, np. łąk Mużakowa oraz rzeki dla turystyki wodnej. Dużym obciążeniem środowiska naturalnego w regionie jest nadal wydobywanie odkrywkowe węgla brunatnego, obecnie po stronie niemieckiej (Welzow-Süd, Cottbus-Nord, Jänschwalde; w perspektywie również Jänschwalde-Nord, Spremberg-Ost oraz Bagenz-Ost) a w ujęciu średniookresowym prawdopodobnie również po polskiej stronie (Gubin-Brody). Wykorzystanie kopalni odkrywkowych węgla brunatnego może stanowić także szansę dla Euroregionu, bowiem wykorzystując bogate doświadczenia z łuzyc można minimalizować bądź wspólnie zapobiegać skutkom działalności kopalni na środowisko naturalne oraz rekultywować lub przywracać środowisku naturalnemu tereny pokopalniane. Przywracanie środowisku naturalnemu zniszczonych obszarów stanowi również szansę dla terenów wykorzystywanych w przeszłości w celach wojskowych. Efektywność ochrony środowiska i przyrody wzrasta poprzez swój charakter transgraniczny oraz poprzez wspólne wysiłki na rzecz ochrony przeciwpowodziowej i transgraniczne porozumienia dotyczące planowania przestrzennego lub projektów mających oddziaływanie na środowisko naturalne.

Mocne strony	Słabe strony
- różnorodny krajobraz: cenna, częściowo nietknięta przyroda w dużym udziale lasów i wieloma zbiornikami wodnymi stanowiącymi podstawę turystyki i rekreacji pośród przyrody - szczególnie międzynarodowo cenne geotopy (geopark łąk Mużakowa) - bogata flora i fauna z wieloma chronionymi gatunkami - tereny pokopalniane jako niezwykle ekosystemy - stosunkowo czyste powietrze i gleby obszaru Euroregionu, - baza surowców energetycznych, skalnych, leśnych, - niewielka ilość dużych źródeł emisji na terenie Euroregionu, - dobrze rozwinięta sieć kompleksowej	- wydobywanie odkrywkowe węgla brunatnego stanowi nadal obciążenie dla jakości krajobrazu i środowiska po stronie niemieckiej oraz w mniejszym wymiarze po stronie polskiej (obciążenie dla gleby, problemy z wodą gruntową) - brak kompleksowego monitoringu stanu środowiska i niewystarczająca informacja o stanie środowiska, - zanieczyszczenia transgraniczne powietrza atmosferycznego, - brak kompleksowego rozwoju gospodarki odpadami, segregacji i składowisk po polskiej stronie Euroregionu - brak wystarczającego zabezpieczenia przeciwpowodziowego po polskiej stronie Euroregionu, - duża liczba dzikich wysypisk po polskiej stronie Euroregionu.

gospodarki odpadami, segregacji i składowisk po niemieckiej stronie Euroregionu,	
Zagrożenia	Szanse
- duża ingerencja w przyrodę i krajobraz w związku z osadnictwem i transportem oraz w celach pozyskiwania energii (aktywne kopalnie odkrywkowe po stronie niemieckiej - Jänschwalde / Cottbus-Nord oraz planowane po stronie polskiej w Brodach i Gubinie. - pogłębiające się zanieczyszczenie wód powierzchniowych (Odry i jej dorzecza), - zbyt mała ilość inwestycji ochronnych o zasięgu ponadregionalnym	- transgraniczna ochrona środowiska naturalnego, ochrona przyrody i przeciwpowodziowa, wspólne zwalczanie skutków wydobycia węgla brunatnego jak np. obniżanie się wód gruntowych. - minimalizacja skutków wywołanych wydobyciem odkrywkowym węgla brunatnego w Niemczech i Polsce dzięki transgranicznemu wykorzystaniu doświadczeń w szczególności przez wyłączenie obszarów ekologicznie wrażliwych, które zajmują ważną funkcję jako biotopy w celu ekologicznej regeneracji terenów pokopalnianych - stworzenie wyjątkowego krajobrazu poprzez rekultywację kopalni odkrywkowych węgla brunatnego - przywrócenie terenów wykorzystywanych w przeszłości do celów wojskowych - transgraniczne porozumienia dotyczące planu zagospodarowania przestrzennego oraz rozwój terenów pod budownictwo mieszkaniowe i komunikację transportową - podejmowanie wspólnych inwestycji ekologicznych - rozwój ekoturystyki - intensywne wykorzystanie zasobów gazu ziemnego po polskiej stronie Euroregionu.

4.3. Społeczeństwo i administracja

Zagadnienia dotyczące społeczeństwa (wraz z kulturą i sportem) i administracji nie były rozpatrywane oddzielnie w analizie SWOT w koncepcji rozwoju i działań z roku 2006. Zagadnienie to zostało jednak

ujęte w niniejszym opracowaniu, ponieważ przedstawiciele regionalni w Euroregionie ujęli to zagadnienie jako zagadnienie tematyczne.

Mocna strona Euroregionu objawia się w różnych transgranicznych strukturach kooperacyjnych na wszystkich płaszczyznach administracji, polityki i aspektów społecznych. Struktury organizacyjne tych kooperacji są równie różnorodne jak ludzie biorący w nich udział. Spotkania i współpraca w wielu dziedzinach były możliwe dopiero dzięki wsparciu UE, co powoduje często zależności od struktur wsparcia. Istniejące różnice systemowe w administracji i polityce zostały ocenione jako utrudniające sprawną wymianę między partnerami. Zbudowane zaufanie między partnerami, do którego przyczynia się wzrastająca ciągłość personalna po polskiej stronie, istotnie wzmacnia współpracę.

Mocne strony	Słabe strony
- różnorodne struktury kooperacji pomiędzy administracją, polityką i organizacjami społecznymi (stowarzyszenia, chóry, straże pożarne, itd.) - bogate doświadczenia w transgranicznej wymianie uczniów i młodzieży - liczne istniejące inicjatywy transgraniczne w obszarze kultury i sportu - tradycja łużycka jako element łączący dwie strony Nysy, w szczególności w kontekście kulturowym, historycznym i językowym - względnie szeroka oferta kulturalna i możliwości spędzania czasu wolnego po niemieckiej stronie Euroregionu (istnieje wiele muzeów, galerii, izb tradycji, bibliotek, kin). - duża liczba ośrodków sportowych, jak np. centrum sportów lotniczych, kręgielnie, tory gokartowe, ośrodki jeździeckie, kluby golfowe, boiska do tenisa czy kąpieliska kryte i otwarte po niemieckiej stronie Euroregionu - ponadregionalne znaczenie zoo w Cottbus, teatru państwowego w Cottbus oraz zamku Branitz wraz z Muzeum Księcia Pücklera.	- ogólnie silne uzależnienie struktur kooperacji od finansowania UE - po polskiej stronie: częsta fluktuacja personelu - słaba znajomość języka polskiego po niemieckiej stronie - uprzedzenia i stereotypy w stosunku do sąsiada - brak odpowiedniego postrzegania i refleksji nad zaangażowaniem na rzecz współpracy transgranicznej w życiu publicznym - niezadowalająca oferta kulturalna i możliwości spędzania czasu wolnego po polskiej stronie Euroregionu - słabo rozwinięte infrastruktury kulturalne, sportowe i inne społeczne, które mają oddziaływanie transgraniczne, - niewystarczająca wiedza o strukturach administracji i kulturze administracyjnej po obu stronach granicy.

Zagrożenia	Szanse
- różnice systemowe pomiędzy stroną polską i niemiecką, przede wszystkim w administracji i polityce samorządowej - mniejsze wsparcie finansowe działań społecznych na skutek napiętej sytuacji budżetowej samorządów, mniej środków na cele i instytucje kultury, coraz mniejsze wsparcie spotkań i wymiany - zmniejszenie liczby aktywnych członków w stowarzyszeniach użytku publicznego na skutek zmian demograficznych i spadku liczby ludności - mniejsze zainteresowanie mediów - duża fluktuacja opcji politycznych rządzących w gminach wchodzących w skład Euroregionu	- po polskiej stronie: rosnąca ciągłość personelu - dalsze wsparcie bezpośrednich spotkań i wymiany - istniejące możliwości intensywnej wymiany już od najmłodszych lat - silniejsza współpraca w zakresie kultury - wspólne korzystanie z instytucji kulturalnych - ustanowienie znaczących imprez polsko-niemieckich oraz promocja wewnątrz Euroregionu - większa dostrzegalność w sferze publicznej a tym samym większa atrakcyjność działań polsko-niemieckich

4.4. Ludność

Należy założyć, że zmiany demograficzne po stronie niemieckiej utrzymają się²³. Należy również wyjść z założenia, że po stronie polskiej już następują zmiany demograficzne, jednak do roku 2020 nie osiągną one poziomu w niemieckiej części Euroregionu. **Niniejsze dane wymagają weryfikacji przy pomocy analizy społeczno-ekonomicznej.**

Ponadto podczas wywiadów z partnerami z niemieckiej części Euroregionu regularnie wskazywano na różnorodny kapitał ludzki obecny na terenach przygranicznych, który należy nakłonić do pozostania w regionie poprzez odpowiednie działania.

Mocne strony	Słabe strony
- po polskiej stronie: jeszcze porównywalnie	- utrzymujący się spadek liczby ludności –

²³ Spadek liczby ludności oraz starzenie się społeczeństwa, np. zgodnie z prognozą dotyczącą zmian demograficznych w latach 2006 - 2020 nastąpi wzrost odsetek ludzi starszych ludzi o 5 lat w Cottbus względnie o 6 lat w powiecie Sprewa-Nysa osiągając średnią wynoszącą prawie 50 lat oraz spadek liczby ludności o 14.000 w Cottbus względnie 18.000 w powiecie Sprewa-Nysa. Tym samym będą to najwyższe zamiany w całej Brandenburgii. Zmniejszenie udziału ludności w wieku produkcyjnym (15-65 lat) po stronie niemieckiej (2006 - 2020: Cottbus z 72.000 do 55.000; Powiat Sprewa-Nysa z 93.000 do 71.000).

patrz: http://www.statistik-berlin-brandenburg.de/publikationen/Stat_Berichte/2008/Prognose2008_monitor.pdf

korzystna struktura demograficzna, dobry potencjał ludności w wieku produkcyjnym - po niemieckiej stronie: porównywalnie wysokie zaludnienie wynoszące ok. 125 mieszkańców/km² - po polskiej stronie: dobra znajomość języka partnera - niewielki wzrost liczby ludności po polskiej stronie Euroregionu, (wzrosty są zauważalne głównie w samym mieście Zielona Góra, jak i całym powiecie Zielonogórskim) - wykwalifikowane i kompetentne zasoby ludzkie	po stronie niemieckiej: przez negatywny naturalny rozwój struktury ludności i straty na skutek migracji; po stronie polskiej: przez straty na skutek migracji - w szczególności po stronie niemieckiej: wysoki przyrost grup ludności w starszym wieku przy jednoczesnym znacznym spadku ludności w młodym wieku; po stronie polskiej: oznaki zaczynającego się względnie postępującego „starzenia” się ludności - w szczególności po stronie niemieckiej: istniejące bariery językowe - niski udział młodocianych poniżej 15-go roku życia po niemieckiej stronie Euroregionu wynoszący w roku 2010 niewiele ok. 10% - wysoki udział osób starszych wynoszący ponad 66% (po stronie niemieckiej) i 71% (po stronie polskiej)
Zagrożenia	Szanse
- w porównaniu ze średnią w Brandenburgii i w RFN gorszy naturalny i przestrzenny rozwój struktury ludności - dalsze problemy z utrzymaniem i obciążeniem wszystkich infrastruktur i sieci - dalszy spadek ludności po niemieckiej stronie Euroregionu	- wykorzystanie struktur wymiany transgranicznej w celu rozwoju kompetencji kulturowych i językowych - wzrost atrakcyjności regionu przygranicznego w szczególności u ludzi młodych - większe obciążenie infrastruktur dzięki wspólnemu wykorzystaniu - wykorzystanie względnie wysokiego udziału młodocianych poniżej 15-go roku życia po polskiej stronie Euroregionu wynoszącego w roku 2010 16,5%

4.5. Zatrudnienie i rynek pracy

W obszarze zatrudnienia i rynku pracy od roku 2007 odnotowano po stronie niemieckiej wyraźną stabilizację sytuacji, co stanowi po części pozytywny trend, a oznacza co najmniej osłabienie negatywnych tendencji²⁴. Ze względu na brak aktualnej analizy danych niniejsze szacunki wymagają jeszcze ponownej kontroli. W chwili obecnej nie można dokonać aktualnej oceny polskiej strony Euroregionu.

Mocne strony	Słabe strony
- doświadczenia we wspólnej edukacji i doształcaniu ludzi zamieszkujących na pograniczu - zasadnicza stabilizacja rynku pracy - względnie wysoki procent osób z wykształceniem wyższym w Cottbus²⁵ - relatywnie niski poziom bezrobocia po niemieckiej części Euroregionu wynoszący 12,1%	- po stronie niemieckiej: spadek zatrudnionych objętych obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym (w szczególności w Cottbus) - łącznie ponadprzeciętne uzależnienie od funduszy unijnych - wzrost bezrobocia młodocianych i osób starszych - udział zatrudnionych o wysokich kwalifikacjach zawodowych (na skutek migracji w szczególności wysoko wykwalifikowanych młodych ludzi) poniżej przeciętnej - wysoka stopa bezrobocia po polskiej części

²⁴ Porównaj: O rozwoju po stronie niemieckiej, Informacja prasowa powiatu Sprewa-Nysa nr 207/12 z 31.07.2012:

<http://www.lkspn.de/Pressemitteilungen/4625.html/MA==/1343743205>

oraz statystyki Federalnej Agencji Pracy dla miasta Cottbus i powiatu Sprewa-Nysa:

<http://statistik.arbeitsagentur.de/Navigation/Statistik/Statistik-nach-Regionen/Politische-Gebietsstruktur/Brandenburg/Cottbus-Stadt-Nav.html>

<http://statistik.arbeitsagentur.de/Navigation/Statistik/Statistik-nach-Regionen/Politische-Gebietsstruktur/Brandenburg/Spree-Neisse-Nav.html>

Dane dotyczące poszczególnych powiatów i miast grodzkich w Brandenburgii na stronie Krajowej Agencji Strukturalnej i Pracy (LASA) Brandenburg GmbH odnoszą się do okresów i zagadnień z dalszej przeszłości:

<http://fis.lasa-brandenburg.de/fis/cms/fis/Kreise/>

²⁵ 14,6 procent wszystkich zatrudnionych podlegających obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu w Cottbus posiada dyplom magistra lub licencjata. Średnia osób wysoko wykwalifikowanych dla całej RFN wynosi 7,8 procent. W porównaniu do całych Niemiec Cottbus jest na 22 miejscu oraz na drugiej pozycji wśród 18 miast i powiatów w Brandenburgii, w których przeprowadzono analizę.

Patrz http://www.insm-regionalranking.de/2009_k_kreisfreie-stadt-cottbus.html

Udział osób wysoko wykwalifikowanych w powiecie Sprewa-Nysa wynosiła w roku 2011 6,8%.

Patrz <http://statistik.arbeitsagentur.de/Statistikdaten/Detail/201112/iiia6/reg-bst-reg/bst-reg-12071-0-xls.xls>

	Euroregionu wynosząca na koniec 2010 roku 18,0% - wysoki udział bezrobotnych trwale pozostających bez pracy w ogólnej licznie osób bezrobotnych: po stronie niemieckiej Euroregionu wynoszący 38,1%, a po stronie polskiej 45,2%
Zagrożenia	Szanse
- trudności w powrocie na rynek pracy osób trwale pozostających bez pracy - „Brain drain“ - utrzymująca się migracja w szczególności wysoko wykwalifikowanych młodych ludzi - nadal zwiększający się brak uczących się zawodu i wykwalifikowanej kadry	- współpraca transgraniczna w zakresie kształcenia i doksztalcania zawodowego - większe powiązanie systemów edukacji i doksztalcania z atrakcyjnymi ofertami dla młodzieży w celu zatrzymania jej w regionie

4.6. Nauka i badania

W obszarze edukacji i współpracy naukowej (nauka, badania i transfer technologii) zaznacza się w regionie bardzo niejednorodny obraz.

Z jednej strony istnieje w regionie szereg szkół wyższych, które wspólnie przedstawiają dobrą ofertę. Szkoły te współpracują również transgranicznie, jednak współpraca ta realizowana była do tej pory tylko w wąskim zakresie. Duży deficyt istnieje w szczególności w obszarze pozauniwersyteckich instytucji badawczych i miejsc transferu technologii. Zwłaszcza te ostatnie znajdują się w dużej mierze poza obecnymi granicami Euroregionu. Jedyną pozauniwersytecką instytucją badawczą godną wymienienia to Fraunhofer-Anwendungszentrum für Logistiksystemplanung und Informationssysteme (ALI) w Cottbus, która została zamknięta z końcem roku 2011 „ze względów strukturalnych”²⁶. Obecnie nie można także przewidzieć, czy nastąpi planowane połączenie Politechniki Brandenburskiej Cottbus (BTU) i Wyższej Szkoły Lausitz oraz jakie skutki będzie miało to połączenie. Obiecująca wydaje się być koncentracja badań i rozwoju w obszarach ustalonych kompetencji regionu, w szczególności w energetyce i górnictwie oraz wzajemna kooperacja instytucji w regionie oraz z instytucjami w otoczeniu Euroregionu (np. z Wrocławiem, Frankfurt nad Odrą, Berlinem).

²⁶ Patrz <http://www.ali.fraunhofer.de/>

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

W zakresie edukacji przedszkolnej i szkolnej istnieją różnorodne formy współpracy, w szczególności w bezpośrednim rejonie przygranicznym, które widoczne są szczególnie w Gubinie i Guben. Istnieją także pierwsze doświadczenia kooperacji w obszarze kształcenia zawodowego.

Mocne strony	Słabe strony
- dobra oferta naukowa edukacji i dokształcania - dobre warunki studiowania i rosnąca liczba studentów - po stronie niemieckiej: instytucje badawcze i transferu technologii w regionie (BTU), Regionalny Punkt Transferu (Regionale TransferStelle Lausitz R.T.S. Lausitz), Łużycki Punkt Transferu Technologii Lausitzer Technologie Transferstelle (LAUTT)), Park Przemysłowo-Technologiczny Technologie-und Industriepark Cottbus (TIP) - na terenie Euroregionu swoją siedzibę mają dwa uniwersytety, Uniwersytet Zielonogórski (ok.15000 studentów) i Brandenburski Uniwersytet Techniczny w Cottbus (BTU, ok. 6000 studentów)	- instytucje naukowe w Euroregionie nie mają charakterystycznego, ponadregionalnie pozytywnego image - brak pozauniwersyteckich instytucji badawczych - po stronie niemieckiej: mała liczba studentów - po stronie polskiej: mało instytucji badawczych i transferu technologii - słabo rozwinięta współpraca pomiędzy niemiecką i polską częścią Euroregionu, w szczególności w przypadku zainteresowania niemieckich studentów studiowaniem w Polsce, - ograniczone możliwości w zakresie badań nad gospodarką i w przemyśle w związku ze słabą strukturą gospodarki w regionie przygranicznym.
Zagrożenia	Szanse
- słabe powiązania pomiędzy istniejącymi szkołami wyższymi w Euroregionie - migracja absolwentów szkół wyższych po studiach - brak połączenia przedsiębiorstw z obszarów wiejskich z procesami innowacyjnymi i badawczymi - utrata kierunków w ofercie szkół wyższych na skutek łączenia szkół wyższych - z uwagi na negatywny rozwój demograficzny	- większa kooperacja wewnątrzregionalna szkół wyższych, oferta wspólnego procesu kształcenia i podwójnych dyplomów ukończenia uczelni, możliwości wsparcia dla studentów z drugiej części Euroregionu - intensyfikacja współpracy transgranicznej oraz współpracy naukowej i badawczej pomiędzy szkołami wyższymi - nawiązanie współpracy ośrodków badawczo – rozwojowych - wzmocnienie centrów innowacyjnych o

po niemieckiej części Euroregionu dalsze zmniejszanie liczby szkół ogólnokształcących i zawodowych, jak i liczby uczniów uczęszczających do szkół	charakterze ponadregionalnym - większe wykorzystanie transferu technologii - oferty przedsiębiorstw z całego regionu - koncentracja badań i rozwoju na klasycznych obszarach rozwoju w regionie, w szczególności w energetyce - zacieśnienie współpracy pomiędzy uczelniami, samorządami i przedsiębiorstwami - nawiązanie kontaktów szkół niemiecko - polskiego pogranicza

4.7. Infrastruktura i opieka społeczna

4.7.1. Infrastruktura transportowa

Również w infrastrukturze transportowej region nie jest jednolity. Z jednej strony w ubiegłych latach miała miejsce znacząca rozbudowa i poprawa infrastruktury transportowej, z drugiej strony w wielu ważnych połączeniach i sieciach połączeń - od kolei po drogi rowerowe - istnieją albo poważne deficyty, w szczególności po polskiej stronie, albo istnieje pilna potrzeba poprawy infrastruktury towarzyszącej. Również w ilości mostów łączących oba brzegi Nysy istnieje jeszcze dużo do zrobienia. Istotnym wyzwaniem w przyszłości będzie kwestia kolejowych połączeń ponadregionalnych i wewnątrzregionalnych w regionie. **Konkurują ze sobą dwa modele szybkiego połączenia Berlina z Wrocławiem, jednym z nich jest połączenie przecinające region w Forst (Lausitz), a drugim połączenie raczej peryferyjne przez Spremberg i Horka na północ od Görlitz²⁷.**

Mocne strony	Słabe strony
- istniejące drogi wodne (w szczególności Odra) - wiele lotnisk - lotnisko w Babimoście o parametrach pozwalających na rozwój wszystkich form	- braki w połączeniu mostowym na Nysie (brak mostów) - przerwane połączenia miejscowości na skutek działalności kopalni odkrywkowych - i szczególności po stronie polskiej: dalsza

²⁷ Por. biała księga VBB-Weißbuch „Öffentliche Personenverkehre zwischen dem Verkehrsverbund Berlin-Brandenburg und Westpolen“, S. 48ff., <http://www.vbb.de/de/article/fachpublikationen/weissbuch/1689.html>

transportu lotniczego w tym cargo - po stronie niemieckiej: ilościowo dobrze rozbudowana sieć dróg rowerowych i szlaków turystycznych - po niemieckiej stronie: w większej mierze dobrze rozbudowana infrastruktura kolejowa i drogowa - po niemieckiej stronie: bardzo dobre połączenie z Berlinem i lotniskiem w stolicy BER - dwie główne drogi E36 i E65 przecinające region - wpisywanie się Euroregionu w część korytarza paneuropejskiego III z transgraniczną osią drogową Berlin - Cottbus - Wrocław (autostrada 15 / A 18 łącząca północny zachód z południowym wschodem)	- potrzeba rozbudowy i uzupełnienia wewnątrzregionalnej sieci dróg (w szczególności jakość rozbudowy) - wysokie obciążenie sieci dróg głównych (E36) - po stronie polskiej: wymagająca rozbudowy sieć dróg rowerowych i konnych. Niedostateczne połączenie sieci dróg rowerowych, konnych i szlaków turystycznych po stronie niemieckiej i polskiej (patchwork) - brak oferty bezpośredniego połączenia kolejowego (w szczególności między Cottbus i Zieloną Górą) - komunikacja publiczna jest bardzo słabo rozbudowana poza centrami, nie ma komunikacji publicznej o charakterze transgranicznym - niedostateczna ilość istniejących połączeń kolejowych Berlin – Cottbus – Wrocław na obszarze Forst-Żary-Żagań-Legnica - ograniczona żeglowność Odry (po polskiej stronie Euroregionu), dlatego też nie jest drogą wodną wykorzystywaną do żeglugi śródlądowej - nie istnieje przepustowa oś tranzytowa wschód - zachód łącząca Lipsk z Cottbus i Zieloną Górą jako gospodarczo ważnym ośrodkiem po polskiej części Euroregionu. - słabo rozbudowane (w niewystarczającym stopniu) osie północ-południe - dekapitalizacja sieci kolejowej
Zagrożenia	Szanse
- pogorszenie infrastruktury kolejowej na trasie Cottbus-Forst-Żary-Żagań	- wzmocnienie korytarza europejskiego Hamburg-Berlin-Cottbus-Forst-Żary-Żagań-Legnica-Wrocław-Kraków-Kijów

- brak inwestycji w transgraniczną infrastrukturę kolejową oraz brak transgranicznych ofert przewozu kolejowego pasażerów - dalszy wzrost ruchu tranzytowego na drodze E36 - niewykorzystanie licznych atrakcji przyrodniczych (jeziora, rzeki, lasy) i turystycznych w celu budowy szlaków rowerowych wokół nich w Euroregionie	(komunikacja kolejowa i drogowa, także dla przewozu towarowego) - dobre przyjęcie ofert transgranicznego transportu publicznego (linia autobusowa Cottbus – Guben/Gubin – Zielona Góra) - wzmocnienie współpracy transgranicznej w zakresie infrastruktury transportowej (także połączenia sieci dróg rowerowych i szlaków turystycznych) - wykorzystanie lądowisk komunikacyjnych i lotnisk jako czynnika rozwijającego gospodarkę i rekreację - dalsze utrzymanie zarówno po polskiej jak i niemieckiej stronie realizowanych działań zmierzających do poprawy jakościowej ponadregionalnej sieci dróg.

4.7.2. Infrastruktura techniczna i społeczna

W stosunku do ocen koncepcji rozwoju i działań wynikających z analizy SWOT z roku 2006 wzmocniły się jeszcze bardziej tendencje negatywne, przy czym nie chodzi tu o dane wynikające ze zmian demograficznych. Tendencje te występują po polskiej stronie w szczególności w obszarze opieki zdrowotnej (np. na skutek zamknięcia szpitala w Gubinie). Przede wszystkim po polskiej stronie istnieje potrzeba rozbudowy infrastruktury, podobnie, jak ma to miejsce w przypadku infrastruktury komunikacyjnej. W ramach daleko idących zmian demograficznych stanie się oczywiste, że szanse regionu leżą w większym połączeniu transgranicznym i podziale pracy instytucji i struktur.

Mocne strony	Słabe strony
- główne ośrodki Cottbus i Zielona Góra z dobrym wyposażeniem infrastruktury społecznej - po stronie niemieckiej: dobry stopień dostępności szkół i przedszkoli oraz żłobków - po stronie niemieckiej: w międzyczasie dobrze rozbudowana opieka zdrowotna	- wykorzystanie nowoczesnych technologii komunikacyjnych jeszcze poniżej przeciętnej - słabsza dostępność infrastruktury edukacyjnej (szkoły ogólnokształcące, szkoły zawodowe po polskiej stronie, przedszkola i żłobki) - po stronie polskiej: słabo rozwinięta

ambulatoryjna i szpitalna (powyżej średniej po stronie niemieckiej) - po stronie niemieckiej: różnorodne możliwości kulturalne i spędzania czasu wolnego - w znacznej mierze zagwarantowane jest wydajne zaopatrzenie w wodę (przede wszystkim po stronie niemieckiej) - po niemieckiej stronie Euroregionu szeroki dostęp domostw prywatnych do wodociągów i kanalizacji komunalnej (przewyższa średnią krajową i federalną wynosząc 99,89%) - wysoki stopień wyposażenia prywatnych gospodarstw domowych w przyłącza nowoczesnych technologii komunikacyjnych (Internet, ISDN, PC) po niemieckiej stronie Euroregionu	infrastruktura społeczna (edukacja, opieka zdrowotna), w szczególności na obszarach wiejskich i w małych miastach - słabo rozwinięta infrastruktura kulturalna, sportowa i inne społeczne infrastruktury o charakterze transgranicznym - po stronie polskiej: dalsza potrzeba działania odnośnie zapewnienia dostępu do wody i budowy kanalizacji na obszarach wiejskich - po polskiej stronie Euroregionu: niższy od średniej krajowej i federalnej stopień przyłączenia domostw prywatnych do kanalizacji wynoszący około 85% - bardzo niski stopień wyposażenia prywatnych gospodarstw domowych w przyłącza nowoczesnych technologii komunikacyjnych (Internet, ISDN, PC) po stronie polskiej Euroregionu, przede wszystkim na terenach wiejskich
Zagrożenia	Szanse
- w przyszłości niedostateczna ambulatoryjna opieka zdrowotna, a po stronie polskiej także szpitalna opieka zdrowotna - zwiększone niebezpieczeństwo braku finansowania instytucji społeczno-kulturalnych na skutek deficytu w budżetach samorządów - po niemieckiej części Euroregionu: w przyszłości trudności wynikające z braku personelu medycznego w ambulatoryjnej służbie zdrowia	- wspólne wykorzystanie infrastruktury technicznej, społecznej i innej (przede wszystkim w przypadku ochrony przeciwpożarowej i ochrony przed klęską żywiołową), społecznej (opieka zdrowotna i kultura, rekreacji, np. w Gubinie - Guben - dostosowanie technologii informatycznych w administracji publicznej (E-Government) do serwisu usług samorządowych, tak aby były one również dostępne dla mieszkańców drugiej części Euroregionu - stworzenie nowych możliwości dla obszarów po polskiej stronie Euroregionu pozbawionych dotychczas nowych technologii np. możliwość wykonywania pracy na odległość (telepraca) lub uczenia się na odległość

	- wykorzystanie po polskiej części Euroregionu szans stwarzanych przez nowoczesne technologie komunikacyjne w zakresie E-Governments w samorządach (np. składanie wniosków drogą elektroniczną, itd.)- szansa dla Polaków zamieszkujących po polskiej części Euroregionu poszukujących pracy ze granicą na zatrudnienie w ambulatoryjnej służbie zdrowia po niemieckiej części Euroregionu

4.8. Gospodarka

4.8.1. Struktura gospodarki i rozwój gospodarczy

Euroregion charakteryzuje się po niemieckiej stronie niejednorodną strukturą gospodarczą: podczas gdy w Cottbus dominuje sektor usług, w powiecie Sprewa-Nysa główny udział w wytworzeniu wartości dodanej brutto ma przemysł z uwagi na rolę górnictwa i energetyki.

Podczas gdy istnieją już, dobrze wykorzystywane, transgraniczne przyczynki wspierania gospodarki i kooperacji, połączenie sieci podmiotów gospodarczych po stronie niemieckiej wymaga jeszcze poprawy. Przy wsparciu finansowym powiązań gospodarczych, zdaniem większości regionalnych podmiotów gospodarczych, negatywnie odbija się wąskie odgraniczenie obszarów wsparcia (przede wszystkim w kierunku Saksonii i Dolnego Śląska).

Szanse regionu leżą w poprawie powiązania podmiotów gospodarczych - wewnątrz Euroregionu, pomiędzy obiema częściami oraz z obszarami sąsiednimi (Berlinem, Saksonią, Dolnym Śląskiem) oraz w dalszej rozbudowie regionalnych transgranicznych dominujących sektorów gospodarki względnie tzw. klastrów.

Wprawdzie bilans zakładanych podmiotów gospodarczych jest pozytywny²⁸, jest jednak raczej poniżej przeciętnej²⁹. Szanse regionu upatruje się w zwiększeniu zakładanych przedsiębiorstw o charakterze transgranicznym, przede wszystkim w specjalnych sektorach gospodarki w regionie.

Mocne strony	Słabe strony
- wysoki udział osób czynnych zawodowo w sektorze usług (w ośrodkach miejskich)	- różnica poziomu dobrobytu wzdłuż granicy na Nysie
- wzrost PKB (w szczególności na jednego pracującego i na mieszkańca)	- Euroregion zyskuje niewiele na rozwoju gospodarczym w Niemczech i w Polsce
- dobrze rozwinięte koncepcje transgranicznego wspierania gospodarki	- utrzymujący się spadek liczby osób czynnych zawodowo
- po stronie niemieckiej: wysoka oferta terenów przemysłowych	- po stronie niemieckiej: spadek wartości dodanej brutto w produkcji przemysłowej w

²⁸ Patrz Profil powiatów Cottbus i Sprewa-Nysa 2012 (Kreisprofile CB und SPN 2012)

²⁹ Por. NUI ranking regionów 2009 - nowa inicjatywa gospodarcza w regionach w Niemczech (NUI Regionenranking 2009 - Neue unternehmerische Initiative in den Regionen Deutschlands), w: Institut für Mittelstandsforschung Bonn (Hrsg.): IfM-Materialien Nr. 204, Bonn 2011
<http://www.ifm-bonn.org/index.php?id=1044>

- struktura gospodarcza klasy średniej w Cottbus - specjalizacja regionu przygranicznego w obszarze energetyki i energiach odnawialnych - pozytywny bilans zakładanych przedsiębiorstw - wysoki poziom PKB po niemieckiej części Euroregionu - wzrost PKB liczonego w milionach Euro po niemieckiej części Euroregionu (wydajność gospodarki, +4,2%), podczas gdy PKB w samej Brandenburgii wzrosło tylko o 1,9%, a w całych Niemczech spadło o 1,5% - miasto Cottbus i powiat Sprewa-Nysa w ostatnich latach rozwijały się powyżej średniej dla regionu - wysoka produktywność (PKB na pracownika) po niemieckiej części Euroregionu - wysoki rozwój miasta Cottbus i powiatu Sprewa-Nysa znacznie powyżej średniej dla całego regionu - wysoki udział osób zatrudnionych w sektorze usług w porównaniu z łączną liczbą zatrudnionych po polskiej jak i po niemieckiej stronie Euroregionu.	ośrodkach miejskich - jeszcze niezadowolające połączenie w sieć podmiotów gospodarczych - zaległości w marketingu gospodarczym w Euroregionie - nieoptymalne wsparcie powiązań gospodarczych ze względu na ograniczenie obszarów wsparcia (w szczególności do Saksonii i Dolnego Śląska) - dominacja kilku dużych przedsiębiorstw w powiecie Sprewa-Nysa - dynamika zakładania firm poniżej przeciętnej - niski poziom innowacyjności firm po polskiej stronie - niski poziom PKB w polskiej części Euroregionu - niska produktywność (PKB na pracownika) w polskiej części Euroregionu
Zagrożenia	Szanse
- izolacja regionu od pozytywnych skutków rozwoju gospodarczego w danym kraju - zbyt powolne tworzenie kooperacji przedsiębiorstw i tworzenie sieci, które nie odpowiadają potencjałowi regionu - brak identyfikacji, region (gospodarczy) nie jest postrzegany jako wspólny wraz ze wspólnymi działaniami marketingowymi	- uzyskanie statusu wspólnego regionu gospodarczego łącznie z wykorzystaniem wszystkich potencjałów po obu stronach regionu - rozbudowa istniejących koncepcji powiązań gospodarczych, podjęcie i tworzenie kooperacji na podstawie nawiązanych kontaktów podczas spotkań

- ewentualne negatywne efekty poprawy połączenia komunikacyjnego regionu (więcej dojeżdżających do pracy do Berlina) - spadek ilości zakładanych firm - ogromna różnica dotycząca siły gospodarek po obu stronach Euroregionu - wysoka dysproporcja w wartości PKB po niemieckiej i polskiej części Euroregionu - wysoki udział zatrudnionych, po polskiej i niemieckiej części Euroregionu w administracji publicznej	- kontynuacja i pogłębianie kontaktów gospodarczych jako szans dla pozyskania inwestorów - pozytywne impulsy z usprawnionego połączenia komunikacyjnego z Berlinem i pozostałą częścią regionu (szybkie połączenie kolejowe Cottbus - Berlin, połączenie komunikacyjne z lotniskiem BER) - logistyka jako przyszły potencjał rozwojowy, w szczególności wzdłuż korytarza Berlin - Cottbus - Forst - Żary - Wrocław - umiejscowienie dużych projektów przemysłowych o intensywnej emisji CO2 na dostępnych terenach przemysłowych (wymagana jest strategia lokalizacji dla inwestorów) - wzrastający potencjał innowacyjny przedsiębiorstw - rozbudowa kompetencji w obszarze energii odnawialnych - wzrost liczby zakładanych przedsiębiorstw o charakterze transgranicznym, np. z projektów kooperacji badawczo-rozwojowych - wykorzystanie gotowości do ponoszenia ryzyka przez Polaków w doniesieniu do wzrostu ilości zakładanych podmiotów gospodarczych - wzmocnienie współpracy pomiędzy partnerami gospodarczymi i środowiskiem innowacyjnym w silnych ośrodkach otaczających Euroregion - skuteczne wdrażanie Regionalnej Strategii Innowacji

4.8.2. Górnictwo i energetyka

Górnictwo i energetyka są tymi branżami, które w Euroregionie są tradycyjnie najbardziej rozwinięte. Ponadto branże będą oferować duży i zróżnicowany potencjał współpracy transgranicznej również w przyszłości. Z tego względu, w przeciwieństwie do analizy SWOT koncepcji rozwoju i działań z roku 2006, obszar ten opisany będzie osobno.

Szanse wynikające z kooperacji w tym obszarze kompetencji każą dojść do wniosku, że należy znaleźć wspólne rozwiązania, aby tak rozwijać górnictwo i wykorzystywać kopalne jak i odnawialne nośniki energii, żeby zoptymalizować korzyści i zminimalizować lub skompensować negatywne działania. Zręczne przejście z korzystania z surowców kopalnych do korzystania z odnawialnych nośników energii będzie miało szczególne znaczenie.

Mocne strony	Słabe strony
- Image Łużyc jako regionu energii - prąd uzyskiwany z węgla brunatnego stanowi centralny czynnik gospodarczy na Łużycach, zapewniona podaż w energię na przeszłe dziesięciolecia - po stronie niemieckiej: know-how i doświadczenia w obszarze przemysłu, górnictwa i energetyki (oraz techniki rekultywacji i odbudowy) jako pozytywny czynnik do poprawy atrakcyjności terenów przemysłowych na stronie polskiej: know-how w zakresie kopalni miedzi, w pobliżu Euroregionu (Lubin) - BTU i inne instytucje jako ośrodki badawcze rozwoju i zastosowania technologii w celu wykorzystania energii odnawialnej - duże pokłady węgla brunatnego na Łużycach, które wystarczą jeszcze przez dziesięciolecia do produkcji prądu	- konflikty spowodowane przez górnictwo: emisje, ingerencje w przyrodę i krajobraz, przesiedlanie całych miejscowości; wpływ na image regionu - konflikty w wykorzystaniu produkcji energii odnawialnej z turystyką, gospodarką rolną, przyrodą i krajobrazem - występowanie obszarów Natura 2000 i obszarów chronionego krajobrazu na niektórych złożach węgla brunatnego na terenie Euroregionu
Zagrożenia	Szanse
- skutki długofalowe: zakończenie wydobywania węgla brunatnego i wyjście największego	- dalsze profilowanie się regionu jako regionu energetycznego z głównymi sektorami

pracodawcy Vattenfall AG z regionu - „Most bez nowego brzegu“: niewystarczający rozwój technologii energii odnawialnej jako komplementarnej do wydobycia węgla brunatnego na Łużycach - czasowe ograniczenie działalności dzisiejszych trzech czynnych kopalni odkrywkowych działających na terenie Euroregionu (maksymalnie na około 25 lat).	- gospodarki jak technologia energetyczna, chemia i tworzywa sztuczne, badania i rozwój w zakresie materiałów i tworzyw, biotechnologia, technika związana z opieką zdrowotną i medycyną, logistyka oraz turystyka - Euroregion jako region referencyjny dla energii odnawialnych (przy współdziałaniu dostawców energii i przedsiębiorstw konsumujących energię) - wykorzystanie potencjału Gmin Brody i Gubin i budowa na ich terenie kopalni węgla brunatnego

4.8.3. Przemysł przetwórczy

W przemyśle przetwórczym po polskiej stronie zaznacza się w dalszym ciągu pozytywny trend. Po stronie niemieckiej dominują w powiecie Sprewa-Nysa duże przedsiębiorstwa takie jak Vattenfall AG oraz fabryka papieru Papierfabrik Hamburg-Spremeberg GmbH, w Cottbus udział przemysłu przetwórczego jest poniżej przeciętnej. Szanse w przemyśle przetwórczym leżą w budowaniu marki przedsiębiorstw intensywnie rozwijających technologie po stronie niemieckiej oraz ich powiązanie z taną produkcją po stronie polskiej.

Mocne strony	Słabe strony
- różnorodna struktura branż - po stronie polskiej: pozytywny rozwój przemysłu przetwórczego (wysokie zaangażowanie przemysłu, wysoki wzrost ilości zakładów w kilku powiatach, wysoki wzrost obrotów) - wysoki udział zatrudnienia w przemyśle przetwórczym po polskiej części Euroregionu (67,8 zatrudnionych w przemyśle przetwórczym na 1000 mieszkańców), który jest prawie dwukrotnie wyższy niż po stronie niemieckiej (35,4 zatrudnionych na 1000	- niewiele branż odnotowujących wzrost - niska intensywność badań i rozwoju - przede wszystkim po stronie niemieckiej (głównie Cottbus): utrata znaczenia przemysłu przetwórczego (w szczególności spadek zatrudnienia, niewielki wzrost ilości zakładów, spadek obrotów) - niski udział eksportu po niemieckiej części Euroregionu wynoszący (19,8%) w 2010 roku, niższy od średniej w Brandenburgii i całych Niemczech.

mieszkańców) - wzrost obrotów w latach 2007 - 2010 w przemyśle przetwórczym w polskiej (5,3 %) i niemieckiej (1,1%) części Euroregionu	- spadek w latach 2007-2009 liczby zakładów w przemyśle przetwórczym, po polskiej i niemieckiej stronie Euroregionu
Zagrożenia	Szanse
- dalsze przenoszenie produkcji na wschód (Chiny, Indie, Rosja) bez pozostawiania centrów badawczych (np. badań i rozwoju) w regionie - duży spadek zatrudnienia w przemyśle przetwórczym w polskiej i niemieckiej części Euroregionu	- budowanie marki przedsiębiorstw intensywnie rozwijających technologie po stronie niemieckiej - powiązanie przedsiębiorstw intensywnie rozwijających technologie z tanią produkcją po stronie polskiej - otwarty dostęp do Wspólnego Rynku Rolnego

4.8.4. Rolnictwo i leśnictwo

Rolnictwo i leśnictwo mają największe znaczenie po polskiej stronie Euroregionu, podczas gdy ich udział w wytwarzaniu dochodu po stronie niemieckiej jest raczej niewielki. Pomimo tego rolnictwo i leśnictwo w obu częściach Euroregionu wnoszą istotny wkład w utrzymanie i zachowanie krajobrazu oraz jest coraz bardziej znaczące odnotowując wzrost popytu na surowce odnawialne.

Szanse rolnictwa i leśnictwa w Euroregionie leżą w ich dywersyfikacji, intensywnym marketingu produktów regionalnych oraz budowie regionalnych, a więc również transgranicznych, połączeń gospodarczych.

Mocne strony	Słabe strony
- wzrost znaczenia rolnictwa i leśnictwa w utrzymaniu i zachowaniu krajobrazu - wzrost znaczenia surowców naturalnych - regionalna tradycja rolnicza (uprawa warzyw i owoców przede wszystkim w Sprewaldzie, uprawa winorośli po polskiej stronie) - hodowla ryb jako specjalna niszowa działalność gospodarcza (w szczególności w	- po stronie niemieckiej: spadek terenów rolniczych i ilości gospodarstw rolnych - niesprzyjające czynniki do produkcji rolnej (brak wody, jakość gleb) - konflikty pomiędzy rolnictwem, turystyką, przemysłem, transportem i osadnictwem a produkcją energii w korzystaniu z terenów - wciąż niewystarczająca budowa małych

Peitz i Forst) - niski poziom chemizacji produkcji rolnej po polskiej stronie	powiązań gospodarczych, niski potencjał przetwórczy i marketingowy (niska regionalna wartość wytworzenia) - negatywny wpływ skutków aktywnych kopalni węgla brunatnego (obniżenie poziomu wód gruntowych) na warunki lokalizacji działalności rolniczej po niemieckiej stronie Euroregionu - dużą część powierzchni po polskiej części Euroregionu zajmują obszary leśne, które nie sprzyjają rozwojowi rolnictwa.
Zagrożenia	Szanse
- zmienione warunki ramowe UE - wzrost konkurencji - dalszy spadek gospodarstw rolnych - odpływ młodych ludzi ze wsi do miast - podatność rolnictwa na klęski żywiołowe	- możliwość dywersyfikacji działalności rolniczej, np. uprawa roślin do celów produkcji energii - większy marketing regionalnych produktów rolnych (warzywa, owoce, wino), budowa regionalnych, również transgranicznych powiązań gospodarczych - potencjał dla rolnictwa i leśnictwa w wykorzystaniu terenów pokopalnianych - wykorzystanie lasów i innych obszarów rolnych w agroturystyce po obu stronach Euroregionu - wykorzystanie surowców odnawialnych w rolnictwie (w szczególności biomasy)

4.8.5. Hotelarstwo i turystyka

Regionalni dycydenci przypisują turystyce duże znaczenie w rozwoju gospodarczym Euroregionu. Po stronie niemieckiej Euroregionu w ostatnich latach wzrosła ilość ofert noclegów, przy czym należy zaznaczyć, że kurort z termą w Burgu (Sprewald) stanowi centrum turystyczne regionu. W regionie odnotowuje się przede wszystkim wiele jednodniowych pobytów turystycznych. Z drugiej strony okres pobytu turystów w regionie jest ogólnie niski, co prowadzi do słabego wykorzystania istniejącej bazy turystycznej.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Istotne słabości istnieją przede wszystkim w organizacji współpracy turystycznej, która napotyka na trudności po polskiej stronie ze względu na brak stowarzyszeń i związków turystycznych na niższych niż wojewódzki szczeblach organizacji, a po niemieckiej stronie ze względu na rozdrobnienie regionalnych stowarzyszeń turystycznych (tylko w samej niemieckiej części Euroregionu są trzy). Z tego faktu wynika szereg wyżej wymienionych deficytów, którym można zapobiec tylko dzięki lepszej koordynacji i kooperacji w ramach działań w obu częściach Euroregionu.

Mocne strony	Słabe strony
- po stronie niemieckiej: wzrost popytu ofert turystycznych, wzrost ofert miejsc noclegowych - pozytywny stosunek jakości do cen w hotelach i gastronomii - istniejące podstawy / przyczynki do wspólnych struktur kooperacji turystycznych (np. Cottbus - Zielona Góra) - przede wszystkim po stronie polskiej: dość obszerna wielojęzyczna oferta materiałów turystycznych dla turystów - po stronie niemieckiej: certyfikacja większości informacji turystycznych oznaczeniem I - po stronie niemieckiej: ilościowo dobrze rozbudowana sieć dróg rowerowych - po stronie polskiej: turystyka konna, wodna i myśliwska - różnorodna rzeźba krajobrazu podstawą wypoczynku niedaleko od miejsca zamieszkania, bliskość przyrody - różnorodne atrakcje: - oferty spa i prozdrowotne w Burgu (Sprewald) - ogrody i parki (Stowarzyszenie parków Łużyce, Parkverbund Lausitz)	- po stronie polskiej: spadek ofert turystycznych (instytucji oferujących usługi turystyczne, łóżka/noclegi) - krótki okres pobytu - niskie obłożenie wielu ośrodków turystycznych (poza ośrodkami jak Cottbus lub Burg (Sprewald)); spadek ilości noclegów w niemieckiej części regionu od 2007 o 25%, w polskiej części o blisko 3% - spadek liczby ośrodków turystycznych (-0,8%) w latach 2007 - 2009 po polskiej części Euroregionu - obszary przyrodnicze i atrakcje turystyczne regionu są raczej nieznanne - brak optymalnego wykorzystania możliwości marketingowych przez internet - brak ponadregionalnego image / brak ponadregionalnego postrzegania Euroregionu jako regionu turystycznego - brak wspólnych transgranicznych produktów turystycznych - niewystarczające powiązanie ofert, atrakcji turystycznych i imprez - duże możliwości poprawy marketingu ofert - po stronie niemieckiej: wciąż w dużej mierze braki w informacji dla turystów w języku polskim

- muzea (Muzeum Tekstylne - Textilmuseum Forst, Muzeum rybołówstwa i hut Peitz - Fischerei- und Hüttenmuseum Peitz, Archiwum zaginionych miejscowości Horno - Archiv verschwundener Orte Horno, itd) - geopark UNESCO Łuk Mużakowa - park rozrywki Teichland - jeziora leśne i sztuczne jeziora pokopalniane - Odra, Sprewa, Nysa, Bóbr ... jako potencjalne miejsca sportów wodnych - zmiana krajobrazu, przestrzeń krajobrazu kultury -> górnictwo -> krajobraz pokopalniany jako szczególny temat turystyczny - Sprewald i Pojezierze Łużyckie jako znane i atrakcyjne tereny turystyczne na peryferiach Euroregionu - wzrost w latach 2007 - 2009 liczby ośrodków turystycznych, liczba ta wzrosła (z 115 do 130), jak i wzrost liczby łóżek o prawie 5% po niemieckiej części Euroregionu - wzrost liczby łóżek o 18,9 % w latach 2007 - 2009 po polskiej części Euroregionu.	- deficyty w zapewnieniu jakości (certyfikacja/klasyfikacja hoteli, restauracji i infrastruktury turystycznej; obsługa na szlakach turystycznych; oferty skierowane do konkretnych grup docelowych) - częściowo brak infrastruktury turystycznej i usług dodatkowych/uzupełniających - po stronie polskiej: brak dróg rowerowych, brak połączeń pomiędzy kilkoma istniejącymi drogami rowerowymi - po stronie niemieckiej: rozbitcie struktur organizacji turystycznych - po stronie polskiej: brak struktur organizacji turystycznych
Zagrożenia	Szanse
- nakładanie się kooperacji i podziału pracy przez konkurencję wewnątrz regionu - niewielka struktura oferentów usług turystycznych utrudniająca efektywne kooperacje - powolne tworzenie sieci: zbyt niski poziom "wrażliwości" oferentów usług turystycznych na wykorzystanie wspólnych działań i powiązaniu z innymi oferentami - różne systemy jakości i certyfikacji	- stworzenie marki transgranicznej i wypracowanie walorów charakterystycznych wyłącznie dla regionu (np. turystyka rowerowa i wodna) - wspólny marketing potencjałów przyrody i krajobrazu historycznego oraz rozwój transgranicznych ofert turystycznych, np. w turystyce wodnej i rowerowej oraz w zwiedzaniu pałaców, parków i ogrodów - rozbudowa oznakowań, większa ilość materiałów informacyjnych i obsługi w

- możliwość ograniczenia środków finansowych na turystykę	języku partnera jako istotny element „kultury turystycznej” - koordynacja klasyfikacji/certyfikacji ofert turystycznych i informacji turystycznych - (ponowne) uznanie regionu za region turystyczny bez barier - stworzenie ofert typu accessible tourism (dostęp do usług turystycznych dla konkretnych grup docelowych) - stworzenie clustrów transgranicznych oferujących usługi spa, prozdrowotne i aktywny urlop (turystyka w kontakcie z przyrodą, dla rodzin, ludzi starszych) - potencjał dla turystyki w wykorzystaniu terenów pokopalnianych - wykorzystanie potencjału przyrodniczego po polskiej stronie Euroregionu (lasy, jeziora, rzeki) - wykorzystanie szczególnej atrakcji po niemieckiej stronie Euroregionu w postaci terenu kopalni odkrywkowej i krajobrazu pokopalnianego

4.9. Podsumowanie analizy SWOT

Główne mocne strony	Główne słabe strony
- położenie w centrum Unii Europejskiej - funkcja pomostu pomiędzy „starą” i „nową” Unią Europejską - Cottbus i Zielona Góra będące centrami rozwojowymi nadają impuls w Euroregionie - ponadregionalna trasa Berlin - Cottbus - Wrocław przebiega przez region	- położenie peryferyjne w stosunku do Berlina, do niemieckich ale i również polskich ośrodków - brak wspólnej świadomości regionalnej - bariery językowe - spadek liczby ludności i starzenie się społeczeństwa (przede wszystkim po stronie

- wykwalifikowane i kompetentne zasoby ludzkie - wysoki udział osób czynnych zawodowo w sektorze usług (w ośrodkach miejskich) - po stronie polskiej: pozytywny rozwój przemysłu przetwórczego (wysokie zaangażowanie przemysłu, wysoki wzrost ilości zakładów w kilku powiatach, wysoki wzrost obrotów) - różnorodna struktura branż - po stronie niemieckiej: know-how i doświadczenie w zakresie przemysłu, górnictwa i energetyce (oraz techniki rekultywacji i odbudowy) jako pozytywny czynnik do poprawy atrakcyjności terenów przemysłowych na stronie polskiej: know-how w zakresie kopalni miedzi, w pobliżu Euroregionu (Lubin) - różnorodna rzeźba krajobrazu podstawą wypoczynku niedaleko od miejsca zamieszkania i bliskości przyrody - wysoka jakość środowiska naturalnego (bogata przyroda, bogata flora i fauna, krajobraz pokopalniany jako wyjątkowy ekosystem, geotopy)	niemieckiej) - utrzymujący się spadek liczby osób czynnych zawodowo - wzrost bezrobocia wśród młodocianych i osób starszych, wysoki udział osób długotrwale bezrobotnych - deficyt w połączeniu mostowym na Nysie (brak mostów) - w szczególności po stronie polskiej: dalsza potrzeba rozbudowy i uzupełnienia wewnątrzregionalnej sieci dróg (w szczególności jakość rozbudowy) - brak oferty bezpośredniego połączenia kolejowego (w szczególności między Cottbus i Zieloną Górą) - niedostateczna ilość istniejących połączeń kolejowych Berlin – Cottbus – Wrocław na obszarze Forst-Żary-Żagań-Legnica - wciąż niewystarczające wykorzystanie technologii informacyjnych i komunikacji - niewiele branż odnotowujących wzrost - przede wszystkim po stronie niemieckiej (głównie Cottbus): utrata znaczenia przemysłu przetwórczego - niska intensywność badań i rozwoju - brak ponadregionalnego postrzegania Euroregionu jako regionu turystycznego / globalnie niewiele transgranicznych produktów turystycznych - częściowo brak infrastruktury turystycznej i usług dodatkowych/uzupełniających - instytucje naukowe w Euroregionie nie mają charakterystycznego, ponadregionalnie pozytywnego image - pogłębiająca się dysproporcja w poziomie

	rozwoju pogranicza pomiędzy polską i niemiecką stroną
Główne zagrożenia	Główne szanse
- zahamowanie rozwoju gospodarczego ze względu na peryferyjność - wciąż zwiększający się brak uczących się zawodu i wykwalifikowanej kadry - dalsze problemy z utrzymaniem i obciążeniem wszystkich infrastruktur i sieci - dalsza koncentracja funkcji centralnych dla regionu, a tym samym spadek ich dostępności w całości regionu - trudności w przywróceniu na rynek pracy osób długotrwale bezrobotnych - migracja absolwentów szkół wyższych po studiach - brak połączenia przedsiębiorstw z obszarów wiejskich z procesami innowacyjnymi i badawczymi	- silniejsze pozycjonowanie się regionu jako „pomost” do Europy Wschodniej - rozbudowa potencjału rozwojowego Zielonej Góry i Cottbus - wzmocnienie współpracy transgranicznej w zakresie infrastruktury transportowej (także połączenia sieci dróg rowerowych i szlaków turystycznych) - wspólne wykorzystanie infrastruktury technicznej, społecznej i innej (przede wszystkim w przypadku ochrony przeciwpożarowej i przed klęską żywiołową), społecznej (opieka zdrowotna i kultura, rekreacja) - uzyskanie statusu wspólnego regionu gospodarczego łącznie z wykorzystaniem wszystkich potencjałów po obu stronach regionu - wzrastający potencjał innowacyjny przedsiębiorstw - wspólny marketing (gospodarka a w szczególności turystyka) - rozwój transgranicznych ofert turystycznych - intensyfikacja współpracy transgranicznej oraz współpracy naukowej i badawczej pomiędzy szkołami wyższymi - rozbudowa i większe wykorzystanie transferu technologii - oferty przedsiębiorstw z całego regionu - transgraniczna ochrona środowiska naturalnego, ochrona przyrody i przeciwpowodziowa, wspólne zwalczanie

	skutków wydobycia węgla brunatnego

W porównaniu z analizą SWOT z ostatniej koncepcji rozwoju i działań z roku 2006 nie pojawiły się żadne zasadnicze zmiany.

Cele rozwoju i obszary działań na lata 2014-2020 wynikające z analizy SWOT przedstawiono poniżej.

5. Cele rozwoju i zakres działań³⁰

Sformułowane poniżej cele rozwoju, obszary działań oraz priorytety działań opierają się na wypowiedziach członków i innych istotnych podmiotów Euroregionu, którzy udzielali wywiadów w lipcu i sierpniu 2012 w niemieckiej części Euroregionu³¹. Świadomie zrezygnowano z bezpośredniego odniesienia do celów rozwoju, obszaru działań i priorytetów działań wynikających z analizy SWOT ze względu na przedstawione w rozdziale **Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania.** ograniczenia w metodologii. Zestawienie priorytetów koncepcji rozwoju i działań wynika z priorytetów przedstawionych przez członków Euroregionu na lata 2014 - 2020 i ich działania w ramach Euroregionu. W związku z tym dokonano selekcji i koncentracji, które w dużej mierze zgadzają się z tezami z analizy SWOT, w zależności od interesów i projektów podmiotów w Euroregionie. Istnieją również odstępstwa od tez wymienionych w analizie.

Z wywiadów z podmiotami z Euroregionu wyłaniają się poniższe trzy nadrzędne cele rozwoju, które Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr będzie realizował w latach 2014 - 2020 w obu częściach regionu:

1. Zwiększenie **konkurencyjności** regionu

Konkurencyjność całego regionu odpowiada za zwiększenie atrakcyjności, a tym samym może zapobiec zagrożeniom wynikającym ze zmian demograficznych jak np. brak specjalistów. Chodzi tu głównie o intensyfikację współpracy gospodarczej wśród transgranicznych powiązań gospodarczych generujących wartość dodaną, większą współpracę w zakresie badań i rozwoju oraz zapewnienie dostępności specjalistów. Zasadniczą rolę odgrywa tu konsekwentne wykorzystanie wyjątkowych potencjałów regionu, np. w zakresie górnictwa, energetyki i turystyki.

2. Integracja **ludności**

³⁰ Treść rozdziału 5 (Cele rozwoju i zakres działań) opiera się na wynikach analizy SWOT a w szczególności na wywiadach z członkami i innymi podmiotami Euroregionu. Ponieważ z polskiej strony nie przekazano do tej pory oświadczenia na temat niniejszej analizy SWOT oraz nie przedstawiono jeszcze wyników wywiadów prowadzonych pod koniec sierpnia po polskiej stronie, tezy przedstawione w niniejszym rozdziale mają charakter tymczasowy. Z chwilą otrzymania opracowań z Polski rozdział ten będzie wymagał ponownego opracowania.

³¹ Protokoły wywiadów dołączono do raportu jako tom z materiałami.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Kapitałem Euroregionu są ludzie i ich zdolności. Pomyślnie łącznie się obu części Euroregionu zależy w dużej mierze od owocnej integracji ludzi i silniejszej identyfikacji z Euroregionem. Dzięki temu mieszkańcy łatwiej będą dostrzegać i wykorzystywać potencjał całego regionu. Likwidacja istniejących jeszcze barier i wspieranie integracji społecznej są podstawowymi celami współpracy transgranicznej.

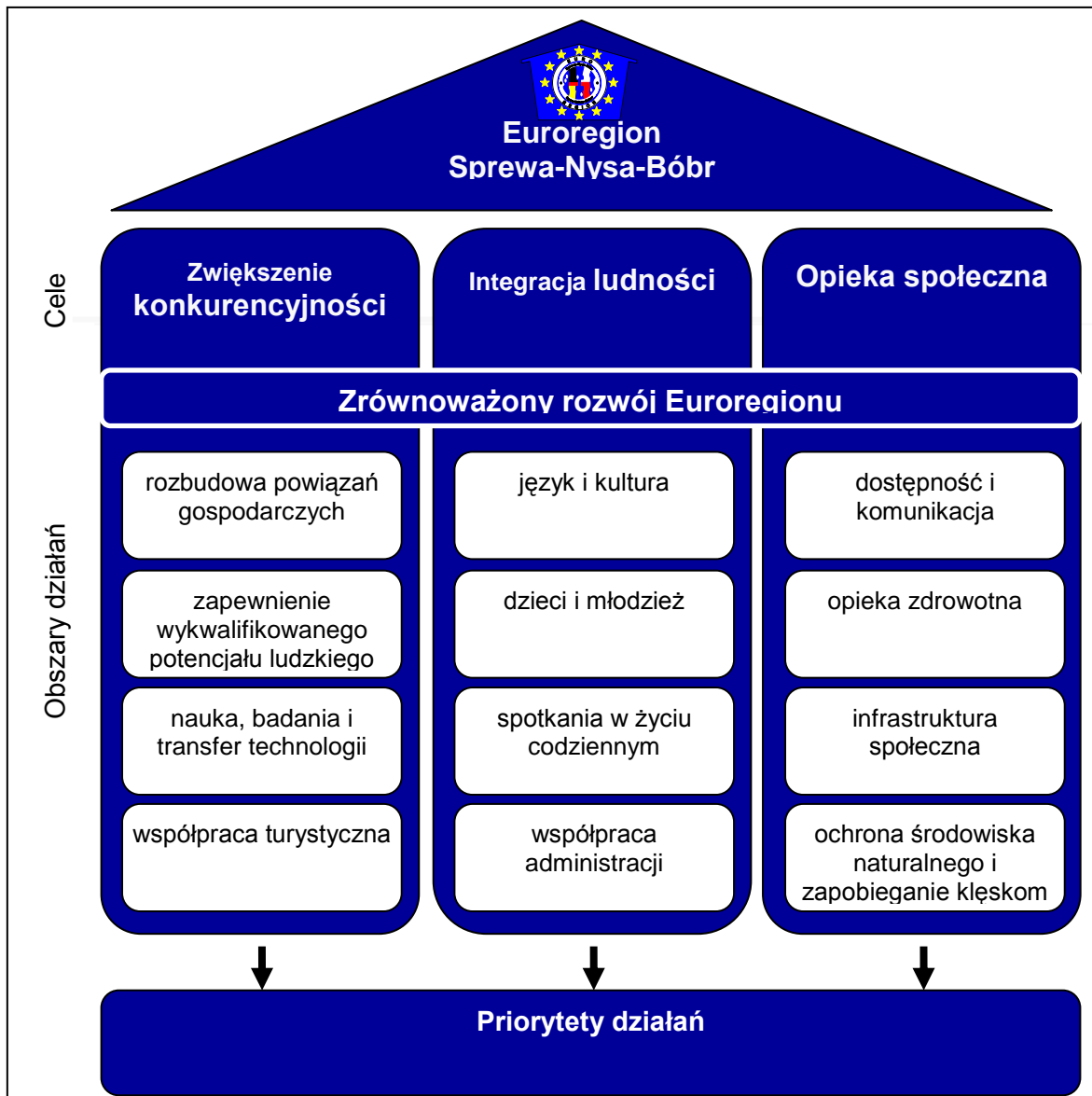
3. Zapewnienie **opieki społecznej**

Infrastruktura techniczna i społeczna wykorzystywana transgranicznie jest konieczna do dalszej integracji Euroregionu. Mając na uwadze zmiany demograficzne celem Euroregionu jest uzupełnienie niedoborów i poprawa transgranicznego wykorzystania istniejących infrastruktur opieki społecznej.

Wszystkie trzy cele rozwoju przyczyniają się do **nadrzędnego celu, jakim jest zrównoważony rozwój Euroregionu**. Dzięki badaniom i rozwojowi nowych technologii powinna zmniejszyć się emisja CO₂ oraz zużycie energii, a wspólne dziedzictwo przyrody w ramach integracji ludności powinno być ważnym zagadnieniem dla mieszkańców. Dzięki współpracy w ramach ochrony środowiska naturalnego i zapobieganiu klęskom żywiołowym powinien być zachowany potencjał przyrody i krajobrazu.

Do trzech celów rozwoju przyporządkowano obszary działań. Obszary działań opracowano na podstawie wywiadów i priorytetów przedstawionych w trakcie pierwszego warsztatu (zebranie członków Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr w dniu 11.06.2012 w Cottbus). Obszary te zostaną wyjaśnione w poniższych rozdziałach i każdorazowo połączone z priorytetami działań. Priorytety działań przedstawiają wybór działań oraz częściowo również podsumowanie działań proponowanych w wywiadach przez członków i inne ważne podmioty w Euroregionie. Zestawienie nie ma ostatecznego charakteru, ma stanowić impuls do dalszej dyskusji.

Hierarchię celów rozwoju, obszarów działań i priorytetów działań przedstawia poniższa grafika:

5.1. Zwiększenie i zapewnienie konkurencyjności regionu

Konkurencyjność gospodarcza Euroregionu jest istotna dla poprawy i utrzymania ofert odpowiednich miejsc pracy oraz dla zapewnienia atrakcyjnych warunków pracy i życia w regionie wraz ze wszelkimi skutkami występującymi w regionie związanymi ze zmianami demograficznymi i z utrzymaniem instytucji opieki społecznej. Wspólne wykorzystanie mocnych stron oraz transgraniczne zwalczanie negatywnych warunków i procesów stanowi istotne punkty działania w Euroregionie.

Główna rola w tym celu rozwoju przypada **transgranicznej rozbudowie powiązań gospodarczych**. Warunki ramowe są korzystne: dzięki przystąpieniu Polski do układu z Schengen w roku 2007 oraz dzięki wejściu w życie całkowitej swobody przepływu siły roboczej w roku 2011 zniknęły ostatnie duże bariery dla zintegrowanego rynku gospodarczego i pracy. Ilość kontaktów gospodarczych już się widocznie zwiększyła, w przyszłości będzie się zwiększać jakość kontaktów gospodarczych, będzie wzrastał również ich wkład do budowy transgranicznych powiązań wartości dodanej.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Dodatkowo na znaczeniu zyska kwestia **zapewnienia dostępności wykwalifikowanego potencjału ludzkiego**. Ścisłe powiązanie wspierania gospodarki i zapewnienie specjalistów, przykładowo dzięki ścisłym kontaktom z ośrodkami edukacji zawodowej, przyczyni się do wzrostu atrakcyjności regionu w szczególności dla młodych ludzi. W takim stopniu, w jakim będzie integrował się rynek pracy, należy wspierać działania do uzyskania możliwie dużej transparentności warunków pracy i wynagrodzenia, aby utrzymać atrakcyjność rynku pracy.

Centralne filary konkurencyjności europejskiej jak badania naukowe, rozwój technologii i innowacja mają ogromne znaczenie dla rozwoju Euroregionu. Dzięki Politechnice Brandenburskiej BTU, Wyższej Szkole FH Lausitz i Uniwersytetowi Zielonogórskiemu Euroregion dysponuje już sprofilowanymi instytucjami akademickimi szczególnie w dziedzinach takich jak energetyka i systemy energetyczne. Brak jest jednak pozostałych instytucji badawczych, a wydatki na badania i rozwój oraz liczba pracowników w tych instytucjach są zarówno po stronie niemieckiej jak i polskiej poniżej przeciętnej. **Transgraniczne ukierunkowanie nauki, badań i transferu technologii** może mieć znaczący wkład w postęp zwiększający konkurencyjność regionu. W szczególności połączenie istniejących ofert wzmocni profil Euroregionu.

W wyniku aktualnych tendencji rozwojowych w kopalniach odkrywkowych węgla brunatnego, kopalniach miedzi i technologii energii odnawialnych pojawiają się działania wymagające dalszych rozwiązań technologicznych. Bazując na istniejącej już ścisłej kooperacji w zakresach tematycznych: energia i środowisko naturalne (np. BTU - Uniwersytet Zielonogórski) transgraniczny transfer wiedzy i technologii może stanowić znaczący wkład w podniesienie atrakcyjności Euroregionu.

Turystyka jest branżą o szczególnie dużym potencjale rozwojowym i intergracyjnym w Euroregionie. Poprzez **transgraniczną współpracę w turystyce** można połączyć siły i realizować działania, które nie byłyby możliwe do wykonania przez pojedynczego partnera. Przyczynia się to nie tylko do zwiększenia wartości dodanej, lecz również do poprawy atrakcyjności Euroregionu dla gości i mieszkańców. Stworzenie transgranicznego regionu turystycznego Sprewa - Nysa - Bóbr daje dodatkowo szansę poprawy postrzegania regionu na płaszczyźnie ponadregionalnej i międzynarodowej oraz szansę poprawy postrzegania regionu również przez ludność miejscową.

Mając powyższe na uwadze Euroregion koncentruje swoją aktywność na następujących **działaniach**:

- Wspieranie transgranicznych powiązań gospodarczych
- Transgraniczne zabezpieczenie wykwalifikowanego potencjału ludzkiego
- Transgraniczne ukierunkowanie nauki, badań i transferu technologii
- Transgraniczna współpraca w turystyce

Wzrostowi i zapewnieniu konkurencyjności regionu służą następujące **priorytety działań**:

- Stworzenie inkubatorów przedsiębiorczości / wspieranie osób otwierających działalność gospodarczą i pomoc w wejściu na rynek
- Tworzenie instytucji na rzecz powiązań, informacji i dokształcania przedsiębiorców, np. Biuro Kooperacji Gospodarczej Cottbus - Zielona Góra
- Wzmacnianie Euroregionu jako centrum logistycznego

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

- Profesjonalne doradztwo przedsiębiorstw, pragnących nawiązać kontakty biznesowe z polskimi / niemieckimi partnerami
- Działania na rzecz integracji transgranicznego rynku pracy (np. systemy informacji o ofertach pracy)
- Zapewnienie specjalistów dla przedsiębiorstw i pracowników (np. kształcenie i przygotowanie szkoleń, działania na rzecz kwalifikacji)
- Stworzenie transparentności i minimalnych standardów dla warunków pracy (np. polsko-niemieckie biura informacyjne dla pracobiorców, wspólne standardy)
- Budowa struktur i centrów kooperacji dla gospodarki energetycznej i technologii energetycznej
- Badania i rozwój energii alternatywnych
- Badania i transfer technologii wydobycia miedzi, skutki wydobycia surowców kopalnianych na środowisko naturalne
- Rozbudowa i marketing Europejskiego Związku Parków Łużyce (Europäischer Parkverbund Lausitz)
- Rozbudowa dróg rowerowych i wodnych wraz z towarzyszącą im infrastrukturą
- Wspieranie turystyki tematycznej (np. kultura, przyroda itd.)
- Transgraniczny marketing turystyczny i informacja turystyczna
- Stworzenie wspólnych standardów jakości

5.2. Integracja ludności

Integracja Euroregionu odbywa się dzięki ludziom w nim żyjącym. Kontakty transgraniczne we **wszelkich dziedzinach życia** oraz **w każdym wieku** tworzą fundament rozwoju euroregionalnego. Kontakty te tworzą podstawę do innych działań w Euroregionie. Dzięki nim powstaje w Euroregionie kapitał ludzki - jest on w najszerszym znaczeniu największym potencjałem regionu transgranicznego. Intensywne poznanie języka i kultury kraju sąsiada zajmuje pozycję kluczową, rozpoczyna się już w wieku dziecięcym i jest kontynuowane w życiu zawodowym i prywatnym, jest ważne również dla ludzi (już) nieaktywnych zawodowo.

Można tu wymienić następujące **obszary działania** służące wspieraniu spotkań transgranicznych i powiązań społecznych i administracyjnych:

- Wzajemne poznanie **języka i kultury**
- Spotkania i wymiana **dzieci i młodzieży**
- **Spotkania w życiu codziennym** dzięki kooperacji stowarzyszeń i innych podmiotom społecznym
- **Współpraca administracji**

W tym obszarze działań Euroregion ustalił następujące **priorytety działań** na lata do roku 2020.

- Działania w celu przezwyciężania barier językowych

- Projekty spotkań we wszelkich obszarach, w szczególności
 - Spotkania dzieci w wieku przedszkolnym
 - Projekty szkolne dla wszystkich grup wiekowych
 - Transgraniczna praca z młodzieżą
 - Projekty sportowe i kulturowe
 - Projekty kooperacji administracji

5.3. Opieka społeczna

Działania Euroregionu na rzecz mieszkających i pracujących w nim ludzi, ale również na rzecz potencjalnych turystów i inwestorów, zależą w dużej mierze od dyspozycyjności, stanu i wyposażenia instytucji zajmujących się opieką społeczną. Opieka społeczna o charakterze transgranicznym lub ewentualnie jej poprawa, przy uwzględnieniu zmian demograficznych i względnej peryferyjności regionu, jest podstawowym warunkiem zintegrowanego rozwoju Euroregionu. Wyznacza to główne wyzwania działań euroregionalnych.

Tak więc **infrastruktura komunikacyjna** gwarantuje połączenie wewnątrz regionu i łączy go z ośrodkami poza Euroregionem. Obecnie pojawiają się w infrastrukturze komunikacyjnej w Euroregionie problemy dotyczące w szczególności transgranicznych połączeń kolejowych i transportu publicznego. Dodatkowo duże znaczenie ma optymalne rozwiązanie przewozów transgranicznych i transportu towarowego.

W zakresie **opieki zdrowotnej** wraz z postępującymi zmianami demograficznymi likwiduje się miejsca opieki ambulatoryjnej i szpitalnej. Wspólne wykorzystanie infrastruktur i stworzenie modeli transgranicznych dla ludności oferuje szansę rozwiązania narastających problemów.

To samo dotyczy transgranicznego wykorzystania instytucji **infrastruktury społecznej**, jak instytucji edukacyjnych, kultury, sportu i rekreacji. W szczególności przy wykorzystaniu bibliotek, szkół muzycznych lub basenów można zwiększyć ofertę dla ludności działając we współpracy transgranicznej.

Ponadto istnieje konieczność, dalszego rozszerzania współpracy transgranicznej w ramach **ochrony środowiska naturalnego i przeciwdziałaniu klęskom żywiołowym**, aby chronić naturalne podstawy bytu i przeciwdziałać względnie ograniczać negatywne skutki zagrożeń i klęsk. Konieczne są w tym wypadku dobre porozumienia i wyposażenie służb ratowniczych.

Mając powyższe na uwadze działania Euroregionu w niniejszym celu rozwoju powinny koncentrować się na następującym transgranicznym **zakresie działań**:

- Poprawa mobilności poprzez rozbudowę infrastruktury komunikacyjnej
- Zapewnienie wydajnej opieki zdrowia
- Zapewnienie i ewentualnie rozbudowa infrastruktury społecznej

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

- Koordynacja i powiązanie w zakresie ochrony środowiska naturalnego i przeciwdziałaniu klęskom żywiołów oraz ratownictwa

W celu osiągnięcia założeń przedstawiono poniższe **priorytety działań**:

- Rozbudowa linii kolejowej (Cottbus-Forst-Żary-Żagań-Wrocław)
- Rozwój infrastruktury wzdłuż autostrady Cottbus - Wrocław, w szczególności centrum logistyki Łużyce
- Stworzenie połączenia autobusowego Cottbus - Zielona Góra
- Rozbudowa przygranicznej infrastruktury komunikacyjnej
- Budowa nowego mostu na Nysie (ewentualnie w Grieben lub w Forst)
- Kooperacje w ochronie zdrowia i usługach pielęgnacyjnych
- Modele transgranicznej opieki szpitalnej i ambulatoryjnej
- Koncentracja i wspólne wykorzystywanie infrastruktury komunalnej (między innymi biblioteki, szkoły muzyczne, baseny)
- Budowa, remonty, powiązanie oraz, w razie potrzeby, marketing instytucji edukacyjnych, kultury, sportowych i spędzania czasu wolnego
- Transgraniczne powiązanie straży pożarnych, WOPRu, przeciwdziałaniu klęskom żywiołów, ratownictwie medycznym

6. Warunki ramowe wdrożenia koncepcji rozwoju i działań Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr

Przedział czasowy koncepcji rozwoju i działań Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr celowo pokrywa się z przyszłym okresem finansowym 2012-2020.

Podstawą tego działania jest świadomość, że europejskie programy wsparcia będą znaczącym źródłem finansowania współpracy transgranicznej w Euroregionie.

Przede wszystkim przyszły cel 3 programu współpracy transgranicznej pozostanie ważnym instrumentem finansowania.

Nawet jeśli obecnie nie ustalono jeszcze dokładnych warunków i treści programu, Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr angażuje się aktywnie aby w pełni osiągnąć cele wymienione w koncepcji rozwoju i działań, jak np. transgraniczna integracja ludności, zagwarantowanie opieki społecznej, podniesienie konkurencyjności oraz związanych z nimi obszarami działań przez przyszły cel 3 Programu Współpracy Transgranicznej.

Oczekiwane jest większe uelastycznienie w stosunku do obecnego obszaru wsparcia w wysokości do 20% środków, ponieważ tworzy to możliwość włączenia do prac Euroregionu ważnych podmiotów prowadzących aktywną współpracę transgraniczną.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

W okresie wsparcia 2014-2020 Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr oczekuje znacznego uproszczenia procedur, w szczególności niższego nakładu biurowego oraz odciążenia projektodawców przy prefinansowaniu projektów, tj. wprowadzenia zaliczek.

Cele programu rozwoju i działań pokrywają się z zakresami tematycznymi ujętymi w Europejskim Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Interregionalnej i Międzyregionalnej. Ponadto programy współpracy międzynarodowej i interregionalnej odgrywają istotną rolę w kontekście pozycji całego Euroregionu i wymiany doświadczeń z innymi regionami w Europie, które podejmują podobne wyzwania. W przyszłości obok programów współpracy transgranicznej powinny być wykorzystywane również omówione instrumenty aby osiągnąć cele przedstawione w koncepcji rozwoju i działań.

W związku z tym Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr wspiera inicjowane przez Komisję Europejską większe zazębianie się funduszy. W szczególności cieszy fakt planowanej poprawy możliwości wykorzystywania środków z tych funduszy na projekty transgraniczne.

Polska strona postrzega krytycznie zawężone zasady dyskutowanego obecnie rozporządzenia Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, planowane obniżenie wysokości współfinansowania w polskiej części programu do 75% oraz konieczność spełnienia wszystkich czterech kryteriów wsparcia przez projektodawców w zakresie Funduszu Małych Projektów / Projektów Sieciowych. Istnieją obawy, że doprowadzi to do obniżenia zainteresowania projektami przez potencjalnych projektodawców.

Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr pragnie być głównym partnerem współpracy transgranicznej na miejscu oraz angażować się aktywnie w tworzenie i realizację wyżej omówionych programów transgranicznych.

Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr będzie angażował się szczególnie aktywnie w realizację celów zawartych w koncepcji rozwoju i działań zmierzających do poprawy współpracy transgranicznej.

Aby móc aktywnie i optymalnie wypełniać tę rolę, Euroregion musi być wspierany przez swoich członków oraz przez kraj związkowy Brandenburgię i Województwo Lubuskie.

7. Aspekty przyszłej współpracy w Euroregionie

Przyszła współpraca w Euroregionie Sprewa-Nysa-Bóbr ma być intensyfikowana w nadchodzących latach.

Dając pozytywną ocenę dotychczasowym działaniom, między innymi za pracę obu biur Euroregionu, poszczególni członkowie Euroregionu życzą sobie dyskusji na poniższe tematy:

- Poprawa public relations, w szczególności informowanie o osiągniętych sukcesach
- Możliwe połączenie z przygranicznymi Euroregionami (w dalszym okresie czasu)

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

- Wspólne biuro Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr (połączenie polskiego i niemieckiego biura)
- Sprawdzenie utworzenia Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT)
- Wzmocnienie roli Euroregionu w procesie decentralizacji zarządzania środkami UE
- Utworzenie Federacji Euroregionów w celu skutecznego reprezentowania interesów Euroregionów wobec czynników rządowych
- Poszerzenie roli Euroregionu w zakresie informacji dotyczącej EWT i innych funduszy unijnych

Otwarty i konstruktywny dialog partnerski prowadzony jest w kompetentnych gremiach.

Wspólnym celem jest aktywna współpraca na płaszczyźnie Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr również po okresie wsparcia 2020.

Załącznik 1 Ankiety

Pytania w wywiadzie - ankieta po stronie niemieckiej

1. Doświadczenia współpracy polsko-niemieckiej 2006 - 2013	
a)	Z jakimi projektami był(a) Pan/Pani związany(a)?
b)	Z jakimi polskimi partnerami współpracował(a) Pan/Pani?
c)	Co funkcjonowało w tej współpracy dobrze lub mniej dobrze?
2. Potrzeba działania w Euroregionie do roku 2020	
a)	Jakie mocne i słabe strony dostrzega Pan/Pani w Euroregionie?
b)	Jakie szanse i przeszkody dotyczące rozwoju Euroregionu dostrzega Pan/Pani?
c)	Jakie zagadnienia tematyczne* powinny być zawarte w koncepcji rozwoju i działań 2020?
3. Praca nad projektami w Euroregionie 2014-2020 <i>(por. formularz propozycji projektów)</i>	
a)	Jakie projekty z jakimi partnerami planował(a) Pan/Pani?
b)	Jakie oczekiwania ma Pan/Pani w stosunku do finansowania i realizacji projektów?
4. Jakie oczekiwania ma Pan/Pani w stosunku do Euroregionu...	
a)	... przy koordynacji instrumentów finansowania?
b)	... przy koordynacji współpracy merytorycznej?
c)	... przy koordynacji współpracy politycznej?
d)	... przy koordynacji wspólnej reprezentacji na zewnątrz?
e)	Jak chciałby(a) Pan/Pani współuczestniczyć w pracy Euroregionu?
5. Jakie inne wskazówki i uwagi ma Pan/Pani odnośnie koncepcji rozwoju i działań / Euroregionu?	
Państwa dane kontaktowe:	
Osoba do kontaktu:	

Instytucja ulica, nr kod pocztowy, miejscowość telefon e-mail	

Pytania w wywiadzie - ankieta po polskiej stronie

KWESTIONARIUSZ

Szanowni Państwo!

W związku z prowadzoną obecnie aktualizacją transgranicznego planu rozwoju i działania Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020 proszę o wypełnienie poniższej tabeli.

1. Doświadczenia z polsko-niemieckiej współpracy w okresie programowania 2007-2013
a) Proszę określić liczbę projektów współpracy transgranicznej na obszarze Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr w okresie programowania 2007-2013, w jakim brał udział Państwa podmiot.
☐ 1-5 ☐ 6-10 ☐ 11-15 ☐ 16-20 ☐ więcej niż 20 Proszę napisać, czy przy wskazanej liczbie projektów udało się zrealizować wszystkie planowane zamierzenia o charakterze transgranicznym Państwa instytucji oraz w ramach, których priorytetów były realizowane projekty?
b) Jakiego obszaru tematycznego dotyczył(y) zrealizowany(e) przez Państwa projekt (projekty) ? Proszę zaznaczyć przynajmniej jeden element.
☐ Ukierunkowanie nauki / rozbudowa transferu technologii ☐ Zapewnienie potencjału ludzkiego ☐ Rozbudowa powiązań gospodarczych i sieci (network) ☐ Poprawa infrastrukturalnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej ☐ Zachowanie bogactwa przyrody / poprawa ochrony środowiska naturalnego ☐ Wsparcie możliwości kontaktów oraz urząd honorowy
c) Proszę określić w jakim przedziale finansowym – dofinansowanie z EFRR - mieścił (mieściły) się najczęściej Państwa projekt (projekty).
Proszę zaznaczyć przynajmniej jeden element. ☐ do 5.000 euro ☐ od 5.001 euro do 10.000 euro ☐ od 10.001 euro do 15.000 euro ☐ projekty sieciowe do 51.000 euro ☐ projekty powyżej 51.000 euro Proszę napisać, czy Państwa zdaniem kwota 15.000 euro jest wystarczająca do realizacji projektów

mających na celu kształtowanie transgranicznych stosunków sąsiedzkich, względnie spójności społecznej?

d) Proszę podać jak najczęściej przedstawiała się struktura ponoszonych wydatków w realizowanych przez Państwa projekcie (projektach) - proszę podać dane w wartościach względnych (w przybliżeniu)- %

- Nakłady przedinwestycyjne (przygotowanie dokumentacji technicznej, kosztorysy, inne) -%
- Nakłady inwestycyjne (rzeczowa realizacja inwestycji) -%
- Wydatki na uczestników (zakwaterowanie, wyżywienie) -%
- Wydatki na przedmioty wyposażenia i środki trwałe-.....%
- Koszty wynajmu pomieszczeń i sprzętu -%
- Koszty związane z zarządzaniem projektem -%
- Honoraria, koszty tłumaczeń -%
- Wydatki na ubezpieczenia uczestników -%
- Inne nakłady finansowe projektu (proszę określić jakie:)-%

e) Jak Państwa zdaniem zrealizowane projekty spełniły założenia osiągnięcia efektu transgranicznego? Proszę określić realność stosowania poniższych zasad partnerstwa.

- wspólne przygotowanie projektu (np. zaangażowanie wszystkich partnerów w przygotowanie propozycji projektowej, wspólne planowanie działań)

- wspólna realizacja (np. podział ról pomiędzy partnerami, wykonywanie komplementarnych działań)

- wspólny personel (np. wyznaczenie osób odpowiedzialnych za realizację poszczególnych komponentów projektu oraz wszystkich partnerów, wyznaczenie wspólnego koordynatora)

- wspólne finansowanie (np. wspólny budżet projektu, podział budżetu na poszczególnych partnerów, odpowiadających przewidzianym dla nich działaniom, realizowanym na rzecz wszystkich uczestników projektu)

f) Proszę określić kategorię, do jakiej należeli najczęściej Państwa partnerzy ze strony niemieckiej.   ☐ jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia ☐ jednostki administracji państwowej i jednostki samorządowe utworzone w celu zapewnienia usług publicznych ☐ instytucje edukacyjne i kulturalne ☐ uczelnie wyższe ☐ organizacje pozarządowe non profit ☐ kościoły i związki wyznaniowe ☐ instytucje otoczenia biznesu Proszę napisać, jak oceniają Państwo swoich partnerów. Czy wywiązali się ze swoich zadań? Czy stosowali Państwo zasadę Leadpartnera? Jeśli tak, to proszę ocenić efekty stosowania tej zasady.
g) Jakie czynniki, Państwa zdaniem, mają największy wpływ na skuteczność aplikowania do programów współpracy przygranicznej ?   Proszę zaznaczyć przynajmniej 5 elementów. Przy wyborze „Inne“ należy wprowadzić dodatkowy opis.   ☐ Rozwój transgranicznych ofert turystycznych, kulturalnych i sportowych ☐ Ciekawy pomysł na projekt ☐ Transgraniczna ochrona środowiska przyrodniczego ☐ Doświadczenie w pozyskiwaniu środków ☐ Umiejętność pozyskiwania informacji o możliwościach finansowania ☐ Umiejętność współpracy w partnerstwie ☐ Umiejętność przygotowania wniosku ☐ Znajomość organizacji, które zgodzą się wziąć udział w partnerstwie ☐ Stopień zapewnienia efektów transgranicznych przez projekt ☐ Inne /proszę wpisać/.....
h) Czy podczas wdrażania projektu pojawił się któryś z poniższych problemów?   Proszę zaznaczyć wszystkie problemy, które wystąpiły. Proszę zaznaczyć przynajmniej jeden element. Przy wyborze „Inne“ należy wprowadzić dodatkowy opis.   ☐ Trudności z uzyskaniem informacji o Programie ☐ Brak pomocy w przygotowaniu wniosku o dofinansowanie ☐ Terminowa realizacja harmonogramu (opóźnienia w projekcie) ☐ Kwalifikowalność wydatków ☐ Zmieniające się wytyczne ☐ Opóźnienia w wypłacie środków ☐ Zmieniająca się dokumentacja (formularze) ☐ Komunikacja w ramach partnerstwa ☐ Problemy związane ze współpracą z partnerami zagranicznymi ☐ Uzyskanie produktów i rezultatów zaplanowanych w projekcie ☐ Rozliczenia finansowe i ich terminowość ☐ Zmiany organizacyjne i instytucjonalne oraz inne problemy wewnętrzne ☐ Inne /proszę wpisać Proszę wskazać i krótko scharakteryzować największą Państwa zdaniem trudność w realizacji projektu transgranicznego na każdym z etapów „życia“ projektu tj. Etap przygotowania projektu, etap realizacji projektu, trwałość (jeśli dotyczy). Proszę ocenić Państwa relacje z instytucjami zaangażowanymi we wdrażanie Programów Operacyjnych Współpracy Transgranicznej   .....

Institucja	Dobrze	Źle	Nie mam zdania	Uzasadnienie
Institucja Zarządzająca				
Institucja Certyfikująca				
Institucja Audytowa				
Wspólny Sekretariat Techniczny				
Wspólny Komitet Monitorujący				
Kontroler I stopnia – Lubuski Urząd Wojewódzki				

2. Potrzeby działań w Euroregionie do roku 2020

a) Jakie mocne i słabe strony widzą Państwo w obszarze współpracy transgranicznej Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr?

Mocne strony

-
-
-

Słabe strony

-
-
-

b) Jakie szanse i ryzyka widzą Państwo w obszarze współpracy transgranicznej Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr?

Główne szanse

-
-
-

Główne ryzyka

-
-
-

c) Jakie Państwa zdaniem priorytety współpracy powinny się znaleźć w Planie Działań i Rozwoju Euroregionu do roku 2020? Proszę zaznaczyć cztery elementy.

- wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji
- zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych

- podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw
- wspieranie transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej we wszystkich sektorach
- promowanie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem
- ochrona środowiska i promowanie efektywnego gospodarowania zasobami
- promowanie transportu zorganizowanego z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju i usuwanie niedoborów przepustowości w najważniejszych infrastrukturach sieciowych
- promowanie zatrudnienia i wspieranie mobilności pracowników
- promowanie włączenia społecznego i walka z ubóstwem
- inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej
- wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej

Proszę wyrazić swoją opinię na temat zmniejszenia decyzją Komisji Europejskiej w kolejnym okresie programowania liczby priorytetów współpracy transgranicznej z 11 (konsultowanych do tej pory) do 4. Czy decyzja ta jest słuszna czy należałoby pozostać przy szerszym wachlarzu priorytetów?

d) Jakie projekty planują Państwo realizować w przyszłej perspektywie finansowej i z jakimi partnerami? (proszę krótko opisać, czego będzie dotyczył projekt i kto będzie Państwa partnerem przy jego realizacji)

-
-
-

3. Praca z projektami w Euroregionie w latach 2014-2020

(porównaj formularz propozycji projektu)

a) Na jakie projekty w przyszłości planują Państwo ubiegać się o dofinansowanie (ze środków EFRR) w ramach kolejnych programów transgranicznych na lata 2014-2020?

- do 5.000 euro
- od 5.001 euro do 10.000 euro
- od 10.001 euro do 15.000 euro
- projekty sieciowe do 51.000 euro
- projekty powyżej 51.000 euro

4. Jakie oczekiwania mają Państwo w stosunku przyszłego okresu programowania 2014 – 2020 w zakresie wdrażania nowych programów współpracy transgranicznej?

... związane z koordynacją instrumentów finansowych

...związane z koordynacją merytorycznej współpracy	
5. Jaka rolę mógłby odgrywać Euroregion w strukturach wdrażania nowych programów współpracy transgranicznej? Z kim Państwa zdaniem należałoby podjąć współpracę i w jakiej formie, by skutecznie rozwijać transgraniczną współpracę Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr?	
Państwa dane kontaktowe: Osoba do kontaktu Instytucja ulica, nr kod, miejscowość Telefon E-Mail	

Kwestionariusz proszę wysłać na następujący adres:

ankietasnb@wp.pl

Lubuski Instytut Badań i Innowacji

ul. Unii Europejskiej 40

65-980 Zielona Góra

Wyrażamy zgodę na ewentualne przekazanie tego kwestionariusza innym instytucjom z Euroregionu.

Ostateczny termin nadsyłania wypełnionego formularza upływa 30.09.2012 r.

Partnerzy wywiadów po stronie niemieckiej:³²

1. Urząd Burg (Sprewald): Sven Tischer
2. Urząd Peitz: Elvira Hölzner, Maria Schesny
3. CIT GmbH: Rüdiger Albert, Bernd Kruczek
4. Towarzystwo Polsko-Niemieckie Cottbus (Deutsch-Polnische Gesellschaft Cottbus): Matthias Mitzscherlich, Heinrich Dierkes
5. DGB, Region Südbrandenburg/Lausitz: Marion Scheier
6. Gmina Schenkendöbern: Peter Jeschke
7. Izba Rzemieślnicza Cottbus: Olaf Lindner, Manja Bonin
8. Izba Handlowo-Przemysłowa Cottbus: Jens Krause, Alexander Knapczyk
9. Powiat Sprewa-Nysa: Olaf Lalk, Hermann Kostrewa
10. LUGV / Regionalabteilung Süd, Cottbus: Wolfgang Genehr
11. RPG Lausitz-Spreewald: Carsten Maluszcak
12. Miasto Cottbus: Kristina Neumann
13. Miasto Forst (Łużyce): Dr. Jürgen Goldschmidt, Christina Rennhak
14. Miasto Guben: Fred Mahro, Peter Garlich
15. Miasto Spremberg: Dr. Klaus-Peter Schulze
16. Stowarzyszenie Turystyczne Łużyce Dolne (Tourismusverband Niederlausitz e.V.): Petra Neumann
17. Stowarzyszenie Turystyczne Spreewald (Tourismusverband Spreewald e.V.): Peter Stephan

Partnerzy wywiadów po stronie polskiej:

Miasta

lp	Miasto	Urząd miasta
1	Gozdnica	68-130 Gozdnica ul. Świerczewskiego 2
2	Gubin	66-620 Gubin ul. Piastowska 24
3	Łęknica	68-208 Łęknica ul. Żurawska 1
4	Nowa Sól	67-100 Nowa Sól ul. Piłsudskiego 12

³² Zgoda uczestnictwa w ankiecie (osoby do kontaktu w nawiasach), trzy ankiety jeszcze nie wpłynęły: z urzędu Döbern-Land (Marina Rösel), Brandenburgskiego Uniwersytetu Technicznego BTU Cottbus (Nina Wolfeil) oraz Regionu Energetycznego Łużyce - Spreewald (Energierregion Lausitz-Spreewald, Nancy Dietrich).

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

lp	Miasto	Urząd miasta
5	Zielona Góra	65-424 Zielona Góra ul. Podgórna 22
6	Żagań	68-100 Żagań pl. Słowiański 17
7	Żary	68-200 Żary Rynek 1/5

Miasta i Gminy

lp	Miasto i Gmina	Urząd miasta i gminy
8	Babimost	66-110 Babimost Rynek 3
9	Bytom Odrzański	67-115 Bytom Odrz. Rynek 1
10	Cybinka	66-030 Cybinka ul. Szkolna 5
11	Czerwieńsk	66-016 Czerwieńsk Rynek 25
12	Iłowa	68-120 Iłowa ul. Żeromskiego 27
13	Jasień	68-320 Jasień pl. Wolności 2
14	Lubsko	68-300 Lubsko pl. Wolności 1
15	Kargowa	66-120 Kargowa Rynek 33
16	Kozuchów	67-120 Kozuchów Rynek 1a
17	Krosno Odrzańskie	66-600 Krosno Odrz. ul. Parkowa 1
18	Małomice	67-320 Małomice pl. Konstytucja 3Maja 1
19	Nowe Miasteczko	67-124 Nowe Miast. Rynek 2
20	Nowogród Bobrzański	66-010 Now. Bobrz.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

lp	Miasto i Gmina	Urząd miasta i gminy
		ul. Słowackiego 11
21	Sława	67-410 Sława ul. Pobożnego 10
22	Szlichtyngowa	67-407 Szlichtyngowa ul. Rynek 1
23	Szprotawa	67-300 Szprotawa Rynek 45
24	Sulechów	66-100 Sulechów pl. Ratuszowy 6
25	Świebodzin	66-200 Świebodzin ul. Rynkowa 2
26	Torzym	66-235 Torzym ul. Woj. Polskiego 32
27	Wschowa	67-400 Wschowa Rynek 1
28	Zbąszynek	66-210 Zbąszynek Rynek 1
29	Zbąszyń	ul. Żwirki 1 64-360 Zbąszyń

Gminy

lp	Gmina	Urząd gminy
30	Bobrowice	66-627 Bobrowice Bobrowice 131
31	Bojadła	66-130 Bojadła ul. Sulechowska 35
32	Brody	68-343 Brody Rynek 2
33	Brzeźnica	68-113 Brzeźnica ul. Zielonogórska 30
34	Bytnica	66-630 Bytnica Bytnica 52
35	Dąbie	66-615 Dąbie ul. Szeroka 4

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

lp	Gmina	Urząd gminy
36	Gubin	66-620 Gubin ul. Piastowska 24
37	Lipinki Łużyckie	68-213 Lipinki Łużyckie ul. Główna 9
38	Lubrza	66-218 Lubrza ul. Świebodzińska 68
39	Łagów	66-220 Łagów ul. 1 Lutego 7
40	Maszewo	66-614 Maszewo
41	Nowa Sól	67-100 Nowa Sól Moniuszki 3 A
42	Otyń	67-106 Otyń Rynek 1
43	Przewóz	68-132 Przewóz pl. Partyzantów 1
44	Siedlisko	67—112 Siedlisko pl. Zamkowy 6
45	Szczaniec	66-225 Szczaniec 73
46	Świdnica	66-008 Świdnica ul. Długa 38
47	Trzebiechów	66-132 Trzebiechów ul. Sulechowska 2
48	Tuplice	68-219 Tuplice ul. Mickiewicza 27
49	Wymiarki	68-131 Wymiarki ul. Księcia Witolda 5
50	Zabór	66-003 Zabór ul. Lipowa 15
51	Zielona Góra	65-443 Zielona Góra ul. Dąbrowskiego 41
52	Żagań	68-100 Żagań ul. Armii Krajowej 9
53	Żary	68-200 Żary Al. Warszawska 6

Powiaty

lp	Powiat	Starostwo powiatowe
54	Krośnieński	66-600 Krosno Odrz. ul. Piastów 10 B
55	Nowosolski	67-100 Nowa Sól ul. Moniuszki 3b
56	Świebodziński	66-200 Świebodzin ul. Kolejowa 2
57	Wschowski	67-400 Wschowa pl.Kosynierów 1c
58	Zielonogórski	65-057 Zielona Góra ul. Podgórna 5
59	Żagański	68-100 Żagań ul. Dworcowa 39
60	Żarski	68-200 Żary Aleja Jana Pawła II 5

Inne instytucje

lp	Nazwa
61	Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji 65 022 Zielona Góra, ul. Sulechowska 41
62	Łużycka Izba Gospodarcza ul. Wrocławska 12 68-200 Żary
63	Wojewódzki Ośrodek Sportu i Rekreacji w Drzonkowie ul. Olimpijska 20, 66-004 Racula
64	ZKJ Przylep 65-015 Przylep
65	UNIWERSYTET ZIELONOGÓRSKI ul. Licealna 9 65-417 Zielona Góra
66	Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego ul. Podgórna 7 65-057 Zielona Góra
67	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie ul. Armii Krajowej 51 66-100 Sulechów
68	Lubuska Regionalna Organizacja Turystyczna "LOTUR" ul. Podgórna 7 65-057 Zielona Góra
69	Regionalne Centrum Animacji Kultury w Zielonej Górze ul. Sienkiewicza 11 Zielona Góra

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

lp	Nazwa
70	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Zielonej Górze ul. Kazimierza Wielkiego 24a 65-950 Zielona Góra
71	Zespół Szkół Ekologicznych im. Unii Europejskiej ul. Francuska 25a 68-943 Zielona Góra
72	WSPÓLNY SEKRETARIAT TECHNICZNY Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska (Województwo Lubuskie) – Brandenburgia 2007-2013 ul. Kościelna 2 65-064 Zielona Góra

Załącznik 2 Ekspertyza - Nowatorskie podejście do przyszłości EWT na granicy polsko - niemieckiej

NOWATORSKIE PODEJŚCIE DO PRZYSZŁOŚCI EWT NA GRANICY POLSKO - NIEMIECKIEJ

Listopad 2012

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....

PERSPEKTYWA DLA PROGRAMÓW EWT.....

Przyszłość pogranicza polsko-niemieckiego.....

Zasada kwalifikowalności beneficjentów.....

Wdrażanie Funduszu Małych Projektów.....

DIAGNOZA I ANALIZA SWOT DLA OBSZARU POLSKA-BRANDENBURGIA.....

CELE I ZAKRES DZIAŁAŃ W LATACH 2014-2020.....

ZAKOŃCZENIE.....

1 WPROWADZENIE

Niniejsze opracowanie ma na celu przedstawienie innowacyjnego postrzegania programów transgranicznych, uwzględniając w szczególności pogranicze polsko - niemieckie. Tekst powstał w oparciu o wyniki „Ekspertyzy pt. *WYZWANIA I CELE DLA PROGRAMÓW WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ Z UDZIAŁEM POLSKI PO 2013 ROKU*”, która opracowana została na zamówienie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

Nowy okres programowania w latach 2014-2020 powinien zdaniem ekspertów opierać się na trzech filarach:

- 1) Delimitacja przestrzenna i kwalifikowalność beneficjentów
- 2) Cele i zakres programów

3) Zmodyfikowane mechanizmy wdrażania programów

FILAR 1 Delimitacja przestrzenna i kwalifikowalność beneficjentów

Punktem wyjścia dla ustalenia obszarów wsparcia dla nowych programów operacyjnych powinny być programy z okresu 2007-2013. Według autorów Ekspertyzy największe zmiany powinny dotknąć pogranicze polsko-niemieckie. Alternatywnie wskazano na możliwość pozostawienia trzech programów ewentualnie utworzenia jednego obejmującego swoim zasięgiem cały region przygraniczny. Kolejną propozycją jest ustalenie nowego sposobu kwalifikowania beneficjentów wiodących i partnerów. **Beneficjentem wiodącym i partnerem projektu mogłyby zostać (bez ograniczeń) instytucje spoza obszaru wsparcia**, pod warunkiem, że realizowane projekty będą dotyczyły wyłącznie zdefiniowanego w PO obszarze wsparcia oraz będą miały charakter transgraniczny. Takie rozwiązanie pozwoli o aplikowanie o środki unijne min. silnym podmiotom akademickim, które mogłyby nadać nowy potencjał programom operacyjnym i realizować innowacyjne projekty.

FILAR 2 Cele i zakres programów operacyjnych

Na podstawie analizy SWOT dokonano diagnozy obszaru wsparcia i opracowano listę celów tematycznych oraz priorytetów inwestycyjnych. Autorzy Ekspertyzy przedstawili przyszłe osie priorytetowe, **na cztery osie miałyby zostać przeznaczone 80% wartości programu, a 20% na pozostałe.**

FILAR 3 Zmodyfikowane mechanizmy wdrażania programów

Propozycje dla programów EWT na lata 2014-2020:

- wprowadzenie systemu zaliczek na realizację projektów
- umocnienie roli partnerów społecznych
- **rozszerzenie listy potencjalnych beneficjentów o przedsiębiorstwa**
- możliwość ubiegania się o środki unijne dla **beneficjentów spoza obszaru wsparcia**
- włączenie w proces wdrażania programów EWT **sieci Regionalnych Ośrodków EFS**, której min. byłoby wsparcie i animowanie procesu budowy partnerstw;

Modyfikacji powinien również ulec proces selekcji i wyboru projektów. Pierwsze nabory w nowym okresie programowania powinny obejmować wszystkie pola tematyczne. Kolejne nabory już po wstępnej analizie wyników naboru pierwszego, powinny mieć charakter zamknięty, czyli być naborami na określone typy projektów.

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

Podkreślono potrzebę kontynuacji Funduszu Małych Projektów, który pozwala uruchomić lokalny potencjał i włączyć do programu organizacje pozarządowe.

Wybrane propozycje dla procesu oceny i kryteriów oceny projektów:

- publikacja etapów wyboru, zasad oraz reguł
- wprowadzenie szablonów wymuszających **wartykułowanie efektów** projektu w formie pozytywnej zmiany
- przejrzyste zdefiniowanie kryteriów wyboru projektów
- przyjęcie jako wyjściowych typów kryteriów oceny przedstawionych przez INTERACT
- **ograniczenie wpływu Komitetów Sterujących na ostateczny ranking projektów;**

Proces oceny oraz jej kryteria powinny być bieżąco modyfikowane na podstawie analizy wyników poprzednich naborów.

2 PERSPEKTYWA DLA PROGRAMÓW EWT

2.1 Przyszłość pogranicza polsko-niemieckiego

WARIANT A

W miejsce trzech dotychczasowych programów operacyjnych powinien być wprowadzony **jeden jednolity program** wzdłuż granicy polsko-niemieckiej. Argumenty przemawiające za takim rozwiązaniem:

- a) Podobieństwo celów tematycznych na całym obszarze zachodniej granicy, a co za tym idzie trzy bardzo podobne zakresy wsparcia.
- b) Niższe koszty zarządzania.
- c) Zniesienie ograniczeń o charakterze formalno-administracyjnym, które bardzo ograniczały współpracę pomiędzy instytucjami położonymi w bezpośrednim sąsiedztwie a należącymi do dwóch różnych programów.
- d) Wyodrębnienie działań flagowych dla całego obszaru wsparcia.
- e) Możliwość wymiany doświadczeń i dobrych praktyk pomiędzy beneficjentami i instytucjami z całego obszaru wsparcia.

Program Polska-Niemcy będzie obejmował:

- 1) po stronie polskiej NUTS III szczeciński, NUTS III stargardzki, Miasto Szczecin, całe województwo Lubuskie i NUTS III jeleniogórski
- 2) po stronie niemieckiej Kreis Vorpommern-Greifswald, Uckermark, Barnim, Märkisch-Oderland, Oder-Spree, Spree-Neiße i Frankfurt Oder, Görlitz

WARIANT B

Utrzymanie trzech programów operacyjnych na granicy polsko-niemieckiej:

- a) Programy operacyjne w latach 2013-2014 mogłyby zostać bardziej sprofilowane do poszczególnych obszarów pogranicza – w przypadku jednego programu byłoby to trudne, a wręcz niemożliwe.
- b) Konkurencyjność trzech obszarów, odmienna specyfika gospodarcza i społeczna po stronie polskiej jak i po stronie niemieckiej.
- c) Płynne przejście z okresu programowania 2007-2013 do okresu 2014-2020. Utworzenie jednego programu operacyjnego może powodować trudności w tworzeniu struktury i specyfikacji programu.
- d) Partnerstwa pomiędzy najbliższymi sąsiadami z drugiej strony granicy. Wspieranie odległych partnerstw (np. Zittau – Szczecin) ze względu na taką możliwość w ramach INTERREG B i C, wydaje się być niecelowe.
- e) Powstanie jednego programu nie wpłynie na wzrost zainteresowania beneficjentów po stronie niemieckiej. Istnieje zagrożenie, że większość środków zostanie rozdysponowana na obszarach o większym potencjale.

Program Polska – Meklemburgia – Pomorze Przednie/Brandenburgia:

- 1) po stronie polskiej NUTS III szczeciński, Miasto Szczecin
- 2) po stronie niemieckiej Kreis Vorpommern-Greifswald, Uckermark i Barnim

Program Polska-Brandenburgia:

- 1) po stronie polskiej całe województwo Lubuskie
- 2) po stronie niemieckiej Kreis Märkisch-Oderland, Oder-Spree, Spree-Neisse i Frankfurt/Oder

Program Polska-Saksonia:

- 1) po stronie polskiej NUTS III zielonogórski i NUTS III jeleniogórski
- 2) po stronie niemieckiej NUTS Görlitz

2.2 Zasada kwalifikowalności beneficjentów

Kwalifikowalność beneficjentów można podzielić na:

- kwalifikowalność terytorialną (umiejscowienie siedziby), oraz
- kwalifikowalność instytucjonalną (status formalno-prawny)

W tym rozdziale omawiana będzie kwalifikowalność terytorialna. Dotychczas w programach EWT najczęściej przyjmowana była zasada, iż do udziału w programie kwalifikują się jedynie te instytucje,

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

które mają siedzibę na terenie obszaru wsparcia. Takie zastrzeżenie nie wynikało, ani nie wynika z przepisów wspólnotowych. Autorzy Ekspertyzy proponują **dopuszczenie podmiotów spoza obszaru wsparcia** w programach CBC nie na zasadach wyjątkowości, ale **na zasadach równorzędnych** z innymi beneficjentami i rozszerzeniu tej zasady na mikro-projekty. Wszystkie zasady uczestnictwa instytucji spoza obszaru wsparcia powinny być takie same, jak dla beneficjentów, mających siedzibę na terenie programu. Dotyczy to zarówno wnioskodawców jak i partnerów projektu. Rozszerzenie listy beneficjentów spowoduje, że mogą się pojawić innowacyjne pomysły na projekty. Ponadto beneficjenci będą mogli korzystać z zaplecza intelektualnego i organizacyjnego oraz finansowego instytucji z zewnątrz. Daje to możliwość realizacji nowych, lepszych i ciekawszych projektów. Instytucje spoza obszaru wsparcia mogłyby uczestniczyć w programie pod pewnymi warunkami:

- wszystkie działania merytoryczne muszą być realizowane na obszarze wsparcia i go dotyczyć
- beneficjent wiodący powinien mieć przynajmniej jednego partnera po stronie własnego kraju (niekoniecznie z obszaru wsparcia) i przynajmniej jednego partnera po drugiej stronie granicy
- instytucje spoza obszaru wsparcia mogą realizować projekty jako BW i PP
- odbiorcy projektu muszą pochodzić z obszaru wsparcia
- sekretariaty techniczne / instytucje zarządzające byłyby odpowiedzialne za koordynację i kontrolę programu

2.3 Wdrażanie Funduszu Małych Projektów

Autorzy Ekspertyzy zrezygnowali z tworzenia osobnej osi priorytetowej dla wdrażania FMP. Fundusz taki może być wyodrębniony w każdej osi priorytetowej w każdym z programów. Analiza zakresu mikro-projektów wykazała, że zakres tematyczny takich projektów i pozostałych form wsparcia praktycznie się nie różni. Jedyną zauważalną różnicą pomiędzy mikro-projektami a projektami miękkimi jest poziom dofinansowania, realizacja i czas trwania projektu, oraz zarządzanie, **FMP zarządzają Euroregiony**. Projekty realizowane z FMP przed 2014 r. obejmowały bardzo różny zakres tematyczny. W związku z tym musiałyby one dotyczyć ponad połowy celów tematycznych na lata 2014-2020. Jeżeli mikro-projekty mają się utrzymać jako pewna forma wsparcia, dla każdego z priorytetów musi być wydzielony zestaw mikro-projektów.

Propozycja ekspertów dotyczy wyodrębnienia **w każdej osi priorytetowej FMP**, natomiast zasadniczą linią demarkacyjną pozostawałaby maksymalna kwota dofinansowania. Poszerzona miałaby być również lista beneficjentów na instytucje spoza obszaru wsparcia.

3 DIAGNOZA I ANALIZA SWOT DLA OBSZARU POLSKA-BRANDENBURGIA

Całkowita powierzchnia obszaru wsparcia wynosi 20 314 km², przy czym 68 % powierzchni zajmuje część polska. Gęstość zaludnienia wynosi po stronie polskiej 72,2 os./km², natomiast po stronie niemieckiej jest ona nieco wyższa i wynosi 105 os./km². Obszar wsparcia zamieszkuje ok. 1,676 mln. mieszkańców (stan na 2010 r.) odsetek mieszkańców na stronę polską wynosi 60 %. Najwięcej bo 627 tys. przypada na podregion zielonogórski. Na przestrzeni 6 lat od 2004 r. całkowita liczba mieszkańców spadła o 2,7 % (spadek jedynie po stronie niemieckiej programu). W polskiej części obszaru wsparcia sytuacja demograficzna jest stabilna, średnia wieku mieszkańców jest

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

zbliżona do średniej krajowej, a odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosi 15,4 %. Natomiast po niemieckiej stronie liczba osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi zaledwie 10,7 %. Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym wynosi np. w mieście Cottbus 22,7 % i rośnie. Niski odsetek dzieci i młodzieży oraz negatywny przyrost naturalny wpływa niekorzystnie na transgraniczny rozwój regionalny.

W środkowej części pogranicza występują największe dysproporcje rozwojowe pomiędzy oboma krajami. Obszar po niemieckiej stronie granicy jest lepiej rozwinięty i zagospodarowany. Cechą wspólną obszarów wsparcia jest relatywnie niski udział osób pracujących w rolnictwie, a wysoki udział zatrudnionych w przemyśle, który jest skoncentrowany w dużych miastach. W okolicy Euromiasta Gubin-Guben oraz Cottbus występują złoża zasobów węgla brunatnego, natomiast w północnej i środkowej części województwa lubuskiego gazu ziemnego. Cały obszar wsparcia cechuje trudna sytuacja na rynku pracy. W 2010 roku stopa bezrobocia na terenie województwa lubuskiego wynosiła 15,5%, przy czym 14,3 % w podregionie gorzowskim, a 16,2 % w podregionie zielonogórskim. W Brandenburgii bezrobocie wahało się w okolicach 11,1 %, a najwyższy odsetek przypadł na Frankfurt nad Odrą ok. 16 %.

Obszar wsparcia Programu Polska-Brandenburgia cechują dobre walory przyrodnicze oraz liczne parki krajobrazowe i narodowe. Tereny leśne po polskiej stronie zajmują 48 % powierzchni, co stanowi największy odsetek na obszarze kraju i cechuje niskie zanieczyszczenie środowiska. Takie warunki sprzyjają rozwojowi turystyki, która na obszarze wsparcia odgrywa coraz to ważniejszą rolę. Infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna jest bardziej rozwinięta po niemieckiej stronie granicy.

Współpraca transgraniczna na obszarze Programu Polska-Brandenburgia oceniana jest jako najintensywniejsza na całym pograniczu. Na przestrzeni lat największymi sukcesami były udane inicjatywy edukacyjne jak np. niemiecko-polskie projekty szkolne (np. szkoły europejskie min. w Guben) oraz współpraca pomiędzy Uniwersytetami (np. UZ i BTU Cottbus). W obszarze współpracy transgranicznej w ramach programów EWT 2007-2013 szczególną trudnością cechowały się projekty sieciowe, cieszące się najmniejszą popularnością. Największym zainteresowaniem cieszyły się projekty turystyczne (13%), a także infrastruktura społeczna z aż 21 % udziałem w strukturze projektów. Nasylenie projektami obserwuje się w dziedzinach takich jak edukacja, kultura i sport, a niedobór w zakresie współpracy przedsiębiorstw i innowacji. Głównym powodem takiego stanu rzeczy są jeszcze ogólnie powszechne bariery językowe.

Obszar wsparcia spełnia wszystkie wymogi z wiązane z realizacją programu. Pod względem powierzchni przewaga leży po stronie polskiej. Strona niemiecka przoduje natomiast w kwestii zaludnienia, sieci osadniczej i ogólnej konkurencyjności obszaru. Zatem można użyć stwierdzenia, że terytorium objęte programem jest ogólnie zbilansowane w zakresie potencjału instytucjonalnego, społecznego i gospodarczego. Obszar wsparcia ma słabe jak i mocne strony. Słabą stroną uznano

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

dysproporcję w rozwoju społeczno-gospodarczym. Może być to spowodowane bliskością Berlina, która wpływa pozytywnie na rozwój niemieckiej strony. Powoduje to duże różnice w wysokości dochodów ludności, dostępie do ośrodków naukowych oraz parków technologicznych. Bliskość Berlina wywołuje jednak obawy o osłabienie pozycji konkurencyjnej obszaru wsparcia. Negatywnie oceniana jest niewystarczająca infrastruktura i organizacja ruchu lokalnego w szczególności kolei. Mocną stroną obszaru wsparcia jest ciągle poprawiająca się sieć dróg i autostrad. **Terytorium objęte Programem Polska-Brandenburgia należy do miejsc, gdzie znajdują się dobre warunki wypoczynkowo-rekreacyjne, ceny nieruchomości oraz koszty życia są wiele niższe niż na innych obszarach.**

Szanse dla obszaru wsparcia:

- wykorzystanie know-how
- transfer doświadczeń metropolitalnych
- wykorzystanie potencjału ośrodków akademickich spoza obszaru wsparcia
- duża dostępność komunikacyjna regionów przygranicznych
- zwiększenie ruchu tranzytowego

Zagrożenia:

- bariera językowa
- naturalne ograniczenie rozwoju lokalnej sieci drogowej przez rzeki graniczne
- różnice w sposobie pracy administracji
- odmienna waluta
- kryzys finansowy na rynku europejskim

4. CELE I ZAKRES DZIAŁAŃ W LATACH 2014-2020

Autorzy Ekspertyzy rekomendują zakres zaproponowanych działań zarówno dla WARIANTU A i B, jednak uważają, że realizacja jednolitego zakresu wsparcia przemawia za wprowadzeniem jednego programu na granicy Polsko-Niemieckiej. Niniejsza tabela przedstawia podział Celów Tematycznych:

Cel Tematyczny	% alokacji środków
Wzmacnianie badań, rozwoju technologicznego i innowacji	≥ 80
Promocja zrównoważonego transportu i usuwanie problemów z przepustowością w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych	≥ 80

Promocja zatrudnienia i mobilności pracowników	≥ 80
Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej	≥ 80
Inwestycje w edukację, umiejętności i kształcenie ustawiczne przez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej	≤ 20
Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw	≤ 20

Oś priorytetowa 1**Cel Tematyczny 1: Wzmacnianie badań, rozwoju technologicznego i innowacji**

W ramach tego celu autorzy Ekspertyzy proponują skupienie się na priorytecie inwestycyjnym *Wzmacnianie badań, rozwoju technologicznego i innowacji*, w ramach którego proponowane są następujące typy projektów:

LP.	Tytuł projektu	Krótki opis projektu
I	Transgraniczna współpraca badawcza na rzecz innowacyjności regionalnej gospodarki – wspólne projekty B+R instytucji po obu stronach granicy.	<i>Projekt badawczy dla co najmniej dwóch instytucji po obu stronach granicy</i>
II	Wsparcie projektów B+R realizowanych przez regionalne ośrodki na rzecz regionalnych przedsiębiorstw lub innych podmiotów	<i>Projekt B+R realizowany przez uczelnię wyższą z przedsiębiorstwem z obszaru wsparcia</i>
III	Tworzenie i wykorzystywanie infrastruktury badawczej	<i>Projekt utworzenia wspólnego laboratorium do wspólnych badań naukowych</i>
IV	Wsparcie transgranicznych usług informacyjnych, doradczych i szkoleniowych realizowanych przez instytucje otoczenia biznesu	<i>Szkolenia dla przedsiębiorców dot. możliwości i sposobów prowadzenia działalności gospodarczej po drugiej stronie granicy</i>
V	Wsparcie transgranicznego transferu technologii	<i>Wymiana doświadczeń w sposobach skutecznej komercjalizacji wiedzy wytworzonej przez instytucje B+R.</i>

Oś priorytetowa 2

Cel Tematyczny 7: *Promocja zrównoważonego transportu i usuwanie problemów z przepustowością w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych*

Autorzy proponują działania związane z rozwojem infrastruktury transportowej w powiatach położonych bezpośrednio przy granicy oraz transgranicznej integracji systemów transportu publicznego. Szczególna uwaga powinna być zwrócona w stronę rozwiązań przyjaznych środowisku naturalnemu.

LP.	Tytuł projektu	Krótki opis projektu
I	Tworzenie i modernizacja transgranicznych powiązań infrastruktury transportowej, w tym likwidacja wąskich gardeł w infrastrukturze transportowej oraz rozwój powiązań infrastrukturalnych o znaczeniu lokalnym	- <i>wspólny system roweru publicznego w miastach bliźniaczych (np. Gubin-Guben)</i> - <i>budowa transgranicznej infrastruktury dróg rowerowych</i> - <i>odbudowa i modernizacja kolei</i> - <i>modernizacja infrastruktury przystankowej itd.</i>
II	Tworzenie i modernizacja transgranicznych połączeń transportu publicznego	- <i>zakup taboru dopuszczonego spełniającego normy obu państw</i> - <i>optymalizacja i usprawnienie transportu kolejowego</i> - <i>rozwój sieci komunikacyjnej miast transgranicznych</i> - <i>dwujęzyczne ulotki, mapki, informacja pasażerska itp.</i>

Oś priorytetowa 3

Cel Tematyczny 8: *Promocja zatrudnienia i mobilności pracowników*

W ramach trzeciej osi priorytetowej powinno dojść do aktywizacji transgranicznego rynku pracy. Proponowane są następujące typy projektów:

LP.	Tytuł projektu	Krótki opis projektu
I	Współpraca w zakresie edukacji dla transgranicznego rynku pracy	- <i>szkolenia językowe</i> - <i>szkolenia ukierunkowane zawodowo np. dla maszynistów kolejowych</i> - <i>staże dla studentów i pracowników</i>
II	Projekty wspierające integrację transgranicznych rynków pracy oraz mobilności pracowników	- <i>współpraca instytucji na lokalnym rynku pracy</i> - <i>zapobieganie różnicą płacowym ludności na wysokim poziomie</i> - <i>doradztwo zawodowe</i>
III	Wspólne projekty zmierzające do adaptacji kwalifikacji lokalnych zasobów pracy do prognozowanych zmian demograficznych i gospodarczych	- <i>analiza i monitoring rynku pracy</i> - <i>przekwalifikowania pracowników</i>

Oś priorytetowa 4**Cel Tematyczny 11: *Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej***

Do celu tematycznego 11 proponowane jest priorytet inwestycyjny *Wspieranie współpracy prawnej i administracyjnej i współpracy między obywatelami i instytucjami (EWT)*.

LP.	Tytuł projektu	Krótki opis projektu
I	Współpraca JST nakierowana na świadczenie komplementarnych usług publicznych w wymiarze transgranicznym	<i>Wspólne planowanie przestrzenne i inicjatywy w zakresie świadczenia komplementarnych usług publicznych</i>
II	Współpraca nakierowana na transgraniczną integrację społeczności lokalnych	<i>Współpraca instytucji pozarządowych oraz organizacji pozarządowych z administracją samorządową</i>

III	Współpraca na rzecz poprawy zarządzania i bezpieczeństwa w regionie transgranicznym	- <i>organizacja kursów językowych dla pracowników administracji publicznej</i> - <i>koordynacja prac służb ratunkowych</i> - <i>współpraca w zakresie zarządzania kryzysowego itp.</i>

Oś priorytetowa 5**Cel Tematyczny 10: *Inwestycje w edukację, umiejętności i kształcenie ustawiczne przez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej***

Piąta oś priorytetowa jest priorytetem uzupełniającym, który w wymiarze transgranicznym powinien polegać na tworzeniu wspólnych programów nauczania i kursów. Cel tematyczny 10 podlega priorytetowi inwestycyjnemu *Opracowywanie i realizacja wspólnych systemów kształcenia i szkolenia*. Proponowane są dwa typy projektów:

LP.	Tytuł projektu	Krótki opis projektu
I	Współpraca placówek edukacyjnych (w tym szkół wyższych) w zakresie wspólnych inicjatyw edukacyjnych, wspólnych programów i szkoleń	- <i>tworzenie klas dwujęzycznych</i> - <i>projekty edukacyjne długoterminowe</i> - <i>wspólne programy nauczania</i>
II	Współpraca placówek edukacyjnych (w tym szkół wyższych) w zakresie projektów nakierowanych na podnoszenie jakości działalności edukacyjnej	- <i>wymiana dobrych praktyk</i> - <i>staże w instytucjach po drugiej stronie granicy</i>

Oś priorytetowa 6**Cel Tematyczny 3: *Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw***

Proponowana oś priorytetowa obejmuje swoim zakresem działania związane z poprawą jakości oferty turystycznej regionu.

Realizowane będą następujące priorytety inwestycyjne:

- (a) promowanie przedsiębiorczości poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, włączenie poprzez tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości

(b) opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw

LP.	Tytuł projektu	Krótki opis projektu
I	Stymulowanie transgranicznej współpracy przedsiębiorstw w zakresie turystyki	- <i>projekty promocyjne przedsiębiorców z branży turystycznej</i> - <i>Współpraca w zakresie wspólnego świadczenia usług</i> - <i>wspólne badania rynku</i> - <i>tworzenie wspólnych produktów turystycznych</i>

4 MECHANIZMY WDRAŻANIA PROGRAMÓW EWT

Jednym z głównych wyzwań prawno – administracyjnych, związanych z wdrażaniem nowych form wsparcia i rozszerzaniem listy beneficjentów jest konieczność wprowadzenia mechanizmów finansowania projektów, objętych pomocą publiczną. Wynika to z faktu, iż zaproponowane osie tematyczne dotyczą pomocy dla firm lub współpracy między nimi a sektorem B+R. Drugim ważnym wyzwaniem w tej sferze będzie uwzględnienie w procesie bezpośredniego zarządzania programami (w tym przede wszystkim płatności, kontroli projektów) specyficznego, odrębnego statusu nowych beneficjentów, takich jak firmy i instytuty badawcze, które mają inny ustrój prawny niż jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe. Innym wyzwaniem, które zostało zdefiniowane teraz i na które będzie trzeba zareagować niemal natychmiast jest konieczność wzmocnienia roli partnerów społecznych, wywodzących się z sektora komercyjnego i naukowo-badawczego w procesie programowania.

Innowacyjne projekty, rozumiane tu jako wdrażanie nowych, oryginalnych, niebanalnych rozwiązań będą raczej kreowane poza samorządami. Bez wątplenia należy przełamywać zjawisko „zamykania się” środowisk transgranicznych i powielania wciąż tych samych rodzajów projektów. Wymaga to zaangażowania szerszej grupy beneficjentów – ośrodków akademickich, przedsiębiorców, silnych centrów rozwoju usytuowanych poza obszarem kwalifikowanym (np. z Krakowa, Wrocławia, Katowic, Berlina, Pragi, Sztokholmu), szkół wyższych, instytutów i innych jednostek badawczych. Innowacyjność projektów oznaczać może – w przypadku projektów realizowanych w ramach EWT – nowe rozwiązania infrastrukturalne, nowe koncepcje i rozwiązania organizacyjne, zarządcze i inne.

Rekomendacje dla mechanizmów wdrażania w przyszłej perspektywie finansowej, które przełożą się na efektywność procesu wdrażania:

- zbudowanie systemu zaliczek na realizację projektów, który będzie stanowił zachętę do uczestnictwa w programach EWT dla większej liczby aktorów spoza sektora administracji samorządowej,

Plan Działania i Rozwoju Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr na lata 2014-2020
Dokument z dnia 1 marca 2013 r.

- wzmocnienia roli partnerów społecznych, wywodzących się z sektora komercyjnego i naukowo-badawczego w procesie programowania i wdrażania programu,
- zwiększenie katalogu instytucji uczestniczących w programach współpracy terytorialnej o przedsiębiorstwa, co będzie sprzyjać rozprzestrzenianiu się innowacji i w konsekwencji wzmocni procesy rozwojowe w regionach,
- zaangażowanie szerszej grupy beneficjentów – ośrodków akademickich, przedsiębiorców, centrów rozwoju usytuowanych poza obszarem kwalifikowanym (np. z Krakowa, Wrocławia, Katowic, Berlina, Pragi, Sztokholmu), szkół wyższych, instytutów i innych jednostek badawczych, itp.

W przyszłej perspektywie finansowej powinno się włączyć w proces wdrażania programów EWT sieć Regionalnych Instytucji EFS. Głównym celem działania tej sieci instytucji byłoby wsparcie i animowanie procesu budowy partnerstw, przygotowanie i pomoc w realizacji projektów o charakterze partnerskim i transgranicznym.

5 ZAKOŃCZENIE

Wyniki ekspertyzy „Wyzwania i cele dla programów współpracy transgranicznej z udziałem Polski po 2013 r.” przeprowadzonej na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego zostały zaprezentowane na konferencji Europejska Współpraca Terytorialna – doświadczenia i perspektywy dnia 25 października 2012 roku. Propozycja nowego podejścia do programów transgranicznych w latach 2014-2020 jest dyskutowana w różnych gremiach odpowiedzialnych za współpracę transgraniczną. Euroregion SNB włączył się w ten nurt i przygotowuje swoje stanowisko odnośnie tego dokumentu.